

การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์
สิงหาคม 2560

การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์

สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

บทคัดย่อ
ของ
สาร ใจตรง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์
สิงหาคม 2560

สาร ใจตรง. (2560). การศึกษาและการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกรอบรรมกลุ่ม
เชิงจิตวิทยา. ปรินญาณิพนธ์ ปร.ด. (การวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปรินญาณิพนธ์:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี, รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ศิริกิจ.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรม
จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อสร้าง
โมเดลการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะ
ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิง
คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการ
ทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการ
ฝึกรอบรรมใด ๆ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ในกรุงเทพมหานครซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random
Sampling) จำนวน 1,104 คน กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม
จริยธรรมโดยโมเดลการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful
Sampling) จำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 12 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน
12 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโมเดลการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิง
คุณธรรมจริยธรรม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้: 1) องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ
คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิง
คุณธรรมจริยธรรม 2) โมเดลการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม
จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย
3 ขั้นตอน คือ ขั้นการเริ่มต้น ขั้นการดำเนินการ และขั้นการยุติการฝึกรอบรรม 3) คุณลักษณะเชิง
คุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการฝึกรอบรรมกลุ่มเชิง
จิตวิทยาและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

A STUDY AND DEVELOPMENT OF THE MORAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS
AT THE FACULTY OF EDUCATION IN BANGKOK THROUGH PSYCHOLOGICAL GROUP
TRAINING

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Philosophy Degree in Research and Development on Human Potential
at Srinakharinwirot University

August 2017

Satorn Jaitrong. (2017). *A Study and Development of the Moral Characteristics of Students at the Faculty Education in Bangkok through Psychological Group Training.*

Dissertation, Ph.D. (Research and Development on Human Potential). Bangkok:

Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof.

Dr.Skol Voracharoensri, Assoc. Prof. Dr. Khomphet Chatsupakul, Asst. Prof.

Dr.Ruangdech Sirikit.

The purposes of this research were as follows: 1) to study the factors of moral characteristics of Faculty of Education students in Bangkok; 2) to construct a model for psychological group training for the development of the moral characteristics of the Faculty of Education students in Bangkok; 3) to compare the total moral characteristics and each factor of moral characteristics of Faculty of Education students before, after and in the follow-up period the experimental group and control group did not receive any treatment. The subjects were Faculty of Education students in Bangkok and were divided into two groups. The first group was a study of Moral Characteristics Factors with a total sample size of one thousand, one hundred and four selected by using the stratified random sampling method. The second group had a model of psychological group training for the development of the moral characteristics from purposeful sampling and included twenty four subjects, a simple random sampling of an experimental group, with twelve members in a control group with twelve members. The experimental group attended the psychological group training while the control group did not.

The results of the study were as follows: 1) the factors of moral characteristics of Faculty of Education students in Bangkok consisted of three factors, which included Moral Knowing, Moral Feeling and Moral Action; 2) Several psychological group training theories and techniques were applied and consisted of an initial stage, a working stage and a final stage; 3) statistically significant difference in the total moral characteristics and each factor of the moral characteristics between the experimental and control group existed before and after participation in psychological group training and after the follow up period at a level of .01

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
ของ
ศาสตราจารย์ ดร. ใจตรง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท หญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม)

.....ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี)

.....ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ศิริกิจ) (รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ศิริกิจ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุภกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ศิริกิจ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำและตรวจแก้ไขปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและตระหนักในคุณค่าที่ท่านอาจารย์ทั้งสามท่านมอบให้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าที่กรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำเพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาในการตรวจสอบเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของคณาจารย์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษาตามหลักสูตรสาขาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ แขนงวิชาจิตวิทยาพัฒนามนุษย์ และการให้คำปรึกษานี้

ขอกราบขอบพระคุณนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่ปรากฏนามในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากท่านโดยตรง แต่ก็ได้รับความรู้จากผลงานวิชาการของท่าน

ขอกราบขอบพระคุณคณาบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา การศึกษาปฐมวัย พลศึกษา และเทคโนโลยีการศึกษาคอมพิวเตอร์ รวมทั้งนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล และนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยระลึกเสมอว่า ความสำเร็จของการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลมาจากความรัก ความไว้วางใจ ความจริงใจและความปรารถนาดีจากทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์กิดานันท์ ชำนาญเวช ดร.ณัฐญา นาเคสันต์ อ. สุวรรณ จูฑะสมพากร คุณภุริเดช ภาหุยุทธ์ คุณสุทัศน์ สุภมิตรกฤษณา ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณนิสิตรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนร่วมรุ่น ระดับปริญญาเอก แขนงวิชาจิตวิทยาพัฒนามนุษย์และการให้คำปรึกษาที่ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พ.อ.सानนท์ ใจตรง อ.ศศิธร ใจตรง คุณศรินยา ใจตรง และภัครจิรา จันสคราญ บิดา มารดา น้องสาว และภรรยา สำหรับความรัก ความห่วงใย และกำลังใจที่มีต่อผู้วิจัยตลอดชีวิต ที่ผ่านมารวมทั้งการให้การสนับสนุนด้านการศึกษา การทำปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายสุดนี้ คุณงามความดีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมอบแด่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้ที่มีอุปการคุณทุกท่านที่มีต่อผู้วิจัย ขอรำลึกถึงพระคุณของท่านตลอดไป

สาธิต ใจตรง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
สมมติฐานการวิจัย.....	16
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	18
ความหมายของคุณลักษณะ.....	18
ความหมายของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	21
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	23
คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครู.....	34
ความสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	41
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	42
แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	51
วิธีการและเทคนิคในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	56
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	64
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา.....	70
ความหมายกลุ่มและประเภทของกลุ่ม.....	70
ความหมายของการฝึกอบรม.....	76
ขอบข่ายของกลุ่มฝึกอบรม.....	77
ขั้นตอนของกลุ่มฝึกอบรม.....	78
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม.....	85
เทคนิคการฝึกอบรม.....	110
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา.....	117

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	121
ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	121
การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง.....	121
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	124
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	129
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	130
ระยะที่ 2 การสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	131
การกำหนดประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง.....	131
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	132
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	134
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	137
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	139
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และแปลผล	139
ตัวอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	140
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	141
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	141
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	141
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร.....	142
ตอนที่ 3 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนา คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	150

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยรวม และรายองค์ประกอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	166
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	175
ความมุ่งหมายของการวิจัย	175
สมมติฐานการวิจัย	175
ขอบเขตของการวิจัย	175
ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร	175
ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิง จิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร	178
สรุปผลการวิจัย	181
การอภิปรายผล	187
ข้อเสนอแนะ	206
บรรณานุกรม	207
ภาคผนวก	220
ภาคผนวก ก	221
ภาคผนวก ข	225
ภาคผนวก ค	252
ภาคผนวก ง	265
ภาคผนวก จ	269
ประวัติย่อผู้วิจัย	380

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการสรุปองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย	32
2 แสดงการสรุปเป้าหมายและเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษา	107
3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่จำแนก ตามสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัย	122
4 ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมและแต่ละองค์ประกอบย่อยของแบบวัดคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	126
5 แบบแผนการทดลอง Randomized Pretest-Posttest Control Group Design	135
6 ระยะเวลาในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มทดลอง	136
7 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร	141
8 ค่าสถิติพื้นฐานของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	142
9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	144
10 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	145
11 ค่าดัชนีความความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดลการวัดคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร	146
12 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร	147
13 สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา และเทคนิคต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยา ที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร	158

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามกลุ่ม.....	166
15 การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	168
16 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรม โดยภาพรวมของกลุ่มทดลอง.....	171
17 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมของกลุ่มควบคุม.....	171
18 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านการรู้เชิงคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มทดลอง.....	172
19 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มทดลอง.....	172
20 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มทดลอง.....	173
21 ค่าพัฒนาการสัมพัทธ์ของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง.....	173
22 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร....	253
23 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	258
24 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	263

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการศึกษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของลิคโคนา (ระยะที่ 1).....	15
2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร (ระยะที่ 2).....	16
3 ขั้นตอนการสร้างแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	127
4 ขั้นตอนการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	134
5 โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.....	149

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งต้องมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การฝึกฝน การอบรมสั่งสอน เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของบุคคล เพื่อสืบสานวัฒนธรรมของสังคม ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ระบุให้มีปฏิรูปโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรในทุกระดับการศึกษาให้มีสาระของความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ เน้นหลักธรรมของศาสนา คุณธรรม จริยธรรม รวมถึงค่านิยมอันดีงามต่าง ๆ ของชีวิต ตลอดจนเอกลักษณ์ของความเป็นไทย (วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2557: 33) นอกจากนี้เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547: 105) และสุตาวรรณ เครือพานิช (2548: 49) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาในประเทศไทยว่า การศึกษาในปัจจุบันมิได้มุ่งเพียงให้มีความรู้ อ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว หากมุ่งหวังให้บุคคลสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อีกทั้งเพื่อให้เข้าใจการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ของตนเอง มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีการแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีความเต็มใจยินดีที่จะเสียสละต่อส่วนรวม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติและแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรมที่เป็นหลักสำคัญโดยเฉพาะการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านวิชาการมาจากคำว่า “คุณลักษณะศึกษา” หรือตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Character Education” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมการศึกษา (Moral Education) สองคำนี้เป็นคำที่ใช้แทนกัน และมีความหมายเดียวกันในบริบทการจัดการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรม จิตใจ และความคิดที่ดีงามตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ ตลอดจนมีค่านิยม ตามจารีตประเพณี มาตรฐาน กฎเกณฑ์ที่ดีตามสังคมกำหนด (Josephson Institute / Character Counts National Office. 2014: online; Character Education Partnership. 2010: 4; U.S. Department of Education. 2014: online) ลิคโคนา (Lickona. 1991: 65) ได้อธิบายถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การที่ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ และการที่ผู้เรียนเป็นคนดี โดยหมายรวมถึงการรู้เกี่ยวกับความดี การรักที่จะทำในสิ่งดี ๆ และการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบจริยธรรมทางสังคมที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับชวาร์ตซ์ (Schwartz. 2008: 6) ที่กล่าวถึง การศึกษาคูณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมว่าเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในด้านของการคิด (Thinking) ความรู้สึก (Feeling) และพฤติกรรม (Behavior) เชิงคุณธรรมจริยธรรมในชีวิต ตลอดจนการแสดงออกถึงค่านิยมหลักที่พึงประสงค์

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการจัดตั้งสถาบันจริยศึกษา (The School for Ethical Education. 2014: online) หรือ SEE เพื่อส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านการสร้างความรู้สึเชิงคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับนุชชีและนาเวียส (Nucci & Narvaez. 2008: 24) นักวิชาการด้านศึกษาในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคู่มือคุณลักษณะศึกษาและคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน 3 มิติ ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางจริยธรรม ด้านการสอนให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ เชิงคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะด้านอารมณ์ความรู้สึก และคุณลักษณะด้านพฤติกรรม ดังนั้น จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ควรพัฒนาครอบคลุมทั้งสามด้าน คือ ด้านความคิด ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในต่างประเทศ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ๆ สำคัญ ดังที่ลิคโคนา (Lickona. 1991: 51) บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) หมายถึง การสร้างความคิด การรู้ ค่านิยมมุมมองต่าง ๆ ที่ดีงาม ที่เป็นแนวทางหรือเป็นหลักในการยึดเหนี่ยว ตลอดจนการตระหนักและตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม 6 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (Moral Awareness) การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Values) การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Perspective Taking) เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning) การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Thoughtful Decision-making) และการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)

องค์ประกอบที่ 2 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Feeling) หมายถึง ลักษณะหรือสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่ดีงามเชิงคุณธรรมจริยธรรม 6 ประการ ได้แก่ มโนธรรม (Conscience) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good) การควบคุมตนเอง (Self-control) และความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility)

ประการที่ 3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action) หมายถึง การแสดงออกที่ผ่านการตัดสินใจเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่นำไปสู่การแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม 2 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการนำการรู้และความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมมาแสดงออกด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will) ตามการรับรู้ของตนเอง เป็นสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะพบกับความยุ่งยาก และอุปนิสัย (Habit) ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ โดยปราศจากการคิดว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด

จากเอกสารดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประเทศไทยที่มีหน่วยงานและองค์การทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญของการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ควบคู่กับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งในระดับอุดมศึกษาโดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) ให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการพัฒนา/ปรับปรุงรายละเอียดของหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 โดยมุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) ของนักศึกษา โดยได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็น 1 ใน 5 ของมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ได้แก่ การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมด้วย ความรับผิดชอบทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ การพัฒนาคน ซึ่งจะต้องมีลักษณะบูรณาการ คือ รวมคุณลักษณะระบบองค์รวมในการดำเนินชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ความคิด จิตใจ และพฤติกรรม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2554: 5) จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทิศทางการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในต่างประเทศและในประเทศไทยมีทิศทางของการพัฒนาที่สอดคล้องกัน ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้และคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นคุณลักษณะสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคด้านต่าง ๆ ของผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางจริยธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ดังที่วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์ และเอมมา อาสนจินดา (2559: 65-79) ได้ทำการศึกษาวิจัยและจัดกลุ่มปัญหาครูที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมวิชาชีพครูออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ ประการแรก เป็นปัญหาพฤติกรรมส่วนตัวของครู หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาในเรื่องพฤติกรรมการครองตนของผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู จะเป็นเรื่องของการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ชู้สาว การกระทำอนาจาร ดิตสุรา ดิตการพนัน การใช้ความรุนแรง การใช้วาจาและการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ภาระด้านหนี้สิน ประการที่สอง ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอนไม่เต็มความสามารถ การแสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียน และการเลื่อนวิทยฐานะตำแหน่งทางวิชาการของครูที่ขาดจริยธรรม และประการที่สาม คือ ปัญหาด้านการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานและการจัดการในสถานศึกษา เป็นต้น จากประเด็นปัญหาดังกล่าวปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวมีหลายปัจจัย เช่น การมีหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาครู/อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ซึ่งครู/อาจารย์นั้นเป็นบุคคลที่มีความสำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ดังนั้นบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนจะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการ

พัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการเรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และเจตคติที่ดี เพราะคุณภาพที่ดีของผู้เรียนย่อมแสดงถึงคุณภาพและคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน ดังที่ ก่อ สวัสดิปาณิชย์ (ลินดา นาคโปรย. 2555: 2; อ้างอิงจาก ก่อ สวัสดิปาณิชย์. 2534) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีไว้ว่า ครูต้องรัก เข้าใจ และเห็นอกเห็นใจเด็ก ต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง ต้องสามารถจัดหาหลักสูตรหรือบทเรียนได้อย่างเหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก เชี่ยวชาญในการสอน เอาใจใส่เด็ก ดูแลสุขภาพ อารมณ์และสังคมของเด็กในห้องเรียนตลอดเวลาและต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในด้านวัฒนธรรม ศิลธรรม กิจนิสัยและอุปนิสัย” สอดคล้องกับผลการศึกษาดูงานของเด็คเกอร์และคณะ (Decker; et al. 2005: online) พบว่า ครูมีอิทธิพลสำคัญกับผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในที่ประกอบด้วย บุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนบุคคลทางภูมิหลังในด้านอายุ เพศ เชื้อชาติ ความสามารถทางวิชาการ ประสบการณ์สอนในวิชาชีพครู และปัจจัยภายนอก คือ ผลจากกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนั้น คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งในการพัฒนานักศึกษาคู ณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ นอกจากนี้ วิลเลียม ลุงเบิร์ก และคอร์ทาเกน (Williams; Lunenberg; & Korthagen. 2008: 445) กล่าวว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม เป็นตัวแบบของบุคลิกภาพผ่านการสอนต่อผู้เรียน ดังนั้น จึงเป็นภาระหน้าที่ของนักศึกษาคู ณะครุศาสตร์จนถึงแนวทางการแสดงออกซึ่งค่านิยมผ่านกระบวนการเรียนการสอน เป็นตัวแบบที่ดีเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ปฏิบัติตนตามปทัศฐานทางสังคมในความเป็นพลเมืองที่ดี

วิธีที่ใช้สำหรับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีหลากหลายวิธี ได้แก่ การสอนค่านิยมเชิงบวก การใช้การปรับพฤติกรรม การฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม การฝึกอบรม การให้คำปรึกษา และการแนะแนว (Lickona. 1994: 32; รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. 2557: 2-46) สำหรับวิธีการฝึกอบรมเป็นวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาได้ ดังที่ ลิคโคนา (Lickona. 1997: 71) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสอนและวิธีการฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Cooperative Learning) ที่สอนให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน พัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนยอมรับในคุณค่าของการเรียนรู้และการทำงาน และการสนับสนุนให้เกิดการสะท้อนเชิงจริยธรรม (Moral Reflection) ผ่านเทคนิคต่าง ๆ เชิงจิตวิทยา ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม การใช้แบบฝึกหัด การอ่านผ่านคำสอนข้อคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม การใช้บทบาทสมมติ และการระดมพลังสมอง อีกทั้ง เรเวล และอาร์เธอร์ (Revell; & Arthur. 2007: 84) ได้สนับสนุนแนวคิดของ ลิคโคนาว่า การฝึกอบรมและการสอนคุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนานักศึกษาคู นอกจากนี้อยต์ (Loyd. 1982: 69) ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การใช้เทคนิคทางจิตวิทยาในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกับผู้เรียนเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและได้ผลเป็นอย่างดี

จากประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานเป็นครูผู้สอน และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาครูซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีพันธกิจสำคัญในการผลิตบัณฑิต บุคลากรทาง การศึกษาให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการ ของสังคม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ในขั้นเริ่มต้นเพื่อหาข้อมูลที่เป็นเนื้อหาและรายละเอียดตลอดจนประเด็นสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการบริบทต่าง ๆ เชิงคุณธรรมจริยธรรมตามกรอบแนวคิดของลิโคนามาสร่างเป็นโมเดล องค์ประกอบ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้บริหาร อาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ นำข้อมูลที่ศึกษาได้ในระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการศึกษาผลของการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ซึ่งผลจากการศึกษาจะช่วยทำให้มีเครื่องมือสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นอย่างไร มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ใช่หรือไม่ แต่ละองค์ประกอบมีเนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง
2. โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยามีลักษณะอย่างไร สามารถพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในแต่ละองค์ประกอบได้หรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลัก เพื่อศึกษาและการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร และมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในสองประเด็นดังนี้

1. ประโยชน์ในเชิงวิชาการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคูณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาที่มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและเทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อนำมาพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แต่ละองค์ประกอบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หรือสนใจในการนำไปศึกษาในประชากรกลุ่มอื่น นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงสภาพคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ว่ามีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอย่างไร มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านอะไรบ้างที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข และให้ความสำคัญ

2. ประโยชน์เชิงปฏิบัติ ผลการศึกษาครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการปฏิบัติดังนี้

2.1 ผลการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลจากแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ครอบคลุม ประกอบด้วย ข้อมูลคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักศึกษาครูในการศึกษาคูณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

2.2 โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาตลอดจนหลักการด้านจิตวิทยามาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ แต่ละองค์ประกอบ ซึ่งสามารถให้บุคลากร อาจารย์หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาสามารถนำมาใช้ในพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาได้ นอกจากนี้ในรายละเอียดแต่ละเทคนิคสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนานักศึกษาได้

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการในระยะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเชิงคุณภาพ และปริมาณ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจากเอกสารแนวคิดของลิกโคนา (Lickona. 1991) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยมากำหนดให้เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบนำผลที่ได้จากการศึกษาด้วยเทคนิคเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม คือ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้วย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา จำนวน 7 คน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติ คือ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกด้านการศึกษา จิตวิทยา การให้คำปรึกษา หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านจิตวิทยา การให้คำปรึกษา หรือเป็นอาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษابัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2- 4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวนทั้งสิ้น 9,008 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษابัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,104 คน โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5-10 เท่าของตัวแปรบ่งชี้ ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีชั้นปีที่ศึกษาเป็นชั้น (Strata) และมีสาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) และจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น .05 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 303)

สำหรับในระยะที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวถือว่าเป็นจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยเกณฑ์ของการใช้กลุ่มตัวอย่างคือ อย่างน้อย 10 คน ต่อหนึ่งข้อคำถามของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (Zhao. 2008: Online) ในการวิจัยในระยะนี้ มีข้อคำถามจำนวน 95 ข้อ ดังนั้น จำนวนข้อคำถามและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจึงเพียงพอเหมาะสมในการศึกษาสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2- 4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวน 9,008 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลของการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมคือนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 ที่มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และมีความสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 24 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ

ทั้งนี้การที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เนื่องจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาจำเป็นที่จะต้องอาศัยความต่อเนื่องในการพัฒนาความพร้อมทางกายภาพของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในปีการศึกษาต่อไป

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีดังนี้

1. ตัวแปรโครงสร้าง ประกอบด้วย

- 1.1 ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม
- 1.2 ด้านความรู้สึกระหว่างคุณธรรมจริยธรรม
- 1.3 ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

2. ตัวแปรชีวิต ประกอบด้วย

2.1 ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

- 2.1.1 การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ
- 2.1.2 การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม
- 2.1.3 การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 2.1.4 เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 2.1.5 การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง
- 2.1.6 การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง

2.2 ด้านความรู้สึกระหว่างคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

- 2.2.1 มโนธรรม
- 2.2.2 ความภาคภูมิใจในตนเอง
- 2.2.3 การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 2.2.4 การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม
- 2.2.5 การควบคุมตนเอง
- 2.2.6 ความอ่อนน้อมถ่อมตน

2.3 ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

- 2.3.1 ความมุ่งมั่นตั้งใจ
- 2.3.2 อุปนิสัย

ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

1. ตัวแปรจัดกระทำ ได้แก่ โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา (Psychological Training Group)

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (Moral Characteristics)

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หมายถึง นิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2- 4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ

นิยามเชิงปฏิบัติการ

1. **คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม** หมายถึง การแสดงออกทั้งด้านความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของนักศึกษาครูที่แสดงให้เห็นลักษณะการประพฤติตนไปในทางที่ดี ซึ่งครอบคลุมคุณธรรมจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้ ด้านความรู้สึก ด้านพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุม 3 องค์ประกอบ คือ

1.1 **ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม** หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด การรู้ และตระหนักในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณงามความดีของการเป็นนักศึกษาครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 ด้านย่อย ได้แก่

1.1.1 **การตระหนักรู้ประเด็นปัญหา**ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ หมายถึง การรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในด้านปัญหาส่วนตัวของครูและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของครู

1.1.2 **การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม**หมายถึง การที่นักศึกษาครูรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ.2556 ครูสภาได้แบ่งออกเป็น 5 หมวดย่อย คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม

1.1.3 **การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม** หมายถึง นักศึกษาครูรู้และเข้าใจว่าหลักการ สิ่งที่ดีในตนเองนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ได้แก่ กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ.2556 ครูสภาได้แบ่งออกเป็น 5 หมวดย่อย คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม

1.1.4 เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง รู้ว่าการทำความดีหรือสิ่งที่ดีงามนั้นมีความหมายอย่างไรและทำไปเพื่ออะไร ตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ.2556 ครูสภา ได้แบ่งออกเป็น 5 หมวดย่อย คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม

1.1.5 การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง หมายถึง การที่นักศึกษาครูสามารถคิดพิจารณา ไตร่ตรองเกี่ยวกับการเลือกแสดงพฤติกรรมที่พึงงามในประเด็นปัญหาและสถานการณ์ที่สำคัญ

1.1.6 การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง หมายถึง การที่นักศึกษาครูรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนตระหนักในจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ยอมรับในด้านที่ไม่ดีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง

1.2 ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่พึงงามที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม 6 ด้านย่อย ประกอบด้วย

1.2.1 มโนธรรม ความรู้สึกที่ยอมรับความดีงามต่าง ๆ ที่สังคมให้ความสำคัญ ได้แก่ ความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควร และรู้สึกว่าการกระทำที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

1.2.2 ความภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกในการรับรู้คุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความสามารถของตนเอง ความสำคัญของตนเอง มีความเคารพตนเอง ความเคารพผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

1.2.3 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หมายถึง ความรู้สึกที่เข้าใจ ความคิด มุมมอง ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถแสดงพฤติกรรมที่ให้ความใส่ใจ ได้แก่ การแสดงออกด้วยคำพูด สีหน้า ท่าทาง การประสานสายตา น้ำเสียงอย่างเข้าใจ

1.2.4 การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม หมายถึง ความรู้สึกและการแสดงออกของบุคคลที่ชอบ ให้ความใส่ใจต่อสิ่งที่ดีงาม ได้แก่ ความรู้สึกที่สนใจสิ่งที่ดี ความรู้สึกชื่นชมในสิ่งที่ดี ประารถนาและตั้งใจในการทำสิ่งที่ดีปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

1.2.5 การควบคุมตนเอง หมายถึง ความรู้สึกในการบังคับจัดการตนเองในการแสดงออกที่ดี แม้ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน ได้แก่ การไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ความรู้สึกที่ต้องจัดการอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง การไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ

1.2.6 ความอ่อนน้อม หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกของตนเองที่มองตนเองอย่างถ่อมตน ไม่มองตนเองว่าเหนือกว่าผู้อื่น ได้แก่ การมองตนเองอย่างถ่อมตน ให้เกียรติ ไม่ดูถูกผู้อื่น ยอมรับในความผิดพลาดของตน ประารถนาที่จะแก้ไขสิ่งที่ผิดให้ถูกต้อง

1.3 ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการแสดงออก หรือการกระทำของนักศึกษาครูเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู 2 ด้านย่อย ประกอบด้วย

1.3.1 ความมุ่งมั่นตั้งใจ หมายถึง แนวโน้มการแสดงพฤติกรรมที่ดั่งใจด้วยความเต็มใจ ตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการปฏิบัติตน และปฏิบัติงานของนักศึกษาครู

1.3.2 อุปนิสัย หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่ดั่งใจ ถูกต้อง เหมาะสมของนักศึกษาครูในด้านพฤติกรรมส่วนตัว และพฤติกรรมการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

2. โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
หมายถึง วิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมหรือการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ โดยการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาเป็นพื้นฐาน ตลอดจนหลักการและเทคนิคทางด้านจิตวิทยาที่ใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นการเริ่มต้น (The Initial Stage) ในขั้นนี้เริ่มต้นตั้งแต่การพบกันครั้งแรกระหว่างสมาชิกกับผู้นำกลุ่มในการดำเนินการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในแต่ละครั้ง โดยผู้นำกลุ่มจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธภาพ ผู้นำกลุ่มจะต้องทำความรู้จักสมาชิกทุกคน และสมาชิกกับสมาชิกคนอื่นในกลุ่มได้รู้จักด้วย ผู้นำกลุ่มควรมีการสร้างบรรยากาศที่ดี สนุกสนาน รื่นรมย์ให้กับสมาชิกกลุ่มได้รู้สึกผ่อนคลาย มีการกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ ในกลุ่ม อีกทั้งจะต้องมีการกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม บทบาทของผู้นำกลุ่มและสมาชิก กฎ ระเบียบ ข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในแต่ละครั้งว่า ผู้นำกลุ่มจะฝึกคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอะไร ในการฝึกแต่ละครั้งผู้นำกลุ่มควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการนำเข้าสู่เนื้อหาของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่จะฝึก และมีการทบทวนเนื้อหาในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในครั้งก่อนว่าได้ฝึกอะไรไปบ้าง มีการทบทวนเกี่ยวกับการบ้านหรืองานที่ผู้นำกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มในการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาค้างก่อน ในขั้นนี้ทักษะสำคัญของผู้นำกลุ่ม คือ การใช้ทักษะการเอื้ออำนวย ได้แก่ การจัดเตรียมที่นั่ง สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย การเปิดกลุ่ม การใช้กิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ การกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเข้าใจถึงความเห็นอกเห็นใจ การเปิดเผยตนเอง การสรุป ซึ่งในขั้นนี้มีอาจมีการประเมินตนเองของสมาชิก และการกำหนดเป้าหมายส่วนบุคคล หรือความคาดหวังจากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่ม ซึ่งการดำเนินการในขั้นนี้เป็นสิ่งผู้นำกลุ่มต้องให้ความสำคัญ

2.2 ขั้นการดำเนินการ (The Working Stage) ในขั้นนี้ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะในการเอื้ออำนวยให้กับสมาชิกได้เรียนรู้พฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่เฉพาะเจาะจงในการฝึกแต่ละครั้ง โดยมีการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เริ่มต้นด้วยการแนะนำตนเอง และให้สมาชิกได้แนะนำตนเองจากนั้นผู้นำกลุ่มดำเนินการฝึกอบรมตามเป้าหมายในกลุ่มฝึกอบรมแต่ละครั้งโดยมีการประยุกต์ใช้หลักการและแนวคิดวิธีการของการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ทฤษฎีการให้คำปรึกษา หลักการให้คำปรึกษา เทคนิคทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้แนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้วิจัยพัฒนาด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม กลยุทธ์การให้การศึกษาด้านจิตวิทยา เทคนิคสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา ตลอดจนหลักการให้คำปรึกษา แนวคิดวิธีการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา และเทคนิคทางด้านจิตวิทยาเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการรู้คุณธรรมจริยธรรม โดยนำเทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคการกำหนดข้อดีข้อเสีย เทคนิคการสอน เทคนิคการอภิปราย เทคนิคการเล่าเรื่องราวชีวิตจริง เทคนิคเส้นเวลา เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง เทคนิคการใช้เกม เทคนิคงานศพ เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม เทคนิคการสอนการรู้จักและเข้าใจพฤติกรรมตนเองโดยใช้หน้าต่างหัวใจของโจฮารี เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ เทคนิคบทบาทสมมติ

2.2.2 ผู้วิจัยพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม และเทคนิคสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา เป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก โดยนำเทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข การสะท้อนความรู้สึก เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก เทคนิคการจินตนาการ เทคนิคการชักชวนบทบาท เทคนิคสิ่งดี ๆ ในชีวิต เทคนิคความทรงจำที่ดีและไม่ดี เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ เทคนิคการสอน เทคนิคสมมติว่าเป็น เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคการสอน ABC เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด เทคนิคการเลือกสิ่งของ เทคนิคกิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต เทคนิคการเล่าเรื่อง เทคนิคการอุปมาอุปไมย เทคนิคการวาดรูปคน เทคนิคการกระตุ้น เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง เทคนิคการอภิปราย

2.2.3 ผู้วิจัยพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา แนวคิดวิธีการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก โดยนำเทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคกระบวนการ WDEP เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคตัวแบบ เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา เทคนิคคำถามปฏิกิริยา เทคนิคคำถามลำดับขั้น เทคนิคกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ เทคนิคการอภิปราย เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง กิจกรรมกระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า เป็นต้น

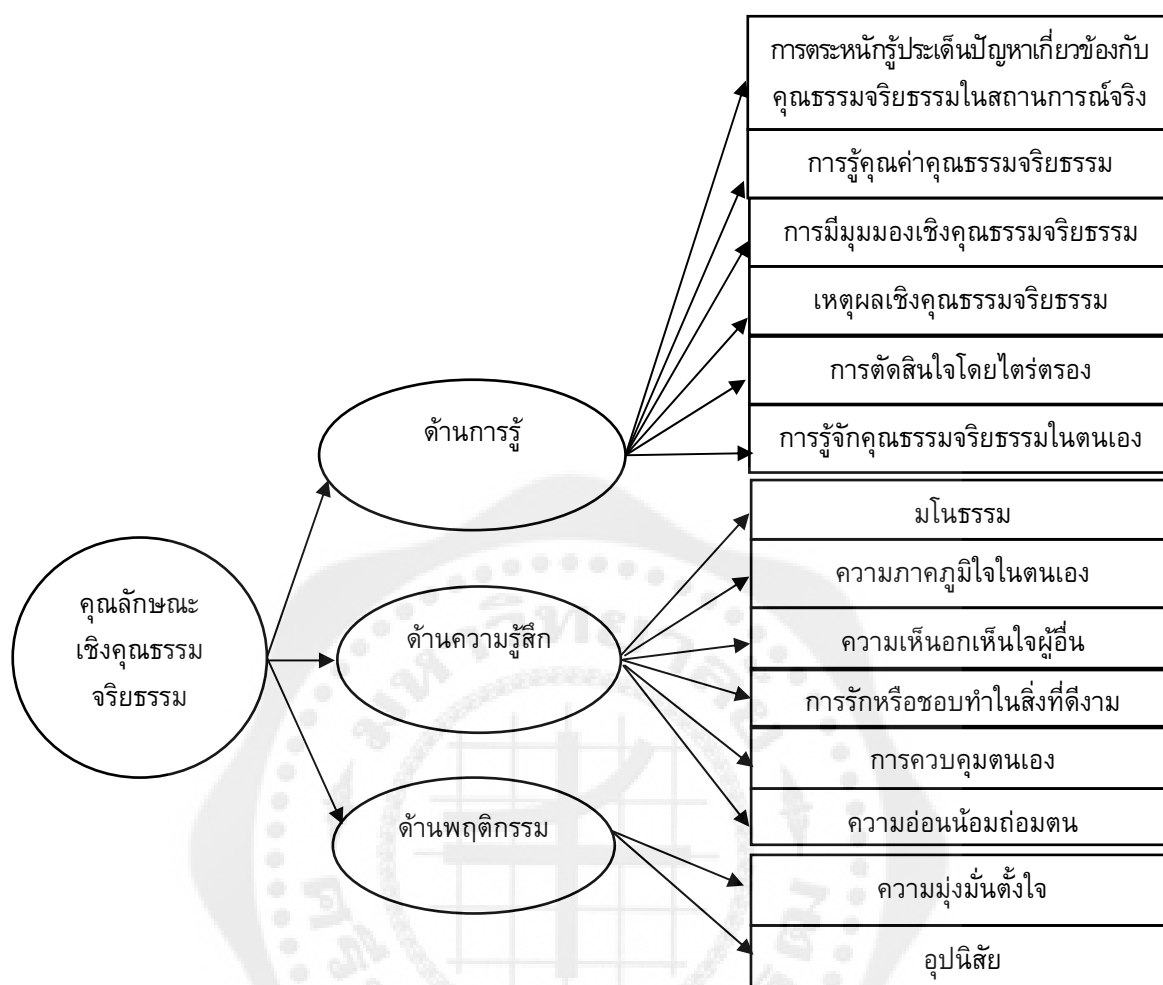
2.3 ขั้นการยุติ (The Ending Stage) การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในขั้นตอนสุดท้าย ผู้นำกลุ่มให้ความสำคัญกับการยุติการดำเนินการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง โดยอธิบายเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องยุติการฝึกอบรม มีการสอบถามสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้ประโยชน์ที่รับจากการฝึกอบรม และการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มสรุปเนื้อหา ประเด็น ข้อคิด สิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้จากการฝึกอบรม หรือสมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุป และเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้สอบถามเนื้อหา ปัญหา ประเด็นในการฝึกอบรมกลุ่มที่ยังไม่เข้าใจ อาจมีการให้ข้อมูลย้อนกลับระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิก หรือสมาชิกกับสมาชิก ตลอดจนการมอบหมายการบ้านหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมภายนอกกลุ่ม นอกจากนี้ผู้นำกลุ่มใช้การให้ความใส่ใจและจัดการกับความรู้สึกกังวลของสมาชิกเมื่อกลุ่มสิ้นสุดลง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกมั่นใจว่าความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้จากกลุ่มนั้นเพียงพอที่จะรักษาไว้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเองหลังสิ้นสุดการดำเนินการกลุ่มได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยใช้แนวคิดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของลิกโคนา (Lickona, 1991) มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม จากกรอบแนวคิดดังกล่าวนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อให้ได้ องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ดังแสดง ภาพประกอบ 1

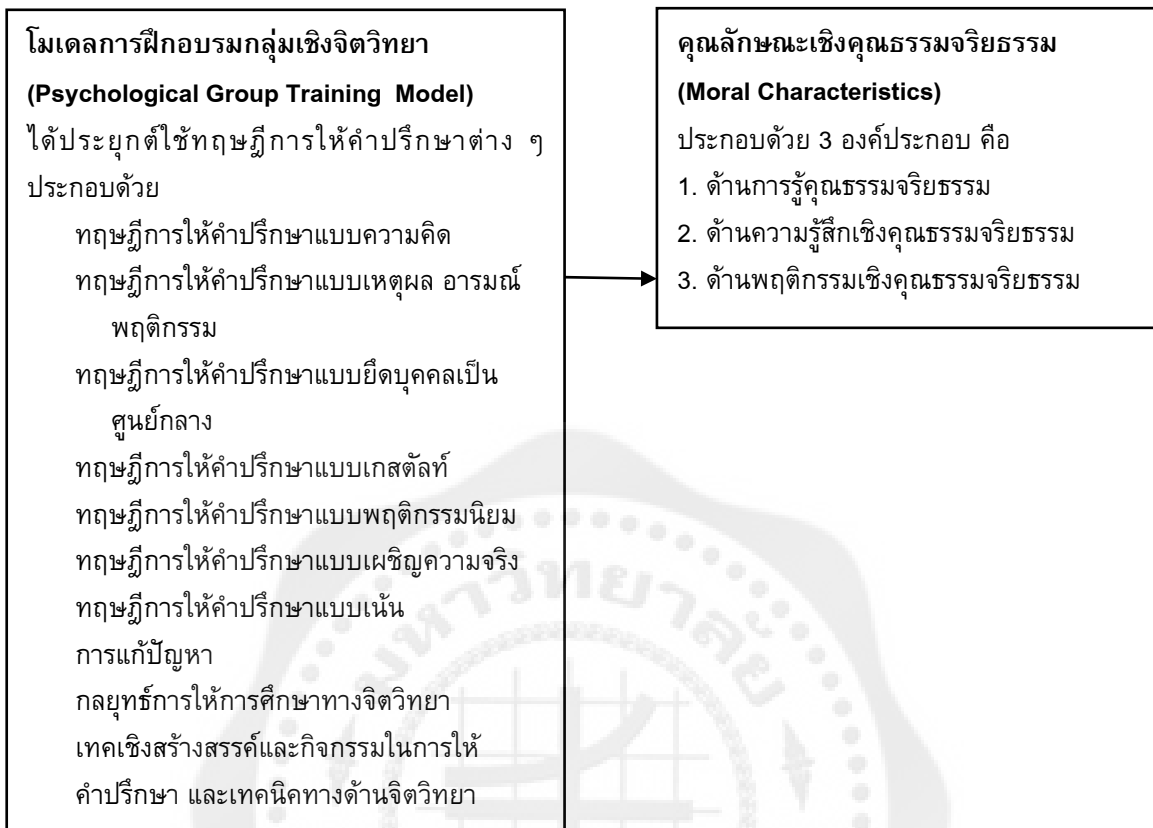
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (ระยะที่ 1) ตามแนวคิดของลิคโคนา (Lickona, 1991)

ระยะที่ 2 กรอบแนวคิดการสร้างและการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ผู้วิจัยศึกษาและสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมมาสร้างเป็นโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งแต่ละโปรแกรมจะมีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยใช้หลักการของการดำเนินการของกลุ่มฝึกอบรม คือ ขั้นการเริ่มต้น (The Initial Stage) ขั้นการดำเนินการ (The Working Stage) และขั้นการยุติ (The Ending Stage) และในการดำเนินการกลุ่มผู้วิจัยใช้แนวคิดของเนลสัน โจนส์ (Jones, 1992) เป็นกรอบแนวคิดของพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ตัวแปรจัดกระทำ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (ระยะที่ 2)

สมมติฐานในการวิจัย

1. โมเดลการวัดองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา และกลุ่มควบคุมมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยเรียงลำดับในการนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

- 1.1 ความหมายของคุณลักษณะ
- 1.2 ความหมายของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.4 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครู
- 1.5 ความสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.6 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.7 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.8 วิธีการและเทคนิคในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

- 2.1 ความหมายกลุ่มและประเภทของกลุ่ม
- 2.2 ความหมายของการฝึกอบรม
- 2.3 ขอบข่ายของกลุ่มฝึกอบรม
- 2.4 ขั้นตอนของกลุ่มฝึกอบรม
- 2.5 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่ประยุกต์ใช้ในการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
- 2.6 เทคนิคการฝึกอบรม
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ความหมายของคุณลักษณะ

พจนานุกรมเคมบริดจ์ ฉบับออนไลน์ (Cambridge Dictionary. 2014: online) ให้ความหมายคำว่า “Character” หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ประกอบด้วย คุณภาพที่มีทำให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากคนอื่น

พจนานุกรมออกฟอร์ด ฉบับออนไลน์ (Oxford Dictionaries. 2014: online) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Character” หรือ คุณลักษณะ คือ คุณภาพทางจิตใจและทางศีลธรรมที่โดดเด่นของบุคคล

พจนานุกรมของสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (American Psychological Association. 2015: 175) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Character” หรือคุณลักษณะไว้ คือ ภาพรวมของการแสดงออกและบุคลิกภาพของบุคคล ที่แสดงให้เห็นถึง ศีลธรรม ทศนคติทางสังคมและศาสนา คำว่าลักษณะนิสัยมักจะใช้กล่าวโดยหมายถึงบุคลิกลักษณะอีกด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 263) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ

อีกทั้งพจนานุกรมคำศัพท์จิตเวชศาสตร์และจิตวิทยา (สมภพ เรืองตระกูล. 2553: 42) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณลักษณะ หมายถึง อุปนิสัยที่แยกแยะบุคคลออกจากผู้อื่น

ลิคโคนา (Lickona. 1991: 50) ได้กล่าวถึงคำว่า คุณลักษณะ (Character) ในทัศนะของอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีกว่า คุณลักษณะคือ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การปฏิบัติที่ดีในสัมพันธภาพกับผู้อื่น และปฏิบัติดีต่อตนเอง

ไรอัน และโบฮลิน (Ryan; & Bohlin. 1999: 5) ได้กล่าวถึงคำว่า คุณลักษณะ (Character) ในภาษาอังกฤษนั้นมาจากภาษากรีกตรงกับคำว่า Charassein ซึ่งหมายถึง การสลัก ดังเช่น การจารึกข้อความสัญญาลักษณะไว้บนหิน จากรากศัพท์ในภาษากรีกที่กล่าวมานั้นสามารถให้ความหมายในลักษณะของบุคคล คือ ลักษณะเฉพาะที่เปรียบเสมือนสัญญาลักษณะ ซึ่งเป็นรูปแบบของการแสดงพฤติกรรมสามารถทำนายถึงทิศทางของการแสดงออกต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อีกทั้งไรอัน และโบฮลินยังได้อธิบายแนวคิดของคุณลักษณะ จะต้องมีการสร้างการตัดสินใจเชิงเหตุผลและมีความรู้สึกที่ดีงามเกี่ยวกับตนเอง

สุมิล ว่องวาณิช และคณะ (2549: 11) ได้กล่าวถึงคำว่า “คุณลักษณะ” หมายถึง สภาพหรือสิ่งที่มีอยู่ประจำในบุคคลที่แสดงความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนี้ในต่างประเทศและประเทศไทยได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Characteristics) ดังที่รู้จักกันในฐานะคำว่า คุณลักษณะที่ดี (Good Character) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ทำให้เยาวชนเติบโตเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมด้วยการรู้ในสิ่งดีงาม รักในสิ่งที่ดีงาม และปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ดังมีนักวิชาการศึกษา นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการของสหรัฐอเมริกา (The U.S. Department of Education) (Schwartz. 2008: 2) ได้ให้คำจำกัดความของคุณลักษณะศึกษา (Character Education) ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีไว้ดังนี้ คือ การสอนเพื่อปลูกฝังแนวคิด พฤติกรรม และการกระทำ ที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ไปจนถึงในสังคมระดับชาติ และคุณลักษณะศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ทั้งผู้เรียนและผู้ใหญ่ในสังคมได้ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตระหนักถึงการกระทำที่มีคุณค่าทางศีลธรรมจรรยา เป็นต้นว่า การเคารพกันและกัน ความยุติธรรม การให้ความร่วมมือ และมีสำนึกในความเป็นพลเมือง อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ตามค่านิยมหลักดังที่กล่าวมานั้น ก็จะนำมาซึ่งทัศนคติและการแสดงออกที่ส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัย สุขภาวะที่ดี ชุมชนที่มีความรู้ และเป็นรากฐานของสังคมที่ดีต่อไป

ลิคโคนา (Lickona. 1991: 51) กล่าวว่า คุณลักษณะที่ดีมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันสามส่วนคือ การรู้คุณธรรมจริยธรรม ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ดีจะประกอบด้วย การรู้จักความดี ความปรารถนาที่ดี และแสดงออกที่ดี

อีกทั้งลิคโคนา (Schwartz. 2008: 35; citing Lickona. 1991) ผู้เขียนเรื่อง Educating for Character กล่าวไว้ว่า “การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการจัดการศึกษา” มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ประการแรกช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้และประการที่สอง คือ ช่วยให้ผู้เรียนได้เป็นคนดี โดยการเป็นคนดีนั้นองค์ประกอบที่สำคัญคือ การรู้เกี่ยวกับความดี รักในความดี และปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

นอกจากนี้ลิคโคนา (Lickona. 2004: 7-11) กล่าวถึง คุณลักษณะที่ดีนั้น คือ คุณธรรมจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ดี อีกทั้งคุณลักษณะในชีวิตมีด้วยกันอยู่ 2 ด้านหลัก คือ การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อบุคคลอื่น และการประพฤติปฏิบัติที่ดีในตนเอง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554: 15) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นลักษณะที่สังคมในด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 57) ได้ให้ความหมายคำว่า คุณลักษณะหรือคุณลักษณะที่ดี หมายถึง สภาพหรือสิ่งที่มีประจำในเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งแสดงความแตกต่างของความเหมาะสม ดีงาม

สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ (2549: 189) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะที่ดี คือ เป็นคนที่มีคุณธรรม ทักษะสังคมและการเรียนรู้

สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริและคณะ (2553: 21) ได้ให้ความหมาย บุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดี ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษา (Character Education) ซึ่งเป็นหลักสูตรหรือกระบวนการที่เน้นการพัฒนา “คุณลักษณะที่ดี” ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนผ่านการปฏิบัติ การสอนเกี่ยวกับค่านิยมและการตัดสินใจ ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ที่การเสริมเสริมค่านิยมเชิงคุณธรรมและจริยธรรมผ่านการฝึกการปฏิบัติ จนกลายเป็นคุณลักษณะส่วนหนึ่งของชีวิต และสอนให้ผู้เรียนเติบโตที่มีลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีเมตตา ใจกว้าง กล้าหาญ รู้จักแก้ไขปัญหา มีความเสมอภาค มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง

อัมมัญญ สิงห์อัสวินและคณะ (2553: 48) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของผู้เรียนว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต แต่ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาโรงเรียนมักไม่พยายามที่จะผนวกการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเข้าไว้ในการเรียนการสอน ต่อมา เมื่อสังคมเสื่อมลงรุนแรงขึ้น จึงหันกลับมาสนใจวิธีการ แนวทางการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อนำชีวิตมากขึ้นโดยพัฒนาในการศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการถกเถียงอยู่ว่า การเรียนการสอน ในปัจจุบันเชื่อมโยงถึงเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ยังไม่รู้ชัดเจนว่ามาตรฐานของคุณธรรมคืออะไร รวมทั้งยังไม่มีความมั่นใจว่าจะมีบทบาทอย่างไรต่อการศึกษา เพื่อบ่มเพาะให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

ชิตชนก เชิงชาร์ว (2548: 5) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ดีให้เห็นลักษณะการกระทำหรือแสดงออกถึงพฤติกรรม 4 คุณลักษณะ คือ คุณลักษณะพื้นฐาน คุณลักษณะทางสังคม คุณลักษณะทางวิชาการ / วิชาชีพ และคุณลักษณะทางเชาวน์อารมณ์

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ดี หมายถึง ลักษณะที่แสดงออก อันเป็นลักษณะเฉพาะประจำตัวของบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสังคมและบุคคลทั่วไป มีความพึงพอใจ ดังนั้น คุณลักษณะที่ดีนั้นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า คุณลักษณะหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์มาก เพราะหากจะเลือกความหมายของคุณลักษณะในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความดีงาม จะเห็นว่า หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามในตัวบุคคล

นอกจากนี้หากพิจารณาคำนิยามของคำว่า คุณลักษณะ ดังกล่าวมี 2 กลุ่มที่นิยาม คือ กลุ่มแรก ที่กล่าวถึงคุณลักษณะในความหมายที่เป็นกลาง อีกกลุ่มหนึ่งคุณลักษณะในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความดีงามในตัวบุคคล ในงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้คำว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Characteristics) เพื่อบ่งชี้ถึงคุณลักษณะที่เกี่ยวกับคุณธรรมความดีงามในบุคคล ซึ่งคุณลักษณะที่ดีนั้นเป็นลักษณะของบุคคลที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นองค์ประกอบหลักในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีคุณภาพ ดังนั้น คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จึงมีองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ ผู้วิจัยจึงขออธิบายให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” ดังนี้

1.2 ความหมายของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คำว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” นั้นมีความสัมพันธ์กันและคล้ายคลึงอยู่หลายประการ ดังที่นักวิชาการ ผู้นำศาสนา และนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” ไว้ดังนี้

คำว่า คุณธรรม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ดังที่กู๊ด (Good. 1973: 641) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง ความกล้าเลิศแห่งอุปนิสัย และความประพฤติ

วอลเตอร์และคณะ (Walter; et al. 1996: 801) อีกทั้งพจนานุกรมฉบับลองแมน (Longman. 1995: 1226) ให้ความหมายของคุณธรรมที่มีลักษณะที่สัมพันธ์ไว้ คือ คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่กระทำจนสม่ำเสมอ และคุณธรรม หมายถึง คุณภาพของบุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2526: 2) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีคนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดี เช่น ความซื่อสัตย์ การมีวินัย การประหยัด เป็นต้น

ทิศนา ขัมมณี (2541: 53-54) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงามซึ่งเป็นนามธรรมอยู่ในจิตใจ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 197) ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี

คมเพชร จัตรศุภกุล (2547: 14) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีสังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยผ่านประสบการณ์จากการเรียนรู้ การศึกษา การปฏิบัติ การฝึกอบรม หรือการกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551: 4) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ สภาวะหรือสภาพของคุณงามความดีที่เป็นไปในทางถูกต้องและดีงาม ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และมาตรฐานของสังคม

เกษม วัฒนชัย (2557: 23) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ หรือสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ

ดังนั้น พอที่จะสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี หรือคุณลักษณะภายในที่ดีที่เป็นไปในทางถูกต้องและดีงาม ที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา การฝึกอบรมและเป็นรากฐานของจริยธรรม

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 303) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

บราวน์ (Brown. 1968: 411-414) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการจำแนกการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

โคลเบอร์ก (รัตนวดี โชติพนิก. 2554: 2; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1976: 45) ให้ความหมายของจริยธรรมเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม ซึ่งถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึง กฎเกณฑ์บังคับโดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งกัน เน้นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพสิทธิและข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาค

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2547: 14) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรกระทำเพื่อความสงบสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม หรือ หมายถึง แนวทางหรือข้อปฏิบัติของบุคคลที่ถือว่าถูกต้องและดีงาม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม ตลอดจนใช้หลักการพิจารณาตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูกตามกฎหมายที่สังคมนั้น ๆ

ยนต์ ชุ่มจิต (2553: 159) กล่าวว่า จริยธรรมมีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิต หรือหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

รัตนวดี โชติพนิก (2554: 2) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง แนวปฏิบัติของคนในสังคม ซึ่งบุคคลควรยึดถือในการดำรงชีวิต และการทำตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ และมีความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

เกษม วัฒนชัย (2557: 24) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือศีลธรรมนั่นเอง หมายถึง คำพูดและการกระทำ

อารมณ ฉนวนจิตร (2557: 7) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคมและตนเอง คำว่า จริยธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรประพฤติในการสอนจริยธรรมแก่ผู้เรียน ครูควรคำนึงว่า สิ่งที่เราควรประพฤตินั้นควรประพฤติในกรณีใด ในสถานการณ์ใด ในโอกาสหรือเวลาใด

อีกทั้งพจนานุกรมของสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย (American Psychological Association. 2015: 667) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Morality” หมายถึง ระบบความเชื่อ หรือ ค่านิยมที่สอดคล้องกับความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งอาจจะตรงกันข้ามกับพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยานับราชบัณฑิต (ราชบัณฑิตยสถาน. 2550: 266) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติของบุคคล ซึ่งประพฤติตามมาตรฐานค่านิยมของสังคมหรือชุมชนที่ให้สมาชิกในกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ ปฏิบัติ

จากความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม พอที่จะสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพสิ่งที่สังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดีงาม คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา การสั่งสอน การปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะ ส่วนจริยธรรม หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกที่กระทำทั้งทางกาย ทางวาจา ให้บรรลุตามหลักคุณธรรมที่บุคคลนั้นยึดถือ เพื่อความสุข เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม เป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ยกย่องให้การยอมรับ

เดมอน (Vessels; & Huitt. 2005: 7; citing Damon. 1988) ได้นิยาม 6 วิธีที่นักสังคมศาสตร์ (Social Scientists) ได้กำหนดคำว่าคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

1. ทิศทางของการประเมินที่แยกแยะความดีกับความชั่ว ซึ่งเป็นตัวกำหนดถึง
ความดี
2. ความรู้สึกที่เป็นภาระหน้าที่เกี่ยวกับมาตรฐานความถูกต้องทางสังคม
3. ความรู้สึกของความรับผิดชอบต่อการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
4. ความคำนึงในสิทธิของผู้อื่น
5. ข้อผูกพันภาระสัญญาต่อความซื่อสัตย์ ในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
6. สภาวะทางจิตใจที่เกิดปฏิกิริยาเชิงลบต่อการแสดงออกที่ไม่ถูกต้อง

จากนิยามของคำว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ถูกกล่าวไว้ในอดีต เช่น เพียร์เจทและพริทชาร์ด (Vessels; & Huitt. 2005: 7; citing Piaget. 1969; Pritchard. 1988) มุ่งเน้นแหล่งกำเนิดของพฤติกรรม ประกอบกับเพียร์เจท (Piaget) เน้นถึงการเคารพในกฎเกณฑ์ที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปภายใต้หลักการแห่งตน หรือพริทชาร์ด (Pritchard) มุ่งเน้นที่คุณธรรมที่เป็นโครงสร้าง อีกทั้งเบอร์โกวิทซ์ (Berkowitz. 2005: 9) กล่าวว่า เป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลที่เป็นชุดลักษณะทางจิตใจที่มีผลกระทบต่อความสามารถของบุคคล และความโน้มเอียงไปสู่หน้าที่ของการทำความดี

ลิคโคนา (Likona. 1991: 51) พยายามที่จะเชื่อมโยงองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมและองค์ประกอบทางด้านจิตใจ โดยใช้คำว่า คุณลักษณะที่ดีนั้นเป็นความพยายามอธิบายถึงองค์ประกอบทางคุณธรรมจริยธรรมอย่างครบถ้วน คือ การรู้จักความดี (Knowing the Good) ความปรารถนาที่ดี (Desiring the Good) และแสดงออกในที่ดี (Doing the Good) ซึ่งมีความหมายเดียวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งลิคโคนา และเดวิดสัน (Schwartz. 2008: 26; citing Lickona; & Davidson. 2005) ได้พยายามจัดประเภทของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Character) ที่มีลักษณะเฉพาะออกจากคุณลักษณะเชิงปฏิบัติ (Performance Character) โดยกล่าวว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอ้างอิงถึงคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์จะเป็นแผนที่ที่นำไปสู่ค่านิยมทางด้านศีลธรรม ส่วนคุณลักษณะเชิงปฏิบัติอ้างอิงถึงการช่วยให้คุณธรรม เช่น ความอดทน ความกล้าหาญที่เป็นการสนับสนุนความพยายามให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งลิคโคนายังกล่าวว่า คุณลักษณะเชิงปฏิบัติการนั้นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลเป็นคนดีได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมเพื่อใช้ในการศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

1.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คุณลักษณะเชิงจริยธรรม (Moral Characteristics) ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับของนักการศึกษา นักจิตวิทยา และนักวิชาการ ในฐานะของคำว่า คุณลักษณะที่ดี หรือ “Good Character” ซึ่งได้กล่าวถึงความหมายและองค์ประกอบไว้มากมาย ดังนี้

แนวคิดที่ 1 แนวคิดของลิคโคนา (Lickona. 1991: 51-62) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ ของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้น ประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดีที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม 3 ประการ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Feeling) และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Behavior) ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คิด (Cognitive Aspect of Good Character) หรือที่รู้จักกันในฐานะ การรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) ประกอบด้วย

1. การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (Moral Awareness)
2. การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Values) ความเข้าใจในคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นมรดกทางจริยธรรมซึ่งได้รับการถ่ายทอดในสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง
3. การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Perspective Taking) เป็นความสามารถในการเข้าใจมุมมองของบุคคลอื่น สามารถจินตนาการได้ว่าบุคคลคิด รู้สึก และแสดงออกอย่างไร รู้จักตนเอง ประเมินตนเองว่าจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างไร
4. เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning) รู้ว่าการทำความดีหรือสิ่งที่ดีงามนั้นมีความหมายอย่างไรและทำไปเพื่ออะไร
5. การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Thoughtful Decision-making) สามารถสร้างการตัดสินใจเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม
6. การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตน (Moral Self-knowledge) สามารถทบทวนการแสดงออกของตนเอง การตระหนักในจุดแข็ง และจุดอ่อนของตนเอง

ดังนั้นการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ การรู้คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม การมีมุมมองด้านคุณธรรมจริยธรรม มีเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนจึงเป็นคุณลักษณะของจิตใจที่ทำให้เกิดการรู้คุณธรรมจริยธรรมซึ่งลักษณะทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณลักษณะด้านการรู้คิด

ประการที่ 2 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านอารมณ์ (Affective Aspect of Good Character) หรือที่รู้จักกันในฐานะ ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral feeling) หมายถึง ลักษณะหรือสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่ดีงามเชิงคุณธรรมจริยธรรม 6 ประการ

1. มโนธรรม (Conscience) คือ การรู้ว่าสิ่งใดถูกต้องและรู้สึกในภาระหน้าที่ที่ในการกระทำสิ่งที่ถูกต้อง
2. ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) คือ ความรู้สึกในการนับถือตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ความรู้สึกต่อความจำเป็นต่อการเคารพผู้อื่น รู้สึกอดทนเมื่อถูกกระทำหรือปฏิบัติที่ไม่ดีจากบุคคล
3. ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) คือ การเข้าใจความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ การเข้าใจทัศนะหรือมุมมองของบุคคลอื่น

4. การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good) คือ ความสนใจในการทำ ความดี ชื่นชมในการทำ ความดี ประารถนาที่จะช่วยผู้อื่นด้วยความจริงใจ

5. การควบคุมตนเอง (Self-control) คือ การไม่ให้อารมณ์มาอยู่เหนือเหตุผล การช่วยเหลือบุคคลอื่นภายใต้ความกดดันจากคนรอบข้าง

6. ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility) คือ เป็นการรู้จักตนเองในด้านความรู้สึก มีลักษณะที่เปิดเผยกับความจริง ยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง และมีความตั้งใจในการ แสดงออกเพื่อแก้ไขความผิดพลาด

ดังนั้น มโนธรรม การเคารพตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดี งาม การควบคุมตนเอง และความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคุณลักษณะด้านความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อ ตนเองและบุคคลอื่น คุณงามความดีในตนเองรวมกับการรู้คุณธรรมจริยธรรมที่เป็นแรงจูงใจเชิง คุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะนี้เปรียบเสมือนสะพานที่ก้าวข้ามจากการรู้สิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องไปสู่ การแสดงออกที่ถูกต้อง

ประการที่ 3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม (Behavioral Aspect of Moral Character) หรือที่รู้จักกันในฐานะ พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action) ประกอบด้วย

1. สมรรถนะ (Competence) คือ ความสามารถในการนำการรู้คุณธรรมจริยธรรม และความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมมาแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

2. ความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will) คือ เป็นการแสดงออกด้วยความตั้งใจ เป็นความพร้อม ของพลังเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่จะแสดงออกในสิ่งที่ควรกระทำ

3. อุปนิสัย (Habit) คือ การแสดงพฤติกรรมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ โดยปราศจาก การคิดว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด แต่กระทำการที่ถูกต้องด้วยความเคยชิน

ดังนั้นบุคคลที่มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นประกอบด้วย การรู้คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ผสมผสานและ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญได้มีทัศนะที่สอดคล้องกันในคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมว่า สมรรถนะคือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในความมุ่งมั่นตั้งใจและ อุปนิสัย ดังนั้นในคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมของงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้ 2 องค์ประกอบย่อยคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจและอุปนิสัย

แนวคิดที่ 2 แนวคิดของไรอัน และโบฮิน (Ryan; & Bohin. 1999: 5) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือคุณลักษณะที่ดี ประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดี คือ การรู้ในสิ่ง ที่ดี (Knowing the Good) รักในสิ่งที่ดี (Loving the Good) และกระทำในสิ่งที่ดี (Doing the Good) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 การรู้ในสิ่งที่ดีคือ ความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องและผิด ซึ่งเป็นความสามารถ ในการตอบสนองสถานการณ์ เลือกว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดังที่ อริสโตเติล เรียกสิ่งนี้ว่า Practical wisdom

ประการที่ 2 รักในสิ่งที่ดีคือ การพัฒนาระดับของอารมณ์ความรู้สึกเชิงคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งความรักในสิ่งที่ดีและรู้สึกรังเกียจสิ่งที่ไม่ดี เปรียบเสมือนความสามารถที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลอื่น โดยมีความต้องการทำสิ่งที่ดี ความรักในสิ่งที่ดีจะนำไปสู่การเคารพและรักบุคคล ดังคำว่า “Love the sinner but hate the sin”

ประการที่ 3 กระทำในสิ่งที่ดีคือ มีความตั้งใจที่จะกระทำ เมื่อบุคคลรู้จักสิ่งที่ถูกต้องและกระทำสิ่งนั้น

แนวคิดที่ 3 แนวคิดของเชน (Chen. 2005: 10) ที่ได้ศึกษาต่อจากแนวคิดของลิคโคนา ได้ระบุคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ การรู้คุณธรรม จริยธรรม (Moral Knowing) ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Feeling) และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral action) ซึ่งคุณลักษณะที่ดีทั้ง 3 ด้านนี้อยู่ในลักษณะของด้านความรู้คิดของคุณลักษณะที่ดี (Cognitive Aspect of Good Character) ด้านพฤติกรรมของคุณลักษณะที่ดี (Behavioral Aspect of Good Character) และด้านความรู้สึกของคุณลักษณะที่ดี (Affective Aspect of Good Character)

แนวคิดที่ 4 แนวคิดของซานทรอค (Santrock. 2008: 102) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมว่า ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Domain) และด้านพฤติกรรม (Behavioral Domain) ซึ่งทั้ง 3 ด้านนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกจากกันไม่ได้ สามารถอธิบายในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านการรู้คิดเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนมีเหตุผล มีการคิดเกี่ยวกับกฎระเบียบ ศีลธรรม และการประพฤติปฏิบัติ
2. ด้านอารมณ์ความรู้สึกให้ความสำคัญกับความความรู้สึกเชิงคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับ ความรู้สึกที่เข้มแข็ง ความรู้สึกผิด และแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลอื่น
3. ด้านพฤติกรรมให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเชิงคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นผลมาจากการรู้คิด

อีกทั้ง แนวคิดของลัมปีกิน (Lumpkin. 2008: 48) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย

1. ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) ซึ่งเป็นการรู้และเข้าใจในช่วงการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นคุณธรรมและวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น
2. ด้านการรู้สึกเห็นคุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Valuing) เป็นพื้นฐานที่บุคคลเชื่อในตนเองและผู้อื่น
3. ด้านการพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action) เป็นการกระทำที่เป็นผลมาจากด้านความรู้เชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) และด้านการรู้สึกเห็นคุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Valuing)

แนวคิดที่ 5 แนวคิดของนักวิชาการในประเทศไทยที่ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญ มีองค์ประกอบ 3 ประการ ที่ได้มาจากแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผลสรุปการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม (วีนันทกานต์ รุจิภักดิ์; และเอมมา อาสนจินดา. 2559: 6-7; อ้างอิงจาก บุญศรี ทรัพย์เวชการกิจ. 2539) ประกอบด้วย

ประการแรก คือ ส่วนประกอบด้านความรู้ คือ ความเข้าใจเหตุผลที่ถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด

ประการที่สอง คือ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เจตคติที่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

ประการที่สาม คือ ส่วนประกอบด้านพฤติกรรม คือ พฤติกรรมการกระทำของบุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เชื่อว่าอิทธิพลของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบของด้านความรู้ หรือการรับรู้ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และองค์ประกอบด้านอารมณ์ ได้แก่ เจตคติหรือความตระหนักต่อวิชาชีพ

แนวคิดที่ 6 แนวคิดของนักวิชาการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2548: 65) กล่าวว่า จริยธรรมมักจะอยู่ในขอบข่าย 3 ประการนี้คือ

ประการที่หนึ่ง จริยธรรมในแบบของการคิดหาเหตุผล คือ ในส่วนนี้เป็นการศึกษาจริยธรรมของบุคคลในแง่ของความคิดและเหตุผลของเขาในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ประการที่สอง จริยธรรมในแบบของความรู้สึกของจิตใจ คือ การศึกษาจริยธรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นค่านิยม ความเชื่อ และความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น

ประการที่สาม จริยธรรมในแบบของการแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก คือ การศึกษาจริยธรรมในส่วนที่เป็นพฤติกรรมภายนอกของบุคคล เช่น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ฯลฯ เป็นต้น

อีกทั้ง เพ็ญญา กุลนภาดล (2559: 61) กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ การที่บุคคลมีความเข้าใจในเหตุและผล มีความรู้สึกถึงความถูกต้องดีงาม สามารถแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้อย่างมีวิจารณญาณ

2. ด้านเจตคติและความเชื่อ (Moral Attitude and Belief) คือ การที่บุคคลมีความพึงพอใจ มีความเชื่อถือ มีความศรัทธา มีความเลื่อมใส และยินดีที่จะประพฤติปฏิบัติในทางที่ชอบ

3. ด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ การที่บุคคลมีพฤติกรรมหรือมีการกระทำที่ตัดสินใจกระทำในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความถูกต้องดีงาม

ดังนั้นนิยามของคำว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรม ที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและใช้โดยนักวิจัย นักการศึกษา และผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม มีนักการศึกษาที่ให้ความแตกต่างนอกเหนือจากคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังกล่าว

แนวคิดที่ 7 แนวคิดของเรสต์ (Chen, 2005: 14; citing Rest, 1994) ได้ระบุ 4 องค์ประกอบพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย ความไวต่อความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Sensitivity) การตัดสินเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Judgment) แรงจูงใจเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Motivation) และ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Character) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความไวต่อความรู้สึกคือการตระหนักรู้ของสาเหตุที่ส่งผลต่อการกระทำ ผลที่ตามมาของแต่ละการกระทำและวิธีการ ผลที่ตามมาอาจส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. การตัดสินใจทางคุณธรรมจริยธรรมคือ วิธีการคิดที่ใช้โดยบุคคล ที่จะทำสิ่งที่ควรจะทำ และสาเหตุของการดำเนินการที่ดีที่สุดจะตอบสนองทางความคิดทางจริยธรรม

3. แรงจูงใจทางคุณธรรมจริยธรรมคือ สิ่งที่บุคคลตั้งใจที่จะทำโดยมีการเปรียบเทียบและการเลือก ระหว่างคุณค่าการแข่งขันและทางเลือก

4. คุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมคือ ความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจและความทนทานที่จำเป็นในการดำเนินการตามเส้นทางของการกระทำที่ได้ระบุว่าเป็นจริยธรรมที่พึงปรารถนา

อีกทั้ง ชวาร์ซ (Schwartz, 2008: 41) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Character) ว่าคุณลักษณะที่ดีทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น ไม่เพียงต้องการทักษะเชิงเหตุผลเท่านั้น หากแต่ต้องประกอบด้วยความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ถึงแม้ว่าการสร้างความคิดเหตุผลเชิงจริยธรรม ความรู้สึก อารมณ์จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการจูงใจให้บุคคลแสดงคุณลักษณะที่ดี มีหลายด้านที่บทบาททางอารมณ์แสดงคุณลักษณะทางจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ที่แสดงถึงคุณลักษณะที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) การเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การควบคุมอารมณ์ (Self-control) และมโนธรรม (Conscience)

แนวคิดที่ 8 แนวคิดของวาสเซลและฮูอิท (Vessels; & Huitt, W. 2005: 7) ได้อ้างอิงถึงแนวคิดของเบอร์โควิช (Berkowitz) ซึ่งได้ระบุถึง 7 องค์ประกอบทางด้านจิตใจของ Moral anatomy ที่นักวิทยาศาสตร์และนักการศึกษาได้เห็นตรงกันว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์นั้นประกอบด้วย

1. พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Behavior) ประกอบด้วย พฤติกรรมเพื่อสังคม การแบ่งปัน การบริจาคเพื่อการกุศล ความไว้วางใจ

2. ค่านิยมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Values) คือ การเชื่อในจริยธรรมที่ดีงาม

3. ความรู้สึกหรืออารมณ์เชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Emotion) ได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความเมตตาการุณา

4. เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning) คือ การรู้จักสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด
5. อัตลักษณ์เชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Identity) คือ คุณธรรมที่เป็นภาพลักษณ์

ของบุคคล

6. บุคลิกภาพเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Personality) คือ แนวโน้มที่ยั่งยืนที่จะทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นตัวของตัวเอง และความรับผิดชอบ

7. คุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง (Metamoral) คุณลักษณะที่สร้างคุณธรรมที่เป็นไปได้ แม้ว่าบุคคลจะไม่ได้มีคุณธรรมโดยเนื้อแท้

ในหน่วยงานการศึกษาของต่างประเทศได้มีการให้ความหมาย และกำหนดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังต่อไปนี้

แนวคิดที่ 9 แนวคิดทางการศึกษาประเทศเกาหลีใต้ (Lee. 2014: 330) ได้มีการศึกษาเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการกำหนดเป้าหมายและเนื้อหาของหลักสูตร มีส่วนสำคัญสองประเด็นที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางการศึกษา ในการนำไปสู่การสนับสนุนผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองที่ดี โดยผ่านหลักสูตรการศึกษาเชิงคุณธรรมจริยธรรม มาตรฐานสำคัญที่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาในกระบวนการศึกษาและกระบวนการบริหารจัดการ การเรียนการสอน การประเมิน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นคนดี หรือการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เรียกว่า MEC หรือ Moral Education as a Curriculum ซึ่งจะสะท้อนถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะผู้เรียนให้มีการนำตนเอง (Self-directed Person) รวมถึงลักษณะภายใน สติปัญญา สุขภาพร่างกาย ความผาสุกต่าง ๆ ตามปัจเจกบุคคลที่จะสามารถพัฒนาได้
2. คุณลักษณะที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความสร้างสรรค์ (Creative Person) รวมถึงความคิดเชิงนวัตกรรม หรือความคิดริเริ่มใหม่ ๆ การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ที่จะสร้างรากฐานความรู้และพื้นฐานความรู้ที่จะใช้เป็นตัวกำกับบุคคล
3. คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรู้วัฒนธรรม (Cultivated Person) มีความซาบซึ้งในคุณภาพของวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมเชิงพหุศาสตร์
4. คุณลักษณะของบุคคลที่เปิดกว้าง เปิดรับสิ่งต่าง ๆ (Global-minded Person) อีกทั้งมีความใส่ใจ การแบ่งปันประสบการณ์เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้กลายเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

แนวคิดที่ 10 แนวคิดของสภากลางทางการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น (ปารีส อารัมเรือง. 2553: 42; อ้างอิงจาก Central Council for Education. 1998) ได้กล่าวว่า เนื่องจากสภาพวิกฤติสังคม ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ของญี่ปุ่นขาดความสร้างสรรค์และความสุข การพัฒนาเยาวชนและสังคมให้มีความสุขและเจริญก้าวหน้า ควรมีเชิงคุณธรรมจริยธรรมดังต่อไปนี้

1. ความรู้สึกที่อ่อนไหวต่อความงามและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
2. สำนึกในความยุติธรรมและความเคารพในความถูกต้อง
3. จิตสำนึกต่อคุณธรรมพื้นฐานรวมถึงการเคารพต่อชีวิตและสิทธิมนุษยชน

4. การคำนึงถึงผู้อื่นและวิญญานแห่งการเสียสละต่อสังคม
5. การพึ่งพาตนเอง การควบคุม และความรับผิดชอบ
6. การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการยอมรับในความแตกต่าง

แนวคิดที่ 11 แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการประเทศสิงคโปร์ (Ministry of Education Singapore) (Tan; & Wong, 2010: 96) ได้กำหนดค่านิยมหลักที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในฐานะพื้นฐานสำคัญของการมีลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือคุณลักษณะที่ดี (Good Character) โดยการออกแบบของการศึกษาความเป็นพลเมืองและการศึกษาเชิงคุณธรรม (Civics and Moral Education) หรือที่รู้จักกันในชื่อ CME มีลักษณะ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านการเคารพ (Respect) คือ บุคคลแสดงออกถึงการเคารพเมื่อบุคคลเชื่อในควมมีคุณค่าในตนเอง (Self-worth) และคุณค่าในบุคคลอื่นอย่างแท้จริง
2. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ บุคคลมีความรับผิดชอบต่อในหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและต่อสังคมโลก และปฏิบัติตามความรับผิดชอบด้วยความรักและการรักษาพันธะสัญญา
3. คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ (Integrity) คือ บุคคลมีความซื่อสัตย์ โดยยึดถือหลักจริยธรรมและมีความกล้าหาญเชิงจริยธรรมในการแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
4. คุณลักษณะด้านความห่วงใย (Care) คือ บุคคลมีการแสดงออกด้วยความห่วงใยด้วยความเมตตา กรุณาผู้อื่น คุณลักษณะนี้จะเป็นการปรับปรุงชุมชนและสังคมโลก
5. คุณลักษณะด้านความยืดหยุ่น (Resilience) คือ บุคคลมีความยืดหยุ่นจะมีความสามารถที่เข้มแข็ง การพยายามในการเผชิญความท้าทาย แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญ การมองโลกในแง่ดี การปรับตัวและการแก้ปัญหาได้ดี
6. คุณลักษณะด้านความสามัคคี (Harmony) คือ บุคคลมีความสามัคคีจะรักษาสัมพันธภาพที่ดี และช่วยสนับสนุนสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รู้สึกซาบซึ้งในความเป็นหมู่คณะและความหลากหลายของวัฒนธรรม

นอกจากนี้สำนักงานพัฒนาการศึกษาครูของสิงคโปร์ (Office of Teacher Education, National Institute of Education Singapore) (พินสุตา สิริรังศรี. 2557: 22) เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาและพัฒนาให้แก่ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนของสิงคโปร์ และเป็นผู้พัฒนากรอบคุณลักษณะของครูสิงคโปร์ในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์

การพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 สิงคโปร์เน้นการเตรียมและพัฒนาครูใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) เจตคติและค่านิยม 2) ทักษะ และ 3) ความรู้ โดยมุ่งเน้นเจตคติและค่านิยม 3 ด้าน คือ

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความเห็นอกเห็นใจ ความเชื่อมั่นที่เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ความเชื่อมั่นในการพัฒนาเด็กอย่างเต็มศักยภาพ การเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย

2. คุณลักษณะของครู ประกอบด้วย มีมาตรฐานสูงในการทำงาน ความรักในธรรมชาติ รักการเรียนรู้ พัฒนาตนเองต่อเนื่อง มีความปรารถนาอันแรงกล้า รู้จักปรับตัวและมีความยืดหยุ่น มีศีลธรรม ความเป็นมืออาชีพ

3. การช่วยเหลือบุคลากรในวิชาชีพและต่อชุมชน ประกอบด้วย ทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติและระบบพี่เลี้ยงความรับผิดชอบต่อสังคม ความเอื้ออาทร

แนวคิดที่ 12 แนวคิดด้านการศึกษาในประเทศไทยโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 58) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Culture) ให้เด็กและเยาวชนไทย และได้อธิบายถึงวัฒนธรรมคุณธรรมจริยธรรม คือ 1) การรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) 2) ความเชื่อในคุณธรรมจริยธรรม (Moral Belief) การมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรม (Moral Attitude) และ 3) การปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action) จนเป็นนิสัย มีจิตสำนึก วิจารณ์ญาณที่จะทำสิ่งที่จะเกิดผลดีต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับการศึกษาวิจัยในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมสามารถสรุปได้ดังรายละเอียดตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการสรุปองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย

ลักษณะและองค์ประกอบของ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์	แนวคิดและทฤษฎี																
	ลิโคเนา	ดาเนียล เชน	ไรอัน และโบฮัน	เจมส์ เรสส์	ซวาร์ซ	วาสเชิลและฮิลท์	ลัมปีกิน	สมภกกลางการศึกษา ของประเทศไทย	ซานทรอด	กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย	กระทรวงศึกษาธิการ ต่างประเทศ	สภาการศึกษา ประเทศไทย	มูลนิธิทรัพย์สิน ทางปัญญา	การกึ่ง	สิทธิโชค วรานุ สันติ์	เพ็ญนา กุลนภา	รวม
1.การรู้คุณธรรมจริยธรรม	✓	✓	✓				✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓	9
2.ความรู้สึกระหว่างจริยธรรม	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓	11
3.พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม	✓	✓	✓			✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓	10
4.ความไวต่อคุณธรรมจริยธรรม				✓													1
5.การตัดสินใจทางคุณธรรมจริยธรรม				✓													1
6.แรงจูงใจทางคุณธรรมจริยธรรม				✓													1
7.คุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรม				✓													1
8.ค่านิยมเชิงคุณธรรมจริยธรรม						✓											1
9.เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม						✓											1
10.อัตลักษณ์เชิงคุณธรรมจริยธรรม						✓											1
11.บุคลิกภาพลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม						✓											1
12.คุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง						✓											1
13.การนำตนเอง										✓							1
14.มุ่งให้ผู้เรียนมีความสร้างสรรค์										✓							1
15.บุคคลที่มีความรู้วัฒนธรรม										✓							1
16.บุคคลที่เปิดกว้าง เปิดรับสิ่งต่าง ๆ										✓							1
17.ความรู้สึกรักที่อ่อนไหวต่อความงามและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ								✓									1

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะและองค์ประกอบของ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์	แนวคิดและทฤษฎี															
	ลิโดนา	ดาเนียล เซน	ไรอัน	เจมส์ เรสเนอร์	ชาร์ล	วาสเซลและอัลท์	ลัมปีกิน	สภาการศึกษาของ ประเทศญี่ปุ่น	ซานทอด	กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศเกาหลีใต้	กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสิงคโปร์	สภาการศึกษา ประเทศไทย	บริการเยาวชน บุรีรัมย์	สิทธิโชค วรรณดีกุล	เพ็ญนภา กุลนาคดล	รวม
18.สำนึกในความยุติธรรมและความเคารพในความถูกต้อง								✓								1
19.จิตสำนึกต่อคุณธรรมพื้นฐานรวมถึงการเคารพต่อชีวิตและสิทธิ มนุษยชน								✓			✓					2
20.การคำนึงถึงผู้อื่นและวิญญูณแห่งการเสียสละต่อสังคม								✓								1
21.การพึ่งพาตนเอง การควบคุม และความรับผิดชอบ								✓			✓					2
22.การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการยอมรับในความแตกต่าง								✓								1
23.ความซื่อสัตย์											✓					1
24.ความห่วงใย											✓					1
25.ความมุ่งมั่น											✓					1
26.ความสามัคคี											✓					1
รวม	3	3	3	4	1	7	3	6	3	4	6	3	3	3	3	61

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ตลอดจนการสำรวจข้อมูลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยาพบว่า มีการเรียกองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะ เชิงคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลายก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นในทิศทางเดียวกัน และองค์ประกอบที่ สำคัญที่จะทำให้ให้นักศึกษามีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ได้ คือ นักศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่มีองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมทั้งสามด้าน ประกอบด้วย คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คิด หรือที่รู้จักกันในฐานะการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านอารมณ์ หรือที่รู้จักกันในฐานะความรู้สึกเชิงคุณธรรม จริยธรรม และด้านคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมหรือที่รู้จักกันในฐานะ พฤติกรรม เชิงคุณธรรมจริยธรรมดังที่ ไรอันและโบฮิน (Ryan; & Bohin. 1999: 7) ได้กล่าวสรุปถึง ลักษณะของ บุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม คือ การรู้ในสิ่งที่ดี รักในสิ่งที่ดี และกระทำในสิ่งที่ดี เปรียบเสมือนลักษณะ ของบุคคลที่มีสมอง จิตใจ และมีมือเพื่อบูรณาการเพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติที่ดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมแนวคิด ของลิกโคนา (Lickona. 1991) โดยพิจารณาจากจำนวนความถี่ขององค์ประกอบคุณลักษณะเชิง คุณธรรมจริยธรรม เกณฑ์ที่ใช้ คือ มีความถี่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 60 ขึ้นไป อีกทั้งเป็น องค์ประกอบที่สามารถพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในการศึกษาวิจัยเบื้องต้น สามารถสรุป องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการรู้ คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

1.4 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครู

บุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูจะต้องทำหน้าที่ในการสั่งสอนแล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะ ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ ดังนั้น ครูที่ดีจะต้องมีลักษณะบางประการที่แตกต่างจาก วิชาชีพอื่น การแสดงออกของครูจะเป็นผลสะท้อนถึงคุณลักษณะที่ครูนั้นมีอยู่ในตนเอง ซึ่งในต่างประเทศ และในประเทศไทยนั้น ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้ให้นิยามคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของครูไว้ในหลายทัศนะ ดังนี้

1.4.1 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูของนักวิชาการในต่างประเทศ

ไรอัน และโบฮิน (Ryan; & Bohin. 1999: 153-154) นักวิชาการด้านศึกษาที่ได้รับ การยอมรับในต่างประเทศได้เสนอแนะสมรรถนะหรือคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูต่อการเป็นผู้ให้ การศึกษาที่ดี จำนวน 7 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถสร้างคุณลักษณะที่ดี ให้กับผู้อื่นได้

ประการที่สอง การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนจะต้องจัดลำดับความสำคัญ และรับผิดชอบตามเกณฑ์ของวิชาชีพครู ประการที่สาม ครูควรจะมีการพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกต้อง และสิ่งที่ไม่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ

ประการสี่ ครูควรจะมีการอธิบายจริยธรรม จรรยาบรรณต่าง ๆ แต่ไม่ควรสร้างความกดดันหรือนำเสนอความคิดเห็นของตนเองให้กับผู้เรียน

ประการที่ห้า ครูควรจะช่วยเหลือผู้เรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของผู้อื่นและช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้อื่น

ประการที่หก ครูควรที่จะสร้างบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมเชิงบวก สร้างการเคารพ และการสร้างมาตรฐานจริยธรรมในระดับสูง

ประการที่เจ็ด ครูควรที่จะจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างประสบการณ์ในการเสียสละและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ตลอดจนการสร้างบรรยากาศแห่งประชาธิปไตย

ลิคโคนา (Demirel; Ozmat; & Elgun. 2016: 1624 citing Lickona. 1997) นักวิชาการที่ได้รับการยอมรับด้านการศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ได้เสนอแนะประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของครูที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในคุณลักษณะศึกษาว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ถ้าบุคคลที่เป็นครูจะต้องมีความเข้าใจในการสร้างความหมายและนำไปสู่การปฏิบัติได้ นอกจากนี้ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความรับผิดชอบของครูในคุณลักษณะศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน มีการถ่ายทอดค่านิยมที่ดีงาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนให้ได้ หากครูสามารถที่จะถ่ายทอดค่านิยมที่ดีงามให้กับผู้เรียนจะเป็นการเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ครูควรจะต้องมีคือการไม่ทำโทษผู้เรียน แต่เป็นการปฏิบัติตามกฎ การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและให้เห็นถึงประโยชน์จากการร่วมตั้งกฎกติการ่วมกัน สอดคล้องยิลดิริม (Demirel; Ozmat; & Elgun. 2016: 1624 citing Yildirim. 2007) ได้อธิบายถึงบุคคลที่เป็นครู ควรมีคุณลักษณะที่ดี จะต้องมียุทธศาสตร์เชิงบวกที่ครอบคลุมทั้งด้านความคิดและพฤติกรรม นอกจากนี้เชวีสซี (Demirel; Ozmat; & Elgun. 2016: 1624 citing Cevizci. 2003) ยังได้อธิบายว่า บุคคลที่เป็นครูจะต้องมีลักษณะนิสัยเชิงพฤติกรรม จุดแข็ง ความสามารถ ค่านิยม รวมถึงการมีวิถีหรือแนวทางเชิงความคิดที่ดีแตกต่างจากบุคคลอื่น

อีกทั้ง ลัมปีกิน (Lumpkin. 2008: 49) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูนั้นจะช่วยสนับสนุนครูในฐานะแบบอย่างที่ดีสำหรับการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับความจริง การเคารพต่อบุคคลอื่น การยอมรับตนเอง และความรับผิดชอบ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน

ในประเทศของสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียได้ระบุคุณลักษณะของครูที่ดี ดังนี้ (พินสุตา สิริธรรังศรี. 2557: 21-23)

คุณลักษณะ 10 ประการ ของครูสอนดีของสหรัฐอเมริกา

1. การใส่ใจด้านการสอนและการดูแลผู้เรียน
2. มีการวางแผนเป้าหมายและจุดประสงค์การสอนในแต่ละครั้งอย่างชัดเจนและดำเนินการให้บรรลุผลตามที่ได้วางไว้
3. มีทักษะการจัดการเชิงบวกในห้องเรียน

4. มีทักษะการจัดการห้องเรียนที่ดี
5. การสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง
6. มีความคาดหวังต่อผู้เรียนสูง
7. มีความรู้ด้านหลักสูตรและมาตรฐาน
8. มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน
9. รักเด็กและรักการสอน
10. ความเป็นมิตรและความวางใจต่อผู้เรียนสูง

รัฐบาลควีนสแลนด์ ออสเตรเลียได้ระบุคุณลักษณะ 11 ประการ ของครูสอนดี มีลักษณะดังนี้

1. มีทักษะในการอธิบาย
2. รักการพบปะผู้คน
3. มีความกระตือรือร้น
4. มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน
5. ความเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะด้านเวลา
6. มีทักษะการทำงานเป็นทีมและความคิดริเริ่ม
7. สามารถรับความกดดันได้ดี
8. มีความอดทนและอารมณ์ขัน
9. รักความยุติธรรม
10. สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้

1.4.2 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูในทัศนะนักวิชาการในประเทศไทย

ไทย

สำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้ให้นิยามคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูที่สำคัญ ดังนี้

ยนต์ ชุ่มจิต (2553: 132-133) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของครูไทยตามพระราชโราชาทของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งพระราชทานแก่บัณฑิตใหม่ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู (ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ) ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2557 ดังมีข้อความที่ผู้วิจัยขออัญเชิญบางส่วนมากล่าวไว้ดังนี้ “...คุณสมบัติที่สำคัญสำหรับครู ผู้ปรารถนาจะทำงานให้ได้ดี มีความเจริญก้าวหน้า มีเกียรติยศชื่อเสียง และมีฐานะตำแหน่งที่มั่นคงถาวร”

คุณสมบัติประการแรก คือ ความสามารถในการแสดงความรู้ความคิดของตนเองให้ผู้อื่นทราบได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยความฉลาด ความสามารถเช่นนี้จะทำให้เกิดมีขึ้นได้ต้องอาศัยการฝึกฝน เริ่มต้นจากการฝึกคิดให้เป็นระเบียบและขั้นตอน เมื่อพิจารณาเรื่องใดก็ตาม พยายามจับประเด็นของเรื่องให้ได้ถูกต้อง และรวบรวมชัดเจนตรงตามเป้าหมาย

คุณสมบัติข้อที่สอง คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คุณสมบัติข้อนี้ หมายถึง การทำตัวดี สามารถเข้ากับคนได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นภูมิ ได้อย่างแนบเนียน คุณสมบัติเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการฝึกรบมอย่างจริงจัง ทั้งกายและใจ ประการสำคัญ คือ ต้องหัดทำให้กว้าง เป็นกลางและเที่ยงตรง ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความไม่เพ่งโทษ ไม่หมิ่นประมาทผู้อื่น อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้บุคคล สุภาพเป็นมิตรต่อคนเสมอกัน และเมตตาเอ็นดูผู้น้อย ไม่สร้างปมเชื่องหรือปมด้อยให้แก่ตนเอง รักษากายวาจาให้สงบ หนักแน่น ไม่ลุแก่อำนาจและอคติ ไม่เห็นความสำคัญของตนเองยิ่งกว่าผู้อื่น

คุณสมบัติข้อที่สาม คือ ความมีค่านิยมสูง ได้แก่ ความเฉลียวฉลาด สามารถเลือกสรรสิ่งที่ดี ที่งาม ที่เป็นคุณประโยชน์มาเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นแบบอย่างในการประพฤติตน คุณสมบัติข้อนี้จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติฝึกฝนขึ้นให้พร้อมอีกข้อหนึ่ง เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความเสื่อมเสียทั้งปวงแล้ว ยังสามารถประคับประคองและส่งเสริมให้บุคคลเจริญรุ่งเรืองอยู่ในความดีได้อย่างมั่นคงด้วย

คุณสมบัติข้อที่สี่ คือ ความมีวิจาร์ณญาณ ความมีวิจาร์ณญาณนี้หมายถึง ความมีวิจาร์ณญาณอันต้องแท้แน่ชัดในสรรพกิจการงาน และในการกระทำคำพูดทุกอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นตนเอง คุณสมบัติข้อนี้จะเกิดขึ้นได้มาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การฝึกรบมทางความคิดและจิตใจเป็นสำคัญ

สิ่งสำคัญสำหรับครูอีกสิ่งหนึ่ง คือ วินัย วินัยหรือระเบียบบังคับ เป็นของสำคัญสำหรับทุกคน โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในฐานะที่จะต้องปกครองบังคับบัญชาคนอื่น ๆ และจะต้องทำตัวให้เป็นแบบฉบับที่ดีแก่ผู้อยู่ในปกครอง

ในทัศนะของนักการศึกษาแนวคิดเรื่องครูดีของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี จากคำศัพท์จากสาขาปรัชญาการศึกษา สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 14 (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. 2559: 113) ได้อธิบาย “ความดี” หรือ “สิ่งที่ดี” เป็น 2 นัย คือ ความดีที่เป็นสภาพกับความดีที่เป็น การกระทำ ดังนั้น แนวคิดเรื่องครูดี หรือที่ท่านเรียกว่า “อุดมการณ์ของอาจารย์” ก็สามารถอธิบายเป็น 2 นัยได้เช่นกัน ดังนี้

1. สภาพของครูดี : ครูที่ดีมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เป็นผู้มีความดี หรือเป็นผู้มีจริยธรรมและเป็นผู้ที่มีความรู้

การเป็นผู้มีจริยธรรมนั้น ศาสตราจารย์สาโรช อธิบาย ได้แก่ ผู้ที่ยึดมั่นใน ศีลและธรรมที่เป็นพื้นฐาน อันได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม และธรรมในหมวดต่าง ๆ ของพระพุทธ ศาสนา รวมถึงเป็นผู้ยึดมั่นในค่านิยมที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัย และมารยาท ฯลฯ จริยธรรมนี้ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ให้เป็นไปในทางสันติสุข และเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์

ส่วนการเป็นผู้มีความรู้ที่นั่นท่านเห็นว่า ความรู้ที่สำคัญสำหรับครู ได้แก่ ความรู้ทางวิชาการที่รับผิดชอบสอน รวมถึงความรู้เรื่องวิธีการสอน อบรมคนซึ่งถือว่าเป็น “ความสามารถหรือความฉลาดทางวิทยาศาสตร์” (Scientific Intelligence) ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นความรู้เรื่องคุณธรรมและวินัย ซึ่งถือว่าเป็น “ความสามารถหรือความฉลาดในสังคม” (Social Intelligence) ที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ความรู้ประเภทนี้ก็คือ ความรู้เรื่องจริยธรรมข้างต้นเอง

2. การกระทำของครูดี : ครูดีจะต้องกระทำดังนี้ คือ ประการแรก ต้องสอนดี การสอนเกิดขึ้นได้จากการรู้เทคนิควิธีสอนที่เป็นวิทยาศาสตร์ เตรียมอุปกรณ์การสอน รวมถึงอบรม จริยธรรมควบคู่ไปกับการสอน ประการที่สอง ครูต้องศึกษาค้นคว้าความรู้และวิจัยอยู่เสมอ เพื่อความงอกงามทางวิชาการ ประการสุดท้าย ครูต้องช่วยเหลือหรือช่วยให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้ไปช่วยเหลือคนหรือสังคมที่ขาดแคลนได้ แนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ชี้ให้เห็นว่า การเป็นครูดีนั้นมิใช่เพียง ผู้ที่มีความรู้ในวิชาที่ตนสอนเท่านั้น แต่ความรู้นั้นยังรวมถึงความรู้ใน หลักการสอนและความรู้ทางจริยธรรม เมื่อมีความรู้เหล่านั้นแล้ว ผู้ที่เป็นครูควรต้องมีความ รับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นที่จะนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนเอง ลูกศิษย์และสังคม และ แนวคิดเหล่านี้ได้ปรากฏในคำสอนที่ท่านฝากไว้กับศิษย์ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ผู้ที่จะออกไป เป็นครูในสังคมว่า “ขอให้มีความรู้ประจักษ์นักราษฎร์และมีความประพฤติประจักษ์ผู้ทรงศีล” ตลอดชีวิต แห่งการเป็น “ครู” “ผู้บริหารทางการศึกษา” และ “นักการศึกษา” ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ได้ อุทิศตน อุทิศเวลาให้การการศึกษา จนศิษย์ทั้งหลายยกย่องท่านเป็น “ปูชนียบุคคล”

เจลิยว บุรีภักดี และคณะ (ยนต์ ชุ่มจิต. 2557: 138-139; อ้างอิงจากเจลิยว บุรีภักดี; และคณะ. 2520) ได้ศึกษาคุณลักษณะครูที่ดีโดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร พระภิกษุ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งสิ้น 7,762 คน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะ ของครูที่ดีโดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ความประพฤติเรียบร้อย
2. ความรู้ดี
3. บุคลิกลักษณะและการแต่งกายดี
4. สอนดี
5. ตรงเวลา
6. มีความยุติธรรม
7. หาความรู้อยู่เสมอ
8. ร่าเริงแจ่มใส
9. ซื่อสัตย์
10. เสียสละ

นอกจากนี้ วิไล ตั้งจิตสมคิด (2557: 161) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่ดีของครูไทย ควรมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีความรู้ดี ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถในวิชาการที่จะสอน ตลอดจนการเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เป็นต้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู คือ การสอนดีและปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย เป็นต้น

2. มีบุคลิกภาพที่ดี ลักษณะของครูในด้านนี้ ได้แก่ รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย พูดจาไพเราะนุ่มนวล น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะความเป็นผู้นำ เป็นต้น นอกจากนี้ครูต้องเป็นผู้ที่มนุษยสัมพันธ์ดี มีธรรมาจริยธรรมไมตรีกับทุกคน

3. มีคุณธรรมจริยธรรม ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ การประพฤติดี เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำในสิ่งสุจริต ทั้งกาย วาจา และใจ และต้องมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ คือ เสียสละ มีเมตตากรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น

1.4.3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูในหลักธรรมคำสอนศาสนา

ในคำสอนในพระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึง ครูหรือภาระหน้าที่ของครู การสอนของครูและคุณลักษณะครูไว้หลายหมวด ส่วนที่กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดี คือ คำสอนเรื่องกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับความเป็นครู หลักธรรมนั้นมี 7 ประการ คือ (รัตนวดี โชติกพนิช. 2554: 42)

1. ปิยะ หรือ ปิโย แปลว่า น่ารัก หมายถึง ครูต้องทำตนให้เป็นคนน่ารักของลูกศิษย์ คือ ต้องเป็นผู้มีเมตตา รักเด็กมากกว่ารักตนเอง มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความสนทนากล้นกับศิษย์เพื่อให้ลูกศิษย์มีความสบายใจ และกล้าที่จะเข้าไปปรึกษาหารือเรื่องต่าง ๆ พูดจาอ่อนหวาน เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์เกิดความรู้และเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเด็กได้ตลอดเวลา

2. ครุ แปลว่า น่าเคารพ หมายถึง ครูจะต้องดูแลและปกครองศิษย์ให้ศิษย์มีความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และรู้สึกปลอดภัย ครูต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างแก่เด็ก มีเหตุผลและเป็นคนใจคอหนักแน่น ไม่เจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายในทุก ๆ เรื่อง

3. ภาวนีโย แปลว่า น่าเจริญใจ นายกองในฐานะผู้ทรงคุณ หมายถึง ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง สนใจหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งเป็นผู้ที่ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ครูจะต้องฝึกตนให้เชี่ยวชาญในวิชาการและให้มีสมรรถภาพในการทำงานอยู่เสมอ

4. วัตตา แปลว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ หมายถึง ครูจะต้องรู้จักพูดให้ศิษย์เข้าใจได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ สอนในสิ่งที่ถูกต้องไม่บิดเบือน และครูจะต้องรู้จักสอนด้วยความสนุกสนานเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย

5. วจนักขโม แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำ หมายถึง ครูต้องพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาการซักถาม คำเสนอแนะและคำวิพากษ์วิจารณ์ได้ โดยไม่ฉุนเฉียว และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ปกติ เด็กย่อมมีความซุกซน น่ารำคาญ ครูจะรำคาญไม่ได้ ต้องอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ

6. คัมภีร์รัฐจะ กัง กัตตา แปลว่า แฉลงเรื่องลึกล้ำได้ หมายถึง ครูต้องสามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ด้วย และช่วยให้ศิษย์เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้นด้วย รวมทั้งการอธิบายสาระสำคัญต่าง ๆ ของวิชาได้ถูกต้องแม่นยำ

นอกจากคุณธรรมพื้นฐานที่ครูควรยึดมั่นแล้วจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับครูที่มีภาพลักษณ์ของปราชญ์บุคคล มีจริยธรรมหลัก ๆ 8 เรื่อง ที่ครูควรยึดมั่นดังนี้ (รัตนวิฑิตกพนิช. 2554: 9-11) 1) การใส่ใจสังคม 2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา 3) เมตตา กรุณา 4) สติ สัมปชัญญะ 5) ความไม่ประมาท 6) ความซื่อสัตย์สุจริต 7) ความขยันหมั่นเพียร และ 8) ความมีหิริ-โอตตปปะ

ดังนั้นคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาจึงเป็นคำสอนที่ทำให้บุคคลที่เป็นครูได้ตระหนักถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ สามารถนำไปเป็นหลักการในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตได้ สอดคล้องกับจุดเดือน พันธมนาวิน (2551: 4) กล่าวว่า หลักธรรมในศาสนา มักเป็นคำสั่งสอนที่ให้ผู้ศรัทธาทระหนักว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีหรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งใดควรปฏิบัติหรือสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งมีการนำไปประยุกต์เป็นหลักการในอาชีพต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า จรรยาบรรณ (Ethics) ดังนั้นหลักธรรมศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรม

จากเอกสารข้างต้นที่อธิบายคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูไว้ในหลายทัศนะ หลายมุมมอง ประกอบด้วย คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูของนักวิชาการต่างประเทศ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูของนักวิชาการประเทศไทย และคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของครูในมุมมองศาสนานั้นมีมากมายหลายแบบตามที่หน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ลักษณะที่ดีของครูที่มีความสำคัญในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง คุณลักษณะด้านความรู้ คือ มีความรู้วิชาการที่ดี ความรู้ในหลักการสอน การถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนการสอน และการถ่ายทอดค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรม ศีลธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ประการที่สอง คุณลักษณะด้านความประพฤติหมายถึงลักษณะทางด้านจิตใจที่ดีงาม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยกย่องของลูกศิษย์ กระทำในสิ่งสุจริต มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ คือ มีเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มานะอดทน เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ เป็นต้น สอดคล้องการศึกษาของลินดา นาโคป (2555: 8) ได้นิยามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาครู หมายถึง คุณสมบัติของนักศึกษาครูที่คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีความต้องการ โดยอ้างอิงมาตรฐานวิชาชีพ พ.ร.บ.สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2546 ตามข้อบังคับของคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูไว้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ความรู้วิชาชีพครู ความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับศาสตร์วิชาชีพครู 2) ด้านการปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของนักศึกษาครูด้านวิชาการ การศึกษาและกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และ 3) ด้านการปฏิบัติตน หมายถึง ความรักและศรัทธาในอาชีพครู ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง ความสุขุมรอบคอบในการทำงาน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.5 ความสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คุณลักษณะเชิงคุณธรรม หรือที่รู้จักในฐานะ คุณลักษณะที่ดีที่มีความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของประเทศให้เติบโตใหญ่เป็นคนที่ดีมีคุณภาพของสังคม เนื่องจากบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดีนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมให้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ พึ่งตนเองได้ มีความจงรักภักดี และเป็นบุคคลแห่งความเที่ยงธรรม (สิรินันท์ ศรีวีระสกุล. 2553: 9; อ้างอิงจาก De Roche; & Williams. 1998: 16) ทั้งนี้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้กล่าวถึง ความสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังต่อไปนี้

สถาบัน The Character Education Partnership (Schwartz. 2008: 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะที่ดี เป็นการรวมการคิด (Thinking) ความรู้สึก (Feeling) และพฤติกรรม (Behavior) เข้าไว้ด้วยกันในคุณลักษณะที่ดี ได้แก่ ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ และการแสดงออกถึงค่านิยมหลักที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมจึงมุ่งเน้นที่จะพัฒนาทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) ด้านอารมณ์ (Emotion) และพฤติกรรมที่แสดงออกเชิงคุณธรรมจริยธรรมในชีวิต (Behavior) เมื่อผู้เรียนได้พัฒนาค่านิยมหลักที่พึงประสงค์จากการเรียน การอภิปราย การสังเกต และปฏิบัติตามแบบอย่าง และร่วมกันใช้ความคิดแก้ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมหลักต่างๆ แล้ว ผู้เรียนก็จะตระหนักถึงค่านิยมหลักด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามในชุมชน อีกทั้งมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ชีวิตที่ดีต่อไป นอกจากนี้ เมื่อได้เรียนรู้การประพฤติตนตามค่านิยมหลักแล้วก็จะเกิดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม (Prosocial Behavior) เช่น การสื่อสารความรู้สึก การฟังอย่างตั้งใจ และทักษะการให้ความช่วยเหลือที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ต้องกระชับความสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็น ระหว่างวัย ระหว่างกลุ่มที่มีความคิดขัดแย้งกัน หรือกลุ่มงานจิตอาสาทั้งหลาย เมื่อเยาวชนเติบโตขึ้นมาพร้อมด้วยลักษณะนิสัยที่ดีเช่นนี้ ก็จะช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจในค่านิยมหลัก ทำให้เกิดความรับผิดชอบตามค่านิยมนั้นๆ และมีแนวโน้มที่จะประพฤติตัวดีไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 57) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Culture) ให้เด็กและเยาวชนไทย วัฒนธรรมคุณธรรมจริยธรรม คือ การรู้จักคุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) ความเชื่อในคุณธรรมจริยธรรม (Moral Belief) การมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรม (Moral Attitude) และการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action) จนเป็นนิสัยมีจิตสำนึก วิจารณ์ญาณที่จะทำสิ่งที่จะเกิดผลดีต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

อัมบุญ สิงห์อัศวินและคณะ (2553: 48) กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะที่ดีโดยผ่านการสอนคุณลักษณะศึกษาว่า เป็นการสอนให้เยาวชนมีบุคลิกลักษณะของความซื่อสัตย์ มีเมตตา ใจกว้าง กล้าหาญ มีอิสระ มีความเสมอภาคและเป็นบุคคลที่มีความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตน เติบโตเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง รู้จักแก้ปัญหา มีการตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาที่มีความขัดแย้งได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะศึกษาไว้ดังนี้ จุดมุ่งหมายหลักของ “Education for Character” คือ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ดี (Good Character) ซึ่ง

ประกอบด้วยค่านิยมพื้นฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ ความเลื่อมใส ศรัทธา ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น โดยอาศัยการจัดการศึกษาที่เรียกว่า “Character Education” หรือคุณลักษณะศึกษาผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่มีความต่อเนื่อง การได้เห็นแบบอย่าง ได้รับการเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติตนเอง การที่เด็กและเยาวชนได้รับการปลูกฝังในสิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะของเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น พอที่จะสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือที่รู้จักในฐานะคุณลักษณะที่ดีที่มีความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของประเทศ กล่าวคือ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีงามมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยอาศัยการจัดการศึกษาที่เรียกว่า “Character Education” หรือคุณลักษณะศึกษา ผ่านการสอน ค่านิยมที่พึงประสงค์ การแสดงตัวตน และการฝึกปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะในการรู้จักคุณธรรมจริยธรรม ความเชื่อในคุณธรรมจริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรม และการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะของความเลื่อมใสศรัทธาในคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม เป็นต้น

1.6 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คำว่า ทฤษฎี (Theory) มาจากภาษากรีกว่า Theoria ซึ่งหมายถึงการมองดู (A Look At) การคิด หรือการเดา (Speculation) ทฤษฎีจะวางอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลหรือความจริงที่ได้มาจากการสังเกต เป็นเนื้อหาของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งที่สังเกตเห็นจริงกับทฤษฎีหรืออีกนัยหนึ่งเพื่อการเสนอความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้น จึงกลายมาเป็นพื้นฐานของข้อมูลที่เกิดทฤษฎี ดังนั้นทฤษฎีจึงเป็นชุดของคำอธิบายข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้รับการทดสอบซ้ำ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง สามารถนำมาเพื่ออธิบายข้อเท็จจริง คาดเตาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (วิจิตพาณี เจริญขวัญ. 2556: 3; ปรีชา วิหคโต. 2557: 13-7) ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.6.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด นักจิตวิทยาชาวแคนาดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา มีความเชื่อพื้นฐานว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการสังเกต (Observation) ตัวแบบ (Model) หรือ การเลียนแบบบุคคลในสภาพแวดล้อมที่ตนเองได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย (Interaction) และมีอิทธิพลอย่างมากในการตัดสินใจแสดงพฤติกรรม โดยกระบวนการนี้เริ่มต้นเกิดขึ้นจากภายในอาจยังไม่ได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกก็ได้ ตัวแบบ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) และลักษณะที่สอง คือ ตัวแบบที่ไม่มีชีวิต (Non-live Model) โดยหน้าที่ของตัวแบบจะทำหน้าที่การสร้างพฤติกรรมใหม่ ส่งเสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มขึ้น ทำหน้าที่ในการยับยั้งพฤติกรรม (Noe. 2013: 143 – 145)

กระบวนการในการเรียนรู้จากตัวแบบ

แบนดูรา (สจวร์นส์ โคว้ตระกูล. 2559: 240; อ้างอิงจาก Bandura. 1977) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนที่มีต่อตัวแบบเป็นสิ่งที่แบนดูราให้ความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีความใส่ใจการเรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบก็肯定不会เกิดขึ้น

2. กระบวนการจดจำ (Retention) เมื่อผู้เรียนให้ความสนใจ สนใจพฤติกรรมของตัวแบบแล้ว ผู้เรียนก็จะบันทึกสิ่งที่ตนเองสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว อาจอยู่ในลักษณะรหัสภาพในจินตนาการ (Visual Imagery) หรือรหัสคำพูดอื่น ๆ (Verbal Coding)

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือน (Reproduction) เมื่อบุคคลได้มีความใส่ใจ และจดจำตัวแบบแล้วกระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเป็นกระบวนการที่บุคคลจะแปรสภาพ (Transform) รหัสภาพในจินตนาการ (Visual Imagery) หรือรหัสคำพูดอื่น ๆ (Verbal Coding) ออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation) บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบแล้ว บุคคลจะต้องมีสิ่งจูงใจหรือการเสริมแรง ถ้าแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับรางวัล ความสนใจ การยอมรับ ย่อมจะทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกเหมือนตัวแบบนั้นเพิ่มขึ้น

สิริอร วิชาวุธ (2554: 98) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของสิ่งจูงใจ ประกอบด้วย สิ่งจูงใจ 3 แบบ คือ สิ่งจูงใจโดยตรง สิ่งจูงใจจากการสังเกต และสิ่งจูงใจที่ตนเองสร้างขึ้น ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับรางวัล บุคคลจะมีแรงจูงใจในการเรียนแบบพฤติกรรมนั้นด้วย ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับการลงโทษ บุคคลก็มีแรงจูงใจที่จะไม่เลียนแบบพฤติกรรม ดังที่แบนดูรา (พรณี ช. เจนจิต. 2545: 339) ได้กล่าวว่า การเลียนแบบจะเกิดขึ้นอย่างมีความหมายมากขึ้นถ้าผ่านจูงใจหรือการเสริมแรงใน 3 ลักษณะดังนี้

1. การเสริมแรงทางตรง (Direct Reinforcement) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้สังเกตการณ์กระทำของตัวแบบ เลียนแบบพฤติกรรม และได้รับการเสริมแรง เช่น การแต่งกายเลียนแบบดาราทั้งเสื้อผ้า หน้า ผม ปรากฏว่ามีหลายคนมาทัก เป็นที่นิยมชมชอบ ทำให้เกิดความรู้สึกมีความสุขที่ได้รับการชื่นชม

2. การเสริมแรงทางอ้อม (Vicarious Reinforcement) หมายถึง สภาพที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับรางวัลถ้าปฏิบัติโดยวิธีเดียวกัน ถ้าบุคคลได้สังเกตเห็นว่าเพื่อนที่แต่งตัวได้รับคำชื่นชมที่แต่งกายเหมือนดาราทั้งเสื้อผ้า หน้าผม ได้รับคำชื่นชมแล้ว บุคคลก็อาจจะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ เพราะคาดหวังจะได้รับคำชื่นชมบ้างในครั้งต่อไป

3. การให้แรงเสริมด้วยตนเอง (Self-reinforcement) เป็นสภาพการณ์ที่ผู้เรียนพยายามที่จะทำตนเองให้ได้ตามมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ โดยแรงเสริมที่เกิดขึ้นมาจากภายในของตนเอง ไม่พึ่งพาแรงเสริมจากภายนอก เช่น พนักงานคนหนึ่งพยายามจะเป็นผู้ให้บริการที่ยอดเยี่ยม ซึ่งมีได้หวังคำชื่นชมจากเพื่อนร่วมงาน แต่เพราะความต้องการที่จะพิสูจน์ศักยภาพของตนเองว่ามีความสามารถ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ทิสนา แชมมณี (2550: 21) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนหรือพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ โดยใช้การสังเกตตัวแบบนั้น ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ
2. การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่ามีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ
3. การช่วยให้ผู้เรียนเก็บความจำตัวแบบนั้นโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัส หรือโครงสร้างให้จำง่าย การชักซ้อมลักษณะของตัวแบบในความคิด และการชักซ้อมด้วยการกระทำ
4. การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความสามารถของตน และเรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง
5. การลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ สังเกตการกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนเอง กับสภาพตัวแบบในความคิด

1.6.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากพัฒนาการทางสติปัญญา โดยได้ทำการศึกษาและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการคิดของเด็ก การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรม โดยอธิบายว่า พัฒนาการด้านความคิด คือ การที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ดีขึ้นตามลำดับขั้น และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยที่จะต้องมีการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการพัฒนาดังนั้น พัฒนาการด้านความคิดของมนุษย์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามีบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เมื่อบุคคลปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะเกิดแนวโน้มตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย นั่นคือ การจัดระบบ (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) และแนวโน้มดังกล่าวก็นำไปสู่พัฒนาการทางความคิดนั่นเอง (นุชลี อุปกัย. 2558: 38)

เพ็ญนภา กุลนาคดล (2560: 70) ได้อธิบายการจัดระบบ (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) ซึ่งลักษณะพัฒนาการดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไปมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดและรวบรวม เป็นการจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายในให้เป็นระบบระเบียบอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อให้เกิดภาวะสมดุลย์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
2. การปรับตัว เป็นการปรับตัวเพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่างคือ

2.1 การซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) หมายถึง การที่มนุษย์มีการซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่เข้าสู่โครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) หลังจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

2.2 การปรับโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญา (Accommodation) หมายถึง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างของเชาวน์ปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นกระบวนการที่จริยธรรมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และดำเนินเปลี่ยนแปลงไปตามขั้น อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับพัฒนาการช่วงอายุของบุคคล ตลอดจนความฉลาดของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคม จากการศึกษาของเพียเจต์พบว่า จริยธรรมของเด็กจะบรรลุถึงขั้นสูงสุดเมื่ออายุประมาณ 8 หรือ 9 – 10 โดยพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์นั้น ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ขั้นใหญ่ ดังนี้ (Broderick; & Blewitt. 2015: 259; ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524: 27; อ้อมเดือน สดมณี และฐาศุภร์ จันประเสริฐ. 2554: 21)

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Premoral) เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึง 2 ขวบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับบำบัดโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ ไม่ได้มีความรู้สึกถึงความใส่ใจต่อผู้อื่น กฎระเบียบ หรือมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ ต่อมาเมื่อเด็กมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2. ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เริ่มตั้งแต่ 2-8 ปี ในบางตำราอาจขยายไปถึง 9 ปี ในขั้นนี้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู และบุคคลอื่นที่มีอำนาจมากกว่า เด็กจะมีพัฒนาการในขั้นปฏิบัติตามคำสั่ง มีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่ คือ สิ่งที่ต้องการทำตาม และเชื่อว่า กฎระเบียบเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ระเบียบนี้บิดามารดา และผู้ใหญ่จึงมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างชัดเจน

3. ขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป ในขั้นนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ที่มีพื้นฐานจากสัญญาประชาคม (Social Agreement) และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยในขั้นนี้เด็กจะมีมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและเชื่อว่ากฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสมบูรณ์ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าทุกคน ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น เด็กจะตัดสินใจเลือกเกณฑ์เองโดยปรับเกณฑ์ทั้งหลายเข้าด้วยกัน ในขั้นนี้เป็นระยะที่บุคคลเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเอง ใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ อีกทั้งเพียเจต์เชื่อว่าการที่บุคคลจะพัฒนาจากขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตนมายังขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์นี้เกิดจากการที่บุคคลได้สัมผัสกับสภาวะรอบตัวที่กว้างขวางขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง การมีบทบาทในกลุ่มเพื่อน ในกลุ่มคนในสังคม ประกอบกับพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีมากขึ้นตามวุฒิภาวะ กลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม หรือหลักการในใจของตนเอง

1.6.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยามหาวิทยาลัยฮาวเวิร์ด ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยอาศัยทฤษฎีของเพียเจต์เป็นพื้นฐาน ซึ่งมีความเชื่อว่าพัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลมาจากพัฒนาการทางปัญญา และได้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ สามารถพิจารณาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ และในแต่ละระดับนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย จึงสรุปว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลมีทั้งหมด 6 ขั้น โดยมีประเด็นรายละเอียดในระดับต่าง ๆ ดังนี้ (Rathus. 2007: 98-99, 109; สิทธิโชค วรานุสันติกุล.2548: 72-73; สุรางค์ โค้วตระกูล. 2559: 68-71)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconvention Level) เด็กจะถูกควบคุมจากสิ่งแวดล้อมภายนอกตนเองเป็นหลัก เด็กจะตัดสินใจตามความรู้สึกคุณธรรมจริยธรรม ยอมรับกฎเกณฑ์หรือพฤติกรรมที่ดีนั้น เป็นผลที่เกิดจากการการกระทำ โดยยึดหลักการได้รับรางวัล และพฤติกรรมที่หนีจากการถูกลงโทษ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อยดังนี้

ขั้นที่ 1 การหลบเลี่ยงการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ดีเกิดจากการเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด เช่น เด็กทำการบ้านเพราะกลัวถูกโดนครูตี ไม่ชน เพราะชนแล้วจะถูกพ่อตี ดังนั้น ในขั้นนี้เด็กก็จะใช้ผลที่ได้รับจากพฤติกรรมเครื่องชี้นำว่า พฤติกรรมของตนถูก หรือผิด

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะกระทำการต่าง ๆ โดยยึดรางวัลและความพึงพอใจเป็นหลักสนใจทำตามกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของตนเอง โดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อกระทำแล้วจะได้รับในลักษณะกรรมสนองกรรม ตัวอย่างเช่น เธอให้ขนมฉัน ฉันก็ให้ขนมเธอบ้าง ทำงานบ้านแล้วจะได้รับค่าขนมจากแม่ ทั้งนี้เพราะเด็กเริ่มที่จะคิดในมุมมองของคนอื่นได้แล้ว จึงมองเห็นวิธีการตอบสนองความต้องการของตนเองมาจากการแลกเปลี่ยนกับคนอื่นได้

ระดับที่ 2 ระดับคุณธรรมจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Preconvention Level) คุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่ถูกหรือสิ่งที่ผิดในขั้นนี้นั้น ถูกตัดสินโดยการคล้อยตามกฎเกณฑ์ (ครอบครัว ศาสนา สังคม) ซึ่งกำหนดมาตรฐานถูกหรือผิดไว้ ระดับพัฒนาการในขั้นนี้จึงเป็นการปฏิบัติตามความคาดหวังของกลุ่มทางสังคม ในขณะที่เดียวกันก็จะคอยสังเกตมาตรฐานของผู้อื่นไปพร้อมกับการเรียนรู้ โดยการซึมซับที่ละน้อยถึงมาตรฐานของการกระทำว่าการกระทำใดหรือไม่ดี จนกระทั่งสามารถที่กำหนดมาตรฐานของตนเองได้ ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี”(Interpersonal Concordance of “Good Boy,Nice Girl” Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะแสดงพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ดีตามความต้องการหรือความคาดหวังจากบุคคลอื่น พฤติกรรมที่ดีงามเป็นสิ่งที่ เป็นปกติ และเป็นที่ยอมรับส่วนใหญ่กระทำ โคลเบอร์ก อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดา มารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ เด็กจึงยึดเอาความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นเป็นหลัก ต้องการเอาอกเอาใจผู้อื่น ต้องการการยอมรับจากผู้อื่น มีความสามารถที่จะพิจารณาความถูกต้องของเจตนาในการกระทำ และเริ่มมีความคิดของตนเองว่า คนดีนั้นเป็นอย่างไร เด็กในวัยนี้จะรับรู้ว่าการกระทำที่ถือว่าดี คือ การกระทำที่ทำให้ผู้อื่นอยู่ใกล้ตัว เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง เพื่อน ยกย่องว่าควรทำ หรือจะทำดีเหมือนคนอื่นที่อยากจะทำกับตนเอง

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order”Orientation) ในขั้นนี้คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลอยู่บนพื้นฐานของกฎและการคงไว้ซึ่งระเบียบทางสังคม การแสดงความเคารพต่อผู้มีอำนาจสูงกว่า การประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ รั้งรักษาความสงบของสังคม โดยการกระทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ การกระทำที่ถือว่ามีความคุณธรรมจริยธรรมก็คือ การกระทำที่เป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจาร์ณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post Convention Level) ระดับคุณธรรมจริยธรรมขั้นนี้เป็นระดับคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง บุคคลเริ่มใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของตน พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจาร์ณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตามการตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจาร์ณญาณของตนเอง การตัดสินใจเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งได้รับคำนิยามของบุคคลนั่นเอง ไม่ใช่กฎเกณฑ์หรือจากผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่า บุคคลที่มาถึงขั้นนี้ได้จะประสบกับการขัดแย้งระหว่างมาตรฐานการกระทำที่สังคมยอมรับ และบุคคลพยายามที่จะเลือกตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การควบคุมการกระทำของบุคคลระดับนี้อยู่ที่ตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจในเรื่องความขัดแย้งจึงเป็นการตัดสินใจที่เกิดจากการไตร่ตรองหาเหตุผลด้วยตนเอง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อยดังนี้

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในขั้นนี้ จะเป็นการยึดหลักของสัญญา สิทธิส่วนบุคคล (Human right) กฎหมายบ้านเมือง และหลักของการยอมรับกฎเกณฑ์อย่างเป็นประชาธิปไตย ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พิจารณาปฏิบัติโดยเอาความปรารถนาของส่วนใหญ่และความสงบสุขในสังคมเป็นเกณฑ์ (Social Welfare Morality)

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล(Universal Ethical Principle Orientation) ในขั้นหลักการคุณธรรมจริยธรรมสากลนี้จัดว่าเป็น คุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง เนื่องจากยึดหลักโมธรรมอย่างมีสติ ละอายเกรงกลัวต่อบาป มีเกณฑ์ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความเท่าเทียมของการเป็นมนุษย์ คำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ รวมถึงการใช้กฎทองคำในการปฏิบัติต่อผู้อื่น (Golden Rule) บุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมในขั้นนี้จะกระทำการต่าง ๆ หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับหลักโมธรรมประจำตนเอง เพราะในขั้นนี้ไม่ได้คำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือความเห็นของผู้อื่น บุคคลกระทำให้โดยอาศัยมาตรฐานภายในตัวเอง โดยที่หากว่าไม่กระทำการที่ดีแล้ว บุคคลจะต้องตำหนิตนเองเป็นอย่างมากว่าตนเองเป็นผู้ผิดที่ไม่กระทำการที่ควรทำ อีกทั้งโคลเบอร์ก (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551: 14; อ้างอิงจาก Kohlberg, 1976) เชื่อว่า พัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไม่ได้ เพราะคนเราจะให้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก่อน ต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การให้เหตุผลในขั้นที่สูงมีมากขึ้น ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าจะได้รับการใช้น้อยลงทุกทีและถูกทิ้งไปในที่สุด

ทิสนา แคมมณี (2550: 13-15) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนหรือพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลจริยธรรม สามารถกระทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลจริยธรรมของโคลเบอร์กให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้น และเด็กในชั้นเรียนแต่ละคนอาจจะมีความก้าวหน้าของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้น ครูจึงสอน จริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์ก่อนว่า มีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำเขาได้พัฒนาขึ้นไปสูงอีกขั้นหนึ่ง โดยพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการในขั้นนั้น

2. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้น การให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พิจารณาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

3. ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์อภิปรายโต้แย้ง และตัดสินใจโดยพิจารณาความคิดเห็น รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปราย อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันหรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นมาก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การนำเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือ

วิถีทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการบทบาทสมมติประกอบ ยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตัวละครและสถานการณ์นั้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจและอภิปรายร่วมกันนั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

4. วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นอีกวิธีหนึ่ง คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็นอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเปิดเผย บรรยากาศในที่นี้ หมายถึง บรรยากาศของเสรีภาพในการพูด แสดงความคิดเห็น การได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์ และการกล่าวหาต่าง ๆ

1.6.4 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนั้นเป็นแนวคิด ทฤษฎีที่เปรียบเทียบจิตลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ 8 ประการ ของพฤติกรรมของลักษณะบุคคลที่ดี โดยเปรียบเหมือนกับต้นไม้ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนของราก ส่วนของลำต้น และส่วนดอกและผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (คมเพชร ฉัตรศุภกุล. 2547: 26; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2544: 2-3) ได้สร้างทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้แสดงพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมี 3 ส่วน ส่วนแรกคือ ดอกและผลไม่บนต้น แสดงถึง พฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนามีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ (ส่วนที่สองของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม) อันประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ด้าน คือ (1) เหตุผลเชิงจริยธรรม (2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง (3) ความเชื่อในอำนาจตนเอง (4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ (5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ หรือสถานการณ์นั้น) ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้ จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรม คือ รากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้าน คือ (1) สติปัญญา (2) ประสบการณ์ทางสังคม และ (3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ ก็ได้กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของสาเหตุของพฤติกรรม

ของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับ จิตลักษณะ 5 ประการที่ลำดับ เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว อีกทั้งดูเดือน พันธมนาวิน (2551: 21) กล่าวว่า จิตลักษณะทั้ง 5 ประการนี้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้ นอกจากนี้ดวงเดือน พันธมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะ ทั้ง 5 ประการบนลำดับ ร่วมกับจิตลักษณะ 3 ประการ ในการอธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรม ของบุคคล

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม นั้นต้องมีการพัฒนาจิตลักษณะหลายประการไปอย่างพร้อมกัน เนื่องจากในทฤษฎีนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล ระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้าน กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ นอกจากนี้ควรมีกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.6.5. ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของบลูม

บลูม (ทิสนา แวมมณี. 2550: 44; อ้างอิงจาก Bloom. 1956; โซติกา ภาณีผล ณัฐภรณ์ หลาวทอง; และกมลวรรณ ตังชนกานนท์. 2558: 11) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านการปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ ทางด้านจิตพิสัยซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึกเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม เจตคติ นั้น บลูมได้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลจากระดับ ต่ำจนถึงระดับสูง ซึ่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงจะต้องอาศัยพื้นฐานระดับการเรียนรู้ที่ต่ำกว่า สามารถ อธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติและการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยได้ ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Percieving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสได้รับรู้และใส่ใจสิ่งนั้น ๆ ก่อน ดังนั้น หากเราต้องการ จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือ สถานการณ์ที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลนี้เกิดการรับรู้ต่อสิ่งเร้า หรือปรากฏการณ์บางอย่างที่อยู่รอบตัว ทำให้เกิดความตระหนัก ความตั้งใจที่จะรับรู้และให้ความสนใจในคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยม นั้น ๆ

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจใน สิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองสิ่งนั้น ความสนใจก็จะไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับ การพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนอง ต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองต่อสิ่งใดแล้วได้ รับผลที่เป็นที่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น และการที่บุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งนั้น มีคุณค่าสำหรับตน แสดงความชอบสิ่งนั้นมากกว่าสิ่งอื่น และสร้างความผูกพันที่จะอุทิศตนเพื่อ

ค่านิยมนั้น ดังนั้น หากเราสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม หรือค่านิยมนั้นก็จะช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าของ การปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4. **ขั้นการจัดระบบ (Organizing)** การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ บุคคลจะรวบรวมค่านิยมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน อาจทำการเปรียบเทียบจัดลำดับความสำคัญของค่านิยม พร้อมทั้งกำหนดแนวทางของพฤติกรรม หรือการแสดง และหากจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้น ๆ ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5. **ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization)** การที่บุคคลนำระบบค่านิยมที่สร้างขึ้นมาผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาชีวิต จึงเป็นแรงขับเคลื่อนที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอยู่เสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตน ซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาคุณลักษณะทางด้านจิตพิสัย

จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของสามารถสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมในตัวของบุคคลเป็นพัฒนาการทางปัญญาตามแนวคิดของเพียร์เจท์และโคลเบิร์ก ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลที่เป็นผลของการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคมประกิตส่งผลต่อการซึมซาบ หลักการ การใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม และผลของการเรียนรู้โดยอาศัยตัวแบบตามแนวคิดของแบนดูลา ซึ่งพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นผลมาจากการที่เด็กได้ลอกเลียนแบบพฤติกรรมตัวอย่างทั้งจากบุคคลใกล้ชิดและ/หรือบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กได้พบ และลำดับมโนภาพของการเกิดความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ (Characteristics) เป็น 5 ขั้นตามแนวคิดทฤษฎีจิตพิสัยของบลูมตั้งแต่ขั้นความรู้สึกที่มีความเข้มข้นไปสู่ความเข้มมาก จนยึดติดเป็นลักษณะนิสัยที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคน นอกจากนี้ทฤษฎีตันไม้จริยธรรมได้กล่าวถึงจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนา หรือคุณลักษณะบุคคลที่ดี โดยเปรียบเทียบกันกับต้นไม้ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนของราก ส่วนของลำต้น และส่วนดอกและผล

1.7 แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิดในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม และเทคนิคและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

แนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี หรือคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมมี นักวิชาการ นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้นำเสนอ ผู้วิจัยขอนำเสนอแนวคิดหลักที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

แนวคิดที่ 1 แนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่ดี ของโรมัส ลิคโคนา (Lickona. 1994: 32) มีแนวคิดและหลักการที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้

1. คุณธรรมจริยธรรมคือความเคารพ
2. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ละขั้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป
3. ให้การเคารพเด็กและสอนให้เด็กเคารพกลับคืน
4. สอนโดยการยกตัวอย่าง
5. สอนโดยการบอกกล่าวเล่าเรื่อง
6. ช่วยให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการคิด
7. ช่วยให้เด็กรู้จักรับผิดชอบอย่างแท้จริง
8. รักษาสมดุลระหว่างอิสระกับการควบคุม
9. ให้ความรักต่อเด็กและช่วยเด็กพัฒนามโนทัศน์เชิงบวกของตนเอง
10. ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและครอบครัวมีความสุข

ลิคโคนา(Arthur. 2014: 56; citing Lickona. 1991) ยังกล่าวอีกว่า แนวคิดรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจะต้องพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์กันประกอบด้วย

ประการที่ 1 ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็น เนื้อหา หลักการจากคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นมรดก หรือได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา อาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมขึ้นใหม่ได้ ผู้เรียนจะเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมผ่านการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และมีความสามารถในการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเองเพิ่มมากขึ้นผ่านการทบทวนและการประเมินพฤติกรรม ในด้านนี้เป็นมิติที่สำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

ประการที่ 2 ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย ความรักในสิ่งที่ดีงาม มโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความอ่อนน้อมถ่อมตน ในด้านนี้ลิคโคนาให้ความสำคัญมาก เนื่องจากความรู้สึกเปรียบเสมือนสะพานในการเชื่อมต่อไปยังการแสดงพฤติกรรมจริยธรรม

ประการที่ 3 ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะด้านนี้ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นตั้งใจ สมรรถนะ และอุปนิสัยส่วนบุคคล

แนวคิดที่ 2 แนวคิดของกลุ่มนักจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) (Peterson; & Seligman. 2004: 29-30) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Character) หรือที่รู้จักกันในฐานะของคุณลักษณะที่เข้มแข็ง (Character Strengths) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ด้านปัญญาและความรู้ (Wisdom and Knowledge) คือ จุดแข็งด้านปัญญานั้นเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ประกอบด้วย 1) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) (ที่มาจากตัวเองอย่างแท้จริง) เช่นสามารถคิดหาแนวทางในการทำงานที่หลากหลาย เป็นประโยชน์ และสามารถเป็นไปได้ 2) การใฝ่รู้ (Curiosity) (ความสนใจและเปิดกว้างพร้อมรับประสบการณ์) ให้ความสนใจกับประสบการณ์ และชอบที่จะค้นหาและค้นพบอะไรใหม่ๆ 3) การเปิดใจ (Open-mindedness) (การตัดสินใจ, การคิดวิเคราะห์) คิดอย่างรอบคอบและพิจารณาจากทุกด้าน ไม่ด่วนสรุป สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นเปลี่ยนใจได้ด้วยการใช้หลักฐานที่ชัดเจน 4) การใฝ่เรียน (Love of Learning) มุ่งพัฒนาทักษะใหม่ๆ หวังขอการเรียนรู้และความรู้ใหม่ๆ ไม่ว่าจะด้วยตนเองหรือด้วยการเรียนในชั้นเรียน ซึ่งในที่นี้มาจากความใฝ่รู้ และก้าวหน้าไปสู่ระดับที่กระทำอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ และ 5) การมองภาพรวม (Perspective) (ภูมิปัญญา) สามารถให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ มองโลกอย่างสมเหตุสมผล

ด้านที่ 2 ด้านความกล้าหาญ (Courage) เป็นจุดแข็งทางอารมณ์ ที่มาจากการมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคไม่ว่าจากภายในภายนอก ประกอบด้วย 1) ความกล้าหาญ (Bravery) ไม่กลัว ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากหรือความเจ็บปวด กล้าพูดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อความถูกต้อง แม้ว่าจะมีคนไม่เห็นด้วย 2) ความมานะพยายาม (Persistence) (เพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง) เมื่อได้เริ่มทำสิ่งใดแล้วก็ต้องเพียรทำต่อไปให้สำเร็จลุล่วงไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดก็ตาม ต้องปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จเสร็จสิ้น 3) ความซื่อสัตย์ (Integrity) (ซื่อสัตย์ จริงใจ) มีความจริงใจ ไม่เสแสร้ง ทั้งการแสดงออกและให้ความรู้สึกตอบสนองต่อผู้อื่นอย่างจริงใจ 4) ความมีชีวิตชีวา (Vitality) (กระตือรือร้น มีพลัง) ใช้ชีวิตอย่างกระตือรือร้นมีพลัง ไม่ทำอะไรแบบครึ่งๆ กลางๆ หรือไม่ใส่ใจ มองว่าชีวิตคือการผจญภัย และมีความตื่นตัวตลอดเวลา

ด้านที่ 3 ด้านมนุษยธรรม (Humanity) คือ จุดแข็งด้านมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นมิตรกับผู้อื่น ประกอบด้วย 1) ความรัก (Love) ให้ความสำคัญกับผู้อื่นใกล้ชิด ใส่ใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา 2) ความอ่อนโยน (Kindness) (มีน้ำใจ มีเมตตา ใส่ใจความรู้สึก) ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ใส่ใจและทำดีกับคนรอบข้าง 3) ปัญญาเชิงสังคม (Social Intelligence) (ความฉลาดทางอารมณ์และการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น) รู้จักเข้าใจแรงจูงใจและความรู้สึกของทั้งผู้อื่นและตัวเอง รู้จักว่าอะไรควรไม่ควรในแต่ละสถานการณ์ และรู้จักหลีกเลี่ยงการทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ

ด้านที่ 4 ด้านความเที่ยงธรรม (Justice) เป็นจุดแข็งที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสังคมและชุมชน ประกอบด้วย 1) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) (ความรับผิดชอบต่อสังคม จงรักภักดี และทำงานร่วมกัน) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความภักดีต่อกลุ่ม และทำหน้าที่ของตนเอง 2) ความเสมอภาค (Fairness) ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม ให้โอกาสกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีอคติ 3) ความเป็นผู้นำ (Leadership) รู้จักให้กำลังใจคนในกลุ่มเพื่อให้ปฏิบัติการกิจให้สำเร็จ และในขณะเดียวกันก็รักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมให้เกิดผล

ด้านที่ 5 ด้านการควบคุมอารมณ์ (Temperance) เป็นจุดแข็งที่ช่วยปกป้องบุคคลจากความเกินพอดี ประกอบด้วย 1) การให้อภัย รู้จักให้อภัยความผิดพลาดของผู้อื่น (Forgiveness and Mercy) ให้โอกาสผู้ที่ทำผิดพลาดได้แก้ตัว และไม่อาฆาตพยาบาท 2) ความถ่อมตัว (Humility / Modesty) ไม่พยายามทำตัวเป็นจุดเด่น ไม่เรียกร้องความสนใจ ไม่โอ้อวดเกินผลงาน 3) ความรอบคอบ (Prudence) ตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความระมัดระวัง ไม่เสี่ยงโดยไม่จำเป็น ใช้ความคิดพิจารณาอย่างดีก่อนพูด และ 4) การกำกับตนเอง (Self-regulation) มีวินัย รู้จักควบคุมความรู้สึกและการกระทำ รู้จักรับความรู้สึกและความอยากได้

ด้านที่ 6 ด้านการรู้จักความจริงของชีวิต (Transcendence) คือ จุดแข็งเกี่ยวกับการให้ความหมายของการมีชีวิต ประกอบด้วย 1) การรู้คุณค่าของความงามและความเป็นเลิศ (Appreciation of Beauty and Excellence) รู้จักรับรู้ได้ถึงความงามความเป็นเลิศ รวมทั้งการแสดงออกถึงทักษะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ไปจนถึงศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ขั้นสูงไปจนถึงการใช้ชีวิตประจำวัน 2) ความสำนึกในบุญคุณ (Gratitude) เป็นการตระหนักรู้เกี่ยวกับความรู้สึกขอบคุณสำหรับการมีสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้น และเป็นช่วงเวลาของการแสดงความขอบคุณกับสิ่งต่าง ๆ 3) ความหวัง (Hope) (การคิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดี) คาดหวังและมองอนาคตในแง่บวก และพยายามทำให้เป็นไปได้ ด้วยความเชื่อที่ว่าอนาคตที่ดีสามารถสร้างได้ ทำเองได้ 4) อารมณ์ขัน (Humor) ขอบหัวเราะและหยอกล้อ สร้างรอยยิ้มให้คนรอบข้าง มีอารมณ์ขันในมุมมอง 5) ความเลื่อมใสและศรัทธา (Spirituality) (ศาสนา ความเชื่อ) มีความศรัทธาที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติ เข้าใจในความเป็นไปของชีวิตในสังคม เข้าใจความหมายของชีวิตและมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ

แนวคิดที่ 3 แนวคิดของสถาบัน Character Education Partnership หรือ CEP (Swartz, 2008: 6) และสถาบันจริยธรรมศึกษา (The School for Ethical Education, 2014: ออนไลน์) หรือ SEE ใช้พื้นฐานแนวคิด โทมัส ลิคโคนา (Thomas Lickona) ในการส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ในขณะที่โรงเรียนให้ความสำคัญต่อการสอนการรู้คุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าด้านของความรู้สึกและพฤติกรรมของความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้ง SEE ได้นำแนวคิดทั้ง 3 ด้าน คือ การรู้คุณธรรมจริยธรรม ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการฝึกปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วย

1. สมอที่รู้คิดเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Head-moral knowing) คือ รู้ในสิ่งที่ดีงาม “Know the Good”

- 1.1 สอนเกี่ยวกับค่านิยมเชิงบวก
- 1.2 สนับสนุนให้รางวัลต่อพฤติกรรมเชิงบวก
- 1.3 ผนวกทักษะการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม

2. จิตใจที่มีความรู้สึกคุณธรรมเชิงจริยธรรม (Heart –moral feeling) คือ รักในสิ่งที่ดีงาม “Love the Good”

- 2.1 ส่งเสริมค่านิยมเชิงบวกของบุคคล/ชุมชน
- 2.2 สนับสนุนบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี
- 2.3 พัฒนาการเข้าใจทัศนะของบุคคลอื่น และความเห็นอกเห็นใจ

3. จุดยืนที่แสดงพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม (Feet-moral action) คือ ทำในสิ่งที่ดี “Do the Good”

- 3.1 ส่งเสริมอุปนิสัยเชิงบวก
- 3.2 ความร่วมมือในการทำงาน
- 3.3 ส่งเสริมการให้บริการบุคคลอื่น

ดังนั้นในภาพรวมการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจึงมีการพัฒนาทั้งด้านพุทธิพิสัย ด้านอารมณ์ และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงศีลธรรมจรรยา เมื่อผู้เรียนได้พัฒนาค่านิยมหลักจากการเรียนเรียนรู้ การอภิปราย การสังเกต และปฏิบัติตามแบบอย่าง และร่วมกันใช้ความคิดแก้ปัญหา ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมหลักต่างๆ แล้ว ผู้เรียนก็จะตระหนักถึงคุณค่าของค่านิยมเชิงบวกด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามในชุมชน และมีส่วนร่วมในการเผยแพร่หลักการ แนวคิด ประสบการณ์ชีวิตที่ดีงามต่อไป

แนวคิดที่ 4 แนวคิดของลัมปีกิน (Lumpkin. 2008: 49) ได้กล่าวถึง แนวคิดวิธีการในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม สามารถกระทำได้ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการรู้คุณธรรมจริยธรรม สามารถกระทำได้ด้วยการสอน ซึ่งครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และให้ความสำคัญต่อการใช้กระบวนการรู้เชิงคุณธรรมจริยธรรมในการตัดสินใจ

2. การพัฒนาความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ครูมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการซึมซับคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความยุติธรรม ความเคารพตนเอง และความรับผิดชอบด้วยการใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) และการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง (Reinforcing)

3. การพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ครูจำเป็นต้องสนับสนุนความตั้งใจของผู้เรียนที่เลือกจะกระทำในสิ่งที่ดี แม้ในขณะที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันที่จะกระทำผิดต่อคุณธรรมจริยธรรม พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมนี้ต้องอาศัยความกล้าหาญในตัวบุคคลที่ยืนหยัดและแตกต่าง อีกทั้งดอเชฟฟ์ (Docheff. 1998: 24) ได้อธิบายถึงวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนา

คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิคตัวแบบซึ่งเป็นการแสดงบทบาทของบุคคลที่เป็นผู้นำที่รับผิดชอบในการสาธิตการแสดงออก ซึ่งคุณลักษณะที่ดี ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าเป็นแบบอย่างที่ดี และสอนผ่านการกระทำ หรือคำสอน บุคคลที่สำคัญนี้อาจเป็นครู ผู้ฝึกสอน ผู้ปกครอง ผู้ดูแล ด้วยการสอนผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษา รวมทั้งภาษาท่าทาง การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางของการมีคุณลักษณะที่ดี

ดังนั้นสรุปได้ว่า แนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือคุณลักษณะที่ดีมีนักวิชาการ นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้นำเสนอมุ่งเน้นการพัฒนา ลักษณะภายใน และลักษณะของการแสดงออกของบุคคลในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย การพัฒนาการรู้คุณธรรมจริยธรรม การรู้ประเด็น เนื้อหาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม สิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม การพัฒนาความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมมุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาอารมณ์ ความรู้สึกที่มีพื้นฐานจากความเคารพ ความรักและสนใจในสิ่งที่ดีงาม เห็นอกเห็นใจ และการพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมมุ่งเน้นส่งเสริมให้บุคคลมีการแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม ที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นตั้งใจในการเผชิญกับสิ่งที่เป็อุปสรรค ตลอดจนปฏิบัติสิ่งที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ

1.8 วิธีและเทคนิคการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

สำหรับวิธีการและเทคนิคการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.8.1 เทคนิคและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของคุณลักษณะศึศึกษา

พูกา (Arthur. 2014: 55; citing Puka. 2000) ได้ศึกษาและระบุแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของคุณลักษณะศึศึกษา ประกอบด้วย 6 วิธีการดังต่อไปนี้

1. การสอนค่านิยมและคุณธรรมพื้นฐานให้กับผู้เรียน
2. ใช้การควบคุมและการกำกับพฤติกรรม
3. ใช้การเล่าเรื่องราวในบทเรียนเชิงคุณธรรมจริยธรรม
4. การใช้ตัวแบบที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และตัวแบบที่มีคุณค่า
5. ใช้การยกตัวอย่างคุณธรรมจริยธรรมที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ตำรา ศาสนา และให้การสรรเสริญต่อคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

6. ให้การสนับสนุนช่วยเหลือสถาบันการศึกษาและชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการบริการเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนปฏิบัติคุณงามความดีและค่านิยมที่พึงประสงค์

ไรอัน (สุวิมล ว่องวาณิช. 2549: 14; อ้างอิงจาก Ryan. 2002) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ (The Six E's of Character Education) ได้แก่

1. การยกตัวอย่างและปฏิบัติเป็นแบบอย่าง (Example) แนวทางการยกตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติสะท้อนคุณลักษณะที่ดี นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนเพื่อยกตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี พร้อมผลของการปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจ รวมถึงการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูเพื่อให้ผู้เรียนเห็นด้วย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ถือว่าเป็นการยกตัวอย่างที่ดีที่สุดของครูที่ผู้เรียนสามารถเห็นและเลียนแบบการกระทำ ความประพฤติต่าง ๆ ได้โดยตรง

2. การใช้การอธิบาย (Explanation) ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน จากเดิมที่ควบคุมความประพฤติ โดยเน้นการท่องกฎแล้วปฏิบัติตามกฎ โดยขาดเหตุผลปรับเปลี่ยนมาเป็นการใช้เหตุผลในการอธิบายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์หรือสนทนาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีและไม่ดี พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบเพื่อสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรม อันสะท้อนถึงคุณลักษณะของเด็กออกมา

3. การเชิญชวนให้ทำความดี (Exhortation) การพัฒนาคุณลักษณะที่ดีอีกวิธีการหนึ่ง คือ การชี้แนะ เชิญชวนโดยใช้การเสริมแรงทางบวกควบคู่ไปกับการพัฒนาความกล้าหาญเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Courage Development) ความกล้าหาญเชิงจริยธรรมเป็นความกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่อายหรือกลัวที่จะทำในสิ่งที่ควร เช่น ความกล้าที่จะลุกให้คนชรา นั่งบนรถประจำทางโดยไม่อายผู้โดยสารคนอื่น หรือการแจ้งครูผู้คุมสอบทราบเมื่อเห็นเพื่อนลอกข้อสอบกัน ซึ่งจะช่วยให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องมากขึ้น โดยแนวทางที่ควรปฏิบัติ คือ การพัฒนาความกล้าหาญเชิงจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก จากเรื่องเล็ก ๆ ไปสู่เรื่องใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

4. การจัดสิ่งแวดล้อมเชิงจริยธรรม (Ethos or Ethical Environment) มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ไม่มีสิ่งยั่วยุให้ไปในทางเลื่อม โดยเฉพาะในห้องเรียนซึ่งเป็นสังคมย่อย ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ครูสามารถจำลองสังคมใหญ่ภายในห้องเรียนได้ สร้างบรรยากาศเชิงคุณธรรม เช่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การตรงต่อเวลา ความยุติธรรมในการให้คะแนน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลดีต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียนเมื่อก้าวพ้นจากห้องเรียนไปสู่สังคมภายนอก

5. การจัดประสบการณ์ (Experience) การเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสสังคมภายนอกอย่างจริงจังนอกโรงเรียนจะช่วยให้เด็กเรียนรู้และซึมซับแนวคิดในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างพึงประสงค์ เช่น การไปทำกิจกรรมที่บ้านพักคนชรา ทำให้เด็กได้รู้จักให้ รู้จักความกตัญญูทักทายที่ความเมตตากรุณา การเยียมเรือนจำ ทำให้เกรงกลัวในการทำผิด การร่วมกิจกรรมของมูลนิธิต่าง ๆ เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็ก รู้จักการเสียสละ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมาเป็นการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของเด็กจากประสบการณ์จริง

6. การคาดหวังความเป็นเลิศ (Expectation of Excellence) การวาง เป้าหมายของตนเองของเด็ก เป็นเสมือนการกำหนดหลักชัยในการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ชวาร์ซ (Schwartz. 2008: 76) ได้กล่าวถึงการสอนเพื่อพัฒนาคุณค่าทางจริยธรรมไว้ดังนี้

1. การอภิปรายโดยผู้เรียนเป็นผู้นำ (Student – lead Discussions) การนำหนังสือวรรณคดีเป็นตัวอย่างหนึ่งของการอภิปรายโดยผู้เรียนเป็นผู้นำ โดยมีการอภิปรายอย่างเข้มข้นและเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีส่วนร่วมทั้งหมด ใช้การสัมมนาแบบโสคราติส (Socratic Seminar) จะให้ความหมายสำหรับการสัมมนา ภายหลังจากการสอนครูจะตั้งคำถามจากที่ถูกออกแบบเพื่อตอบสนองด้วยความคิดจากผู้เรียน หลังจากนั้นจะใช้การฟังอย่างตั้งใจและท้าทายแนวคิดของบุคคล

2. สถานการณ์จำลองและบทบาทสมมติ (Simulations and Roleplay) ครูใช้การเลียนแบบและการแสดงบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือ เพื่อทำความเข้าใจและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สิ่งที่เกิดขึ้นจากภาพที่แสดงในช่วงเวลาในการสนทนา ตัวอย่างเช่น การแสดงออกของมหาตมะคานธี ผู้เรียนจะมีบทสนทนาและจะแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งจะพัฒนาทักษะในภาพรวมเช่นเดียวกับความคิดสร้างสรรค์

3. การอภิปรายข้อขัดแย้งเชิงจริยธรรม (Discussing Ethical Dilemmas) การมีโครงสร้าง ซึ่งมีการอภิปรายหรือโต้แย้งเป็นสิ่งที่จำเป็น เช่น ช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ที่มีการแบ่งแยกชนชั้น ในยุคอาณานิคมของอเมริกัน จากนั้นมีการแสดงบทบาทเจ้านาย ผู้รับใช้ โดยผู้เรียนได้แสดงแนวคิดของตนเอง ทำให้พวกเขาย้อนกลับไปที่หลักฐานในตำราเพื่ออ้างอิงอธิบายและขยายความ

4. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนตนเอง (Providing Opportunities for Student Reflection) การเขียนที่ดีเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญที่มีพื้นฐานในการสะท้อนความคิดเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือหลักของการศึกษาคุณลักษณะ สามารถเกิดขึ้นจากผู้เรียนพูดคุยกับเพื่อนในการพูดคุยแบบจับคู่ (Pair Shares) การพูดคุยในกลุ่มเล็ก (Small Group) และการอภิปรายในชั้น (Whole Class Discussions)

นอกจากนี้ อัมบุญ สิงห์ฮัตวิน (2553: 51) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้นต้องใช้เวลาและวิธีการที่หลากหลาย วิธีที่หนึ่ง คือ ผ่านการกระทำและทัศนคติของผู้อื่น โดยเฉพาะคนที่เราให้ความใส่ใจ และเชื่อใจ วิธีที่สอง คือ ผ่านการกระทำเกี่ยวกับคุณธรรม เช่น การบริการคนอื่น วิธีที่สาม คือ ผ่านการพิจารณาถึงการสนทนากับสถานการณ์คุณธรรมที่ซับซ้อนและวิธีการแก้ไขสถานการณ์นั้น ๆ โปรแกรมหรือกิจกรรมการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั่วไปมักบูรณาการ 4 อย่าง เข้าด้วยกัน คือ 1) สนับสนุนให้กำลังใจ เป็นการกระทำที่ไม่ยุ่งยาก เช่น กระดานข่าวที่แสดงคุณค่าจริยธรรมความดีเป็นการสื่อสารข้อมูลเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนได้กระทำการที่ถูกต้อง 2) คำชมและรางวัล แรงจูงใจให้กระทำความดี โดยใช้ “แรงกระตุ้นเชิงบวก” เป็นหลักการสำคัญ 3) คำนิยามและการฝึกฝนเป็นวิธีการให้ผู้เรียนได้รู้ถึงการมีคุณธรรมความดี โดยการจดจำคุณค่าและคำนิยามของคุณค่าแต่ละอย่าง 4) การบังคับปฏิบัติ ส่วนใหญ่เป็นข้อกำหนดที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม เช่น การเดินเรียงแถว การใช้คำพูดที่สุภาพ เป็นต้น

1.8.2 เทคนิคและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามที่เห็น การสอนและการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

ทศนา แชมมณี (2550: 69 - 75) ได้สรุปวิธีการสอนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังต่อไปนี้

1. การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่ต้องการ โดยอาจใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายสาส์น การ์ตูน เป็นต้น นิทานที่มีใช้มีหลายประเภท เช่น นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) นิทานท้องถิ่น (Legend) เทพนิยาย (Myth) นิทานเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Tales) นิทานคติธรรม (Fable) นิทานไม่รู้จักจบ (Cumulative Tales) และนิทานตลก (Humorous) เป็นต้น นิทานใช้ได้ดีสำหรับเด็กเล็กและระดับประถมศึกษา สำหรับเด็กโตและเยาวชนนิทานก็ใช้ได้โดยการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน

2. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่น โดยทั่วไปแล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลายเกม สามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ การให้อภัย การทำงานเป็นทีม การเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น

3. การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนโดยใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นนี้ควรจะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง การที่ผู้เรียนได้อภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดที่หลากหลายและมีแง่มุมต่าง ๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิดพิจารณาและวิเคราะห์หาคำตอบที่เหมาะสม การสอนแบบนี้นำมาใช้ได้ดีในการสอนคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ โดยผู้สอนอาจนำข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยม มาใช้เป็นกรณีตัวอย่างได้

4. การใช้บทบาทสมมติ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละคร ในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สวม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิดความรู้สึก เจตคติ และอคติต่าง ๆ ของตน การสอนแบบนี้จึงสามารถนำมาใช้สอนคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมได้ดี เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและความรู้สึกโดยตรง

5. การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองบางประเภทมีลักษณะเป็นเกมการแข่งขันที่เล่นได้อย่างสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองสามารถใช้ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ในเรื่องของการเห็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ทำให้ได้เรียนรู้ในการประสานประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม การมองการณ์ไกล และการคำนึงถึงประโยชน์ระยะยาว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานและอยู่ร่วมกัน

6. การใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมถึงเรียนรู้การทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดีและได้ผลงานที่ดีควบคู่กัน การสอนแบบนี้มักมีการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การสอนแบบนี้มักใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบต่าง ๆ ซึ่งการสอนวิธีอื่น ๆ ล้วนมักนำการอภิปรายกลุ่มย่อยประกอบด้วยทั้งสิ้น โดยมีการอภิปรายสรุปหลังทำกิจกรรมตามวิธีนั้น ๆ

รัตนวดี โชติพนิก (2554: 91) ได้เสนอแนวทางการปลูกฝังค่านิยมต่อผู้เรียนนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นเรื่องของจิตใจ ศรัทธาและความเชื่อ ควรต้องเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยวิธีการต่อไปนี้

1. การอบรมสั่งสอน คือ พยายามยกตัวอย่างอธิบายที่เป็นรูปธรรมให้ผู้เรียนเห็นแนวคิดทางปฏิบัติให้ได้ ในการเรียนการสอนครูควรสอดแทรกค่านิยมที่ดีไว้ด้วยเสมอ และติดตามการปฏิบัติตัวของผู้เรียนด้วย

2. การชักจูงให้เชื่อตาม ครูที่มีความสามารถชักจูงให้ศิษย์ประพฤติคล้อยตามได้จะต้องเป็นครูที่สร้างศรัทธาหลาย ๆ ด้านต่อผู้เรียน เมื่อผู้เรียนเกิดความเชื่อถือแล้วครูย่อมจูงใจให้ประพฤติปฏิบัติและยึดถือค่านิยมที่ดีได้ง่าย

3. การกระทำตัวเป็นตัวอย่าง พฤติกรรมของครูเป็นสิ่งที่สำคัญ ครูจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ

4. การให้รางวัลและลงโทษ เป็นวิธีการจูงใจเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการหรือความต้องการที่ผลตอบสนอง การจูงใจมีทั้งทางบวกและการจูงใจในทางลบ การกระทำทั้งสองอย่างนี้อาจกระทำพร่ำเพรื่อ ควรดูโอกาสและเวลาที่เหมาะสมด้วย

เคลอสมิเยร์ (พรเทพ เสถียรนพแก้ว. 2553: 42-43; อ้างอิงจาก Klausmeier. 1975) ได้เสนอวิธีการปลูกฝัง และพัฒนาทัศนคติของและค่านิยมต่อคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การใช้กระบวนการกลุ่ม ทัศนคตินั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมาก ถ้าหากครูกระทำโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนเต็มใจที่จะยอมรับทัศนคติ ค่านิยมจากกลุ่มเพื่อนมากกว่าครูผู้สอน กลวิธีการใช้กระบวนการกลุ่ม 3 วิธี คือ

- 1.1 การอภิปรายร่วมกัน คือ การให้ผู้เรียนรับรู้ฟังข้อมูลข่าวสารทั้งโดยทางวิทยุโทรทัศน์ หรือจากบุคคล จะสามารถพัฒนาทัศนคติของผู้เรียนได้มาก ถ้ามีการกระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม ผู้เรียนจะเปลี่ยนทัศนคติได้ง่าย ถ้าเขาพบว่าบุคคลที่เขายกย่องนับถือ ซึ่งอาจเป็นเพื่อนที่เรียนเก่ง ครูอาจารย์ที่เขาเคารพให้การสนับสนุนข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ สำหรับการใช้อุปกรณ์ประเภทโสตทัศนศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาร่วมกันเป็นกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมาก เพราะถ้าหากเป็นรายการที่ชื่นชอบของผู้เรียนส่วนใหญ่ในกลุ่มสมาชิกที่เหลือมักจะมีทัศนคติคล้อยตามกลุ่มไปด้วย

1.2 การใช้กลุ่มร่วมกันตัดสินใจ เนื่องจากบุคคลที่มีส่วนร่วมตัดสินใจต่อปัญหาของกลุ่มบุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะประพฤติปฏิบัติตามมติของกลุ่มมากกว่าบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติต่อเรื่องนั้นสิ่งนั้นไปในทางที่พึงปรารถนามากกว่าการที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจเพียงลำพัง เพราะการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อกันและต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 การใช้บทบาทสมมุติ การใช้บทบาทสมมุตินั้นควรใช้ร่วมกับการอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยครูจะกำหนดให้ผู้เรียนสวมบทบาทแสดงพฤติกรรมลักษณะอุปนิสัยตามตัวละครที่ถูกสมมุติขึ้น ซึ่งตัวละครดังกล่าวครูสามารถนำมาจากหนังสือประเภทต่าง ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น หรือบทความในหนังสือพิมพ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียน ผู้เรียนจะต้องแสดงพฤติกรรม อุปนิสัย และอารมณ์ของบุคคลที่สวมบทบาทอยู่ประกอบกับการดำเนินเรื่องที่จัดเตรียมให้ข้อมูลความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครูต้องการจะปลูกฝังหรือพัฒนาทัศนคติขึ้นในตัวผู้เรียน

2. การฝึกทักษะการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยครูส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดหาสาเหตุ และเหตุผลมาประกอบพฤติกรรมที่ตนเองออกโดยถามว่า “ทำไม” แล้วจัดให้มีการอภิปรายเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับผลที่คาดว่าจะนำไปภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการรู้สึกตระหนัก รับผิดชอบพฤติกรรมที่เคยแสดงออก

3. การใช้ประสบการณ์ตรง การพัฒนาทัศนคติที่ได้ผลดียิ่ง ก็คือ การให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งครูสามารถจัดกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้นิทาน การแสดงละคร ทัศนศึกษา การได้มีโอกาสพบปะบุคคลที่ทรงคุณวุฒิ บุคคลที่มีชื่อเสียง หรือการใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าครูสามารถหาตัวแบบอย่างที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ซึ่งอาจจะเป็นตัวแบบที่พบเห็นได้ง่าย เช่น รูปภาพ ภาพโฆษณา ข้อมูลข่าวสารทางสื่อสารมวลชน หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ถ้าครูสามารถนำมาให้เป็นผู้ชักนำก็จะบังเกิดผลต่อการปลูกฝัง และพัฒนาทัศนคติของผู้เรียนไปในทางที่พึงปรารถนาได้อย่างมาก แต่จะต้องไม่ลืมว่าบุคคลของตัวครูเองจะเป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียน

4. การจัดประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจทางอารมณ์ ครูจะต้องแสดงความเป็นมิตรแสดงความสนใจต่อผู้เรียน สามารถสร้างความกระตือรือร้น ใคร่อยากศึกษาเรียนรู้ และรู้จักหาทางให้ผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสนประสบความสำเร็จในการเรียน รู้จักพอใจต่อบทเรียน สภาพแวดล้อม บรรยากาศในชั้นเรียน รวมถึงภายในบริเวณโรงเรียนทั้งหมด

1.8.3 เทคนิคและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพุทธศาสตร์

โอภาส กิจกำแหง (2548: 73) ได้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเป็นกัลยาณมิตรและการกำหนดรู้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาซึ่งมีบุคลิกลักษณะของกัลยาณมิตร และคุณสมบัติภายในของพรหมวิหาร แสดงความใส่ใจ สนใจผู้เข้ารับคำปรึกษาด้วย การเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังปัญหา ฟังความรู้สึกนึกคิดที่ผู้รับคำปรึกษาสื่อมาทั้งวาจาและน้ำเสียง รวมทั้งสังเกตภาษาท่าทางของผู้รับคำปรึกษาด้วยความใส่ใจ มีเมตตา กรุณา เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและก่อให้เกิดความอบอุ่น นำไว้วางใจแก่ผู้รับคำปรึกษา เมื่อถึงจังหวะที่ควรพูดสื่อสารให้ผู้รับคำปรึกษาทราบว่าผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจเรื่องราวที่เขาเล่ามา รวมทั้งเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของเขา ก็ใช้ทักษะการทำให้กระจ่าง พูดให้ชัดเจนเข้าใจง่าย ในการช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจปัญหา กำหนดรู้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาพิจารณาใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ การถามด้วยคำถามปลายเปิด ปลายปิด การสนับสนุน การทวนสาระ การสรุป การสะท้อนความรู้สึก การเผชิญหน้า การให้ข้อมูล การอธิบายทั้งแบบทั่วไปและการอธิบายเปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย การสอน การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสรุปสิ่งที่เกี่ยวข้องตามจังหวะที่เหมาะสม

ขั้นที่ 2 การสืบสาวเหตุแห่งปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่กล่าวมาในขั้นที่ 1 ตามจังหวะที่เหมาะสม เช่น การใช้วิธีถามในประเด็นที่ผู้ให้คำปรึกษาเห็นว่ามีสำคัญ จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาคิดพิจารณาถึงเหตุของปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ รวมทั้งผู้ให้คำปรึกษาฟังอย่างตั้งใจและสังเกตเพื่อการเก็บรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยพิจารณาตรวจสอบว่าผู้รับคำปรึกษายังขาดองค์ประกอบใดในการพัฒนาตน เขาติดขัดเรื่องอะไรบ้าง สาเหตุแห่งปัญหาของเขา และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาพิจารณาตรวจสอบทำความเข้าใจถึงประเด็นที่เขาติดขัดด้วยตนเองไปด้วย รวมทั้งสาเหตุที่เป็นปัญหาของเขา ซึ่งจะต้องแก้ไข กำจัดหรือทำให้หมดไป

ขั้นที่ 3 การระบุเป้าหมายให้ชัด ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วในขั้นที่ 1 ตามจังหวะที่เหมาะสม ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษากำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนทั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหามีอยู่ และเป้าหมายของการพัฒนาตนเพื่อให้ได้ประโยชน์

ขั้นที่ 4 การจัดวางวิธีการแก้ปัญหาและปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นในข้อ 1 ตามจังหวะที่เหมาะสม โดยเฉพาะใช้เทคนิคที่สำคัญสำหรับขั้นนี้ คือ การสอน การอธิบายแบบทั่ว ๆ ไป และการอธิบายเปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย การแนะนำ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาตนเองแบบไตรสิกขา คือ พัฒนาตนตามแนวทางของทางสายกลางที่ประกอบด้วย ด้านพฤติกรรม (ศีล) จิต (สมาธิ) และปัญญา (โยนิโสมนสิการ) หรือวิธีการปฏิบัติพัฒนาตนตามองค์ธรรมทั้ง 8 ของมรรค

1.8.4 เทคนิคและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะพื้นฐาน

การจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะพื้นฐานบางประการ และการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมโดยตรงสามารถจัดกระทำได้ เพื่อสร้างเสริมคุณสมบัติที่ขาดหายไปในกลุ่มบุคคลบางประเภท ดังที่ เมเรลแมนและนาเวียส (ดูจเดือน พันธุนาวิน. 2551: 220; อ้างอิงจาก Merelman; & Navaez. 1979) ได้กล่าวถึง วิธีการฝึกอบรมในการพัฒนาจริยธรรมว่า เป็นทางตรงที่สุดของวิธีการพัฒนาด้านนี้ที่อาจจะใช้ต้นทุนและเวลาน้อยที่สุด ในแนวทางของโคลเบอร์ก (Kohlberg) เมื่อเด็กมีความพร้อมทางจิตและสภาวะรอบตัวแล้ว การเพิ่มขึ้นเหตุผลเชิงจริยธรรมจะเกิดได้จากให้เหตุผลหรือแสดงเจตนา เป็นสิ่งที่นำเข้าสู่สมองเด็ก โดยข้อมูลจะต้องอยู่ในขั้นเหตุผลที่สูงกว่าเด็กกำลังถูกฝึก 1 ขั้นเท่านั้น ส่วนเรื่องราวที่ควรเอามาใช้ในการฝึก คือ เรื่องที่เป็นความขัดแย้งผลประโยชน์ของหลายฝ่าย ดังที่ใช้เป็นเรื่องกระตุ้นในการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมทุกวิธี เรื่องราวส่วนใหญ่ที่เหมาะสมต่อการใช้พัฒนามากที่สุด ควรเป็นเรื่องสมมติ หรือเรื่องที่ขัดแย้งของคนอื่นที่ห่างจากบทบาทและสภาวะจิตจริงของผู้ถูกฝึก แต่ยังเป็นเรื่องที่ผู้รับจะเข้าใจไม่ยากนัก และต้องระวังให้เหมาะสมกับอายุเพศ และประสบการณ์ของผู้ถูกฝึกด้วย เพื่อประสิทธิภาพของการฝึกนั้น ๆ นอกจากการอภิปรายกลุ่มแล้ว ยังจะมีการสมมติบทบาทสมมติ การชมภาพยนตร์ผู้พิพากษาจีน เปาบุ้นจิ้น การขับทเรียนด้วยตนเอง การใช้นิทาน และการสอดแทรกไปในวิชาประวัติศาสตร์และวิชาทางสังคมศึกษา เป็นต้น

อีกทั้งหลักการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่สำคัญมี 5 ประการ คือ (ดูจเดือน พันธุนาวิน. 2551: 220)

1. ต้องใช้เรื่องที่ขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของหลายฝ่ายเป็นเรื่องนำ หรือตัวกระตุ้น การใช้เรื่องแบบอื่น ๆ จะมีความขัดแย้งน้อยกว่า
2. ต้องมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่สูงกว่าผู้ถูกฝึกใช้ในปัจจุบัน 1 ขั้น และต้องใช้ซ้ำ ๆ ในหลายเรื่องหลายหน
3. ต้องมีการฝึกซ้ำ ๆ ที่ขั้นหนึ่ง ๆ จนกว่าจะแน่ใจว่าผู้ถูกฝึกพัฒนาขั้นขึ้นใหม่แล้ว จึงควรให้เหตุผลขั้นที่สูงกว่าขึ้นไปอีก
4. มีการประเมินผลการฝึก โดยใช้แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมแบบต่าง ๆ ที่สร้างตามแนวทางของโคลเบอร์กอย่างถูกต้อง เช่น ลอเรนซ์ (1979) ได้รายงานว่าได้ประมวลการวิจัยเชิงทดลองประเมินผลการฝึก โดยใช้แบบวัด DIT ของ เรสท์ (Rest) พบว่า 7 จาก 14 เรื่องวิจัย พบผลดีของการฝึกที่สามารถพัฒนาผู้รับให้ดีขึ้นตามทฤษฎีของโคลเบอร์กได้
5. ผู้เสนอเหตุผลในการตัดสินใจกระทำ หรือตัดสินใจดีเป็นเหตุผลที่สูงกว่าผู้ถูกฝึก 1 ขั้น ได้แล้ว จะต้องฝึกซ้ำหลายเรื่องหลายกิจกรรม โดยใช้เวลาฝึกตั้งแต่ 3 ถึง 10 ชั่วโมง หรืออาจมากถึง 24 ถึง 30 ชั่วโมงก็ได้

นอกจากนี้รุ่งนภา ตั้งจิตระเจริญกุล และคณะ (2560: 163) ได้กล่าวถึง แนวทางและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาผ่านสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยจะได้ผลดีที่สุด เนื่องจากสถาบันการศึกษาจะใกล้ชิดกับนักศึกษาในวัยเรียนมากที่สุด และสามารถจะปลูกฝังหรือส่งเสริมให้นักศึกษาได้หลายแนวทาง ได้แก่ การสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมหรือจัดโครงการเพื่อส่งเสริมหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทั้งในมหาวิทยาลัยและร่วมกับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษา นอกจากนี้รัฐจวน คำศิริพิทักษ์ (2557: 2-46) ได้กล่าวถึง การแนะแนวเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สามารถกระทำได้โดยการถอดบทเรียนจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้รับการแนะแนวเกิดการตระหนักและเห็นความสำคัญของการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และซึมซับพฤติกรรมการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในจิตใจ และประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของผู้มีคุณธรรมจริยธรรมได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวทาง วิธีการ เทคนิคที่สามารถพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมสามารถกระทำได้หลายประการ ผู้วิจัยสามารถสรุปเทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมได้ดังนี้ เทคนิควิธีการตามแนวทางคุณลักษณะศึกษา เทคนิควิธีการที่เน้นการสอนและการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เทคนิควิธีการทางตามแนวพุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะพื้นฐาน ซึ่งเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การสอนคำนิยามและคุณธรรมพื้นฐานให้กับผู้เรียนการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การอภิปรายโดยผู้เรียนเป็นผู้นำ การอภิปรายข้อขัดแย้งเชิงจริยธรรม การใช้สถานการณ์จำลองและบทบาทสมมติ การเล่าเรื่องราวในบทเรียนเชิงคุณธรรมจริยธรรม การใช้กระบวนการกลุ่ม การชักจูงให้เชื่อตาม การให้รางวัลและลงโทษ การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์และผู้บริหาร การจัดกิจกรรม หรือจัดโครงการเพื่อส่งเสริมหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การฝึกอบรม การฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การฝึกทักษะ การแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดประสบการณ์ตรง การแนะแนวและวิธีการให้คำปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

เซน (Chen, 2005: 96 - 104) ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างคุณลักษณะเชิงค่านิยมและลักษณะทางการศึกษาเชิงปฏิบัติระหว่างนักศึกษาชาวอเมริกันชั้นปีที่ 4 ที่มีความเชื่อความศรัทธาเป็นฐานและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชนที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มลัทธิทางศาสนา ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ดีมี 3 ลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย คุณลักษณะเชิงรู้คิด คุณลักษณะเชิงความรู้สึก และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม อีกทั้งผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาชาวอเมริกันที่มีความเชื่อความศรัทธาเป็นฐานจะสามารถส่งเสริมคุณลักษณะด้านความรู้สึกและพฤติกรรมได้ดีกว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชนที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มลัทธิทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มจะมีคุณลักษณะเชิงค่านิยม ที่มีความคล้ายคลึงกันที่สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมได้

วิลเลียม ลุงเบิร์กและคอทาเกน (Willemse; Lunenberg; & Korthagen. 2008: 445-466) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะเชิงคุณธรรมของครูในฐานะนักการศึกษาที่เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นครู จำนวน 54 คน ในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานระหว่าง 6 เดือนถึง 10 ปีโดยจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การกำหนดค่านิยมเชิงคุณธรรมที่ชัดเจนและการอธิบายถึงแนวทางที่สามารถนำลักษณะเชิงคุณธรรมไปเป็นแนวทางปฏิบัติของครูในฐานะนักการศึกษา วิธีการเก็บข้อมูลเป็นการใช้การแสดงถึงคำตอบที่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู โดยใช้เทคนิคกำแพง (The wall technique) และการใช้ข้อคำถามต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมที่สำคัญ ผลการศึกษาที่สำคัญของการวิจัยนี้ คือ ลักษณะเชิงคุณธรรมของครูที่สำคัญ ได้แก่ การเคารพและความเท่าเทียม การปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน การรักษาความลับ สัญญา ความน่าเชื่อถือ เป็นต้น และจากผลการศึกษา ยังแสดงให้เห็นว่า จากมุมมองของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่าการเตรียมตัวนักศึกษาครูที่มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมต่าง ๆ เป็นความรับผิดชอบสำคัญของครูทุกคนที่จะผลิตนักศึกษาครูที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่ดีต่อไป

ฟรอยด์ และคณะ (Floyd; et al. 2013: 470 - 480) ได้ศึกษาเรื่องการสนับสนุนและความสำคัญของลักษณะเชิงการศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาครูจำนวน 263 คน ผลจากการศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงการศึกษาสำหรับนักศึกษาครู คือ การมีหลักสูตรที่ดีและวิธีการสอนที่เหมาะสม ซึ่งทั้งการสนับสนุนและการรับรู้ผลกระทบสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสอน ตลอดจนปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาครูมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กอกซ์ (Gokce. 2013: 35 - 49) ได้ศึกษาเรื่องการตระหนักรู้เชิงจริยธรรมและทิศทางของจริยธรรมสำหรับครูในประเทศตุรกี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในประเทศตุรกีจำนวน 117 คน ผลจากการศึกษาพบว่า การตระหนักรู้เชิงจริยธรรมของครูอยู่ในระดับสูง ค่านิยมเชิงปรัชญาของครูต่อการประเมินจริยธรรมโดยเฉพาะในด้านความยุติธรรมมีผลกระทบในระดับสูงต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับครู

เกว (Gao. 2013: online) ได้ศึกษาบุคลิกภาพ คุณลักษณะเฉพาะของครูที่มีประสิทธิภาพที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของอเมริกา จีน ในเชิงการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม การศึกษาในครั้งนี้เป็นการสำรวจ บุคลิกภาพ คุณลักษณะของครู ซึ่งเป็นตัวแทนของครูชาวอเมริกันและครูชาวจีนโดยประสบการณ์เรื่องเล่า (Narratives) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูชาวอเมริกันจำนวน 80 คน และครูชาวจีนจำนวน 75 คน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยพบว่า 12 คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพของครูชาวอเมริกันและชาวจีนนั้นครอบคลุมไปถึง ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ความยุติธรรม (Fairness) ความคาดหวัง (Expectation) อารมณ์ขัน (Good Humor) ความอดทน (Patience) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความเต็มใจ (Agreeableness) ความห่วงใย (Caring) ความเป็นเพื่อน อ่อนโยน (Friendliness) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความเคารพ (Respectfulness) อีกทั้งผลการศึกษา ยัง

พบว่า ครูอเมริกันให้ความสำคัญต่อการปรับตัว(Adaptability) อารมณ์ขันและความรับผิดชอบ ในขณะที่ครูชาวจีนให้ความสำคัญต่อ ความอดทน ความเต็มใจ ความห่วงใย และความเป็นมิตร นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ในต่างวัฒนธรรม ครูเพศหญิงแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยมากกว่า ครูเพศชายในประเด็นเกี่ยวกับความคาดหวัง ขณะที่ในวัฒนธรรมเดียวกัน ครูเพศหญิงชาวอเมริกัน แสดงถึงความห่วงใยมากกว่าครูเพศชายในประเด็นเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ และครูเพศหญิงชาวจีน ได้แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวและการเคารพมากกว่าครูเพศชาย การค้นพบนี้ทำให้เกิดการอภิปรายอ้างอิงไปยังวัฒนธรรมของอเมริกันและจีน

เชียง (สุวิมล ว่องวานิช. 2549: 20; อ้างอิงจาก Chaing. 2001) ทำการศึกษาเรื่องการสร้างคุณลักษณะนักศึกษาครู มีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้การตัดสินใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษาครูชัดเจนขึ้น เพื่อประเมินและดัดแปลงหลักสูตรบนฐาน การตอบสนองของครู และเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่นักศึกษาครูต้องการในการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้เข้าร่วมการวิจัย ประกอบด้วย ครูที่ทำงานกับนักศึกษาครู จำนวน 12 คน โดยให้นักศึกษาครูจัดทำรายการคุณลักษณะที่สำคัญของนักศึกษาครู และเชิญครูที่ทำงานกับนักศึกษาครูจัดอันดับความสำคัญของคุณลักษณะเหล่านี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้มาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับแบบลิเคิร์ต และเก็บใจความสำคัญจากการสัมภาษณ์ประกอบในรายงาน ผลการวิจัยพบว่า ครูที่เข้าร่วมในการวิจัยเห็นว่าคุณลักษณะที่สำคัญของนักศึกษาครู ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น การร่วมมือร่วมแรง และการมีลักษณะในทางบวก ข้อมูลของมหาวิทยาลัยระบุว่า การคิดวิเคราะห์ การสะท้อนความคิด และความรู้สึกลึกซึ้งดูแลเอาใจใส่ เป็นคุณลักษณะสำคัญ ส่วนคุณลักษณะที่ครูรายงาน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น การจัดระบบ การเตรียมพร้อม การอุทิศตน วิสัยทัศน์ การให้ความสำคัญโดยรวม และลักษณะมืออาชีพ การเก็บใจความสำคัญจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะของนักศึกษาครู คือ ผู้ที่มีความกระตือรือร้น รับผิดชอบตามพันธกิจ ปราศจากมารยาทและการขาดความเท่าเทียม ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของนักศึกษาครู ประกอบด้วย นักศึกษาครูไม่ควรทำงานอื่นมากกว่าการสอน มีการยอมรับการวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์ การเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่น และการเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับการดัดแปลงแก้ไขหลักสูตร ผู้เข้าร่วมการวิจัยเสนอแนะว่า ควรใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพื่อยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับคุณลักษณะศึกษา เพิ่มคุณลักษณะศึกษาในคู่มือการสอนให้นักศึกษาครูตระหนักในกิจกรรมหรือโปรแกรม “Character Count” และอภิปรายคุณลักษณะเหล่านี้กับครูในอนาคตในหลักสูตรวิชาชีพการสอนก่อนสอนนักศึกษา และระหว่างภาคเรียนครึ่งปีการศึกษาเมื่อนักศึกษาเป็นนักศึกษาฝึกสอน ผู้เข้าร่วมวิจัยเสนอวิธีการที่สามารถใช้คุณลักษณะศึกษา ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การเชิญนักพูดรับเชิญ และการใช้กรณีศึกษา การจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการรับใช้จะบ่มเพาะคุณลักษณะของครูในอนาคต นอกจากนี้ การให้นักศึกษาครูบันทึกการสอนจะช่วยให้สะท้อนการเรียนรู้และการสอนในแต่ละวัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับตรวจสอบและสะท้อนพฤติกรรมของตนเอง

นางลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551: 117) ได้ทำการวิจัยนำร่องการใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา 2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา รูปแบบการวิจัยนำร่องเป็นแบบวิจัยเชิงทดลองแบบแฟกตอเรียล ตัวแปรตาม คือ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่คัดสรร 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย ความอดทน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน จินตนะและความประหยัด ตัวแปรจัดกระทำ ประกอบด้วย ตัวแปรรูปแบบการสอน 2 วิธี คือ การสอนแบบบูรณาการโดยใช้กระบวนการกลุ่มด้วยการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการเรียนการสอน และตัวแปรการบันทึกไดอารี่ สถานศึกษาที่ใช้เป็นสนาม (field) สำหรับการทดลอง ประกอบด้วย สถานศึกษาที่ผู้วิจัยเจาะจงเลือกมา 4 แห่ง จาก 4 ภูมิภาค กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด 445 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการสอน แบบสอบถามวัดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม แบบประเมินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สมุดบันทึกไดอารี่ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาในรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก 2 รูปแบบ คือ 1) การสอนแบบบูรณาการโดยใช้กระบวนการกลุ่มด้วยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน 2) การบันทึกไดอารี่สัจจะอธิษฐาน "คิดดี-พูดดี-ทำดี" ซึ่งกิจกรรมทั้งสองรูปแบบนำไปใช้ในการทดลองและผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ได้แก่ ความเป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 จำนวนโครงการคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาและขนาดของโรงเรียน

ปาริสา อร่ามเรือง (2553: 184) ทำการศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน วัดดูประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้เป็นครูในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2552 จำนวน 400 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.78 ถึง 4.57 และส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นที่สอดคล้องกัน ได้ตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน จำนวน 103 ตัวบ่งชี้ ที่เป็นไปตามหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ด้านคนดี 48 ตัวบ่งชี้ ด้านคนเก่ง 27 ตัวบ่งชี้ และด้านมีความสุข 28 ตัวบ่งชี้

วรรณิภา สุกรีัยพงศ์ และคณะ (2552: 128) ทำการศึกษาคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 363 คน คิดเป็น ร้อยละ 82.13 ของประชากร เครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัยเป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลลักษณะทั่วไปของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ได้แก่ เพศ ระดับชั้นที่ศึกษา สาขาวิชา ผลการเรียนรู้เฉลี่ยสะสม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม มาตราส่วนประเมินค่าเพื่อศึกษาเจตคติต่อวิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) ความสำคัญของวิชาชีพครู 2) ความรักและความศรัทธาต่อวิชาชีพครู 3) ความมั่นใจในการออกไปประกอบอาชีพ มีลักษณะแสดงความรู้สึกระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถาม มาตราส่วนประเมินค่า เพื่อวัดคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพความเป็นครูและคุณลักษณะต่อหน้าที่ครู เป็นข้อความที่แสดงลักษณะ พฤติกรรมหรือความสามารถในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู แยกเป็น 5 ระดับ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ ทุกสาขาวิชา และทุกชั้นปี มีคุณลักษณะความเป็นครูอยู่ในระดับมาก ในด้านเจตคติต่อวิชาชีพครูและพฤติกรรมด้านบุคลิกภาพความเป็นครู และพฤติกรรมต่อหน้าที่ครู

สิรินันท์ ศรีวีระสกุล (2553: 320) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน และพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยใช้วิจัยเชิงพรรณนาและวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยศึกษาสภาพจริงโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 14 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงเนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในโรงเรียน จำนวน 25 โรงเรียน และใช้การกำหนดยุทธศาสตร์จากตาราง TOWS Matrix โดยผู้เชี่ยวชาญการวางแผนยุทธศาสตร์ ด้านการบริหารการศึกษาด้านคริสตจริยธรรม ด้านทักษะชีวิตเยาวชน ด้านจิตวิทยาและวัยรุ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ยุทธศาสตร์ที่ได้จากการกำหนดมีการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่ดีของนักเรียนมี 4 ด้าน คือ คุณลักษณะที่ดีด้านลักษณะเฉพาะตน คุณลักษณะที่ดีด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น คุณลักษณะที่ดีด้านสังคม และคุณลักษณะที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม

อรอุมา เจริญสุข (2553: 81) ได้ทำการศึกษาการตรวจสอบโมเดลอิทธิพลของตัวแปรกำกับที่มีการส่งผ่านของพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตลักษณะและด้านสถานการณ์ที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมผ่านปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามแนวคิดของทฤษฎีรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม และทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 741 คน ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดนนทบุรี และปทุมธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 5 ตัว และตัวแปรสังเกตได้จำนวน 18 ตัวแปร แต่ละตัวมีค่าความเที่ยงและความตรงเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์โมเดลอิทธิพลของตัวแปรกำกับที่มีการส่งผ่าน

ผลการศึกษที่สำคัญแสดงให้เห็นว่า โมเดลอิทธิพลของตัวแปรกำกับที่มีการส่งผ่าน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรสาเหตุร่วมกันอธิบายความแปรปรวนในพฤติกรรม จริยธรรมและจิตลักษณะตามสถานการณ์ ทั้งนี้ เทอมปฏิสัมพันธ์ระหว่างด้านจิตลักษณะกับด้าน สถานการณ์มีอิทธิพลทางตรงทางบวกต่อพฤติกรรมจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีอิทธิพล ทางลบต่อทัศนคติต่อพฤติกรรมจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนคติต่อพฤติกรรม จริยธรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยอิทธิพล จากเทอมปฏิสัมพันธ์ในโมเดลอิทธิพลของตัวแปรกำกับที่มีการส่งผ่านมีค่าต่างเล็กน้อยจากค่าในโมเดล อิทธิพลของตัวแปรกำกับที่ไม่มีอิทธิพลของตัวแปรส่งผ่าน ผลการวิเคราะห์แสดงว่า ทัศนคติต่อ พฤติกรรมจริยธรรมเป็นตัวแปรส่งผ่านในโมเดลตัวแปรกำกับที่มีการส่งผ่านของพฤติกรรมจริยธรรม

อุบล เลี้ยววาริณ (2554: 26-37) ทำการศึกษาคูณลักษณะของครูที่ดีในศตวรรษที่ 21 ตามความคาดหวังของนักศึกษา โดยศึกษากับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 384 คน พบผลวิจัยสำคัญ คือ ครูควรมีคุณลักษณะในด้านการสอนและในด้านคุณธรรม ในระดับมาก ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะในด้านคุณธรรม ที่ผู้เรียนมีความคาดหวังว่าจะมีในครู ที่ดีในระดับมาก โดยเรียงค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปตามลำดับ ในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) ครูควร สอนศิษย์ให้รู้แจ้งโดยไม่ความปิดบังความรู้ 2) ครูควรมีความรับผิดชอบ 3) ครูควรมีความรักและ ศรัทธาต่อวิชาชีพครู 4) ครูควรทำหน้าที่สอนศิษย์ให้เป็นคนดี 5) ครูควรมีความซื่อสัตย์สุจริต 6) ครู ควรมีความใส่ใจเห็นประโยชน์ของผู้เรียน 7) ครูควรมีความรู้จริงในสิ่งที่เรียน 8) ครูควรมีนิสัยยิ้ม แย้ม ร่าเริง แจ่มใส 9) ครูควรเอาใจใส่ช่วยเหลือพัฒนาคนและสังคม 10) ครูควรมีความเสียสละอุทิศ ตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน 11) ครูควรรับฟังความเห็นผู้อื่น 12) ครูควรวางตนเหมาะสมเป็น แบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม จริยธรรม 13) ครูควรมีความเมตตา กรุณา 14) ครูควรมีความอดทน อดกลั้น 15) ครูควรมีความพากเพียรในการเรียนรู้ทั้งสาระทฤษฎีและวิธีการสอน 16) ครูควรมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น 17) ครูควรมีภาวะผู้นำอย่างสร้างสรรค์ 18) ครูควรมีความเป็นผู้กล้าคิด และตัดสินใจ 19) ครูควรมีความตรงต่อเวลา 20) ครูควรมีความหนักแน่นมีหลักการ 21) ครูควรมี วิสัยทัศน์ก้าวไกล 22) ครูควรมีการประเมินการสอนอย่างเป็นธรรม 23) ครูควรเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ 24) ครูควรยกย่องความดีของศิษย์ให้ปรากฏ

วิชุดา กิจธรรมพรทิพย์ อันทิวโรทัย และพิชชาดา สุทธิแป้น (2556: 28) ได้ศึกษา แนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัย กรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครู จำนวน 131 คน จากสถาบัน การผลิตครูใน 5 ภูมิภาค 14 สถาบัน 17 สาขาวิชา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถาบันการผลิตครู ผู้บริหารหลักสูตร คณาจารย์สถาบันการผลิตครู ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู ผู้ใช้ครูใหม่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน นิสิตนักศึกษาครู และครูใหม่ เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอด คุณธรรมของครูไทย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านปัจจัยตัวป้อน ตัวแบบ และ 2) การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านกระบวนการผลิต ได้แก่ การฝึกประสบการณ์ตรงด้วยการใช้ หลักสูตรเสริมหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เอกภูมิ จันทรขันธ์ (2557: 162) ได้ศึกษาการพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครูของนิสิตครูวิทยาศาสตร์ โดยใช้กรณีตัวอย่างจากหนังสือเรื่อง “ครูสมพรคนสอนลิง” และเขียนอนุทินสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านหนังสือดังกล่าว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ อนุทินสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครูที่นิสิตเรียนรู้จากการอ่านหนังสือเรื่อง ครูสมพรคนสอนลิง โดยหัวข้อการบันทึกให้นิสิตบันทึก จำนวน 3 หัวข้อ คือ สารสำคัญที่ปรากฏในหนังสือ ความรู้สึกต่อการอ่านหนังสือ และคุณลักษณะความเป็นครูที่ได้เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้เวลานิสิตในการอ่านหนังสือนาน 2 สัปดาห์ และให้นิสิตแต่ละคนเขียนอนุทินสะท้อนความคิดเห็นตามหัวข้อที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงให้นิสิตนำสิ่งที่ตนเองเขียนไว้ในอนุทินมาอภิปรายร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครูจากการปฏิบัติตัวของครูสมพร ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครูในหลาย ๆ ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) ครูต้องมีความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ 2) ครูต้องเป็นผู้มีความมานะพยายาม หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 3) ครูต้องมีความคิดสร้างสรรค์และความประหยัด 4) ครูต้องจัดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 5) ครูต้องมีการประเมินผลนักเรียนตามสภาพจริง 6) ครูต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้น 7) ครูต้องมีความยุติธรรม 8) ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน 9) ครูต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 10) ครูต้องมีความเสียสละ 11) ครูต้องมีความศรัทธาในการประกอบวิชาชีพครู

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะของตัวบ่งชี้ ปัจจัยเชิงสาเหตุ หรือศึกษายุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี และยังไม่มียานวิจัยภายในประเทศที่ศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของลิดโคนา โดยเฉพาะการศึกษากับกลุ่มนักศึกษาครุคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มฝึกอบรม

2.1 ความหมายกลุ่มและประเภทของกลุ่ม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

เคมปี (Kemp. 1964: 24-25) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า การรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความข้องเกี่ยวกับกันในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยกลุ่มจะมีผู้นำหรือไม่ก็ได้ แต่สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกัน ส่งผลให้เกิดการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม

แซพพลิน (Chaplin. 1985: 432) ผู้เขียนพจนานุกรมจิตวิทยา (Dictionary of Psychology) ได้ให้ความหมายของคำว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลที่มีคุณลักษณะร่วมกันหรือมุ่งการหาเป้าหมายร่วมกัน

พจนานุกรมของสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (American Psychological Association. 2015: 471) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Group” หมายถึง การรวมตัว อันประกอบด้วยบุคคล หรือสิ่งของ ในบริบททางจิตวิทยาสังคม คำนี้หมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่งผลกระทบต่อกันผ่านทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรวมถึงการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง บทบาท บรรทัดฐานและการมีจุดมุ่งหมายร่วมกันด้วย

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 14) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การนำประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่สมาชิกต้องการ และการเปลี่ยนแปลงกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน ซึ่งจากวิธีการดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2548: 228) ได้ให้ความหมายของคำว่า กลุ่ม คือ การรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แล้วมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง มีบรรทัดฐานร่วมกัน และมีเอกลักษณ์เดียวกัน คนเหล่านี้จะมีการรับรู้ในตนเองว่า พวกเขาขึ้นต่อกันและกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของเขาเหล่านั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551: 77) ได้ให้ความหมายของกลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และอยู่รวมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความรู้สึกทางจิตใจร่วมกัน มีความรู้การรวมกลุ่มโดยมีเป้าหมายที่แน่นอน

มาลินี บุญยรัตพันธุ์ (2556: 2) ได้ให้ความหมายของกลุ่ม หมายถึง การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปความหมายของกลุ่มได้ว่า การรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และจากการศึกษาการจัดกิจกรรมกลุ่มในปัจจุบันนั้น พบว่า มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีความแตกต่างในลักษณะของกลุ่ม จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขนาด บทบาทหน้าที่ของผู้นำและสมาชิก ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ จึงมีผู้ที่สนใจศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนแบ่งประเภทของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

ทรอซเซอร์ (Trotzer. 2006: 359) ได้จัดประเภทของกลุ่มงาน (Typology of Group Work) ซึ่งเป็นกลุ่มที่เน้นการช่วยเหลือ (Helping Group) ออกเป็น 6 ประเภท ซึ่งกลุ่มแต่ละประเภทนั้นมีคุณลักษณะและจุดมุ่งหมาย ภาวะผู้นำกลุ่ม ขนาดที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. กลุ่มทักษะชีวิต และกลุ่มแนะแนว (Guidance and Life Skills Groups) หรือกลุ่มสุขภาพจิตศึกษา (Psychoeducation)
2. กลุ่มการให้คำปรึกษา (Counseling Groups)
3. กลุ่มจิตบำบัด (Psychotherapy Group)
4. กลุ่มสนับสนุนและช่วยเหลือตนเอง (Support and Self-help Groups)
5. กลุ่มการปรึกษาหารือ (Consultation Groups)
6. กลุ่มพัฒนาความงอกงาม (Growth Group)

สมาคมผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมกลุ่ม (Corey; Corey; & Corey. 2014: 7-11; citing The Association for Specialists in Group Work. 2000) ได้ระบุถึงกิจกรรมกลุ่มชั้นสูงที่มีลักษณะเฉพาะไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. กลุ่มงาน (Task Groups) เป็นกลุ่มที่พบได้ในองค์กรและตัวแทนต่าง ๆ และยังรวมไปถึง กลุ่มงาน กลุ่มคณะกรรมการ กลุ่มการวางแผน กลุ่มพัฒนาบุคลากร กลุ่มขององค์กร กลุ่มกิจกรรมทางสังคม กลุ่มอภิปราย กลุ่มการเรียนรู้ และกลุ่มต่าง ๆ ที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้กลุ่มงานนี้ได้มุ่งเน้นการประยุกต์หลักการและกระบวนการกลุ่มในการนำไปใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพต่าง ๆ ในการทำงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ สำหรับระยะเวลาในการฝึกอบรมกลุ่มงานในการพัฒนาองค์กร การปรึกษา และการจัดการจะเวลาในชั้นต่ำตั้งแต่ 30 – 45 นาที

2. กลุ่มสุขภาพจิตศึกษา (Psychoeducational Groups) เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของสมาชิกในด้านความคิด (Cognitive) ความรู้สึก (Feeling) และพฤติกรรม (Behavior) ผ่านการกำหนดโครงสร้างขั้นตอนของการดำเนินการกลุ่มและมีเป้าหมายสำหรับสมาชิกที่ขาดข้อมูลความรู้และปัญหาทางด้านจิตใจ เพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้ความเข้าใจและได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับมือหรือวางแผนจัดการปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้ข้อมูลเชิงจิตวิทยาจะใช้เวลาประมาณครั้งละ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีระยะเวลาดังแต่ 4 – 15 สัปดาห์ ดังที่บราวน์ (Brown. 2011: 8) ได้ให้คำนิยามกลุ่มสุขภาพจิตศึกษา ได้ถูกปรับแก้ไขนิยามโดยสมาคมผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทำงานกลุ่ม (Association for Specialist in Group work) โดยกล่าวถึงความสำคัญของการให้ศึกษาและมีเป้าหมายในเชิงป้องกัน ซึ่งในกลุ่มลักษณะนี้จะให้การศึกษา เพิ่มศักยภาพในการเผชิญอุปสรรคและการพัฒนาในเหตุการณ์ชีวิตประจำวัน เช่น การเกษียณ หรือการสอนทักษะการเผชิญปัญหา รับมือสถานการณ์ในชีวิตที่สำคัญ ทั้งนี้สมาคมจึงได้นิยามเป้าหมายของการให้สุขภาพจิตศึกษาแบบกลุ่มเป็น “การป้องกันด้วยการให้ความรู้และจากการถูกรบกวนทางจิตใจที่เกิดขึ้น” นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญด้านการศึกษา การฝึกทักษะการรู้จักและเข้าใจตนเอง ด้วยการเรียนรู้ข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ผ่านกระบวนการรู้คิดโดยวิธีการสอนการอภิปรายกลุ่ม และการสังเกตจากสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มสามารถนำเสนอ ความคิดใหม่ ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริง เนื้อหาสำหรับการสนทนากลุ่มในการเรื่องการศึกษาได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด วิธีการและเทคนิคของการให้สุขภาพจิตศึกษาแบบกลุ่มมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาด้วย

3. กลุ่มให้คำปรึกษา (Counseling Groups) กลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือกับสมาชิกในการจัดการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ด้านอาชีพ การศึกษา ด้านส่วนตัว และด้านสังคม อีกทั้งกลุ่มให้คำปรึกษานั้นมีความแตกต่างจากกลุ่มจิตบำบัดตรงที่มุ่งเน้นการรับมือกับปัญหาในระดับจิตสำนึกหรือภาวะที่รู้ตัว อีกทั้งไม่ได้มีเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพหลัก โดยทั่วไปมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะในระยะเวลาอันสั้น ไม่ได้มุ่งเน้นการบำบัดรักษาความผิดปกติทางด้านจิตใจและพฤติกรรม กลุ่มให้คำปรึกษานี้มักพบได้ในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ศูนย์ให้คำปรึกษา โบสถ์ และตัวแทนด้านสุขภาพจิตใจในชุมชน กลุ่มให้คำปรึกษามุ่งเน้นกระบวนการภายในของบุคคลและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาในด้านความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรม

4. กลุ่มจิตบำบัด (Psychotherapy Groups) กลุ่มบุคคลที่ทำงานในกลุ่มจิตบำบัดนั้นมีลักษณะเฉพาะในการช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้จัดการกับปัญหาทางด้านจิตใจ และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวัน กลุ่มของสมาชิกนี้จะมีลักษณะปัญหาทางด้านอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต โดยมีเป้าหมายช่วยให้สมาชิกได้ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกที่ช่วยสนับสนุน การห่วงใย การเผชิญหน้าที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง สำหรับระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มบำบัดจะใช้เวลาขั้นต่ำอยู่ที่ 45 นาที ถึง 60 นาที ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มบำบัด

เนลสัน โจนส์ (Nelson-Jones. 1992: 2-6) ได้อธิบายและแบ่งประเภทของกลุ่มต่าง ๆ 9 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มอภิปราย (Discussion Groups) กลุ่มอภิปรายจะมีประเด็นที่สนใจเป็นพิเศษ เช่น วิธีการจัดการผู้ป่วยเอดส์ ควรทำให้กัญชาเป็นสิ่งถูกกฎหมายหรือไม่ หรือการนับถือศาสนาที่มีประโยชน์หรืออันตราย กลุ่มอภิปรายให้ความสนใจกับประเด็นเพียงอย่างเดียว โดยไม่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในการอภิปรายหรือการพัฒนาทักษะใดทักษะหนึ่งอย่างเป็นระบบ เป้าหมายของกลุ่ม คือ การให้สมาชิกมีส่วนร่วมและช่วยเพิ่มความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้แล้ว

2. กลุ่มการให้ข้อมูล (Information Groups) กลุ่มประเภทนี้ส่งต่อข้อมูลอย่างใดอย่างหนึ่งและแม้ว่าโดยปกติสมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้เตรียมข้อมูล แต่ผู้นำกลุ่มมักเป็นแหล่งข้อมูลหลัก กลุ่มข้อมูลอาจครอบคลุมหลายแขนง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เพศศึกษา และการศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติดและแอลกอฮอล์ กลุ่มประเภทนี้มักมีวัตถุประสงค์ทางวิชาการในการช่วยให้ผู้คนได้รับความรู้และมักมีเป้าหมายในการพัฒนาและป้องกันมากกว่าการแก้ไข

3. กลุ่มมีเป้าหมายเพื่อการทำงาน (Task-oriented Groups) กลุ่มประเภทนี้ให้ความสำคัญกับงาน และจะมีบทบาทมากกว่าเพียงการพูดคุย หรืออย่างน้อยจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือวางแผนในการลงมือทำกิจกรรมบางอย่าง ทั้งนี้โดยปกติแล้วกลุ่มแบบมีเป้าหมายเพื่อการทำงานมักมีเป้าหมายเฉพาะและชัดเจน การพัฒนาตนเองของสมาชิกในกลุ่มมีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของกลุ่ม เมื่องานต่าง ๆ สำเร็จกลุ่มก็แนวโน้มที่จะสลายตัว

4. กลุ่มความเจริญงอกงาม (Growth Groups) กลุ่มความเจริญงอกงาม มีชื่อเรียกอีกหลาย ๆ ชื่อ เช่น กลุ่มพบปะโดยบังเอิญ กลุ่มที่ กลุ่มทดลอง กลุ่มความสัมพันธ์มนุษย์ เป็นต้น โรเจอร์สให้ความหมายกลุ่มเติบโตว่า “กลุ่มประเภทนี้เน้นการพัฒนาบุคคลและการสื่อสารระหว่างบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านกระบวนการประสบการณ์” ค่านิยมหลักของกลุ่มความเจริญงอกงาม คือ สร้างความเปิดเผยและความซื่อสัตย์ เน้นการทำงานในปัจจุบัน ติดต่อกัน และแสดงความรู้สึกระหว่างบุคคลออกมาในการติดต่อกับสมาชิกคนอื่น ๆ สมาชิกกลุ่มเติบโตมาจากการเลือกของพวกเขาเอง และมักไม่มองตัวเองว่าเป็นลูกค้าหรือผู้ป่วย แต่มองว่าตนเองเป็นบุคคลที่ต้องการการยอมรับตนเองมากขึ้น กลุ่มเติบโตจะมีเวลาจำกัด

5. กลุ่มให้คำปรึกษา (Counselling Groups) ผู้นำกลุ่มจะใช้ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มและสัมพันธ์ภาพช่วยให้สมาชิกบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ของตนเองได้ สมาชิกของกลุ่มมักเป็นเหมือนผู้รับบริการที่ใช้กลุ่มปรึกษาแทนที่จะใช้ที่ปรึกษาส่วนตัว โอเซนเห็นว่า กลุ่มให้คำปรึกษามีประโยชน์หลายประการ ได้แก่ 1) ปรึกษาหารือประเด็นที่ทำให้สมาชิกวิตกกังวล 2) ให้คำนิยามพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 3) ฝึกฝนทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ และ 4) นำพฤติกรรมใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ อย่างไรก็ตาม กลุ่มให้คำปรึกษามักมีข้อจำกัดด้านเวลา แต่สามารถกำหนดในแต่ละวัน หรือทุก ๆ สัปดาห์ หรือเดือนได้ ไม่ได้สั้นเพียงไม่กี่วันหรือไม่ก็สัปดาห์ อีกทั้งแนะนำว่า โปรแกรมให้คำปรึกษาในโรงเรียน ควรจัดอย่างน้อย 10 ครั้ง

6. กลุ่มจิตบำบัด (Psychotherapy Groups) กลุ่มจิตบำบัดมักแตกต่างจากกลุ่มให้คำปรึกษาและกลุ่มพบปะโดยบังเอิญในหลายมิติ ประการแรก คือ เป้าหมายหลักของกลุ่มจิตบำบัด คือ การเยียวยาแทนที่จะเป็นการพัฒนาหรือป้องกัน ประการที่สอง ผู้รับบริการมักมี “ภาวะการถูกรบกวนทางอารมณ์ค่อนข้างรุนแรง” หรือเป็น “บุคคลที่จำเป็นหรือต้องการความช่วยเหลือในการปรับบุคลิกภาพ รวมถึงบุคคลผิวดำที่จนไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ” ประการที่สาม สมาชิกที่มีการเคารพตนเองและการตระหนักรู้ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นของการรักษา สมาชิกกลุ่มมักไม่กล้าที่จะถามตัวเองและไม่ปรารถนาจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ประการที่สี่ การอบรมผู้นำกลุ่มจิตบำบัดมัก “เป็นการอบรมด้านจิตวิทยาและทางการแพทย์ที่เข้มข้น” ประการสุดท้าย มักมีการศึกษาการบิดเบือนที่มีอยู่ในความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการรักษาของผู้นำกลุ่มต่อสมาชิกในเชิงลึกมากกว่ากลุ่มให้คำปรึกษาที่กล่าวโดยสรุป กลุ่มจิตบำบัดเป็นกลุ่มที่ครอบคลุมและมักมีการรวมกลุ่มที่ยาวนาน มีการรวมกลุ่มกันในบริบทของผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกทางจิตของคนที่มีความทุกข์ทางอารมณ์อย่างรุนแรงและมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์น้อย

7. กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self-help Groups) กลุ่มช่วยเหลือตนเองมีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น กลุ่มสนับสนุนเพื่อน และกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการรวมกลุ่มประเภทนี้อยู่ขอบข่ายของกลุ่มนี้ค่อนข้างกว้าง เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มบุรุษ กลุ่มเกย์ กลุ่มผู้ดื่มแอลกอฮอล์ กลุ่มแม่ม่าย กลุ่มพ่อแม่ที่เสียลูก กลุ่มญาติผู้ป่วยโรคจิตเภทหรือโรคชรา กลุ่มคนอ้วน และกลุ่มผ่าตัดหัวใจ (ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจ) ผู้นำกลุ่มมักเป็นหนึ่งในสมาชิกแต่อาจมีผู้เชี่ยวชาญ เป็นที่ปรึกษากลุ่มได้ ทั้งนี้กลุ่มช่วยเหลือตนเองให้ความสำคัญอย่างมากกับการแบ่งปันและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

8. กลุ่มเครือข่ายสนับสนุน (Support Networks Group) การดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีระดับของการสนับสนุนจากเครือข่ายที่สนับสนุน ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน สโมสร โบสถ์ โรงเรียน และจากที่อื่น ๆ เมื่อบุคคลแสวงหาความช่วยเหลือจากมืออาชีพมักเป็นสัญญาณว่าบุคคลนั้นไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือการได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ กลุ่มเครือข่ายสนับสนุนมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ หากเปรียบเทียบกับกลุ่มช่วยเหลือตนเอง

9. กลุ่มฝึกอบรม (Training-group) กลุ่มฝึกอบรมเป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลา มีการวางโครงสร้างชัดเจนด้วยการระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือหลักสูตรที่เฉพาะเจาะจงไว้ล่วงหน้า และไม่มีสมมติฐานเรื่องความบกพร่องทางจิตวิทยาของสมาชิกในกลุ่มประเภทนี้ ทักษะทางสังคมน่าจะเป็นเป้าหมายสำคัญของกลุ่ม เช่น การกล้าแสดงออก การจัดการความโกรธ หรือการจัดการความขัดแย้ง และอีกหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น สุขภาพ การเรียนหรือการทำงาน ผู้นำกลุ่มต้องมีทักษะในการสอนและอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยให้สมาชิกพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของตนเอง จนสามารถถ่ายทอดและรักษาทักษะนั้นเอาไว้หลังจากการฝึกอบรมสิ้นสุดลง

นอกจากนี้สถาบันการฝึกอบรมแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (National Training Laboratory, 2015: online) ซึ่งเป็นเป็นสถาบันแรกที่ริเริ่มของ T-Group หรือกลุ่มฝึกอบรมซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาบุคคล สถาบันแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นจากวิสัยทัศน์ของเคิร์ต เลวิน (Lewin) และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งในปัจจุบันนี้กลุ่มฝึกอบรม หรือ T-Group NTL ยังคงเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล อีกทั้งยังได้แสดงถึงประสิทธิภาพของผลของกลุ่มฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้มีความสามารถในการรับฟังและแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันในการอภิปรายกลุ่ม
2. เพิ่มความสามารถและความเต็มใจที่จะสื่อสารความคิดของบุคคลเกี่ยวกับการวางแผนขององค์กร หรือการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
3. ช่วยให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบสมมติฐานและช่วยให้บุคคลอื่นปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในการวางแผนและการอภิปรายการแก้ปัญหา
4. ช่วยให้เกิดความเต็มใจที่จะยอมรับพฤติกรรมของตนเอง (เช่น แนวโน้มที่จะพูดมากเกินไปขัดขวางคนอื่น ๆ การพูดจาเสียดสี การไม่ออกความคิดเห็น หรือการแสดงความเห็นความรู้สึกอื่น ๆ และสามารถแสดงออกได้ในสิ่งที่บุคคลกำลังปฏิบัติอยู่)
5. ตระหนักถึงความเปราะบางของความหลากหลายที่เกี่ยวข้อง และปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกในกลุ่มทำงานที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา เพศ อายุ เศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ อัตลักษณ์ของกลุ่มและสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับบุคคลจากกลุ่มคนที่มีลักษณะที่แตกต่างกันในรูปแบบแนวทางที่สร้างสรรค์
6. สามารถรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงระหว่างบุคคล ในที่ประชุมกลุ่มการทำงาน และเพื่อช่วยมีการประชุมในการติดตามงาน

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่มที่เน้นการช่วยเหลือมีหลายประเภท และคุณลักษณะ จุดมุ่งหมาย บทบาทผู้นำและสมาชิก ระยะเวลาที่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มฝึกอบรม (Training-Group) เป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลา มี การวางแผนโครงสร้างชัดเจนด้วยการระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือหลักสูตรที่เฉพาะเจาะจงไว้ล่วงหน้า กลุ่มฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์ทั้งด้านการพัฒนาและป้องกัน สามารถพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้าน อีกทั้งสมาชิกกลุ่มจะไม่มีเรื่องความบกพร่องทางจิตวิทยา นอกจากนี้ผู้นำกลุ่มต้องมีความสามารถในการสอน และทักษะในการเอื้ออำนวยเพื่อช่วยให้สมาชิกพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของตนเองที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนสามารถถ่ายทอดและรักษาทักษะนั้นเอาไว้หลังจากการฝึกอบรมสิ้นสุดลง ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกลุ่มฝึกอบรมมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2.2 ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมนั้นเป็นคำศัพท์ที่ใช้ได้ในแนวทาง วิธีการที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ และการพัฒนาของมนุษย์ในหลายรูปแบบ ในบริบทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมและเรียบเรียงจากเอกสารต่าง ๆ ของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับความหมายการฝึกอบรมไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมของสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย (American Psychological Association. 2015: 471) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Training” หมายถึง การสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งปฏิบัติโดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์นั้นๆ หรือมีทักษะจากประสบการณ์การทำงานและการฝึกฝนจากงานอดิเรกหรือกิจกรรมต่างๆ

อีกทั้งโดลาสกี (Dolasinski. 2004: 2) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรม สามารถสอนทักษะเฉพาะที่ใช้ในการทำงาน เปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคลากร ช่วยให้บุคลากรเรียนรู้ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

บัคเลย์ และคาเพิล (Buckley; & Caple. 2009: 9) ให้ความหมายว่า การฝึกอบรม หมายถึง ความพยายามที่จะปรับหรือพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

โนว์ และคณะ (Noe; et al. 2014: 198) ให้ความหมายว่า การฝึกอบรม คือ ความพยายามในการวางแผน โดยองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับงานและความสามารถ รวมถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย

รอตแมน และคูเปอร์ (Rothman; & Cooper. 2015: 159) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการขั้นตอนอย่างเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) ที่นำไปสู่การเพิ่มผลปฏิบัติการของบุคคลในองค์การ การฝึกอบรมเป็นการกำหนดทิศทางในการพัฒนาทักษะ รวมถึงทักษะด้านร่างกาย (Motor Skill) ทักษะด้านการรู้คิด (Cognitive Skill) และทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Skill) อีกด้วย

โกเมซ เมเจีย และคณะ (Gomez-Mejia; et al. 2016: 160) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถ (Ability) หรือ (KSA) ที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

ซูชัย สมิทธิไกร (2556: 8) ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และเจตคติ (Attitude) ของบุคลากร อันจะช่วยปรับปรุงการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากความหมายของนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม สามารถสรุปได้ว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติบางประการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ตลอดจนนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ คุณลักษณะของบุคคล เพื่อที่จะทำให้นุคคลปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในงานที่ได้รับมอบหมาย และพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพของงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

2.3 ขอบข่ายของกลุ่มฝึกอบรม

กลุ่มฝึกอบรมที่เป็นที่ยอมรับกลายมาเป็นภาระงานหลักของผู้ช่วยเหลือในยุคที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 แม้ว่าความพยายามที่จะช่วยให้บุคคลมีทักษะในการจัดการชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นจะไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของความรู้ด้านจิตวิทยาช่วยให้เกิดความพยายามที่เป็นระบบในการใช้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และหลักการทางจิตวิทยาในการฝึกอบรมมนุษย์ให้มีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน มีการใช้ศัพท์เฉพาะทางมากมายเพื่อบรรยายความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น การให้สุขภาพจิตศึกษา (Psychoeducation) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสอนทักษะชีวิต การอบรมทักษะชีวิต การศึกษาจิตวิทยาแบบยล (Deliberate Psychology Education) และ การศึกษาเชิงพัฒนา (Developmental Education) (Nelson-Jone. 1992: 2) อีกทั้งกลุ่มฝึกอบรม สามารถแบ่งได้ขอบข่ายแบบกว้าง ๆ ออกเป็น 4 ประการ ดังนี้ (Nelson-Jone. 1992: 8)

ประการที่ 1 คือ ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมบุคคลให้มีทักษะด้านจิตวิทยาอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยตั้งแต่เด็กจนถึงวัยสูงอายุ

ประการที่ 2 คือ การฝึกอบรมกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะให้สามารถจัดการกับปัญหาชีวิตของตนได้ดีขึ้น เช่น การฝึกอบรมการจัดการกับปัญหาการทำงาน 2 อาชีพแก่คู่แต่งงาน การแสดงออกทางอารมณ์แก่เพศชาย และความมั่นใจแก่เพศหญิง และการจัดการกับภาวะว่างงานของคนว่างงานหรือสูญเสียงาน

ประการที่ 3 กลุ่มฝึกอบรมเข้ามามีบทบาทอย่างมาก คือ งานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม กลุ่มในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมสามารถดำเนินการได้ในรูปของการฝึกอบรมก่อนทำงาน หรือระหว่างทำงานก็ได้ ตัวอย่างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้ที่กำลังทำงาน เช่น การพัฒนาทักษะความสัมพันธ์สำหรับครูและหมอ ทักษะการจัดการความโกรธสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือทักษะการให้คำปรึกษาแก่หัวหน้างานที่ได้รับการเลื่อนขั้นใหม่ ๆ

ประการที่ 4 คือ การฝึกอบรมแก่ผู้ช่วยเหลือ โดยการอบรมทักษะปฏิบัติแก่ผู้ช่วยเหลือจำนวนมากสามารถดำเนินการได้ผ่านกลุ่มฝึกอบรม เช่น การอบรมทักษะการฟังแก่ผู้ให้คำปรึกษาและนักสังคมสงเคราะห์

2.4 ขั้นตอนของกลุ่มฝึกอบรม

เนลสัน โจนส์ (Nelson-Jone. 1992: 48-67) ได้แบ่งขั้นตอนของกลุ่มฝึกอบรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักประกอบด้วย 1) ขั้นการเตรียมการ (The Preparatory Stage) 2) ขั้นการเริ่มต้น (The Initial Stage) 3) ขั้นการดำเนินการ (The Working Stage) และ 4) ขั้นการยุติ (The Ending Stage) ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความต่อเนื่องเกี่ยวข้องกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเตรียมการ (The Preparatory Stage) ในขั้นเตรียมการก่อนที่จะมีการเริ่มต้นกระบวนการของกลุ่มฝึกอบรม มีหลายประเด็นที่ผู้นำกลุ่มต้องพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการมีผู้ช่วยผู้นำกลุ่ม เป้าหมายของกลุ่ม ระยะเวลาของหลักสูตร ระยะเวลาและความถี่ในการจัดกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรมและอุปกรณ์ แหล่งข้อมูลและเอกสารประกอบตำแหน่งภายในกลุ่ม การประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญที่สุดคือแนวทางการทำงานร่วมกันในบริบทของกลุ่ม และผู้นำต้องวางแผนหลักสูตรการฝึกอบรม เนื้อหา วิธีการที่ใช้ในกลุ่มฝึกอบรมสำหรับการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประเด็นที่ควรพิจารณาในขั้นเตรียมการ ได้แก่

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการมีผู้ช่วยผู้นำกลุ่ม (Co-leader) ควรมีการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ช่วยผู้นำกลุ่มในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ผู้ช่วยผู้นำกลุ่มควรมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับด้านการฝึกอบรม ด้านจิตวิทยา และควรมีประสบการณ์และทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ประการที่สอง ผู้ช่วยผู้นำกลุ่มควรมีคุณลักษณะที่ดี มีความจริงใจ มีความเห็นอกเห็นใจ มีความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกในกลุ่มและสามารถยอมรับความแตกต่างของสมาชิกได้อย่างไม่มีเงื่อนไข ดังที่ซัตตันและสจวร์ต (Sutton; & Stewart. 2002: 8) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำกลุ่มในการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มประกอบด้วย ความจริงใจ (Genuineness) ที่มีลักษณะที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ซื่อสัตย์ต่อสัมพันธภาพการยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) แสดงถึงการยอมรับผู้รับคำปรึกษา โดยไม่มีการตัดสิน หรือมีเงื่อนไขต่าง ๆ และสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathy Understanding) ซึ่งเป็นความสามารถในการเข้าไปอยู่ในโลกของผู้รับคำปรึกษาทั้งในด้านของความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ

2. เป้าหมายของกลุ่ม (Goals for the Group) สามารถแบ่งแยกระดับเป้าหมายออกเป็น เป้าหมายโดยภาพรวม (Overall Goal) และเป้าหมายย่อย (Subgoal) ตามแต่ละด้านของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม และเป้าหมายตามแต่ละกิจกรรม เป้าหมายโดยภาพรวมคือประเด็นหลักของกลุ่มโดยกว้างๆ ในขณะที่ เป้าหมายย่อยคือ คำจำกัดความของแนวทางการดำเนินการ ว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นๆ กลุ่มฝึกอบรมที่ไม่มีการกำหนดเป้าหมายหลักและเป้าหมายย่อยอย่างชัดเจน มีความเสี่ยงที่จะดำเนินการผิดพลาดในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น

การวางแผนงานที่ไม่รัดกุม ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ทำให้แรงจูงใจของทั้งผู้นำกลุ่มและสมาชิกลดลง เนื่องจากไม่มีทิศทางในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มฝึกอบรมดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จ จึงต้องกำหนดเป้าหมายหลักและเป้าหมายย่อยให้ชัดเจน

3. กำหนดรูปแบบและระยะเวลาของกลุ่มฝึกอบรม (Settle on Format and Length of Group) ผู้นำกลุ่มต้องตัดสินใจว่าจะจัดกลุ่มฝึกอบรมแบบใดและใช้เวลานานเพียงใด ในประเด็นด้านรูปแบบ ความถี่ในการจัดกิจกรรม และระยะเวลาของแต่ละชั่วโมงอบรมนั้น มีความเกี่ยวข้องกันอยู่ ในที่นี้จะกล่าวถึงรูปแบบเป็นอันดับแรก โดยทั่วไปมีการจัดกลุ่มฝึกอบรม 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบที่หนึ่งคือ การฝึกอบรมแบบรวมเดียว (Massed) จะมีลักษณะการดำเนินกิจกรรมแบบต่อเนื่องภายในระยะเวลาสั้นๆ ไม่กี่สัปดาห์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้ารับการอบรมแบบเต็มเวลา แบบที่สองคือ การฝึกอบรมแบบเป็นช่วง (Spaced) มีลักษณะการจัดกลุ่มฝึกอบรม ชั่วโมงการอบรมแต่ละครั้งจะถูกแบ่งออกเป็นชั่วโมงย่อยๆ ไม่ได้มีลักษณะต่อเนื่องทั้งวัน เช่น อาจจะแบ่งออกเป็นสัปดาห์ละสองครั้ง สัปดาห์ละครั้ง เดือนละครั้ง หรือเดือนสองครั้ง เนื่องจากมีความเข้มข้นน้อยกว่า แต่ก็มีแนวโน้มที่หลักสูตรจะใช้เวลายาวนานกว่ากลุ่มอบรมแบบรวมเดียว และแบบผสมผสานทั้งแบบรวมเดียวและแบบเป็นช่วง (Massed-Spaced Combinations) และจากการวิจัยของบราวน์ (Nelson-Jone. 1992: 63; citing Brown. 1986) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่ามีการปรับการอบรมให้มีรูปแบบที่กระชับขึ้น และมุ่งเน้นไปที่ภารกิจในกลุ่ม ซึ่งมีทั้งกลุ่มอบรมที่มีระยะเวลายาวเป็นปี และกลุ่มอบรมที่มีเวลาสั้นลง เช่น 6 ถึง 12 ชั่วโมง ภายในระยะ 3 ถึง 6 เดือน และมีวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง ในปัจจุบันสามารถพบเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนมาเป็นกลุ่มอบรมที่กระชับเวลามากขึ้นและมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์เฉพาะมากขึ้น

4. ขนาดของกลุ่ม (Group Size) ขนาดของกลุ่มเป็นข้อควรคำนึงอันดับแรกคือ ต้องกำหนดขนาดที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการฝึกอบรม ต่อมาคือต้องพิจารณาว่าขนาดที่เหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกัน และการรับข้อมูลย้อนหลัง (Feedback) และข้อที่สาม คือต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการฝึกอบรมในบริบทนั้นๆ และการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการฝึกอบรม ดังที่ จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ (2557: 284) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มจะแปรผันตามจำนวนของสมาชิกกลุ่ม ขนาดของกลุ่มมีอิทธิพลต่อความร่วมมือและความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดเล็กยังมีความคล่องตัวใน การติดต่อประสานงาน สร้างความเข้าใจและการยอมรับในกระบวนการทำงานและเป้าหมายของกลุ่ม อีกทั้งคอเร่ (Trotzer. 2006: 23; citing Corey. 2006) ได้ระบุไว้ว่า ขนาดของกลุ่มในการให้คำปรึกษาที่มีความเหมาะสมนั้นควรจะใหญ่พอที่จะให้โอกาสสำหรับปฏิสัมพันธ์ และเล็กพอที่สมาชิกกลุ่มจะสามารถเกี่ยวข้องและมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมนั้นอาจขึ้นอยู่กับอายุของสมาชิก ดังต่อไปนี้ กลุ่มสมาชิกระดับอนุบาล จำนวน 3-4 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 4-6 คน ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6-8 คน และระดับนักศึกษาหรือวัยผู้ใหญ่ จำนวน 8-10 คน อีกทั้งจาคอบส์ เมสสัน และฮาร์วิล (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 325) ได้กำหนดขนาดของกลุ่มที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุดควร

ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกตั้งแต่ 5-8 คน ตั้งแต่เริ่มต้นทำกลุ่มจนสิ้นสุดกระบวนการ นอกจากนี้ ทรอตเซอร์ (Trotzer, 2006: 23) กล่าวอีกว่า กลุ่มของสุขภาพจิตศึกษาหรือกลุ่มแนะแนว (Psychoeducation or Guidance Group) สามารถขยายรองรับสมาชิกได้ตั้งแต่ 12-20 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม ฝึกอบรม และการทำกิจกรรมกลุ่มว่า การกำหนดจำนวนสมาชิกกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างและ วัตถุประสงค์ของกลุ่ม ระดับอายุของสมาชิกกลุ่ม

จากหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองโมเดลการ ฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นนักศึกษาที่กำลัง ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 โดยกำหนดให้กลุ่มทดลองมีจำนวนสมาชิก 12 คน เข้ารับ การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

5. จำนวนครั้งและระยะเวลาในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง (Settle on Frequency and Duration of Sessions) การกำหนดจำนวนครั้งและระยะเวลาในการฝึกอบรมแต่ละครั้งอาจ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการที่ใช้ในฝึกอบรมก็ขึ้นอยู่กับความถี่ของชั่วโมงการ อบรมรวมทั้งระยะห่างระหว่างแต่ละชั่วโมงอบรมด้วย

ในการจัดการฝึกอบรมแบบเป็นช่วง ความถี่และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมขึ้นอยู่กับ จำนวนของชั่วโมงอบรมและชั่วโมงฝึกปฏิบัติ อีกทั้งระยะเวลาของแต่ละชั่วโมงการฝึกอบรมนั้นจะ ยาวนานแค่ไหนนั้นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของชั่วโมงนั้นๆ รวมทั้งระดับแรงจูงใจและ ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย อย่างไรก็ตามในการอบรมแบบนี้ไม่สามารถให้ความยืดหยุ่น ด้านเวลามากนัก ตัวอย่างเช่น ในกรณีของกิจกรรมกลุ่มฝึกอบรมในสถานศึกษา อาจจะจะมีเวลา อบรมได้แค่สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมงเท่านั้น

ส่วนการฝึกอบรมแบบรวดเดียว ผู้นำกลุ่มควรพิจารณาถึงระยะเวลาของชั่วโมงการ ฝึกอบรมและเลือกว่า จะจัดบ่อยแค่ไหนเช่นกัน เป็นต้นว่า ในการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดต่อ หน้าชุมชน ระยะเวลา 2 วันนั้น จะประกอบด้วยกี่ชั่วโมงเรียน จะแบ่งให้แต่ละชั่วโมงเรียนมี ระยะเวลาเท่าๆกันหมดหรือไม่ ในขณะที่แต่ละชั่วโมงอาจจะมีวัตถุประสงค์ต่างกัน และจะจัดให้มีการ พักเบรกบ่อยแค่ไหนและแต่ละช่วงเบรกนั้นจะนานกี่นาที ในการฝึกปฏิบัติอาจจะใช้เวลาถึง 2 – 3 ชั่วโมง ในท้ายที่สุดอาจจะต้องมีความยืดหยุ่นในระยะเวลาของแต่ละชั่วโมงอบรม และอาจจะต้อง ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาและระยะเวลาการพักเบรก ควรเว้นระยะเพื่อให้เวลาอย่างพอเพียงแก่อบรมใน กรณีที่ต้องทำการบ้านของแต่ละชั่วโมงอบรมด้วย ดังนั้นจำนวนครั้งและระยะเวลาที่พบกันอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ดังที่ศิริบุรณ์ สายโกสุม (2555: 37) กล่าวถึง ระยะเวลาในกลุ่มการศึกษา อภิปรายงานกลุ่มมักใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง กลุ่มบำบัดสนับสนุนพัฒนาตน ประมาณ 1 ชั่วโมงครั้ง มักไม่เกิน 3 ชั่วโมง

จากหลักการดังกล่าวผู้วิจัยจะนำมาวางแผนการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาโดยกำหนดวัน เวลาและสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ตลอดจนกฎกติการ่วมกับสมาชิกกลุ่มที่ ชัดเจนและยึดถือปฏิบัติตรงต่อเวลาเพื่อรักษาระเบียบวินัยทุกครั้งตามที่ได้นัดหมาย

5. สถานที่จัดกิจกรรม อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก (Decide Location, Physical Setting, and Facilities) การเลือกสถานที่ในการจัดอบรมนั้น หากผู้จัดการฝึกอบรมเป็นหน่วยงานเอกชนที่มีสถานที่ที่เป็นของตัวเองก็จะสามารถกำหนดได้เองว่าจะจัดภายในสำนักงานและใช้อุปกรณ์รวมทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกของตัวเอง หรือจะไปจัดในสถานที่อื่นๆ ก็ได้ แต่ในบริบทที่เป็นการจัดกลุ่มฝึกอบรมให้กับนักศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐ ในการเลือกสถานที่จัดการอบรมอาจพิจารณาจาก 12 ประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 5.1 การขออนุญาตใช้สถานที่ฝึกอบรม
- 5.2 สถานที่ฝึกอบรมสามารถใช้ได้ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม
- 5.3 สถานที่ฝึกอบรมสะดวกต่อการเดินทางของสมาชิก
- 5.4 สถานที่ฝึกอบรมมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่เหมาะสม
- 5.5 สถานที่ฝึกอบรมมีลักษณะที่เป็นส่วนตัว
- 5.6 สถานที่ฝึกอบรมปราศจากเสียงรบกวน
- 5.7 สถานที่ฝึกอบรมมีอุณหภูมิ แสงและมีการระบายอากาศอย่างเหมาะสม
- 5.8 สถานที่ฝึกอบรมมีการตกแต่งอย่างเหมาะสม
- 5.9 สถานที่ฝึกอบรมมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ
- 5.10 สถานที่ฝึกอบรมมีโสตทัศนูปกรณ์ที่ดี
- 5.11 สถานที่ฝึกอบรมมีอุปกรณ์ที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม
- 5.12 สถานที่ฝึกอบรมมีห้องสุขา ที่จอดรถที่เหมาะสม

จากประเด็นทั้ง 12 ข้อในข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาการจัดเตรียมสถานที่ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยมีการวางแผนเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสมได้แก่ สถานที่ที่มีความสะอาด มีแสง อุณหภูมิที่เหมาะสม ปราศจากเสียงรบกวน มีความเป็นส่วนตัว สะดวกต่อการเดินทางของสมาชิก จัดเตรียมเก้าอี้ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ดังที่ศิริบุรณ์ สายโกสุม (2555: 37) กล่าวถึง การพิจารณาสถานที่ในการทำกลุ่มสมาชิกมักมาอย่างสม่ำเสมอ ถ้าสถานที่มาง่าย สะดวก แต่บ่อยครั้ง สถานที่ที่เป็นสิ่งที่ยื่นนอกเหนือการควบคุมของผู้นำกลุ่ม สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ ความเป็นส่วนตัว ผู้นำกลุ่มควรพยายามเท่าที่เป็นไปได้ให้เกิดความเป็นส่วนตัว อีกทั้งความสะดวกสบายและสีของห้อง การจัดที่นั่ง เก้าอี้ควรมีขนาดเดียวกัน หรือทุกคนนั่งบนพื้น บนพรม แต่ไม่เหมาะกับกลุ่มงาน การศึกษา เก้าอี้ในการทำกลุ่มไม่ควรเป็นโซฟา หรือเก้าอี้มีเบาะใหญ่ จะทำให้สมาชิกผ่อนคลาย ไม่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างเต็มที่ การนั่งควรนั่งเป็นวงกลม ไม่ให้สมาชิกคนใดรู้สึกว่ายื่นนอกกลุ่ม

6. การกำหนดเนื้อหาและวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม (Decide on Training Methods and Material) การกำหนดโปรแกรมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแต่ละครั้งภายหลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในภาพรวมและวัตถุประสงค์ย่อยของการฝึกอบรมแต่ละครั้งแล้ว การกำหนดเนื้อหาและวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมีความครอบคลุม

กับคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา ดังที่ซวาร์ท และคณะ (Swart; et al. 2005: 263) ได้นำเสนอรูปแบบ และเทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับการฝึกอบรมกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็นเทคนิคการฝึกอบรมตาม ลักษณะขนาดกลุ่ม (Group Size) จำนวน 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) เทคนิคการฝึกอบรมสำหรับกลุ่มที่มี ขนาดใหญ่ (Large Group) สำหรับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป ได้แก่ การบรรยาย (Lecture) กรณีศึกษา (Case Study) การระดมพลังสมอง (Brainstorming) การบันทึกเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident) อภิปรายเป็นหมู่คณะ (Group Discussion) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การแสดงละคร (Drama) การฝึกปฏิบัติ (Exercises) เกม (Game) การเรียนรู้นอกสถานที่ (Outdoor Learning) 2) เทคนิคการฝึกอบรมสำหรับกลุ่มที่มีขนาดเล็ก (Small Group) ได้แก่ การจัดกลุ่ม อภิปรายแบบ ฟิลลิป 66 (Phillip 66 or Buzz Group) ม้าหมุน (A carousel) การนั่งแบบเกือกม้า (A horseshoe) การแข่งขันระหว่างกลุ่ม (Inter-group competition) และ 3) เทคนิคการฝึกอบรม สำหรับเอกัตบุคคล (Individual) ได้แก่ การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงานจริง (On-the-job training) แบบสอบถาม (Checklist and Questionnaires) การสอนงานและการกำกับติดตาม (Coaching and Mentoring) อีกทั้งเนลสัน โจนส์ (Nelson-Jone. 1992: 67) ได้ระบุวิธีการ เทคนิคหลักที่ใช้ในการ ฝึกอบรมซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณานำมาใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิง คุณธรรมจริยธรรมได้แก่ การบรรยาย (Lectures) การเอื้ออำนวย (Facilitated) การประเมินตนเอง (Self-assessment) การสาธิต (Demonstrations) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) การให้ข้อมูล ย้อนกลับ (Feedback) การใช้แบบฝึกหัด (Exercise) เกม (Game) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) และการให้การบ้าน (Homework) ตลอดจนการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Aids) เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นการเริ่มต้น (The Initial Stage) ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรมกลุ่มเชิง จิตวิทยาเริ่มต้นเมื่อมีการประชุมกลุ่มฝึกอบรมหรือการพบกันครั้งแรกของผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอาจจะใช้ช่วงเวลาชั่วโมงแรกที่พบกัน (First Session) หรือในการพบกันในแต่ละครั้งอย่างต่อเนื่อง (Subsequent Sessions) ในขั้นเริ่มต้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพ (Relationship) และ สร้างความคุ้นเคยกับภารกิจ บทบาทหน้าที่ในกลุ่ม (Task Orientation) ที่สมาชิกและผู้นำกลุ่มจะได้ ทำความรู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกัน ในขั้นนี้ผู้นำต้องมีทักษะและใช้หลักการละลายพฤติกรรม (Ice-breaking) และทักษะการเอื้ออำนวย (Facilitation Skill) เพื่อให้กระบวนการในขั้นตอนนี้ประสบ ความสำเร็จ สมาชิกที่เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาจะได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ ภารกิจของ กลุ่มในสองประเด็นหลัก ได้แก่ การเข้าใจลำดับหัวข้อในการดำเนินการฝึกอบรม และรูปแบบกิจกรรม ที่ต้องการ ตลอดจนกำหนดว่าพร้อมเริ่มการฝึกอบรมเมื่อใด และอีกประเด็นก็คือ สมาชิกกลุ่มจะได้ ประเมิน (Assessment) ทักษะ จุดแข็งและจุดด้อย (Strengths and Weakness) ในกลุ่ม ทั้งนี้ในการ ประเมินตนเอง (Self- assessment) และการกำหนดเป้าหมายส่วนบุคคล (Setting of Personal Goal) นอกจากช่วยกระตุ้นแรงจูงใจของสมาชิกกลุ่มแล้วยังสามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบ การวัดและประเมินความก้าวหน้าอีกด้วย ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้นำกลุ่มฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาจะต้องมี ทักษะที่สำคัญคือ ทักษะการละลายพฤติกรรม (Ice-breaking) และทักษะการเอื้ออำนวย (Facilitation Skill) ประกอบด้วย

1. การจัดที่นั่งสำหรับสมาชิก (Arrange Seating) ผู้นำกลุ่มจำเป็นต้องให้ความสำคัญเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยส่วนใหญ่ของการให้คำปรึกษากลุ่มมักจัดที่นั่งสมาชิกกลุ่มเป็นแบบวงกลม ดังที่โดลาซินสกี (Dolasinski. 2004: 140) กล่าวว่า การจัดที่นั่งแบบวงกลมนั้นสมาชิกจะมีความรู้สึกถึงความเท่าเทียม ไม่มีใครเหนือกว่าใครใกล้ชิดอบอุ่น เสมอภาคและไม่ค่อยเป็นทางการมากนัก ทั้งนี้ในบางครั้งการจัดที่นั่งแบบวงกลมก็มีข้อจำกัดเนื่องจากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอาจมีการบรรยาย หรือการสอนด้วย ดังนั้นการจัดที่นั่งอาจมีการจัดในลักษณะครึ่งวงกลมหรือเกือกม้า (Dolasinski. 2004: 140) ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อีกทั้งยังสามารถสื่อสาร 2 ทางได้อย่างสะดวก และทำให้เกิดบรรยากาศที่รู้สึกตื่นตัว สนใจในการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

2. การเปิดกลุ่ม (Opening the First Session) การเปิดกลุ่มเริ่มต้นด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกปลอดภัยเพื่อนำไปสู่เป้าหมายและโครงสร้างกลุ่มที่กำหนดขึ้น อาจเริ่มต้นจากการแนะนำตนเอง การบอกวัตถุประสงค์ ระยะเวลาของการฝึกอบรม การสร้างข้อตกลงร่วมกัน บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ในกลุ่มและสมาชิก โดยผู้นำกลุ่มมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างสัมพันธภาพในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การพัฒนาสัมพันธภาพและการสร้างข้อตกลงร่วมกันในกลุ่ม ดังที่สกล วรเจริญศรี (2560: 22) ได้กล่าวถึงการเปิดกลุ่มอาจเริ่มโดยการกล่าวสรุปย่อๆ เกี่ยวกับกลุ่ม และใช้กิจกรรมเป็นเทคนิคในการดำเนินการกลุ่ม (Start with a brief statement about the group then conduct an introduction exercise) หรืออาจเริ่มต้นด้วยแบบฝึกหัด (Start with an introduction exercise) หรือกิจกรรม หรือเทคนิคเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการเปิดกลุ่มก็ได้

3. การช่วยให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยและรู้จักกันมากขึ้น (Helping Members get Acquainted) ในขั้นนี้หน้าที่หลักสำคัญของผู้นำกลุ่มคือการทำให้สมาชิกแต่ละคนแนะนำตนเองกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม และสมาชิกคนอื่นๆ ก็จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่มด้วย สำหรับในกรณีที่สมาชิกกลุ่มไม่มากอาจมีการซักถามและอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นอื่นๆ ในเรื่องส่วนตัว (Personal Issues) ได้ แต่หากสมาชิกมีจำนวนมาก (10 – 12 คน) อาจให้มีการแนะนำตัวพูดคุยคนละประมาณ 1 – 2 นาที เพื่อเป็นการไม่ใช้เวลาที่ยาวนานเกินไป การเลือกใช้กิจกรรมในการแนะนำตนเอง มีความสำคัญอย่างมากที่ผู้นำกลุ่มต้องรู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสมาชิกกลุ่ม และประเด็นปัญหาที่เป็นหัวข้อในการดำเนินกลุ่ม ตัวอย่างกิจกรรมที่ใช้ในการแนะนำตนเอง เช่น การบอกชื่อรอบวง (The Name Round) การทวนชื่อซ้ำรอบวง (The Repeat Round) การจับคู่แนะนำ (The Introduction Dyad) การทวนชื่อเป็นคู่ (Repeated Dyad) เป็นต้น (สกล วรเจริญศรี. 2560: 22)

4. การกระตุ้นการมีส่วนร่วม (Encourage Participation) ในขั้นนี้เป็นการสร้างการกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเริ่มต้นจากการที่ผู้นำกลุ่มอธิบายบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการฝึกอบรม และกระตุ้นสมาชิกกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองด้วยการใช้คำถามที่มีลักษณะเชิญชวนให้สมาชิกได้เกิดการมีส่วนร่วม หรือการให้กำลังใจสมาชิกในการเปิดเผยเรื่องราวของตนเอง ดังนั้นผู้นำกลุ่ม

จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความพร้อมให้กับสมาชิกในฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเป็นครั้งแรก ดังที่เพ็ญภา กุลนาคดล (2560: 133) กล่าวว่า การสร้างความพร้อมการเริ่มให้การปรึกษาเป็นครั้งแรกอาจพบว่า สมาชิกอาจไม่กล้าพูดถึงปัญหาของตนเอง ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสร้างความพร้อมให้แก่ผู้รับคำปรึกษา การสะท้อนความรู้สึกได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนการกระตุ้นให้กำลังใจให้สามารถอธิบายปัญหาของตนเองได้ ย่อมเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้รับคำปรึกษามีความพร้อมที่จะเปิดเผยความจริงได้ง่ายขึ้น

5. การเข้าใจอย่างเห็นอกเห็นใจ (Empathic Understanding) ผู้นำกลุ่มสามารถเลือกการตอบสนองที่แสดงให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจต่อสมาชิกกลุ่มประกอบด้วย 5 แนวทางดังต่อไปนี้ แนวทางแรกคือ การแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสองคนหรือมากกว่า แนวทางที่สองคือ การแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อสมาชิกทั้งหมดในกลุ่ม แนวทางที่สามคือ การแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยไม่กล่าวถึงสมาชิกที่มีความรู้สึกที่เปราะบาง แนวทางที่สี่คือ การแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อกัน และแนวทางที่ห้า คือ การแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยมีการระบุให้สมาชิกเข้าใจถึงประโยชน์ต่อสมาชิกในขณะที่อยู่ภายในกลุ่มและอยู่ภายนอกกลุ่ม

6. การเปิดเผยตนเอง (Self-disclosure) ในการฝึกอบรมมีประเด็นที่สำคัญคือ ผู้นำกลุ่มจะมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้หากผู้นำกลุ่มสามารถเปิดเผยตนเองก็จะช่วยสนับสนุนบรรยากาศของการฝึกอบรมที่ซื่อสัตย์จริงใจ ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาผู้นำกลุ่มจะต้องสื่อความหมายที่เกี่ยวกับตนเอง หากผู้นำกลุ่มมีลักษณะที่มีความสอดคล้อง สมาชิกก็จะรับรู้ถึงความจริงใจและลักษณะที่แท้จริง อีกทั้งผู้นำกลุ่มได้การเปิดเผยประสบการณ์ส่วนตัว การแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสมาชิก และการใช้อารมณ์ขันนั้นเป็นสามองค์ประกอบสำคัญของการเปิดเผยตนเอง

7. การสรุป (Summarizing) การสรุปสามารถมุ่งเน้นไปในระยะของการเริ่มต้นระหว่างการทำเนิการ และระยะของการยุติการฝึกอบรม ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นของการฝึกอบรมในแต่ละครั้งผู้นำกลุ่มสามารถสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่สำคัญในครั้งก่อน ส่วนระยะการดำเนินการนั้นผู้นำกลุ่มสามารถสรุปประเด็นหลักในการเรียนรู้ ความรู้สึก หัวข้อ ทิศทางของกลุ่มที่ปรากฏ ส่วนในระยะการยุติการฝึกอบรม ผู้นำกลุ่มสามารถสรุปประเด็นหลักในการเรียนรู้ในการฝึกอบรมครั้งนี้ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการดำเนินการ (The Working Stage) กิจกรรมกลุ่มฝึกอบรมที่เหลือนจะอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการ สมาชิกกลุ่มจะได้สานความสัมพันธ์ทั้งบริบททางสังคมและการทำงาน ในการนี้ผู้นำต้องใช้ทักษะการเอื้ออำนวย (Facilitation Skills) เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้นำเสนอเกี่ยวกับตัวเองและแสดงความคิดเห็นตอบสนองต่อสมาชิกคนอื่น ๆ นอกจากนี้ ผู้นำกลุ่มยังต้องใช้ทักษะการอบรม (Didactic Skills) ดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมที่วางแผนมาอย่างดี การบรรยาย (Lectures) การสอนงาน (Coaching) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ผู้นำต้องรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ใช้แบบฝึกหัด และเกม รวมทั้งการมอบหมายการบ้านและตรวจประเมินผลงาน เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ขั้นการยุติ (The Ending Stage) ในขั้นตอนการสิ้นสุดกิจกรรม ประเด็นสำคัญอยู่ที่การยุติกิจกรรมกลุ่มฝึกอบรม การถ่ายโอน (Transfer) และการรักษาความรู้ (Maintenance) รวมทั้งนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนอกกลุ่มฝึกอบรม กลุ่มฝึกอบรมส่วนใหญ่จะมีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินกิจกรรมไว้แล้ว สมาชิกกลุ่มจึงมักจะมีกรอบเวลาของการสิ้นสุดกิจกรรมอยู่ในใจ ผู้นำกลุ่มควรช่วยให้สมาชิกกลุ่มจัดการกับความรู้สึกต่าง ๆ ที่วิตกกังวลและในการยอมรับการสิ้นสุดของกลุ่มฝึกอบรม นอกเหนือจากนี้ ผู้นำต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้พัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต เริ่มตั้งแต่การวางแผนหลักสูตรฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แนวทางการวางรากฐานความรู้ให้สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังจกยุติการฝึกอบรมแล้ว รวมทั้งการประเมินผลว่าสมาชิกกลุ่มมีพัฒนาการในระดับเหมาะสม สามารถประเมินจุดเด่น จุดด้อยของตนเองได้ และวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

จากประเด็นในเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการดำเนินการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดของเนลสัน โจนส์ (Nelson-Jones) มีขั้นตอนการดำเนินการอยู่ 4 ขั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาโดยมีทั้งหมด 3 ขั้น ทั้งนี้ในขั้นของการเตรียมการผู้วิจัยได้นำไปอยู่ในกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2.5 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

จากเอกสารงานวิจัยในข้างต้นทำให้พบว่า วิธีการพัฒนาหรือเสริมสร้างคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสอน การสร้างค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม กระบวนการฝึกปฏิบัติทักษะด้วยตัวแบบ กิจกรรมการสอนหลายรูปแบบ สำหรับทฤษฎีการให้คำปรึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยจึงขอเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคการให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านการรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม เนื่องจากคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กันดังที่ คอเรีย คอเรีย และ คอเรีย (Corey; Corey; & Corey. 2014: 101-104) อธิบายว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะนั้นควรพัฒนาทั้ง 3 มิติ ที่ประกอบด้วยมิติด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) มิติด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) และมิติด้านพฤติกรรม (Behavioral Domain) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและส่งอิทธิพลถึงกันและกัน กล่าวคือ ในขณะที่บุคคลกำลังคิด ความคิดนั้นมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและการกระทำ หรือในขณะที่บุคคลกำลังรู้สึก ความรู้สึกก็มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรม เช่นเดียวกับ

พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกก็มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและความคิดของบุคคล ดังนั้นการผสมผสานคุณลักษณะทั้ง 3 มิติ คือ ด้านการรู้คิด ด้านอารมณ์ความรู้สึกและด้านพฤติกรรม ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีพลังและมีความครอบคลุมสำหรับกระบวนการของการให้คำปรึกษา หากขาดมิติใดมิติหนึ่งไป แนวคิดในการพัฒนาอาจไม่สมบูรณ์ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค การให้คำปรึกษาที่ใช้ในการสร้างโมเดลพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.5.1 คุณลักษณะด้านการรู้

2.5.1.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด

การให้คำปรึกษาแบบความคิดเป็นทฤษฎีการให้คำปรึกษาโดยนักจิตวิทยาคลินิก อารอน เบ็ค (Aaron Beck) ได้เริ่มนำจิตบำบัดทางความคิดมาใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดยให้ความสำคัญกับระบบของความเชื่อ และความคิดในการเป็นตัวกำหนดความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ประเด็นที่สำคัญของการให้คำปรึกษาแนวความคิด คือ การทำความเข้าใจกับความเชื่อของบุคคลที่ได้ถูกบิดเบือน และการใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดที่ไม่เหมาะสมนั้น ๆ ในขณะเดียวกันก็หมายรวมถึงความรู้สึกและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วย ในกระบวนการให้คำปรึกษาการให้ความใส่ใจเป็นการทำให้ได้รับรู้ความคิดของแต่ละบุคคลที่อาจไม่ตระหนักถึงของระบบความเชื่อ (Sharf. 2012: 329 - 347)

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิดมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavioral Counseling) ซึ่งใช้วิธีการค้นหา ทำหาย โต้แย้ง และเผชิญหน้ากับความเชื่อที่ไร้เหตุผล ดังที่เบ็คได้อธิบายถึงสาเหตุของการความเจ็บป่วยทางจิตเกิดความคิดที่บิดเบือน อันเกิดกระบวนการ รูปแบบทางความคิด และปัจจัยที่ผสมผสานกันของร่างกาย สภาพแวดล้อม รวมถึงปัจจัยทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เบ็คและเอลลิสได้ใช้วิธีการในการทำหายรูปแบบของระบบความเชื่อผ่านปฏิสัมพันธ์โดยตรง ความเชื่อหรือแบบแผนทางความคิดที่สำคัญของบุคคล เป็นอิทธิพลสำคัญต่อการบิดเบือนทางความคิด เพราะเนื่องจากแบบแผนทางความคิดของบุคคลเริ่มก่อรูปหรือเริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก กระบวนการคิด ซึ่งสนับสนุนแบบแผนอาจสะท้อนความผิดพลาดในการให้เหตุผล ดังที่ชาร์ฟ (Sharf. 2012: 336-337) ได้กล่าวถึงความคิดบิดเบือน (Cognitive Distortions) ในทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิดมีหลายลักษณะต่อไปนี้ 1) การคิดแบบ 2 ขั้วตรงข้าม (All-or-nothing Thinking) 2) การสรุปแบบเลือกเอา (Selective Abstraction) 3) การอ่านใจ (Mind Reading) 4) การคาดคะเนแง่ลบ (Negative Prediction) 5) การคิดหายนะ (Catastrophizing) 6) การสรุปเกินเป็นจริง (Overgeneralization) 7) การตีตราและตีตราผิด (Labeling and Mislabeled) 8) การขยายใหญ่หรือทำให้เล็กลง (Magnification or Minimization) 9) การทำให้เป็นเรื่องส่วนตัว (Personalization) ดังที่ดาวซมพู นาเคะวิโร พลภัทร์ โสเสถียรกิจ และศิริจิต สุทธิจิตต์ (2556: 5) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีนี้มีการรักษามุ่งเน้นที่การแก้ไขความผิดปกติของการรู้คิด อารมณ์ และพฤติกรรม โดยที่มาของทฤษฎีนี้มาจากหลักการว่า การรู้คิดหรือความคิดที่ไม่เหมาะสมของบุคคลเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอาการทางจิตเวช เช่น ซึมเศร้า

วิตกกังวล กลัว ดังนั้น การรักษาก็เน้นที่การวิเคราะห์วิธีการคิด และความคิดที่ผิดและบิดเบือน ไม่ว่าจะเป็นการคิดในแง่ลบหรือรูปแบบของความคิดที่บิดเบือนและเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ (Automatic Thoughts) ซึ่งเป็นความคิดที่เกิดขึ้นอย่างทันทีเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

เป้าหมายของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิดคือ (ดวงมณี จงรักษ์. 2549: 237-238)

1. ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาปรับเปลี่ยนความคิดผิดพลาดของการคิดและสกีมา (Schema) โดยผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีสติตระหนักว่าความเชื่อที่ไม่เกิดประโยชน์ และปรับเปลี่ยนโดยอาศัยเทคนิคพฤติกรรมและการรู้คิด
2. ส่งเสริมให้มีวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์
3. สนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถทำหน้าที่เป็นผู้บำบัดตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาสอนผู้รับคำปรึกษาให้รู้จักประมวลข้อมูลด้วยตนเอง รู้จักพัฒนาทัศนคติที่สนับสนุนความคิดที่เหมาะสมตรงกับความจริง เพื่อจัดการกับปัญหาในอนาคตอย่างปราศจากการสนับสนุนของผู้ให้คำปรึกษา

บทบาทและหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา

1. ทำการประเมินปัญหาของผู้รับคำปรึกษามีชื่อเรียกว่า Case Conceptualization or Formulation เพื่อให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อปัญหา
2. กำหนดและประเมินความคิดของผู้รับคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาขอให้ผู้รับคำปรึกษาทำบันทึกความคิดโดยระบุวันเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น ความเชื่อที่บอกกับตนเองและระดับความเชื่อ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นและระดับความรู้สึก
3. ประเมินความมีเหตุผลของความคิดตามกรอบ AFROG
4. กำหนดความคิดที่บิดเบือนว่าอยู่ในประเภทใด เช่น การคิดแบบสุดขั้ว ด่วนสรุป สรุปแบบเหมารวม การตีตรา หรือการขยายเกินจริง
5. ดำเนินการเปลี่ยนความคิดโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ
6. ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถจัดการกับปัญหาอื่นในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบความคิดที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการให้คำปรึกษา ได้แก่ 1) เทคนิคการชี้แนะเพื่อการค้นพบ (Guided Discovery Technique) 2) เทคนิค 3 คำถาม (The Three-Question Technique) 3) เทคนิคการบ่งบอกความคิดอัตโนมัติ (Specifying Automatic Thoughts Technique) 4) เทคนิคการเข้าใจความหมายเฉพาะ (Understanding Idiosyncratic Meaning) 5) เทคนิคการทำทลายอย่างเด็ดขาด (Challenging Absolutes) 6) เทคนิคการลดความหายนะ (Decatastrophizing) 7) เทคนิคการกำหนดข้อดีและข้อเสีย (Listing Advantage and Disadvantage) 8) เทคนิคการฝึกซ้อมความคิด (Cognitive Rehearsal)

2.5.1.2 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Therapy) หรือที่รู้จักในชื่อของ REBT ซึ่งคอเรย์ (Corey. 2012: 395-396) กล่าวว่า อัลเบิร์ต เอลลิส (Albert Ellis) คือ ผู้ที่คิดค้นการบำบัดแบบเหตุผลและอารมณ์ (RET) ในช่วงทศวรรษที่ 1950s และเปลี่ยนชื่อเป็นการบำบัดแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (REBT) ซึ่งโมเดลของทฤษฎีดังกล่าว ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความเชื่อ อารมณ์ และพฤติกรรม โดยการผสมผสานการบำบัดแนวมนุษยนิยมและพฤติกรรมนิยม ด้วยข้อสันนิษฐานที่ว่า มนุษย์ไม่ได้เพียงแต่ถูกรบกวนด้วยสิ่งแวดล้อม ในช่วงวัยต่าง ๆ ของชีวิตเพียงเท่านั้น แต่ยังถูกรบกวนทั้งจิตสำนึกและจิตไร้สำนึกของตนเองอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้เกิดความคิดหรือความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลขึ้น การให้คำปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม จึงเป็นวิธีการที่ท้าทายให้สมาชิกใช้ระบบความเชื่อที่มีเหตุผล มาแทนที่ระบบความเชื่อที่ไร้เหตุผลนั่นเอง

แนวคิดสำคัญของการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ของ เอลลิส (Corey. 2012: 397-399; citing Ellis. 2001) ประกอบด้วย

1. สาเหตุความแปรปรวนทางด้านอารมณ์ (Origins of Emotional Disturbance) บุคคลมักถูกรบกวนทางด้านอารมณ์โดยไม่มีเหตุจำเป็นด้วยความคิดของความสมบูรณ์แบบด้วยคำว่า ควร (Shoulds) ควรจะ (Oughts) และต้อง (Must) ที่เพ้อฝันเกินจริง หรือเกิดขึ้นจากระบบความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากความคิดที่ไร้เหตุผล อันนำไปสู่ความรู้สึกวิตกกังวล (Anxiety) อาการซึมเศร้า (Depression) การปฏิเสธ (Rejection) ความเดือดดาล (Rage) ความรู้สึกผิด (Guilt) และความรู้สึกแปลกแยก (Alienation)

2. ทฤษฎี A-B-C (The A-B-C Theory) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมแบบ A-B-C ได้ระบุว่า บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านอารมณ์ ณ จุด C (ผลลัพธ์ทางด้านอารมณ์: The Emotional Consequences) หลังจากเกิดเหตุการณ์กระตุ้น (Activating Event) ขึ้น ณ จุด A โดยที่เหตุการณ์กระตุ้น (A) ไม่ใช่สาเหตุของสภาวะทางด้านอารมณ์ (C) แต่ระบบความเชื่อ (B: The Belief System) หรือความเชื่อที่บุคคลมีต่อเหตุการณ์ต่างหากที่เป็นสาเหตุหลักของ C

3. การเผชิญหน้ากับความเชื่อที่ไร้เหตุผล (Confronting Irrational Beliefs) กระบวนการของการให้คำปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เริ่มต้นด้วยการสอนทฤษฎี A-B-C ให้แก่สมาชิก ให้มีความเข้าใจถึงความเชื่อที่ไร้เหตุผลและค่านิยมของตนเอง เกี่ยวกับการรบกวนทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม หลังจากนั้นสมาชิกก็ถูกสอนให้รู้จักการโต้แย้ง (Dispute: D) ความเชื่อและค่านิยมดังกล่าว เพื่อที่จะท้าทายปรัชญาหรือความเชื่อที่ทำให้ตนเองพ่ายแพ้ และเพื่อที่จะจัดสมมติฐานที่ไม่เป็นจริงและความเชื่อที่ไม่เป็นความจริง

เป้าหมายของการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ในทัศนะของเอลลิส (Corey. 2012: 286) มีเป้าหมายหลักสองประการ คือ เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มประสบความสำเร็จในการยอมรับตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Self-acceptance) และยอมรับผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Other Acceptance) บทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาจึงเป็นการช่วยให้สมาชิกแยกแยะความแตกต่างระหว่างเป้าหมายที่เป็นจริงกับเป้าหมายที่ไม่เป็นจริง และการพ่ายแพ้ต่อตนเองกับการสร้างเสริมเป้าหมายในตนเอง อีกทั้งสอนสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับวิธีการเปลี่ยนแปลง จัดการอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ความรู้สึกอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนวิธีการเผชิญกับเหตุการณ์เชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

บทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม มีเป้าหมาย คือ การช่วยให้สมาชิกกลุ่มสามารถรับเอาปรัชญาในชีวิตที่มีเหตุผลไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้นำกลุ่มมีหน้าที่คือ

1. ผู้ให้คำปรึกษาจะแสดงให้เห็นสมาชิกในกลุ่มเห็นว่า ตัวสมาชิก คือ บุคคลที่เป็นผู้สร้างอารมณ์และพฤติกรรมที่แปรปรวนขึ้นเอง

2. ช่วยสมาชิกในกลุ่มให้การระบุและท้าทายต่อความเชื่อที่ไร้เหตุผลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากบุคคลได้ทำการปลุกฝังความเชื่อที่ไร้เหตุผลเหล่านี้ในตนเอง และสอนให้สมาชิกได้ปรับปรุงแก้ไขความคิดความเชื่อของตัวเอง โดยการพัฒนาความเชื่อที่เป็นทางเลือกและความเชื่อที่เป็นเหตุเป็นผลของตนเอง

3. ผู้ให้คำปรึกษาจะมีบทบาทเป็นผู้สอนจิตวิทยา จึงไม่ข้องเกี่ยวกับสมาชิกมากเกินไปเพื่อไม่ให้เกิดการพึ่งพา (Dependency) โดยจะมีลักษณะยอมรับ (Acceptance) อย่างไม่มีเงื่อนไขมากกว่าจะเป็นความอบอุ่น ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะแสดงออกซึ่งการให้ความเคารพ (Respect) ต่อสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนถึงมีลักษณะที่ทำงานร่วมกัน ใช้การกระตุ้น (Encouraging) สนับสนุน (Supportive) และมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) ให้สมาชิกกลุ่ม

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมเป็นการผสมผสานมิติทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดความเชื่อ อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมอย่างเหมาะสมสามารถนำมาใช้ในกระบวนการให้คำปรึกษาดังนี้ (Corey. 2012: 388 - 393)

1. การสอนทฤษฎี A-B-C เกี่ยวกับที่มาของความเชื่อที่ไร้เหตุผลจะช่วยให้สมาชิกมีความสามารถที่จะละทิ้งความเชื่อที่ไร้เหตุผล โดยสมาชิกจะถูกสอนให้เห็นแนวทางการใช้ทฤษฎี A-B-C ในทางปฏิบัติกับปัญหาที่พบในชีวิตประจำวัน

2. การโต้แย้งความเชื่อที่ไร้เหตุผล (Active Disputation of Irrational Beliefs) สมาชิกกลุ่มจะถูกสอนให้ตรวจสอบ โต้แย้งและเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่แข็งแกร่งและสุดโต่งเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน

3. การสอนประโยคกับตัวเองเพื่อการเผชิญปัญหา (Teaching Coping Self-statement) สมาชิกในกลุ่มจะถูกสอนว่า ความเชื่อที่ทำลายตัวเองจะถูกโต้แย้งด้วยประโยคที่บอกตัวเองอย่างมีเหตุผล เปลี่ยนจากถ้อยคำที่ทำลายตัวเองให้เป็นประโยคในเชิงรับมือแทน เช่น “ฉันยอมรับตัวเองได้ แม้ว่าจะมีจุดบกพร่อง ไม่ต้องทำอะไรได้ดีไปหมดทุกอย่างก็สามารถรู้สึกดีได้”

4. การใช้วิธีการสุขภาพจิตศึกษา (Psychoeducational Method) ผู้ให้คำปรึกษาจะสอนสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับธรรมชาติของปัญหาและการรักษาที่จะเกิดขึ้น สมาชิกจะสร้างทักษะในการอธิบายสิ่งที่เรียนรู้ในกลุ่มต่อปัญหาในปัจจุบันและอนาคต ในที่สุดสมาชิกก็จะบำบัดตัวเองได้

5. การให้การบ้านด้านการคิด (Cognitive Homework) สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มการให้คำปรึกษาจะได้รับมอบหมายการบ้านที่เกี่ยวกับการนำเทคนิค A-B-C ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สมาชิกในกลุ่มจะได้รับแบบฟอร์มที่มีชื่อว่า “REBT Self-help Form” เพื่อเขียนความเชื่อที่ไร้เหตุผลลงไป เขียนประโยคที่โต้แย้งความเชื่อ เขียนความเชื่อที่มีเหตุผลและมีประสิทธิภาพที่สามารถนำมาทดแทนได้ ทำการบันทึกและคิดว่าความเชื่อของตัวเองมีผลต่อปัญหาอย่างไร และสามารถจัดการกับความเชื่อที่ทำลายตัวเองได้

6. การยอมรับอย่างปราศจากเงื่อนไข (Unconditional Acceptance) ผู้ให้คำปรึกษาสามารถที่จะสร้างทัศนคติไปในเชิงยอมรับกับสมาชิก การยอมรับแบบไม่มีเงื่อนไขนี้จะสร้างบรรยากาศในกลุ่มที่ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ แม้ว่าความเชื่อของตน จะถูกโต้แย้งก็ตาม

7. การจินตนาการภาพเหตุผล-อารมณ์ (Rational-emotive Imagery) เป็นการให้สมาชิกกลุ่มจินตนาการภาพขึ้นมาว่าสิ่งที่เลวร้ายที่สุดที่จะเกิดขึ้นได้มีอะไรบ้าง ซึ่งก็จะเป็นภาพของตัวเองในสถานการณ์ที่มีการรบกวนความรู้สึกอยู่ จากนั้นก็จะสอนให้ฝึกตัวเองที่จะสร้างอารมณ์ที่ดีต่อตนเองเพื่อมาทดแทนอารมณ์ที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มจะพยายามเพื่อที่จะเปลี่ยนความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลเป็นความเชื่อที่มีเหตุผล ทำให้สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมในสถานการณ์นั้นๆ ได้

8. การใช้อารมณ์ขัน (Use of Humor) เป็นเทคนิคในการจัดการกับความเชื่อที่ไร้เหตุผลที่นำไปสู่ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาจะสอนให้สมาชิกให้มีมุมมองการใช้อารมณ์ขัน หัวเราะใส่ความเชื่อที่ทำร้ายตัวเอง ผู้ให้คำปรึกษาจะใช้อารมณ์ขันในการแสดงให้เห็นว่าความคิดที่ไม่เป็นเหตุเป็นสิ่งที่น่าขบขัน

9. การต่อสู้กับความอับอาย (Shame Attacking Exercises) เป็นเทคนิคเพื่อให้สมาชิกสามารถยอมรับตัวเองได้ ไม่ว่าคนอื่นจะมองว่าอย่างไรก็ตาม และช่วยให้เข้าใจว่าความอับอายเกิดจากการกำหนดความจริง (Reality) ของตัวเองเท่านั้น การฝึกเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้ยอมรับตัวเองมากขึ้นและมีความรับผิดชอบ ตลอดจนมองเห็นว่าความอับอายนั้นเกิดจากการมุมมองของตัวเอง

10. บทบาทสมมติ (Role Playing) บทบาทสมมตินั้นมียุทธวิธีประกอบทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมอยู่ เป็นเทคนิคหนึ่งที่จะช่วยให้สมาชิกสามารถปฏิบัติและรับมือกับความกลัวได้ดี คือ การให้สลับบทบาทกัน ทำให้สมาชิกได้ทดลองพฤติกรรมใหม่ ๆ มากมาย ดังนั้นการใช้บทบาทสมมติจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด รู้สึก และปฏิบัติของสมาชิกได้

11. การให้การบ้าน (Homework Assignment) สมาชิกกลุ่มจะได้รับการบ้านให้ปฏิบัตินอกกลุ่มบ้าง โดยผู้ให้คำปรึกษาให้การเจรจา มอบหมายการบ้าน เพื่อให้การบ้านสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีกับสมาชิกได้

12. การเสริมและการลงโทษ (Reinforcement and Penalties) การเสริมแรง (Reinforcement) และการลงโทษ (Penalties) ถูกใช้ให้สมาชิกเมื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ การเสริมแรงสามารถกระทำได้ เช่น การได้ไปดูหนัง อ่านหนังสือ หรือได้กินอาหารที่ชอบ

13. การฝึกทักษะ (Skill Training) เป็นเทคนิคที่สมาชิกในกลุ่มจะมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้และฝึกทักษะระหว่างบุคคล (Interpersonal Skills) ในกิจกรรมกลุ่ม พวกเขาจะถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ โดยการเข้าเรียนและฝึกนอกกลุ่มด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นความคิด และการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโมเดลเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิคการกำหนดข้อดีและข้อเสีย เทคนิคการสอนทฤษฎี A-B-C การโต้แย้งความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล การให้การบ้าน และการเสริมแรง

2.5.2 คุณลักษณะด้านความรู้สึก

2.5.2.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง

ในช่วงปี ค.ศ. 1940 คาร์ล โรเจอร์ (Carl Roger) (Corey, 2012: 253 -256) ได้พัฒนาการให้คำปรึกษาที่มีชื่อว่า “การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทาง” (Nondirective Counseling) ซึ่งเป็นการปฏิบัติทางการให้คำปรึกษาแบบเดิม คือ จากการใช้แนวทางที่ดีความและแบบนำทาง (Directive and Interpretative Approach) ที่เน้นบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาซึ่งมีลักษณะเป็นผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับบริการเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นรูปแบบการให้คำปรึกษาจึงมีลักษณะที่เป็นการวิเคราะห์สาเหตุ การตีความ การให้คำแนะนำ และการสอน

การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางของโรเจอร์ให้ความสำคัญกับความจริงใจ (Realness) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ของผู้ให้คำปรึกษา และมุ่งเน้นที่การสร้างสัมพันธภาพมากกว่าการใช้เทคนิค ซึ่งโรเจอร์มีมุมมองว่า สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังสมมติฐานของแนวคิดของโรเจอร์ (Roger's Approach) คือ มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมุ่งไปสู่ความครบถ้วนสมบูรณ์แบบ (Wholeness) และสามารถบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self-actualization)

ในช่วงเวลาประมาณปี ค.ศ.1950 โรเจอร์ (Rogers) ได้พัฒนาทฤษฎีบุคลิกภาพอย่างเป็นระบบ และนำมาใช้กับการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล โดยตั้งชื่อว่า “การบำบัดแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง” (Client-centered Therapy) และต่อในปี ค.ศ. 1960-1970 โรเจอร์ ได้นำรูปแบบการบำบัดของเขามาใช้กับกลุ่ม ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเจริญเติบโตของสมาชิกกลุ่ม (Personal Growth) จึงมีการเปลี่ยนชื่อเป็น การให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered) อีกทั้งโรเจอร์ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับความสามารถของผู้ให้คำปรึกษาที่จะสะท้อนถึงสิ่งที่ผู้รับบริการแสดงออกมาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องและเต็มใจในการให้คำปรึกษา

คอเรย์ (Corey. 2012: 256) ได้อธิบายถึงแนวคิดที่สำคัญ เป้าหมาย และเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความไว้วางใจในกระบวนการกลุ่ม (Trust in the Group Process)

โรเจอร์ (Rogers) มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจในความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะบรรลุถึงศักยภาพของตนเอง สมาชิกกลุ่มต้องการได้รับการยอมรับ ดังนั้นกลุ่มต้องสร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับ และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นภายในกลุ่ม สมาชิกก็จะสามารถเปิดเผยด้านต่าง ๆ ของตัวเอง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อพฤติกรรมใหม่ เช่น สมาชิกสามารถแสดงออกมาอย่างตรงไปตรงมาเปิดเผยตัวเองสู่โลกแห่งความเป็นจริง มีความตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น ความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าพึ่งพิงผู้อื่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นคนที่เปิดเผยและเปิดตัวกับผู้อื่น เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 เงื่อนไขการบำบัดเพื่อความเจริญงอกงาม(The Therapeutic Conditions for Growth) โรเจอร์ ได้กล่าวว่า “บุคคลนั้นมีทรัพยากรมากมายอยู่ในตัวเอง สำหรับใช้ในการเข้าใจตนเอง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ทักษะพื้นฐาน และพฤติกรรมของตนเอง ทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำมาใช้ได้ หากมีการสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยทัศนคติแห่งการเอื้ออำนวย ทัศนคติดังกล่าวเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 3 ลักษณะด้วยกัน คือ ความจริงใจ (Genuineness or Congruence) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard or Nonpossessive Warmth or Acceptance) และความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) เมื่อผู้ให้คำปรึกษาแสดงลักษณะเหล่านี้ออกมาจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการยอมรับและความห่วงใยภายในกลุ่ม ความไว้วางใจก็จะเกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม ปราศจากกำแพงกันซึ่งกันและกัน ทรัพยากรภายในตัวบุคคลก็จะถูกนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของแต่ละบุคคล

ประเด็นที่ 3 ความจริงใจ(Genuineness) ซึ่งเป็นเงื่อนไขหรือองค์ประกอบแรกที่สำคัญในการให้คำปรึกษา คอเรย์ (Corey. 2012: 258) อธิบายถึงลักษณะของความจริงใจของผู้นำกลุ่ม คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มด้วยการปฏิบัติแบบคนธรรมดาทั่วไป นำตำแหน่งและหน้าที่การงานออกไป หากผู้ให้คำปรึกษาสามารถวางตัวได้อย่างกลมกลืนกับสมาชิก สมาชิกกลุ่มก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงและเจริญงอกงาม สิ่งที่ผู้นำกลุ่มแสดงออกมาจะต้องมีลักษณะท่าทางที่

สอดคล้องตรงไปตรงมากับสิ่งที่อยู่ภายในใจของตนเอง และในช่วงเวลาของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาที่มีความจริงใจจะไม่เสแสร้งแกล้งทำเป็นสนใจ ไม่แสดงด้วยการให้ความสนใจหรือแสดงความเข้าใจ ไม่พูดในสิ่งที่ตนเองไม่ได้หมายความว่าเช่นนั้น และไม่แกล้งเอาอกเอาใจเพื่อจะได้การยอมรับจากสมาชิก ดังที่ นาเทลโล (Corey. 2012: 258; citing Natiello. 1987) ได้อธิบายว่า คุณลักษณะของความจริงใจ หรือความสอดคล้องนั้น ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มจำเป็นต้องมีความตระหนักรู้ในตนเอง มีการยอมรับตนเอง และมีความไว้วางใจในตนเองในระดับที่สูง

ประเด็นที่ 4 การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard and Acceptance) คอเรีย (Corey. 2012: 258-259) ได้อธิบายถึงเงื่อนไขหลักสำคัญที่ 2 คือ ทศนคติที่เรียกว่า การยอมรับสมาชิกกลุ่มอย่างไม่มีเงื่อนไข เป็นสิ่งที่ผู้ให้คำปรึกษาให้การแสดงการยอมรับสมาชิกด้วยลักษณะเชิงบวก ไม่มีการตัดสินซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการบำบัด การยอมรับเชิงบวกมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่แสดงถึงความห่วงใยอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่การตัดสินความรู้สึกและความคิดของสมาชิก การให้คุณค่าและยอมรับในประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่มอย่างโดยปราศจากอคติ จะเป็นการลดการป้องกันตนเองของสมาชิก เกิดการเปิดเผยประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น และให้ความร่วมมือในกลุ่ม เมื่อสมาชิกกลุ่มเห็นว่าตนเองได้รับการยอมรับและการให้คุณค่าในความเป็นบุคคลของสมาชิก สมาชิกกลุ่มก็จะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางบวก และเกิดการยอมรับในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ลักษณะท่าทางที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข ได้แก่ ท่าทาง แสดงออกถึงความห่วงใยที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการแสดงความอบอุ่น ซึ่งมีความละเอียดอ่อนผ่านทาง ท่าทาง สายตา น้ำเสียง สีหน้า และความห่วงใยที่แสดงออกอย่างจริงใจ เป็นต้น

ประเด็นที่ 5 ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) คอเรีย (Corey. 2012: 260) อธิบายเงื่อนไขหลักสำคัญที่ 3 คือ การเข้าใจด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Empathic Understanding) ในกรอบภายในของตัวบุคคลของสมาชิก ผู้ให้คำปรึกษาแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจเมื่อสามารถรับรู้ได้ถึงความรู้สึกและประสบการณ์ชีวิตที่มีความหมายของสมาชิกกลุ่ม โรเจอร์ (Rogers. 1961: 260) ให้นิยามของคำว่า “ความเห็นอกเห็นใจ” คือ ความสามารถในการเข้าใจโลกภายในของตัวบุคคลอื่น เป็นการรับรู้โลกส่วนตัวของผู้รับบริการเสมือนว่าเป็นโลกของตนเอง และสิ่งเหล่านี้ คือ การเห็นอกเห็นใจซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในกระบวนการบำบัด โรเจอร์มีเห็นว่า ความเห็นอกเห็นใจ คือ สภาวะของผู้นำกลุ่มที่ไม่ตีคุณค่าของตัวเองต่อหน้าผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีพลังมากที่สุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงตนเอง และพลังนี้อยู่ในตัวบุคคลไม่ใช่มาจากผู้เชี่ยวชาญ

อีกทั้งซัตตันและสจ๊วต (Sutton; & Stewart. 2002: 8 - 24) ได้สรุปคุณสมบัติสำคัญของผู้ให้คำปรึกษาที่ใช้ในกระบวนการให้คำปรึกษา ประกอบด้วย ความจริงใจที่มีลักษณะเปิดเผยตนเอง ตรงไปตรงมา ซื่อสัตย์ต่อสัมพันธภาพ ไม่ปิดบังซ่อนเร้น การยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข แสดงถึงการยอมรับผู้รับคำปรึกษาโดยไม่มีการตัดสิน หรือมีเงื่อนไขต่าง ๆ และสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจซึ่งเป็นการสามารถในการเข้าไปอยู่ในโลกของผู้รับคำปรึกษาทั้งในด้านของความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ

เป้าหมายของการให้คำปรึกษา

คอเรย์ คอเรย์ และคอเรย์ (Corey; Corey; & Corey. 2014: 116) ได้อธิบายถึงเป้าหมายของการให้คำปรึกษา คือ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและไว้วางใจในกระบวนการให้คำปรึกษา โดยใช้สัมพันธภาพที่ทำให้สมาชิกได้สามารถสำรวจความรู้สึกของตนเองได้อย่างเต็มที่ เกิดการตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เป็อุปสรรคต่อการเจริญงอกงาม

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบยี่ดบุคคลเป็นศูนย์กลาง

1. การฟังอย่างใส่ใจ (Active Listening) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาตั้งใจรับฟังสิ่งที่สมาชิกพูดด้วยการแสดงถึงการให้ความใส่ใจผู้ให้คำปรึกษา เพื่อรับรู้ถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา และมีการตอบรับอย่างเหมาะสม

2. การฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Listening with Empathy) เป็นเทคนิคสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจความคิด ความรู้สึกจากคำพูดของสมาชิก และยังป็นทักษะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ในการเป็นผู้ฟังที่ดีว่า บุคคลมีความรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ (Thompson. 2003: 276)

2.1 ฟังเพื่อให้รับรู้ความรู้สึกและเรื่องราว คือ ฟังทั้งน้ำเสียง ภาษา และท่าทาง

2.2 รับรู้ความรู้สึกของเขา/เธอ ระบุได้ว่าเขาได้ยินอะไร เห็นอะไร เช่น เสียงของคุณดูเหมือนจะโกรธ

2.3 สร้างความชัดเจนกับความรู้สึก โดยใช้ประโยคหรือคำพูด เช่น “ฉันได้ยินว่าคุณกำลังรู้สึกบางสิ่งบางอย่างเหมือน..... หรือคุณจะลองยกตัวอย่างให้ฉันฟังได้ไหม

2.4 ตรวจสอบโดยใช้ประโยคคำพูด “คุณลองฟังนะ ถ้าฉันเข้าใจว่าสิ่งที่ที่คุณกำลังจะพูดคือ.....”

3. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มรับรู้ถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาที่แสดงออกมา ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70)

4. การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เป็นการยอมรับสมาชิกโดยการไม่ตัดสินพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือความรู้สึกของสมาชิกนั้นว่าดีหรือเลว ถูกหรือผิด โดยการตอบสนองด้วยสื่อสารทางบวกกับสมาชิก (Thompson. 2003: 257)

5. การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาจะใช้วิธีการที่สมาชิกได้เล่าเรื่องราว หรือระบายความไม่สบายใจ โดยที่สมาชิกยินดีและเต็มใจที่จะเล่า ในการตั้งคำถามนั้นผู้นำกลุ่มจะใช้คำถามที่ช่วยให้สมาชิกเข้าใจหรือรู้จักตนเองตามความเป็นจริงมากขึ้น และคำถามที่ดีจะเป็นคำถามที่จูงใจหรือกระตุ้นให้สมาชิกได้ระบายความในใจออกมามากที่สุด

2.5.2.2 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Group Counseling Theory) หรือการบำบัดแนวเกสตัลท์ คอเรีย (Corey. 2012: 288) ได้อธิบายว่า ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ได้รับการพัฒนาโดย ฟรีทซ์ เพิร์ล (Fritz Perls) และภรรยา (Laura) ในปี 1940 โดยมีพื้นฐานมาจากข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า สมาชิกเป็นผู้ที่เข้าใจได้ดีที่สุดในบริบทของสิ่งแวดล้อมของตนเอง เป้าหมายพื้นฐานของกลุ่มเกสตัลท์ คือ การจัดเตรียมบริบทให้สมาชิกสามารถเพิ่มการตระหนักรู้ (Awareness) ว่าอะไรคือ ประสบการณ์ของสมาชิก และตระหนักในคุณภาพของการติดต่อสัมพันธ์ที่สมาชิกสร้างกับบุคคลอื่น การตระหนักรู้ในปัจจุบันแต่ละขณะ/ตื่นรู้ ตื่นตัว (Moment to Moment Awareness) ในประสบการณ์ของบุคคล การตระหนักรู้อย่างทันทีของประสบการณ์การถูกยับยั้ง การรวมเข้าด้วยกันนี้เปรียบเสมือนการบำบัดอยู่ในตัวของตัวเอง และยังได้อธิบายถึงธรรมชาติมนุษย์ เป้าหมาย และเทคนิคที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

เป้าหมายเบื้องต้นของการบำบัดแนวเกสตัลท์ คือ การเพิ่มการตระหนักรู้ (Awareness) ในลักษณะของการเจริญงอกงามด้วยตัวเอง การตระหนักรู้ จำเป็นที่ต้องมีการรู้เกี่ยวกับตนเอง (Self - knowledge) ความรับผิดชอบในสิ่งที่บุคคลเลือก ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การอยู่กับประสบการณ์ในปัจจุบัน การยอมรับตนเอง (Self - acceptance) และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เมื่อสมาชิกมีการตระหนักรู้ สมาชิกจะมีศักยภาพที่จะค้นหาแหล่งสนับสนุนที่สำคัญและเป็นประโยชน์ภายในตนเองเพื่อจะแก้ปัญหา และการค้นพบเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ แต่ถ้าหากปราศจากการตระหนักรู้ สมาชิกก็จะมีเครื่องมือที่สามารถเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพได้

การให้คำปรึกษาแนวเกสตัลท์มีเป้าหมายที่ไม่ใช่การวิเคราะห์ แต่มีลักษณะของการผสมผสานมิติของความขัดแย้งในตัวบุคคล โดยมีกระบวนการที่เป็นไปอย่างเป็นขั้นตอน (Step - by - step process) ที่ประกอบด้วย การยอมรับส่วนต่างที่เป็นของตัวเอง (Reowning) ที่เคยไม่ยอมรับ (Disowned) รวมส่วนที่แยกออกจากกันเป็นหน่วยเดียว โดยการผสมผสานเป็นส่วนรวมทั้งหมด สมาชิกมีการตระหนักรู้อย่างเต็มที่ สมาชิกกลุ่มสามารถสร้างการเจริญงอกงามส่วนบุคคลได้ต่อไป สามารถสร้างทางเลือก และสามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย

ข้อตกลงเบื้องต้นของการให้คำปรึกษาแนวเกสตัลท์ คือ สมาชิกสามารถควบคุมหรือกำกับชีวิตของตนเองได้ (Self - regulation) โดยเฉพาะถ้าสมาชิกตระหนักรู้อย่างเต็มที่ในสิ่งที่เกิด ขึ้นรอบๆ ตนเอง เพราะว่าสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลเกี่ยวข้องอยู่นั้นไม่เคยตอบสนองความต้องการได้อย่างสมบูรณ์ การเกิดการปรับตัวที่เหมาะสม และประเด็นที่บุคคลขาดความตระหนักรู้ การบำบัดแบบรายบุคคลหรือกลุ่มพยายามกระตุ้นส่วนที่ขาดไปให้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีเกสตัลท์ที่อยู่ว่า ตัวสมาชิกพยายามจะเป็นใครหรือเป็นอะไรในสิ่งที่สมาชิกไม่ได้เป็น การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎี ให้ความสนใจกับสิ่งที่ตรงข้ามกัน (Paradoxical Theory of Change) การเปลี่ยนแปลงของบุคคลมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเมื่อพวกเราตระหนักว่า อะไรที่เป็นตัวของสมาชิก (What we are) ในลักษณะของการต่อต้านความพยายามที่จะเป็นอะไรที่ไม่ใช่ตัวของสมาชิก (What we are not) และสิ่งสำคัญคือ ตัวสมาชิกยอมรับ ใคร (Who) และอะไร (What) ที่เราเป็น มากกว่าการพยายามที่จะเป็นอะไรที่สมาชิกควรจะเป็น (Should be)

เป้าหมายของการให้คำปรึกษา

เป้าหมายของการให้คำปรึกษาสามารถพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป้าหมายเฉพาะของบุคคล และเป้าหมายของกระบวนการกลุ่ม ดังที่ซินเคอร์ (Corey. 2012: 291; citing Zinker. 2008) ได้สรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายเฉพาะบุคคล มีดังนี้

- 1.1 เกิดการผสมผสานบุคลิกภาพในตนเอง
- 1.2 เพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองอย่างเต็มที่
- 1.3 ได้รับการติดต่อกับตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม
- 1.4 เรียนรู้ในการให้กำลังใจตนเอง แทนที่จะขอความช่วยเหลือและกำลังใจจากผู้อื่น
- 1.5 กำหนดขอบเขตของตนเองอย่างชัดเจน
- 1.6 พยายามที่จะเปลี่ยนความเข้าใจไปสู่การกระทำ
- 1.7 ความเต็มใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง โดยเข้าไปมีประสบการณ์ในทางที่สร้างสรรค์
- 1.8 เรียนรู้ในวงจรการตระหนักรู้-ความตื่นตัว-การติดต่ออย่างปราศจากสิ่งกีดขวางที่รุนแรง

2. เป้าหมายสำหรับสมาชิกเพื่อไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม มีดังนี้

- 2.1 เรียนรู้บอกความต้องการอย่างชัดเจนและตรงประเด็น
- 2.2 เรียนรู้วิธีการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.3 เรียนรู้ในการให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือและสร้างพลังให้กับผู้อื่น
- 2.4 การเป็นคนที่สามารถติดต่อโดยตรงกับคนอื่นได้และสามารถเริ่มต้นสนทนากับบุคคลอื่นได้ก่อน
- 2.5 สามารถกระตุ้นให้บุคคลที่จะเข้าไปสู่ขอบเขตที่ปลอดภัยและสิ่งที่คุ้นเคย
- 2.6 ร่วมสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ ที่ทำให้การให้คำปรึกษาเกิดประสิทธิภาพ

2.7 เรียนรู้วิธีการในการให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้อื่น

2.8 เรียนรู้วิธีที่ไม่ใช่การให้คำแนะนำ

2.9 เรียนรู้วิธีการใช้ทรัพยากรของกลุ่มให้เป็นประโยชน์มากกว่าจะ

พึ่งพาผู้นำกลุ่มเป็นผู้กำหนด

บทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา

1. เสนอแนะการทดลองที่วางแผนสำหรับช่วยเหลือสมาชิกให้มีความเข้มข้นในประสบการณ์และตื่นตัวกับภาษากาย

2. ช่วยเหลือสมาชิกในการระบุภาระค้ำใจและดำเนินการให้ผ่านพ้นให้ได้จากอดีตที่รบกวนการปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน สนใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิก

เทคนิคของการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์

เทคนิคของการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์มีหลากหลายวิธี ซึ่งได้รับการออกแบบมาอย่างดีในสิ่งที่สมาชิกกลุ่มได้มีประสบการณ์อยู่กับปัจจุบันชั่วขณะ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเอง เทคนิคของการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ที่สำคัญดังนี้ (Corey, 2012: 307-309; เพ็ญนภา กุลนภาดล. 2560: 160)

1. เทคนิคการเผชิญ (Confrontation) เพื่อให้สมาชิกใส่ใจในความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำของตนเองที่มีความขัดแย้งกัน

2. เทคนิคการสัมผัสความรู้สึกของตนเอง (Staying with Feeling) เทคนิคนี้ช่วยให้สมาชิกได้รับรู้ความรู้สึกของตนเอง เผชิญและสัมผัสความรู้สึกของตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงสิ่งที่ตนเองรู้สึกเจ็บปวด กล้าเผชิญ และกล้าเปิดเผยตนเอง

3. เทคนิคเก้าอี้ว่างเปล่า (Empty Chair) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาจะเอื้ออำนวยให้สมาชิกได้ตระหนักความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ช่วยให้สมาชิกรับรู้ถึงความรู้สึกขัดแย้งภายในตัวเองให้กระจ่างขึ้น โดยใช้เก้าอี้สองตัว ให้สมาชิกแสดงบทบาท คำพูดที่เป็นความต้องการที่แท้จริง เมื่อนั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวหนึ่ง พูดไปกับเก้าอี้ที่ว่างที่เป็นส่วนของความรู้สึกตามอุดมคติของตนเอง บอกตนเองว่าควรทำอะไร แล้วย้ายไปนั่งเก้าอี้ฝั่งตรงข้าม แล้วแสดงบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกตามอุดมคติที่ขัดแย้งอยู่แล้วโต้ตอบกลับไป เทคนิคนี้จะช่วยให้สมาชิกเข้าใจความรู้สึกทั้งสองที่ตนมีได้กระจ่างมากขึ้น

4. เทคนิคเกมการสนทนา (Game of Dialogue) เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อสมาชิกลำความขัดแย้งมาเปิดเผย และดำเนินการในการแก้ไขต่อไป เช่น ในขณะที่ให้คำปรึกษาสมาชิกอาจจะแสดงพฤติกรรมที่มีลักษณะขัดแย้งกัน ผู้ให้คำปรึกษาจะให้สมาชิกได้แสดงบทบาททั้งสองลักษณะที่ขัดแย้งกันในรูปแบบการสนทนา เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองได้ดีขึ้น

5. การสร้างการจินตนาการ (Fantasy Approach) เทคนิคจินตนาการสามารถสนับสนุนให้สมาชิกเกิดการตระหนักรู้ได้ในหลายแนวทาง การจินตนาการสามารถใช้เมื่อสมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงการถูกคุกคามมากเกินไปในการจัดการกับปัญหาในเชิงรูปธรรม เช่น สมาชิกที่รู้สึกหวาดกลัวในการแสดงออกสามารถจินตนาการให้ตัวเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ตนเองมีความ

กล้าแสดงออก ต่อมาสมาชิกจะสามารถเปรียบเทียบความรู้สึกของตนเองระหว่างการกล้าแสดงออก บอกความต้องการของตนกับการไม่กล้าแสดงออก แนวคิดการจินตนาการเป็นประโยชน์ต่อการจัดการกับความคาดหวังทางลบ และการจินตนาการเป็นเทคนิคที่มีประโยชน์และปลอดภัย ในการค้นหาความกลัวของสมาชิกเกี่ยวกับการที่ตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม

6. การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) เทคนิคการฝึกซ้อมพฤติกรรม หรือการซักซ้อมบทบาทนี้จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้การให้สมาชิกฝึกซ้อม และให้สมาชิกพูดออกมา ในสิ่งที่ตนเองวิตกกังวลหรือไม่กล้าแสดงออกทำให้สมาชิกเกิดการตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น และสมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนการฝึกซ้อมของตนเองกับสมาชิกคนอื่นเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในการเตรียมตัวเพื่อการใช้ในชีวิตจริง

7. เทคนิคการพูดรอบวง (Making The Round) เทคนิคการพูดรอบเป็นเทคนิคที่มีประโยชน์ในการช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้เกี่ยวกับความกลัวที่ซ่อนอยู่ในจิตใจของตนเอง สมาชิกจะถูกกระตุ้นให้ก้าวไปยังยังสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม แล้วพูดหรือกระทำบางอย่างกับเพื่อนสมาชิกในสิ่งที่ตนเองที่ไม่เคยได้สื่อสารด้วยคำพูด เทคนิคการพูดรอบวงช่วยให้สมาชิกได้ตระหนักถึงความรู้สึก เฝื่อนหน้ากับความกลัว ตลอดจนได้ทดลองแสดงพฤติกรรมใหม่ที่น่าสนใจสู่การเปลี่ยนแปลงและความมุ่งมั่นในตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นความรู้สึกและอารมณ์ คือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง และการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโมเดลเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิค การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข ความจริงใจ การฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ การสะท้อนความรู้สึก การใช้จินตนาการ การสัมผัสความรู้สึกของตนเอง การสร้างการจินตนาการ การฝึกซ้อมพฤติกรรม และการพูดรอบวง

2.5.3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม

2.5.3.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมเริ่มพัฒนาขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1950 ทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญกับปัจจุบันและพฤติกรรมที่สังเกตเห็นและวัดได้ โดยมีนักจิตวิทยาหลายคนที่มีส่วนต่อการพัฒนาทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมในหลายรูปแบบ เช่น ไอแซนค์ (Eysenck) ลาซาลัส (Lazarus) โวลเป้ (Wolpe) ดอลลาร์ดและมิลเลอร์ (Dollard & Miller) ครัมโบลต์ซ์ (Krumholtz) และแบนดูรา (Bandura) การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมว่าเป็นการนำหลักการและกระบวนการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการทดลองด้วยหลักการของการเรียนรู้อย่างเป็นระบบมาใช้ในเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปรับตัวที่ผิดพลาดของบุคคล โดยทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้ (ดวงมณี จงรักษ์. 2549: 183-184)

1. เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม สิ่งที่จะสังเกตเห็นได้ชัดและควรให้ความสำคัญ คือ พฤติกรรมภายนอก

2. ธรรมชาติมนุษย์ที่ควรเน้น คือ ปัจจุบันที่นี้ ขณะนี้
3. ทุกพฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พฤติกรรมไม่มีส่วนใดที่ติดต่อมาแต่กำเนิด
4. บุคลิกภาพของมนุษย์ไม่ได้ประกอบด้วยลักษณะนิสัย ซึ่งจะแสดงออกเหมือนกันในทุกสถานการณ์

เป้าหมายของการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อหาทางจัดพฤติกรรมในการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของผู้รับคำปรึกษา โดยพยายามให้ผู้รับคำปรึกษาได้เรียนรู้ที่จะสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมขึ้นใหม่ อันจะเป็นทางนำไปสู่การแก้ปัญหาสำหรับการเรียนรู้เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้น ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับบริการจะร่วมมือกันกำหนดจุดมุ่งหมายหรือพฤติกรรมที่ต้องการให้ชัดเจนลงไปก่อน จากนั้นจึงจะได้ช่วยกันวางแผนอย่างมีขั้นตอน โดยพยายามใช้แนวทางแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เพื่อแก้ไขปัญหา (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา; และวิไลลักษณ์ พงษ์โสภา. 2557: 144) ดังที่เจียร์นีย์ ทรงชัยกุล (2557: 8-13) ได้กล่าวถึงการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญดังนี้

1. การช่วยให้ผู้รับบริการได้เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ และเรียนรู้วิธีการที่ถูกต้อง เหมาะสมในการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้พึงประสงค์ได้มากขึ้น

2. การช่วยสร้างเสริมสภาพการเรียนรู้ใหม่ซึ่งเอื้ออำนวยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือมีปัญหาของผู้รับบริการ ให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถวัด หรือประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการได้

3. การช่วยให้ผู้รับบริการสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นปัญหาในปัจจุบันของเขา เช่น การไม่กล้าแสดงออกต่อหน้าสาธารณชน การกลัวความสูง ความมืด การใช้ยาสูบฝิ่น การติดอบายมุข การทะเลาะวิวาท การขาดเรียน การกลัวการสอบ การมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ปลอดภัย ฯลฯ ให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ตามเป้าหมาย (ดวงมณี จงรักษ์. 2549: 183-184)

เพ็ญนภา กุลนาคดล (2560: 162) ได้อธิบายเทคนิคที่ใช้ตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ดังนี้

1. เทคนิคการเสริมแรง เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจ มีความมั่นใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

2. เทคนิคการเรียนรู้จากตัวแบบ เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาจะเรียนรู้การสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นตัวแบบที่มีชีวิตในสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลอง หรือตัวแบบในภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเลียนแบบและเรียนรู้ทักษะใหม่ที่เป็นในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

3. การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก เทคนิคนี้จะมีประโยชน์เพื่อฝึกให้ผู้รับคำปรึกษามีพฤติกรรมที่เหมาะสมในหลากหลายสถานการณ์ เช่น การแสดงอารมณ์โกรธ การปฏิเสธ การยืนยันทนเองในการแสดงความรู้สึกต่าง ๆ เป็นต้น

4. การลดความรู้สึกหวั่นไหวอย่างเป็นระบบ เป็นเทคนิคที่ช่วยจัดความกลัว ความวิตกกังวล ที่ผู้ให้คำปรึกษามีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

5. การฝึกผ่อนคลาย เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาที่มีความวิตกกังวล ความเครียด การนอนไม่หลับ มีอาการลดลง

นอกจากนี้เทคนิคตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรม ยังมีอีกหลายเทคนิค ได้แก่ การจัดการตนเอง (Self-Management) การหยุดความคิด (Thought-Stopping) การชักซ้อมบทบาท (Behavior Rehearsal) เบียร์รางวัล (Token Economy) การทำสัญญาเรื่องพฤติกรรม (Contingency Contracting หรือ Behavioral Contracting) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นต้น (Thompson. 2003: 236-237; ดวงมณี จงรักษ์. 2549: 190)

2.5.3.2 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง

คอเรย์ (Corey. 2012: 394) อธิบายไว้ว่า การให้คำปรึกษาหรือการบำบัดแบบเผชิญความจริงของวิลเลียม กลาสเซอร์ (William Glasser) มีแนวคิดมุ่งเน้นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน บุคคลต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่ตัวเองเลือก ที่จะทำ เพราะปัญหาทุกปัญหาเกิดขึ้นในปัจจุบัน การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริงจะให้ความสนใจเรื่องราวในอดีตน้อยมาก ดังที่ วิลเลียม กลาสเซอร์ (William Glasser) เชื่อว่า บุคคลสามารถควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ถึงแม้ว่าอดีตจะส่งผลกับบุคคลก็ตาม แต่บุคคลก็ไม่จำเป็นต้องตกเป็นเหยื่อของอดีตที่ผ่านมา ถ้าบุคคลรู้จักที่จะเลือก อีกทั้งมีสมมุติฐานเบื้องต้นที่กล่าวว่า มนุษย์มีความมุ่งมั่นที่จะควบคุมชีวิตของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้น การเลือกอย่างมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองที่ถูกกลั่นกรองมาแล้ว จึงเป็นแนวทางของกระบวนการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง

แนวคิดที่สำคัญของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง คอเรย์ (Corey. 2012: 403 - 406) ระบุแนวคิดสำคัญของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง 4 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการและพฤติกรรมที่มีเป้าหมายของมนุษย์ (Human Needs and Purposeful Behavior) พฤติกรรมของมนุษย์มีเป้าหมาย และมีแหล่งกำเนิดมาจากภายในของบุคคล มากกว่าที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งภายนอก บุคคลมีแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และพฤติกรรมทั้งหมดของคนเรา มีเป้าหมายที่จะตอบสนองความต้องการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์พฤติกรรมของบุคคลมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการมีชีวิตรอด (Survival) ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and Belonging) ความต้องการอำนาจ (Power) ความต้องการอิสระ (Freedom) และความต้องการความสนุกสนาน (Fun)

2. การมุ่งเน้นภวนิยมหรือปรากฏการณ์ (Existential/ Phenomenological Orientation) ทฤษฎีทางเลือกเชื่อว่า บุคคลรับรู้สิ่งแวดล้อมตามความต้องการของตนเอง ไม่ใช่ตามสภาพความเป็นจริง ทฤษฎีทางเลือกมีสมมุติฐานที่สำคัญ การดำรงอยู่ว่ามั่นคงเป็นไปได้ที่คนจะเรียนรู้วิธีการควบคุมลักษณะภายในแทนการควบคุมลักษณะภายนอก นอกจากนั้นบุคคลสามารถเลือกเป้าหมายของตนเอง และบุคคลก็ต้องรับผิดชอบการเลือกนั้นด้วย สำหรับประเภทของโลกที่บุคคลสร้างขึ้นมานั้น บุคคลไม่ได้ตกเป็นเหยื่อหรือผู้ถูกช่วยเหลือ และบุคคลสามารถที่จะสร้างชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้

3. พฤติกรรมที่เป็นองค์รวม (Total Behavior) ทฤษฎีทางเลือกตั้งข้อสันนิษฐานว่า บุคคลสามารถควบคุมสิ่งที่ตนเองกระทำได้ ในเบื้องต้นควระเกิดความชัดเจนในพฤติกรรมโดยรวม (Total Behavior) จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจองค์ประกอบ 4 ด้านที่แตกต่างกัน คือ การกระทำ (Acting) การแสดงความรู้สึก (Feeling) การคิด (Thinking) และอาการทางร่างกาย (Physiology) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยรวมได้ จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่บุคคลกำลังกระทำ และสิ่งที่กำลังคิด

4. สาระสำคัญของทฤษฎีทางเลือก (The Essence of Choice Theory) ทฤษฎีทางเลือกเชื่อว่า บุคคลมีความสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ แนวทางที่บุคคลจะสามารถควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งรอบตัวเราได้โดยผ่านการที่บุคคลเลือกในสิ่งที่จะทำให้กระทำโดยไม่จำเป็นต้องกังวลถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต บุคคลจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพหากบุคคลนั้นดำเนินชีวิตและวางแผนชีวิตด้วยสิ่งที่เป็นปัจจุบัน

คอเรย์ คอเรย์ และคอเรย์ (Corey; Corey; & Corey. 2014: 130-131) ได้อธิบายถึงแนวคิดที่สำคัญ เป้าหมาย และเทคนิคของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริงที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ดังนี้

1. แนวคิดที่สำคัญ

1.1 มนุษย์มีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เมื่อเขารู้ว่าพฤติกรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทำให้เขาไม่สามารถได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ

1.2 เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้แล้ว มนุษย์ก็สามารถเลือกพฤติกรรมที่จะปรับเปลี่ยน เพื่อให้ตนเองเข้าใกล้สิ่งที่ต้องการมากที่สุด

2. เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

2.1 เป้าหมายทั่วไปของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง คือ การช่วยให้สมาชิกค้นพบทางเลือกที่เหมาะสมในการตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านการมีชีวิตอยู่ (Survival) ความรัก (Love) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Belonging) อำนาจ (Power) อิสราภาพ (Freedom) และความสนุกสนาน (Fun)

2.2 เพื่อช่วยให้สมาชิกรับผิดชอบต่อตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองต้องการ

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง

นิสทูล (Nystul. 2003: 251) ได้อธิบายถึงเทคนิคกระบวนการ WEDP ของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. “W” ย่อมาจากคำว่า Want หมายถึง ความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษาต้องให้การสนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษาบอกถึงสิ่งที่ตนเองต้องการ จำเป็น และการรับรู้ ซึ่งในขั้นตอนแรกของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสำรวจสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาต้องการโดยตั้งคำถามว่าอะไร หรือสิ่งใดบ้างที่คุณต้องการ เทคนิคนี้เป็นการสำรวจอัลบั้มภาพภายในของผู้รับคำปรึกษา เพื่อสะท้อนถึงการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาต้องการ

2. “D” ย่อมาจากคำว่า Do หมายถึง กระทำหรือการปฏิบัติ การสนับสนุนสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาจะกระทำและแนวทางของการรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ขั้นตอนที่สองนี้ ผู้ให้คำปรึกษาตั้งคำถามว่า คุณจะทำอะไร มีแนวทางอย่างไร หรือคุณจะทำอย่างไรกับสถานการณ์ตอนนี้ ในขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการประเมินพฤติกรรมของผู้รับคำปรึกษาที่แสดงออกในปัจจุบัน

3. “E” ย่อมาจากคำว่า Evaluation หมายถึง การประเมินตนเอง การสนับสนุนการประเมินตนเอง กลาสเซอร์เชื่อว่า เป็นแนวคิดหลักของการบำบัดแบบเผชิญความจริง การประเมินตนเองมีความสัมพันธ์กับการช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ตนเอง การประเมินตนเองเป็นขั้นตอนสำคัญในการให้คำปรึกษาในการช่วยเหลือผู้ให้คำปรึกษาในการจูงใจต่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง

4. “P” ย่อมาจากคำว่า Plan หมายถึง การวางแผน มีความสัมพันธ์กับการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาในการวางแผนสิ่งที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนเป็นแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในตนเองจากการประเมินตนเอง การวางแผนที่ดีนั้นต้องมีคุณลักษณะดังนี้ เรียบง่าย มีความเป็นไปได้ สามารถวัดได้ กระทำได้ทันที มีความสัมพันธ์ ควบคุมการดำเนินการโดยตนเอง มีข้อสัญญา และกระทำอย่างต่อเนื่อง

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริงยังมีเทคนิคที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เช่น การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การเป็นตัวแทน (Modeling) การใช้อารมณ์ขัน(Use of Humor) การเซ็นสัญญา (Contracts) และการวางแผนที่ชัดเจนเพื่อการปฏิบัติ (Specific Plans for Action) และเทคนิค WDEP ที่ช่วยสมาชิกกลุ่มมีแนวทางในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นต้น (Corey. 2012: 476)

2.5.3.3 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา

การให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา (Solution-focused Counseling Theory) เป็นการให้คำปรึกษาที่มีแนวคิดมุ่งเน้นอนาคต การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน และใช้ระยะเวลาสั้น พัฒนาขึ้นโดยสตีฟ เด ชาร์ส และอินซู คิม เบิร์ก (Steve de Shazer and Insoo Kim Berg) ในสถาบันครอบครัวบำบัดแบบระยะสั้น ในช่วงปี ค.ศ.1980 การให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา มุ่งเน้นในเรื่องของจุดแข็งและความหย่นตัวของบุคคล โดยมุ่งประเด็นไปที่ “ข้อยกเว้น” ของปัญหา

และกรอบแนวคิดของปัญหาผ่านการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง คอเรีย (Corey. 2012: 425-427, 472-473) ได้อธิบายถึงแนวคิด เป้าหมาย และเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ดังนี้

1. แนวคิดที่สำคัญ

1.1. การให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา มีหลักการอยู่บนพื้นฐานของการมองโลกในแง่ดีว่ามนุษย์มีพลังและศักยภาพ และความสามารถในการคิดหาทางออกที่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง

1.2. การให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา มีความแตกต่างจากวิธีการให้คำปรึกษาแบบดั้งเดิม โดยไม่ให้ความสนใจกับเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา แต่จะให้ความสำคัญกับปัจจุบันและอนาคต ผู้ให้คำปรึกษาจะสนใจกับสิ่งที่เป็นไปได้ ในการหาคำตอบให้กับปัญหา และความสนใจเพียงเล็กน้อยในตัวปัญหาและการสำรวจเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา

1.3. การให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหาค้นหาสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ ช่วยให้สมาชิกได้เห็นถึงข้อบกพร่องของปัญหา และตัวอย่างของความสำเร็จที่ต้องเกิดขึ้นบ้างในชีวิตของตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาจะค้นหาสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในตัวของสมาชิก และใช้สิ่งเหล่านี้เพื่อจัดเอาปัญหาออกไปให้เร็วที่สุด การที่สามารถบอกถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในตัวของสมาชิก และกระตุ้นให้เกิดขึ้นซ้ำอีกเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญที่สุด

2. เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

1. เพื่อช่วยให้สมาชิกได้ปรับเปลี่ยนเจตคติและภาษาในตนเองจากการประสบปัญหาของไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา

2. เพื่อช่วยกระตุ้นสมาชิกในการเลือกตั้งเป้าหมายที่ต้องการ

3. เพื่อช่วยสมาชิกให้สามารถระบุสมรรถนะและจุดแข็งที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง

3. บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษามีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยโดยนำเอามุมมอง ทรัพยากร และประสบการณ์เฉพาะของสมาชิกมาสร้างโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้และเข้าใจศักยภาพและทรัพยากรในตนเอง และช่วยเหลือสมาชิกในฐานะผู้ช่วยในการสนับสนุน กระตุ้นสิ่งต่าง ๆ ให้มีความสำคัญกับข้อบกพร่องมากกว่ามุ่งเน้นที่ตัวปัญหา

4. เทคนิคที่สำคัญ

คอเรีย (Corey. 2012: 434-436) ได้กล่าวถึงเทคนิคที่สำคัญของการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา ดังนี้

1. การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นเทคนิคหลักที่ผู้ให้คำปรึกษาใช้การตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้ความเข้าใจในประสบการณ์ของสมาชิก การตั้งคำถามจะต้องถามในลักษณะของการเคารพ จริงใจ ความสนใจที่จริงใจ และเปิดเผย การตั้งคำถามจะช่วยให้สมาชิกได้อธิบายสิ่งต่าง ๆ ในประสบการณ์ของตนเอง และผลที่ตามมาคือคำตอบที่มาจากตัวสมาชิกเองใน

ฐานะผู้เชี่ยวชาญ คำตอบของสมาชิกนี้จะป็นข้อมูลที่จะไปกระตุ้นความสนใจของผู้ในกลุ่มให้คิดตั้งคำถามต่อไป ดังนั้นคำถามจึงมาจากคำตอบก่อนหน้านี้ ส่วนสมาชิกคนอื่น ๆ จะได้รับกระตุ้นให้แสดงออกไปพร้อมกับผู้ให้คำปรึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่ม

2. คำถามข้อยกเว้น (Exception Questions) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาช่วยนำทางให้สมาชิกมีมุมมองว่า บางครั้งปัญหานั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้น เกิดขึ้นน้อยลง หรือไม่รุนแรง ข้อยกเว้นนั้นเป็นเรื่องของประสบการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นกับสมาชิก ที่ให้เหตุผลว่าปัญหาต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่แท้จริงแล้วปัญหาก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างที่ยึด เมื่อสมาชิกกลุ่มได้ระบุข้อยกเว้นได้แล้ว ตัวอย่างของความสำเร็จจะถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการให้สมาชิกสำรวจเป้าหมายที่สำคัญ และใช้จุดแข็งและทรัพยากรในตนเองเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย การสำรวจประสบการณ์ในอดีตจะทำให้สมาชิกรู้ว่าปัญหานั้นไม่ได้รุนแรงและคงอยู่เสมอไป ซึ่งทำให้สมาชิกเกิดพลังและใช้ทรัพยากรในตนเองในการหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้

3. คำถามปาฏิหาริย์ (Miracle Questions) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้บรรยายเกี่ยวกับชีวิตของตนเองหากปราศจากปัญหา การใช้คำถามปาฏิหาริย์ส่วนใหญ่ในประเด็นที่ว่า “สมมติว่ามีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ปัญหาที่มีอยู่มันเกิดหายไปในช่วงข้ามคืน คุณรู้ได้อย่างไรว่าปัญหาถูกแก้ไขแล้ว และจะมีอะไรที่จะแตกต่างไปจากเดิม” สมาชิกจะถูกกระตุ้นให้ตอบคำถามที่ว่า “อะไรที่จะแตกต่างไปจากเดิม” แทนที่จะมุ่งแต่รับปัญหา คำถามปาฏิหาริย์ได้ออกแบบมาเพื่อให้สมาชิกมีภาพในอนาคตในว่าชีวิตจะเป็นอย่างไรหากปัญหานั้นสิ้นหมดไป คำถามปาฏิหาริย์เป็นตัวอย่างหนึ่งของคำถามข้อยกเว้นที่เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งโดยปกติแล้วคำถามข้อยกเว้นจะเกี่ยวกับปัญหาในอดีต และเป็นเทคนิคในการตั้งเป้าหมายที่มีประโยชน์สำหรับสมาชิกที่ยังไม่เห็นภาพของปาฏิหาริย์ที่จะเกิดขึ้น การใช้คำถามปาฏิหาริย์เป็นวิธีการในการค้นหาเป้าหมายของสมาชิก ในสถานการณ์ต่าง ๆ และช่วยให้สมาชิกได้กำหนดเป้าหมายเล็กๆ ไปสู่การจัดการเป้าหมายใหญ่ได้

4. คำถามลำดับขั้น (Scaling Questions) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษาใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความต้องการในการแก้ปัญหา และเปลี่ยนแปลงที่เกิดตัวสมาชิกในเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก และการสื่อสารเป็นเรื่องยากที่จะสังเกต เช่น ถ้าสมาชิกกลุ่มบอกว่ารู้สึกวิตกกังวล ผู้นำกลุ่มอาจถามว่า “มีระดับคะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 10 คะแนน 0 เท่ากับ ความรู้สึกของสมาชิกที่มีความวิตกกังวลตั้งแต่เริ่มเข้ามาในกลุ่มนี้ และระดับคะแนนเต็ม 10 เท่ากับ ความรู้สึกของสมาชิกเมื่อมีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น และความวิตกกังวลหมดสิ้นไป ขอให้สมาชิกลองให้คะแนนว่าในตอนนี้นสมาชิกรู้สึกกังวลมากน้อยระดับใด?” หากสมาชิกจะให้คะแนนตนเองจากเริ่มต้นที่ 1 คะแนน แต่ก็แสดงให้เห็นว่าสมาชิกได้ปรับปรุง ผู้ให้คำปรึกษาอาจถามสมาชิกว่า สมาชิกทำสิ่งนั้นอย่างไร และสมาชิกจะอย่างไรเพื่อให้ระดับคะแนนเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้คำถามลำดับขั้นช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดความสนใจในสิ่งที่ตนเองกำลังปฏิบัติอยู่ และจะอย่างไรที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนเองตั้งใจไว้

จากแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นพฤติกรรม คือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโมเดลเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิค การให้ข้อมูลย้อนกลับ การเรียนรู้จากตัวแบบ การเสริมแรง เทคนิคกระบวนการ WDEP การแสดงบทบาทสมมติ เทคนิคการสร้างพันธสัญญา เทคนิคคำถามข้อยกเว้น เทคนิคคำถามปฏิกิริยา และเทคนิคคำถามลำดับขั้น

นอกจากทฤษฎีการให้คำปรึกษาในเอกสารข้างต้นแล้วในการสร้างโมเดลในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ผู้วิจัยได้ศึกษาและประยุกต์ใช้แนวทางการใช้กลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยา (Psycho-educational Strategic) เทคนิคสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา (Creative Techniques and Activities for Adolescent Counseling) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 กลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยาสำหรับวัยรุ่น เนื่องจากนักศึกษาเป็นช่วยวัยที่มีพัฒนาการอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่บุคคลสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ กลยุทธ์ดังกล่าวมีแนวคิดที่สำคัญคือ การสอนและให้ความรู้ช่วยให้วัยรุ่นสามารถเรียนรู้ในการควบคุมพฤติกรรม การค้นพบตนเอง ตลอดจนการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ ดังที่เจลดาร์ด และเจลดาร์ด (Geldard; & Geldard. 1999: 183) ได้อธิบายว่า กลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยาช่วยให้วัยรุ่นเกิดการควบคุมพฤติกรรม ค้นพบตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ การได้ความรู้ดังกล่าวช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาตัวตนและสร้างความรู้สึเกี่ยวกับโลกรอบตัวของพวกเขา กลยุทธ์นี้ส่งเสริมให้วัยรุ่นเข้าได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ใหม่ ๆ กระบวนการเหล่านี้จะทำให้วัยรุ่นค้นพบตัวเองได้

สำหรับเทคนิคที่ช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีหลายประการ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงการได้รับข้อมูล (Strategies to get information) กลยุทธ์การอธิบายสัมพันธ์ภาพ (Strategies to explain relationship) กลยุทธ์ในการอธิบายพฤติกรรม (Strategies to explain behavior) และกลยุทธ์ในการช่วยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Strategies to help change behavior) (Geldard; & Geldard. 1999: 183) ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคของกลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยาสำหรับวัยรุ่นนำไปประยุกต์ในการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมคือ เทคนิคเส้นเวลา (Time Line) ซึ่งสามารถช่วยให้วัยรุ่นได้รับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ โดยแสดงให้เห็นภาพของเส้นทางที่วัยรุ่นจะเดินไปตามลำดับเวลา อาจขึ้นอยู่กับอายุลำดับเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กและเคลื่อนย้ายจนถึงวัยผู้ใหญ่ หรืออาจจะใช้วันเพื่อระบุตำแหน่งตามแนว เทคนิคเส้นเวลาสามารถนำมาใช้ในการทำแผนที่ลำดับเหตุการณ์สำคัญและเพื่อประเมินเหตุการณ์ในชีวิตของวัยรุ่นที่ได้รับมา ทั้งในทางลบหรือทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ (เพ็ญนภา กุลนภาดล. 2560: 218-19)

แนวทางที่ 2 เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษาเป็นเทคนิควิธีการใหม่ที่แตกต่างจากเทคนิคการให้คำปรึกษาแบบดั้งเดิมที่ใช้การพูดคุยเป็นหลัก โดยเทคนิคเชิงสร้างสรรค์มีแนวคิดที่สำคัญคือ การใช้สื่อหรือกิจกรรมมาเป็นสิ่งกระตุ้นการพูดคุยกับผู้รับคำปรึกษา โดยเฉพาะขั้นตอนของการสร้างสัมพันธภาพและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยในการให้คำปรึกษา ดังที่สกล วรเจริญศรี (2560: 81) ได้กล่าวว่า เทคนิคเชิงสร้างสรรค์ในการให้คำปรึกษาเป็นการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายที่มีความใหม่และเหมาะสม ตลอดจนเป็นประโยชน์ รวมถึงการมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการใช้กิจกรรมและเทคนิคเชิงสร้างสรรค์กับผู้รับคำปรึกษา โดยเทคนิคดังกล่าวสามารถกระตุ้นการแสดงออกทั้งความคิด ความรู้สึกและกระตุ้นการสื่อสารต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษาได้

สำหรับเทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปประยุกต์ในการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 1) เทคนิคการใช้การเลือกสิ่งของ (Choose an Object Techniques) เพียร์สัน (สกล วรเจริญศรี. 2560: 127; อ้างอิงจาก Pearson. 1997) ได้อธิบายถึงการใช้เทคนิคการเลือกสิ่งของเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นการแสดงความคิด ความรู้สึก การจินตนาการ รวมถึงระดับปัญหาต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขออกมาได้ 2) เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique) สำหรับการใช้เทคนิคการวาดรูปคนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษา และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านการวาดภาพ ตลอดจนเพื่อใช้ในการประเมินผู้มาขอรับคำปรึกษาด้วย (สกล วรเจริญศรี. 2560: 12, 109; อ้างอิงจาก Cheung. 2006) 3) กิจกรรม ความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best and Bad Memory) เทคนิคความทรงจำที่ดีและไม่ดีมีฐานคิดจากวิธีการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการพัฒนาเทคนิคเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจตนเองเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ ตลอดจนเรื่องราวที่เป็นความรู้สึกค้างคาใจมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพและการสำรวจความรู้สึก (สกล วรเจริญศรี. 2560: 147; อ้างอิงจาก Karp, Butler; & Bergstrom. 1998) 4) กิจกรรมสิ่งดีๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life) มีฐานคิดจากวิธีการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการพัฒนาเทคนิค มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพ พัฒนาความเชื่อมั่นและการเห็นคุณค่าในตนเอง (สกล วรเจริญศรี. 2560: 158; อ้างอิงจาก Thomas. 2014) และ 5) เทคนิคงานศพ (The Funeral) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สามารถเผชิญความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกเกี่ยวกับการตายในช่วงชีวิตต่าง ๆ เริ่มต้นผู้ให้คำปรึกษาจะถามสมาชิกกลุ่มโดยให้แยกตนเองออกจากสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการตายของตนเอง โดยให้สมาชิกนึกถึงวันเวลา สถานที่และสาเหตุของการตาย จากนั้นสอบถามสมาชิกเกี่ยวกับภาพในงานศพว่า มีบุคคลใดอยู่ในงานศพบ้าง บุคคลเหล่านั้นกำลังพูดและรู้สึกอย่างไร มีสิ่งใดที่สมาชิกรู้สึกว่ายังมีภาระที่ยังค้างคาใจ และแบ่งปันประสบการณ์ความคิดเห็นร่วมกัน (Thomson. 2003: 51)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการให้คำปรึกษาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา ตลอดจนใช้กลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยา และเทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการสรุปเป้าหมายและเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษา

ทฤษฎีการให้คำปรึกษา	เป้าหมาย	เทคนิค
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด	1. ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาปรับเปลี่ยนความคิดผิดพลาดของการคิดและสกีมา (Schema) โดยผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา มีสติตระหนักถ้าความเชื่อที่ไม่เกิดประโยชน์ และปรับเปลี่ยนโดยอาศัยเทคนิค พฤติกรรมและการรู้จักคิด 2. ส่งเสริมให้มีวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3. สนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถทำหน้าที่เป็นผู้บำบัดตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาสอนผู้รับคำปรึกษาให้รู้จักประมวลข้อมูลด้วยตนเอง รู้จักพัฒนาทัศนคติที่สนับสนุนความคิดที่เหมาะสมตรงกับความจริง เพื่อจัดการกับปัญหาในอนาคตอย่างปราศจากการสนับสนุนของผู้ให้คำปรึกษา	1. การชี้แนะเพื่อการค้นพบ 2. เทคนิค 3 คำถาม 3. การบ่งบอกความคิดอัตโนมัติ 4. การเข้าใจความหมายเฉพาะ 5. การท้าทายอย่างเด็ดขาด 6. การลดความหยาบ 7. การกำหนดข้อดีและข้อเสีย 8. การฝึกซ้อมความคิด
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม	1. เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มประสบความสำเร็จในการยอมรับตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข 2. เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มยอมรับผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข	1. การสอนทฤษฎี A-B-C 2. การโต้แย้งแสดงความคิดเห็น 3. การสอนประโยคกับตัวเองเพื่อการเผชิญปัญหา

ตาราง 2 (ต่อ)

ทฤษฎีการให้ คำปรึกษา	เป้าหมาย	เทคนิค
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบ เหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (ต่อ)	3. ช่วยให้สมาชิกแยกแยะความแตกต่าง ระหว่างเป้าหมายที่เป็นจริงกับ เป้าหมายที่ไม่จริง และการพ่ายแพ้ ต่อตนเองกับการสร้างเสริมเป้าหมาย ในตนเอง 4. สอนผู้รับคำปรึกษากลุ่มเกี่ยวกับ วิธีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ อารมณ์และพฤติกรรมที่สมบูรณ์	4. การใช้สุขภาพจิตศึกษา 5. การให้การบ้านด้านการคิด 6. การยอมรับอย่างปราศจาก เงื่อนไข 7. การจินตนาการภาพเหตุผล- อารมณ์ 8. การใช้อารมณ์ขัน 9. การต่อสู้กับความอับอาย 10. บทบาทสมมติ 11. การให้การบ้าน 12. การเสริมและการลงโทษ 13. เทคนิคการฝึกทักษะ
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบยึด บุคคลเป็น ศูนย์กลาง	เพื่อสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและ ไว้วางใจในกระบวนการให้คำปรึกษา โดยใช้สัมพันธภาพที่ทำให้สมาชิกได้ สามารถสำรวจความรู้สึกของตนเองได้ อย่างเต็มที่ เกิดการตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ อุปสรรคต่อการเจริญงอกงาม	1. การฟังอย่างใส่ใจ 2. การฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ 3. การสะท้อนความรู้สึก 4. การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข 5. การตั้งคำถาม
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบ เกสตัลท์	การเพิ่มการตระหนักรู้ ในลักษณะของ สร้างการเจริญงอกงามด้วยตัวเอง การ ตระหนักรู้ จำเป็นที่ต้องมีการรู้เกี่ยวกับ ตนเอง ความรับผิดชอบในสิ่งที่เลือก ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การอยู่กับ ประสบการณ์ในปัจจุบัน การยอมรับ ตนเอง และความสามารถในการสร้าง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	1. การเผชิญ 2. การสัมผัสความรู้สึกของตนเอง 3. แก้อั้วางเปล่า 4. เกมการสนทนา 5. การสร้างการจินตนาการ 6. การฝึกซ้อมพฤติกรรม 7. เทคนิคการพูดรอบวง

ตาราง 2 (ต่อ)

ทฤษฎีการให้ คำปรึกษา	เป้าหมาย	เทคนิค
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบ พฤติกรรมนิยม	1. การช่วยให้ผู้รับบริการได้เรียนรู้ พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ และ เรียนรู้วิธีการที่ถูกต้อง เหมาะสมใน การพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของตนเองให้พึงประสงค์ได้มากขึ้น 2. การช่วยสร้างเสริมสภาพการเรียนรู้ ใหม่ซึ่งเอื้ออำนวยในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือมีปัญหา ของผู้รับบริการ ให้เป็นพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง สามารถวัด หรือประเมินผลการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผู้รับบริการได้ 3. การช่วยให้ผู้รับบริการสามารถ ปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมเฉพาะ เจาะจงซึ่งเป็นปัญหาในปัจจุบัน	1. การเสริมแรง 2. การเรียนรู้จากตัวแบบ 3. การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก 4. การลดความรู้สึกหวั่นไหวอย่างเป็นระบบ 5. การฝึกผ่อนคลาย
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบ เผชิญ ความจริง	1. เป้าหมายทั่วไปของการให้คำปรึกษา แบบเผชิญความจริง คือ การช่วยให้ สมาชิกค้นพบทางเลือกที่เหมาะสม ในการตอบสนองความต้องการของ ตนเองในด้านการมีชีวิตอยู่ ความรัก และความรู้สึกเป็นเจ้าของ อำนาจ อิสรภาพ และความสนุกสนาน 2. เพื่อช่วยให้สมาชิกรับผิดชอบต่อ ตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ เป็นผลมาจากความพึงพอใจในสิ่งที่ ตนเองต้องการ	1. กระบวนการ WEDP 2. การแสดงบทบาทสมมุติ 3. การใช้ตัวแบบ 4. การใช้อารมณ์ขัน 5. การเซ็นสัญญา

ตาราง 2 (ต่อ)

ทฤษฎีการให้ คำปรึกษา	เป้าหมาย	เทคนิค
ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบ เน้นการแก้ปัญหา	1. เพื่อช่วยให้สมาชิกได้ปรับเปลี่ยน เจตคติและภาษาในตนเองจากการ ประสบปัญหาของไปสู่แนวทางการ แก้ไขปัญหา 2. เพื่อช่วยกระตุ้นสมาชิกในการเลือก ตั้งเป้าหมายที่ตนเองต้องการ 3. เพื่อช่วยสมาชิกให้สามารถระบุ สมรรถนะและจุดแข็งที่จะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงตนเอง	1. การตั้งคำถาม 2. คำถามข้อยกเว้น 3. คำถามปาฏิหาริย์ 4. คำถามลำดับขั้น
กลยุทธ์การให้ การศึกษาทาง จิตวิทยา	1. ช่วยให้สมาชิกสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และ สามารถเรียนรู้พัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างตนเองกับผู้อื่น	1. เส้นเวลา
เทคนิคเชิง สร้างสรรค์และ กิจกรรมในการให้ คำปรึกษา	1. ใช้สื่อหรือกิจกรรมมาเป็นสิ่งกระตุ้น การพูดคุยกับผู้รับคำปรึกษา โดยเฉพาะ ขั้นของการสร้างสัมพันธภาพและสร้าง บรรยากาศที่เอื้ออำนวยในการให้ คำปรึกษา	1. การใช้การเลือกสิ่งของ 2. การวาดรูปคน 3. งานศพ 4. กิจกรรม ความทรงจำที่ดีและไม่ 5. กิจกรรมสิ่งดี ๆ ในชีวิต

2.6 เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรมเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการและเทคนิคการฝึกอบรมมีอยู่มากมายหลายประเภท หลายรูปแบบ นักวิชาการได้พยายามจัดประเภทต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจากลักษณะของการเรียนรู้ บทบาทของวิทยากรหรือผู้สอน บทบาทของผู้รับการฝึกอบรม การใช้สื่อทัศนูปกรณ์เป็นศูนย์กลางเรียนรู้ หรือแบ่งตามลักษณะของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มเป็นสำคัญ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อามอดท์ (Aamodt. 2013: 274) ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกอบรมเอาไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การฝึกอบรมประเภทที่เน้นการฝึกอบรมในห้องเรียน (Classroom Setting) ได้แก่ การบรรยาย (Lecture) กรณีศึกษา (Case Study) สถานการณ์จำลอง (Simulation) บทบาทสมมติ (Role Playing) เทคนิคตัวแบบ (Behavior Modeling) การใช้วิดีโอ (Video/DVD)

2. การฝึกอบรมประเภททางไกล (Distance Learning) ได้แก่ วัสดุประเภทสิ่งพิมพ์ (Printed Materials) การใช้วิดีโอ (Video/DVD) วิดีโอเชิงโต้ตอบ (Interactive Video) การติดตามรายการตามความต้องการส่วนบุคคล (Podcast) สัมมนาออนไลน์ (Webinar) การถ่ายทอดผ่านอินเทอร์เน็ต (Webcast)

3. การฝึกอบรมประเภทเรียนรู้ขณะปฏิบัติงานจริง (On-the-job Learning) ได้แก่ การใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน (Job Rotation) การฝึกหัดงาน (Apprenticeship Training) การสอนงาน (Coaching) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) และการประเมินผล การปฏิบัติงาน (Performance Appraisal)

ซวาร์ทและคณะ (Swart. 2005: 263) ได้นำเสนอรูปแบบและเทคนิคการฝึกอบรมในเชิงจิตวิทยาที่เหมาะสม โดยแบ่งออกเป็นเทคนิคการฝึกอบรมตามลักษณะขนาดกลุ่ม (Group Size) จำนวน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เทคนิคการฝึกอบรมสำหรับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ (Large Group) เทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป ได้แก่ การบรรยาย (Lecture) กรณีศึกษา (Case Study) การระดมพลสมอง (Brainstorming) การบันทึกเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident) อภิปรายเป็นหมู่คณะ (Group Discussion) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การแสดงละคร (Drama) การฝึกปฏิบัติ (Exercises) เกมส์ (Game) การเรียนรู้นอกสถานที่ (Outdoor Learning)

2. เทคนิคการฝึกอบรมสำหรับกลุ่มที่มีขนาดเล็ก (Small Group) เทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มที่มีขนาดเล็ก ได้แก่ การจัดกลุ่มอภิปรายแบบฟิลลิป 66 (Phillip 66 or Buzz Group) ม้าหมุน (Carousel) การนั่งแบบเกือกม้า (Horseshoe) การแข่งขันระหว่างกลุ่ม (Inter-group Competition) กลุ่มทางเลือก (Option Group) การจับคู่ (Pairs) การเปลี่ยนกลุ่ม (Shifting Sub Groups)

3. เทคนิคการฝึกอบรมสำหรับเอกัตบุคคล (Individual) เทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับรายบุคคล ได้แก่ การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงานจริง (On-the-job training) แบบสอบถาม (Checklist and Questionnaires) การสอนงานและการกำกับติดตาม (Coaching and Mentoring)

ดังนั้น เทคนิคการฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกระบวนการฝึกอบรมที่สามารถช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ และคุณลักษณะที่ดี หรือคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการฝึกอบรม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) เทคนิคการฝึกอบรมเน้นวิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 2) เทคนิคการฝึกอบรมเน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และ 3) เทคนิคการฝึกอบรมเน้นการใช้สื่อ (สมคิด บางโม. 2559: 86-94; เสน่ห์ จัยโต. 2558: 161-165; ชูชัย สมितिไกร. 2556: 176) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เทคนิคการฝึกอบรมเน้นวิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

1.1 การบรรยาย (Lecture) เป็นการถ่ายทอดเนื้อหาที่ได้เตรียมไว้แล้วให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการพูดของวิทยากรเป็นสำคัญ การบรรยายเป็นการอธิบายสาระความรู้ต่าง ๆ โดยวิทยากร ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) จากวิทยากรสู่ผู้รับการอบรม วิทยากรมีบทบาทสำคัญมากในการใช้เทคนิคนี้ เพราะวิทยากรเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาในแง่ปริมาณและประเด็นที่จะบรรยาย เนื้อหาสำหรับการบรรยาย รวมทั้งสื่อที่ใช้ประกอบการบรรยาย เช่น แผ่นใส รูปภาพ Power point DVD เป็นต้น

ในการบรรยายที่ดีวิทยากรจะต้องกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน มีการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับภูมิหลังของผู้รับการฝึกอบรม พร้อมทั้งยกตัวอย่างที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว สามารถใช้ทำทางประกอบ สื่ออุปกรณ์ การใช้คำถามก็มีผลต่อการบรรยายที่ประสบความสำเร็จ ขั้นตอนบรรยายที่ดีควรเริ่มจากการนำเข้าสู่บทเรียน การเสนอเนื้อหา และการสรุป

1.2 การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) เป็นการสนทนาระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3-6 คน ในหัวเรื่องที่กำหนดไว้ โดยมีพิธีกร (Moderator) เป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายและเปิดโอกาสให้ผู้รับการอบรมซักถามปัญหาได้ โดยปกติแล้วการอภิปรายมักจะใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง และมักแบ่งการอภิปรายออกเป็นสองรอบ การอภิปรายที่ดีจะทำให้เกิดการองค์ความรู้มาก ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำหน้าที่พิธีกรและผู้ดำเนินรายการที่อยู่บนเวที ขั้นตอนการอภิปรายเป็นคณะเริ่มจากผู้ดำเนินรายการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา และแนะนำวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน แล้ววิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนอภิปราย โดยอาจกำหนดเวลาคนละ 15-20 นาที หลังจากนั้นเปิดโอกาสให้มีการซักถามได้ สุดท้ายผู้ดำเนินรายการสรุปก่อนจบการอภิปราย

1.3 การบรรยายเป็นชุด หรือการประชุมวิชาการ (Symposium) เป็นการบรรยายโดยมีวิทยากร หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญประมาณ 2- 6 คน มีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายและสรุปการอภิปราย การบรรยายเป็นชุด หรือการประชุมทางวิชาการ มีลักษณะคล้ายการอภิปราย เป็นคณะแต่เน้นหัวข้อวิชาเป็นสำคัญ จะไม่มีลักษณะของการสนทนาระหว่างการบรรยาย วิทยากรแต่ละคนจะบรรยายขอบเขตเนื้อหาและแนวทางที่กำหนดไว้ เมื่อเสร็จสิ้นการบรรยายจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามปัญหาต่าง ๆ ได้ การบรรยายเป็นชุด หรือการประชุมวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และจุดประกายความคิดแก่ผู้ฟัง เสนอวิทยาการหรือสาระที่นำรู้ใหม่ ๆ และลึกซึ้ง เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างกระชับตรงไปตรงมา และสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็นระหว่างผู้อภิปรายและผู้ฟัง อีกทั้งผู้ฟังไม่เบื่อหน่ายเพราะมีผู้บรรยายหลายคน แต่ละคนจะพูดในเนื้อหาไม่ซ้ำกัน

1.4 การสาธิต (Demonstration) เป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้รับการอบรมเห็นถึงการปฏิบัติจริง และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองปฏิบัติตามและซักถามปัญหา เทคนิคนี้วิทยากรไม่เพียงแต่บอกเท่านั้น แต่จะแสดงโดยกระทำเป็นแบบอย่างให้ดูอีกด้วย ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความศรัทธาของผู้รับการฝึกอบรมมากขึ้น การสาธิตมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดความเข้าใจและเห็นการปฏิบัติจริง โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ วิทยากรต้องมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สาธิต และผู้รับการฝึกอบรมต้องมีจำนวนที่ไม่มากจนเกินไป

1.5 การอภิปรายแบบปวงจาวิชสนา (Colloquy Method) เป็นการอภิปรายซึ่งประกอบด้วย บุคคลประมาณ 6 - 8 คน โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนครึ่งหนึ่ง และบุคคลอีกครึ่งเป็นตัวแทนจากผู้เข้ารับการอบรม โดยมีพิธีกรเป็นผู้กำหนดประเด็นและความเชื่อมโยงคำถามคำตอบ ขั้นตอนก็เริ่มจากผู้ดำเนินรายการกล่าวนำถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหา และแนะนำวิทยากรและตัวแทนผู้รับการอบรมแล้วเชิญตัวแทนซักถาม จากนั้นให้วิทยากรตอบ การตั้งคำถามให้เจาะใจตรงประเด็นก็เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้เทคนิคนี้ประสบความสำเร็จ

1.6 การสอนงาน (Coaching) เป็นการแนะนำให้รู้จักวิธีการปฏิบัติงานให้ถูกต้อง โดยจะเป็นการสอนหรืออบรมในระหว่างการปฏิบัติงาน อาจจะสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งผู้สอนต้องมีประสบการณ์และทักษะในเรื่องที่สอนจริง ๆ การสอนงาน ผู้ที่สอนงานมีบทบาทเปรียบเสมือน โค้ช ที่มีหน้าที่ช่วยให้พนักงานได้รับรู้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

2. เทคนิคการฝึกอบรมเน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

2.1 บัชรูปหรือการประชุมย่อย (Buzz Group) การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Session) บางครั้งถูกเรียกว่า บัชรูป หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อคือ ฟิลลิป66 (Phillip66) เป็นวิธีการแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อยจากกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยจะประมาณ 2-6 คน โดยไม่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายที่นั่ง เพื่อพิจารณาหัวข้อ ประเด็นปัญหา อาจเป็นปัญหาเดียวกันหรือแตกต่างกัน ในช่วงเวลาที่กำหนด มีวิทยากรคอยช่วยเหลือทุกกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะต้องเลือกประธานและเลขานุการกลุ่มเพื่อดำเนินการ แล้วนำความคิดเห็นของกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ ส่วนใหญ่แล้วเทคนิคนี้จะใช้ในกรณีที่มีข้อจำกัดเรื่องการเคลื่อนย้ายที่นั่งไม่สะดวก

2.2 การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นการประชุมกลุ่ม ซึ่งเปิดโอกาสและกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยปราศจากข้อจำกัด การวิพากษ์วิจารณ์ หรือการตัดสินคุณค่าใด ๆ กระตุ้นกลุ่มให้ใช้ความคิดในการหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเสรี มุ่งปริมาณความคิดมากที่สุด เท่าที่จะมากได้ภายใต้เวลาจำกัด โดยปกติทั่วไปไม่ควรเกิน 20 – 30 นาที ขั้นตอนของการระดมสมองเริ่มจากการกำหนดปัญหา กำหนดเวลา แล้วแบ่งกลุ่มให้ระดมสมองด้วยการเลือกประธานและเลขานุการของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มช่วยกันระดมพลังสมอง จากนั้นนำเสนอผลที่ได้จากการระดมพลังสมองต่อที่ประชุมใหญ่ การระดมพลังสมองจะทำให้เรามีสีสันมากยิ่งขึ้น

2.3 กรณีศึกษา (Case Study) การฝึกอบรมด้วยกรณีศึกษานี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกที่คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard Business School) และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอเมริกา กรณีศึกษาเป็นการนำเสนอข้อมูลที่มาจากรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เสนอให้ผู้รับการอบรมพิจารณา วิเคราะห์ อภิปรายและตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับปัญหาในเหตุการณ์นั้น หรือภายใต้สถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงความจริงมากที่สุด เพราะการใช้กรณีศึกษาเพื่อการฝึกอบรมเป็นไปเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้มาประยุกต์ใช้ รู้จักการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ และการฝึกฝนการทำงานร่วมกันเป็นสำคัญ

2.4 บทบาทสมมติ (Role Playing) คือ กิจกรรมซึ่งกำหนดให้ผู้รับการอบรมแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่ได้กำหนดไว้ ในสถานการณ์ที่เหมือนจริง การแสดงบทบาทมีจุดประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้มีความเข้าใจในบทบาทและสถานการณ์นั้น ส่งเสริมให้ผู้รับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติทักษะ หรือขั้นตอน วิธีการที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และช่วยให้ผู้รับการอบรมมีความเชื่อมั่นในการจัดการปัญหา หรือเผชิญกับสถานการณ์จริง การแสดงบทบาทสมมติวิทยากรจะอธิบายถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ จากนั้นวิทยากรจะกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แสดง โดยผู้แสดงจะต้องแสดงตามความรู้สึกนึกคิด ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับให้สมจริงมากที่สุด ในระหว่างที่แสดงนั้นให้ผู้เข้ารับการอบรมสังเกต ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้น จากนั้นมีการอภิปรายและวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างและเพราะอะไร

2.5 การแสดงละครสั้น (Skit or Playlet) เป็นเทคนิคที่ใช้ละครสั้นหรือการแสดงละครที่มีความคล้ายคลึงกับการแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำเสนอประเด็นปัญหา สภาพ เหตุการณ์ที่กำหนดให้ โดยวิทยากรมอบหมายให้ผู้รับการอบรมหรือผู้แสดง ซึ่งแตกต่างจากการแสดงบทบาทสมมติตรงที่ผู้แสดงได้ชักซ้อมการแสดงตามบทบาทที่กำหนดให้ไว้ล่วงหน้าได้ ดังนั้น การแสดงละครสั้น จึงเป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่สามารถใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้รับการฝึกอบรมเพื่อนำไปสู่การเปิดการอภิปรายกลุ่มต่อไป

2.6 การสัมมนา (Seminar) เป็นการประชุมของผู้ปฏิบัติงานของผู้ที่มีลักษณะงานอย่างเดียวกัน หรือมีบทบาทหน้าที่ที่คล้ายกันประสบปัญหาเหมือน ๆ กัน ซึ่งวิธีการเปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละคนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างเสรี โดยมีผู้ดำเนินรายการ หรือผู้อภิปราย (Moderator) ทำหน้าที่นำการอภิปราย และสรุปประเด็นการอภิปรายของสมาชิกที่เข้าร่วมการสัมมนา โดยวัตถุประสงค์สำคัญของการสัมมนา คือ เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น แสวงหาแนวทางการปฏิบัติในการแก้ปัญหา การเปลี่ยน หรือการพัฒนาในองค์กรภายใต้สภาพการณ์ปัจจุบัน หรือเพื่อตัดสินใจหรือกำหนดข้อตกลง นโยบายร่วมกัน

2.7 การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) เทคนิคนี้เป็นการนำผู้รับการอบรมไปยังแหล่งเรียนรู้ พื้นที่จริง หรือสถานที่อื่น นอกจากสถานที่ฝึกอบรม เพื่อให้ศึกษาสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ได้พบเห็นหรือสัมผัสจากของจริง ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์หรือมุมมองของผู้รับการอบรมที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวางมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมในการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ตรงจากสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้

2.8 เกมการบริหาร (Management Games) เป็นการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าร่วมกลุ่มที่มีสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีการแข่งขันระหว่างกลุ่มเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เน้นการปฏิบัติเหมือนเหตุการณ์จริง อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสาร การตัดสินใจ การวางแผน มนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ ขนาดของกลุ่มในการแข่งขันขึ้นอยู่กับเกมที่นำมาใช้

2.9 การฝึกอบรมโดยการลงมือปฏิบัติงาน (On the job training: OJT) เป็นการฝึกอบรมที่เรียนรู้งานขณะที่ผู้รับการอบรมปฏิบัติงานไปด้วย โดยให้สังเกตการณ์ทำงานของพนักงานที่มีความชำนาญและลงมือปฏิบัติงานตามคำแนะนำ ส่วนใหญ่เทคนิควิธีการนี้จะใช้กับพนักงานใหม่ให้มีโอกาสเรียนรู้การปฏิบัติงานในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในองค์กรและเป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ใช้มาอย่างช้านานและยังแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ในการฝึกอบรมพนักงานใหม่ ใช้เทคนิควิธีการฝึกอบรมโดยการลงมือปฏิบัติงาน (Aamodt. 2013: 288)

2.10 การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulations) การฝึกอบรมโดยอาศัยสถานการณ์จำลอง สภาพแวดล้อมจำลองที่แทนสภาพจริง หรือใช้การฝึกโดยอุปกรณ์จำลอง (Machine Simulator) โดยอาศัยอุปกรณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นการจำลองการทำงานจริงของลักษณะของกระบวนการ การผลิต เครื่องจักร หรือเครื่องยนต์ ดังที่พบเห็นในการฝึกนักบินในเครื่องฝึกบินจำลอง (Flight Simulator) ซึ่งเป็นการฝึกอบรมนอกการปฏิบัติงาน (Off the Job Training) การฝึกอบรมลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้ฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เหมือนสภาพจริงมากที่สุด

3. เทคนิคการฝึกอบรมเน้นการใช้สื่อ

เดสเลอร์ (สุจิตรา ธนาคันท์. 2553: 64; อ้างอิงจาก Dessler. 2003) ได้กล่าวถึงวิธีการอบรมโดยประยุกต์ใช้สื่อต่าง ๆ กับการฝึกอบรมดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. โสตทัศนูปกรณ์ (Audiovisual Tools) การใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการฝึกอบรม เช่น ภาพยนตร์ Power Point, VDO Conference โสตทัศนูปกรณ์ และวิดีโอเทปเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมาก มีการใช้งานอย่างกว้างขวาง โสตทัศนูปกรณ์มีราคาแพงกว่าการใช้การบรรยายในห้องประชุมมาก แต่ก็มีข้อดีประการหนึ่ง โสตทัศนูปกรณ์จะมีความเหมาะสมในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ เมื่อต้องการแสดงวิธีการที่เป็นไปตามลำดับขั้น เช่น การสอนซ่อมโทรทัศน์ ผู้บรรยายจะต้องสามารถแสดงการกระทำ ตอบคำถามและสามารถแสดงการเคลื่อนไหวเร็วหรือช้า ก็ได้

2. การฝึกอบรมโดยการชมวิดีโอเทป (Videotapes) หรือคลิปลิพิดทัศน์ (VDO Clip) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่นิยมใช้กันมาก โดยเฉพาะในองค์กรธุรกิจขนาดเล็กที่ไม่สามารถใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีราคาแพงได้ นอกจากนั้นการฝึกอบรมโดยการชมวิดีโอเทปยังมีความยืดหยุ่นต่อองค์กรอื่น ๆ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Behavior Modeling) จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมโดยการชมวิดีโอเทป มีประโยชน์ในการแสดง หรืออธิบายทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเรียนรู้และการฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์ (E-learning and E-training) การเรียนรู้และการฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นผลมาจากการประยุกต์ใช้และผสมผสานระหว่างเว็บไซต์เทคโนโลยีกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน โดยการเรียนรู้และการฝึกอบรม อิเล็กทรอนิกส์มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และแก้ปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่และเวลาในการเรียน ซึ่งจะเกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อการขยายโอกาสในการเรียนหรือการเข้าถึงเนื้อหาได้ตามสะดวกของผู้เรียน

นอกจากนี้ ไพโรจน์ สติธยากร (พรเทพ เสถียรนพเก่า. 2553: 54; อ้างอิงจาก ไพโรจน์ สติธยากร. 2547) ได้สรุปการเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ 3 ด้าน ของบลูมและคณะ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เทคนิคการฝึกอบรมที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ (Knowledge) ได้แก่ เทคนิคต่อไปนี้ ประกอบด้วย การบรรยาย (Lecture) การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) การบรรยายเป็นคณะ (Symposium) การประชุมอภิปราย (Conference) ทัศนศึกษา (Field Trip) โครงการศึกษา (Project Methods) การสอนโดยใช้ภาพยนตร์ (Film) การสอนงาน (Coaching) การฝึกอบรมพร้อมปฏิบัติงานจริง (On-the-job Training) การระดมสมอง (Brainstorming) แบบเรียนสำเร็จรูป (Programmed Instruction) และการสัมมนา (Seminar)

2. เทคนิคการฝึกอบรมที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะ ประกอบด้วย การสาธิต (Demonstration) การทำงานในฐานะผู้ช่วยหรือลูกมือชั่วคราว (Apprenticeship) การฝึกปฏิบัติ (Exercise) โครงการศึกษา (Project Methods) คณะทำงานชั่วคราว (Task Force) การฝึกปฏิบัติงานในเวลาจำกัด (In-basket) การฝึกอบรมพร้อมปฏิบัติงานจริง (On-the-job-training) วิธีประสบเหตุการณ์ (Incident Method) เกมการบริหาร (Management Games) การสอนงาน (Coaching) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulations)

3. เทคนิคการฝึกอบรมที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเจตคติ ประกอบด้วย การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) กรณีศึกษา (Case Study) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulations) เกมการบริหาร (Management Game) การฝึกอบรมเพื่อรู้เขารู้เรา (Sensitivity Training) การประชุมกลุ่มซินดิเคต (Syndicate) การฝึกปฏิบัติ (Exercise) วิธีประสบเหตุการณ์ (Incident Method) และการสังเกตพฤติกรรม (Fishbowl)

จากการทบทวนเอกสารดังกล่าว พบว่า เทคนิคในการฝึกอบรมมีหลายประเภท ในการเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม อาจจะสามารถเลือกใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือเลือกใช้วิธีการแบบผสมก็สามารถทำได้ โดยทั่วไปแล้วควรพิจารณาเลือกวิธีการที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่ใช้ในการฝึกอบรมและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้รับการฝึกอบรมมากกว่า อีกทั้งเสนอ จั๊ยโต (2558: 166) ได้กล่าวว่า การจะใช้รูปแบบเทคนิคการฝึกอบรมแบบใดให้ยึดหลักการบูรณาการ เพื่อทำให้เกิดความหลากหลายในการนำเสนอเนื้อหา สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในการฝึกอบรมอยู่ตลอดเวลา อามอดท์ (Aamodt. 2013: 274) ให้ข้อเสนอแนะว่า โปรแกรมของการฝึกอบรมอาจจะมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้หลายข้อ การฝึก อบรมที่ดีจึงควรใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ไว้ว่า ต้องการพัฒนาด้านความรู้และด้านจิตลักษณะ และพฤติกรรมของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จึงได้เลือกวิธีการฝึกอบรมที่ผสมผสาน เช่น การบรรยาย การระดมสมอง การสร้างสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ กรณีศึกษา และการอภิปรายกลุ่ม และคลิปวิดีโอ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเนื้อหา ผู้เข้ารับการอบรม และเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้โครงการฝึกอบรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ดังที่บีช (Biech. 2005: 83) ได้เสนอแนะกลยุทธ์เพื่อสร้าง การเรียนรู้ด้วยการเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมไว้ดังต่อไปนี้ 1) ด้านความรู้ ได้แก่ เทคนิคการอ่านบทความ การบรรยาย การใช้แผนภูมิ การใช้เทปเสียง การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบบัช 2) ด้านทักษะ ได้แก่ เทคนิคการใช้กรณีศึกษา การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การใช้ดีวีดีและการฝึกปฏิบัติ แบบฝึกหัด เอกสาร 3) ด้านเจตคติ ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การโต้เถียง การใช้เกมส์ แบบฝึกหัด และการวิเคราะห์ตนเอง เป็นต้น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ลอยด์ (loyd. 1982: Online) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของวิธีการ 2 รูปแบบ ในการเื้ออำนวยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาในครั้งนี้พยายามกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนในอเมริกา จำนวน 16 คน ในการอภิปรายกลุ่มประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่ในสถานการณ์ยากลำบาก (Moral Dilemma Discussion) ที่เป็นตัวแทนของประสบการณ์ที่เพียงพอสำหรับการเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการกระบวนการฝึกอบรม 7 สัปดาห์ พบว่า ระดับของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น

ลูเนนเบิร์ก และคอร์ทาเกน (ลูมิล ว่องวานิช. 2549: 23; อ้างอิงจาก Lunenberg; & Korthagen. 2005) ศึกษาการอบรมให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับลักษณะเชิงจริยธรรม มีเป้าหมายเพื่อให้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการปฏิบัติหน้าที่แท้จริงของผู้ให้การศึกษาครูและอิทธิพลของการปฏิบัติดังกล่าวที่มีต่อนักศึกษาครู เป้าหมายโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมนักศึกษาครูเชิงจริยศึกษา

ประกอบด้วย 1) นักศึกษาสามารถแสดงเหตุผลอันสมควรในการติดต่อกับผู้เรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา 2) นักศึกษาสามารถทำให้การสอนคุณค่า (Values) และบรรทัดฐาน (Norms) ชัดเจน และสัมพันธ์กับการปฏิบัติการสอน 3) นักศึกษาสามารถสะท้อนเจตคติ ความเห็น และการสอน และต่อนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง และจะสามารถเตรียมการเพื่อเปลี่ยนแปลงการสอนผ่านการประเมินตนเอง 4) นักศึกษาสามารถเลือกวัตถุประสงค์การสอนที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ของตนและเอกลักษณ์ของโรงเรียน 5) นักศึกษาจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในด้านเอกลักษณ์ อารมณ์ สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ สังคม จริยธรรม ศาสนา วัฒนธรรม และร่างกาย และสามารถกระตุ้นพัฒนาการนี้ได้ หลักสูตรที่ออกแบบโดยผู้ให้การศึกษาครู จำนวน 9 คน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) เนื้อหาวิชา 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 3) ช่วงเวลาในการฝึกสอนในโรงเรียน ผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นผู้ให้การศึกษาครู 27 คน นักศึกษาจำนวน 288 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ออกแบบรับรู้ว่าการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานและวิชาเกี่ยวกับศาสนาเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดในการเตรียมนักศึกษาครูเชิงจริยศึกษา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ส่วนหนึ่งของโปรแกรมและวิธีการเรียนการสอนเป็นลักษณะเฉพาะในการเตรียมนักศึกษาครูเชิงจริยศึกษา ผู้ให้การศึกษาครูและนักศึกษาครูเห็นว่า แฟ้มสะสมงานและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นลักษณะสำคัญมากที่สุดในการเตรียมนักศึกษาครูเชิงจริยศึกษา โดยผู้ออกแบบระบุว่า วิธีการเรียนการสอนเป็นลักษณะเฉพาะที่ใช้มากที่สุด คือ การสะท้อนและการอภิปราย โดยการอภิปรายเป็นวิธีการเรียนการสอนที่ได้ยอมรับมากที่สุดทั้งผู้ให้การศึกษาครูและนักศึกษาครู

ทอปบาส (Topbas. 2013: 111) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการโปรแกรมฝึกอบบรมครูในประเทศฟินแลนด์และตุรกี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูในประเทศฟินแลนด์และตุรกี โดยใช้วิธีการในการศึกษาแบบแนวระนาบ (Horizontal Approach) และเทคนิคการแก้ปัญหา (Problem-solving) การศึกษารายกรณี (Case Study) ซึ่งเป็นวิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาในการอธิบายข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ในประเทศตุรกีใช้โปรแกรมฝึกอบบรมครูในด้านมาตรฐานความรู้ การวางแผน กระบวนการความเป็นครู การจัดการชั้นเรียน การสื่อสาร การประเมินและสมรรถนะในวิชาชีพ ส่วนในประเทศฟินแลนด์ใช้โปรแกรมการฝึกอบบรมที่เน้นถึงการแนะแนวทางการพัฒนาบุคคลและการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ คุณค่าและแรงบันดาลใจ คุณลักษณะของครู การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

วันเพ็ญ สมภพรุ่งโรจน์ (2547: 144 – 150) ได้ศึกษาและพัฒนาความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยใช้การฝึกอบบรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Support Training Group) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นพนักงานบริษัทโตโยต้า เค.มอเตอรส์ ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด แบ่งกลุ่มฝึกอบบรมเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นพนักงานระดับหัวหน้างาน จำนวน 5 คน ที่มีคะแนนความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานสูงสุดเพื่อเข้าร่วมการฝึกอบบรมเพื่อนช่วยเพื่อนโดยผู้วิจัยเป็นผู้ฝึก และกลุ่มที่ 2 เป็นพนักงานส่วนหน้า จำนวน 8 คน ที่มีคะแนนความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่ำสุดเพื่อเข้ารับการฝึกอบบรมโดยกลุ่ม

เพื่อนช่วยเพื่อนเป็นผู้ฝึก ผลจากการศึกษาพบว่า หลังจากได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญอุปสรรคจากผู้วิจัย พนักงานที่เป็นกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (กลุ่มที่ 1) มีความสามารถในการฝึกอบรมและความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังจากได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานจากกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนพนักงานส่วนหน้า (กลุ่มที่ 2) มีความสามารถในการเผชิญอุปสรรคเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โอภาส กิจกำแหง (2548: 141-142) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้จำหน่ายอิสระในการขายตรงโดยใช้การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา (Psychology-based Training) เป็นผู้จำหน่ายในการขายตรง จำนวน 20 คนของบริษัทกฟฟารีน สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการขายตรงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สกล วรเจริญศรี (2550: 199) ได้ศึกษาและสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอาชีววะ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 และปีที่ 2 สังกัดคณะกรรมการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า โมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติ การฝึกอบรม โดยมีการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิคทางด้านจิตวิทยาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิต อีกทั้งผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนแบบวัดทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นโดยรวมหลังการทดลอง และระยะติดตามผลที่เป็นกลุ่มทดลอง แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การทดลองโดยใช้กลุ่มฝึกอบรมส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้ดีขึ้น และมีความคงทนของผลการฝึกอบรมอยู่จนถึงระยะติดตามผล

พรเทพ เสถียรนพแก้ว (2553: 99) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 21 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาครูที่ได้รับการฝึกอบรมเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมมีจิตลักษณะและพฤติกรรมตามคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมทุกด้าน และหลังจากการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ไม่แตกต่างจากเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม

กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์ (2557: 127) ได้การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 2) ศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ภาคใต้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้น ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 900 คน ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม กลุ่มที่ 2 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 20 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรบเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรบใด ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความฉลาดทางสังคม และโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรบเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ พบว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม และองค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม และความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรบเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองและเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า กลุ่มฝึกอบรมมีผลทำให้ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเป็น การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบไปด้วย การศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร การสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนา คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ คือ

1. การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 การสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนา คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ คือ

1. การกำหนดประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเชิงคุณภาพ และปริมาณ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจากเอกสาร ตามแนวคิดของลิคโคนา (Lickona, 1991) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำผลที่ได้จากการศึกษาด้วยเทคนิคเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรม คือ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีเชิงคุณภาพ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา จำนวน 7 คน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติ คือ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกด้านการศึกษา จิตวิทยา การให้คำปรึกษา เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านจิตวิทยา การให้คำปรึกษา หรือเป็นอาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษา ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือ การศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวน 9,008 คน ดังตาราง 3

ตาราง 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่จำแนกตามสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย	ประชากร	
	ระดับชั้นปีที่ 2-4	
	จำนวนนักศึกษา	สาขาวิชา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1,060	11
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	184	2
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	607	6
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	450	2
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	392	3
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ	2,135	4
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	1,275	7
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	1,725	15
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	1,080	7
รวมจำนวน	9,008	75

ตาราง 3 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	กลุ่มตัวอย่าง		
	ระดับชั้นปีที่ 2-4		
	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	42	44	43
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	15	19	15
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	30	26	31
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	19	20	30
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ	83	67	59
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	60	-	103
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	30	30	28
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	81	89	54
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	17	69	-
	377	364	363
รวมจำนวน		1,104	

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรจริยธรรมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,104 คน โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5-10 เท่าของตัวแปรปัจจัย ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีชั้นปีที่ศึกษาเป็นชั้น (Strata) และมีสาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) และจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น .05 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 303)

สำหรับในระยะที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวนกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวถือว่าเป็นจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมกับการวิเคราะห์หาค่าประกอบ โดยเกณฑ์ของการใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ อย่างน้อย 10 คน ต่อหนึ่งข้อคำถามของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (Zhao. 2008: Online) ในการวิจัยในระยะนี้ มีข้อคำถาม จำนวน 95 ข้อ ดังนั้น จำนวนข้อคำถามและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจึงเพียงพอเหมาะสมในการศึกษาสำหรับวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

การศึกษาในระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,144 คน ได้แบบวัดกลับคืนมาที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 1,104 ชุด คิดเป็นร้อยละ 96.50 ซึ่งถือว่า มีอัตราการตอบสนองอยู่ในเกณฑ์ของระดับที่ยอมรับได้ คือ ร้อยละ 90 ขึ้นไป ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล; และสุภาพ ฉัตรภรณ์. 2553: 152; อ้างอิงจาก Borg; & Gail. 1983)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีขั้นตอนในการสร้างดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อทราบถึงแนวความคิด ความหมายและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม(Focus Group)

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ และคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครูกับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา ซึ่งประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เป็นข้อคำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 3 องค์ประกอบ

3. เขียนนิยามศัพท์และองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ได้จากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำผลการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการใช้การสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อมูลที่เป็นรายละเอียดและประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริบทต่าง ๆ เชิงคุณธรรมจริยธรรมตามกรอบแนวคิดของลิคโคนา (Lickona. 1991) มาสร้างเป็นองค์ประกอบ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เป็นเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของครูในระยะการศึกษาเชิงคุณภาพมาพิจารณาเพื่อสรุปองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในบริบทสังคมไทย แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาปรับสร้างข้อคำถามเพื่อวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

4. สร้างข้อคำถามแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 137 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการ ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 6 ระดับ คือ ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง จนถึงเหมาะสมอย่างยิ่ง

5. นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ฉบับที่สร้างเสร็จ จำนวน 137 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตนเดชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้ภาษา และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ใช่อันเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

6. ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงข้อความในแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 99 ข้อเพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพที่มากยิ่งขึ้น

7. นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว จำนวน 99 ข้อ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2-4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริงที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 100 คน ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559

8. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกฉบับโดยวิเคราะห์การวิเคราะห์ค่าระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 จำนวน 95 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .20 - .74 และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .95 ซึ่งแสดงว่าแบบวัดมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง ส่วนค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดของทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถจำแนกเป็นองค์ประกอบ 14 องค์ประกอบย่อย มีค่าความเชื่อมั่นดังตาราง 4

ตาราง 4 ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมและแต่ละองค์ประกอบย่อยของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

คุณลักษณะย่อยของแต่ละองค์ประกอบ	จำนวนข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α)
ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม		
ตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	8	.68
การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม	9	.75
การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม	9	.77
เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม	6	.55
การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง	7	.72
การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง	5	.57
ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม		
มโนธรรม	5	.58
ความภาคภูมิใจในตนเอง	6	.85
ความเห็นอกเห็นใจ	5	.80
การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม	6	.90
การควบคุมตนเอง	6	.71
ความอ่อนน้อมถ่อมตน	5	.68
ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม		
ความมุ่งมั่นตั้งใจ	9	.80
อุปนิสัย	9	.90
คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม	95	.95

9. นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ไปให้กลุ่มตัวอย่าง ได้ตอบแบบวัดเพื่อนำมาใช้แสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยขั้นตอนในการสร้างแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แสดงในภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการสร้างแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

10. ตัวอย่างแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ

คำชี้แจง ให้นักศึกษาทำเครื่องหมาย ☒ ลงในหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักศึกษา และเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนดให้

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6
องค์ประกอบด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม						
0 หากนักศึกษาครูไปทำกิจกรรมของโรงเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ควรจะต้องเลือกใส่ชุดที่ถูกกาลเทศะ.....						
00 เมื่อมีงานปัจฉิมนิเทศการศึกษา การดื่มแอลกอฮอล์เล็กน้อยของนักศึกษาครูเป็นสิ่งที่พอทำได้						
องค์ประกอบด้านความรู้สึกรับผิดชอบ						
0 ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าตนเองเป็นคนหนึ่งที่มีความสามารถ						
00 ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง						
องค์ประกอบด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม						
0 ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู ข้าพเจ้าจะไม่สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับนักเรียนจนเกินความเหมาะสม.....						
00 ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู ข้าพเจ้าจะเลือกใส่ชุดต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม แม้ว่าจะเป็นวันหยุดหรือเสาร์อาทิตย์ก็ตาม.....						

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดการให้คะแนนดังนี้

ข้อความ	เหมาะสมอย่างยิ่ง ←————→ ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	6	5	4	3	2	1
ข้อความทางบวก	6	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5	6

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีดังนี้

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้งรายด้านและโดยรวม (บุญชม ศรีสะอาด. 2538: 66)

คะแนนเฉลี่ย 5.19–6.00 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูงมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.36–5.18 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูง

คะแนนเฉลี่ย 3.52–4.35 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.68–3.51 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 1.84–2.67 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.83 หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมต่ำมาก

11. ได้แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จำนวน 95 ข้อเพื่อใช้ในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ทั้ง 9 มหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2-4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริงที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 100 คน ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559

2.2 นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,144 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ใน การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559

2.2.2 ผู้วิจัยตรวจสอบ และคัดเลือกแบบวัดที่ใช้ในการวิจัยอีกครั้ง โดย ตรวจสอบฉบับที่มีความสมบูรณ์ และคัดแบบวัดออกไป จำนวน 40 ฉบับ คงเหลือจำนวนแบบวัด ที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น 1,104 ฉบับ แล้วนำมาวิเคราะห์แสดงหลักฐานความเชื่อมั่น หลักฐานความเที่ยง ตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและ ปริมาณ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และ การวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการถอดข้อมูลที่เป็นประเด็น สำคัญจากการสนทนากลุ่มกับประเด็นที่เกี่ยวข้อง และจำแนกข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนใน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางใน การสร้างนิยามศัพท์เฉพาะ และนำไปพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ต่อไป

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยแบ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ สถิติวิเคราะห์พื้นฐาน ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาความเที่ยงตรงเชิง เนื้อหาของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดย การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective–Congruence: IOC) การวิเคราะห์หาค่า อำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับภาพรวม (Item-total Correlation) ใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation: r_{XY}) และการหาค่า ความเชื่อมั่นของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยการใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป

ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือการศึกษาบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวน 9,008 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลของการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 24 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนวิธีการในการคัดเลือก และเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา มีจำนวนทั้งสิ้น 33 คน

2. การสอบถามการเข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่ม คือ ความสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง ลงนามยินยอมในแบบฟอร์มการเข้าร่วมการวิจัย โดยความสมัครใจ จำนวน 24 คน

3. การจัดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 12 คนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งจำนวนดังกล่าวเป็นจำนวนที่มีความเหมาะสมในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ และเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างทั่วถึง ดังที่ เนลสัน โจนส์ (Nelson Jones. 1992: 59) ที่กล่าวถึงจำนวนที่มีความเหมาะสมในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยกลุ่มทดลองจะได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ

ทั้งนี้การที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เนื่องจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาจำเป็นที่จะต้องอาศัยความต่อเนื่อง ความพร้อมทางกายภาพของสถานที่ต่าง ๆ และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในปีการศึกษาต่อไป

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษา เทคนิคทางจิตวิทยา และแนวคิดวิธีการฝึกอบรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ โดยมีลำดับขั้นต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา และแนวคิด หลักการของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2. ผู้วิจัยพิจารณาเลือกแนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดจนหลักการและเทคนิคทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้กับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ

3. ดำเนินการจัดทำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคของการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยา โดยลักษณะของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยามีดังนี้

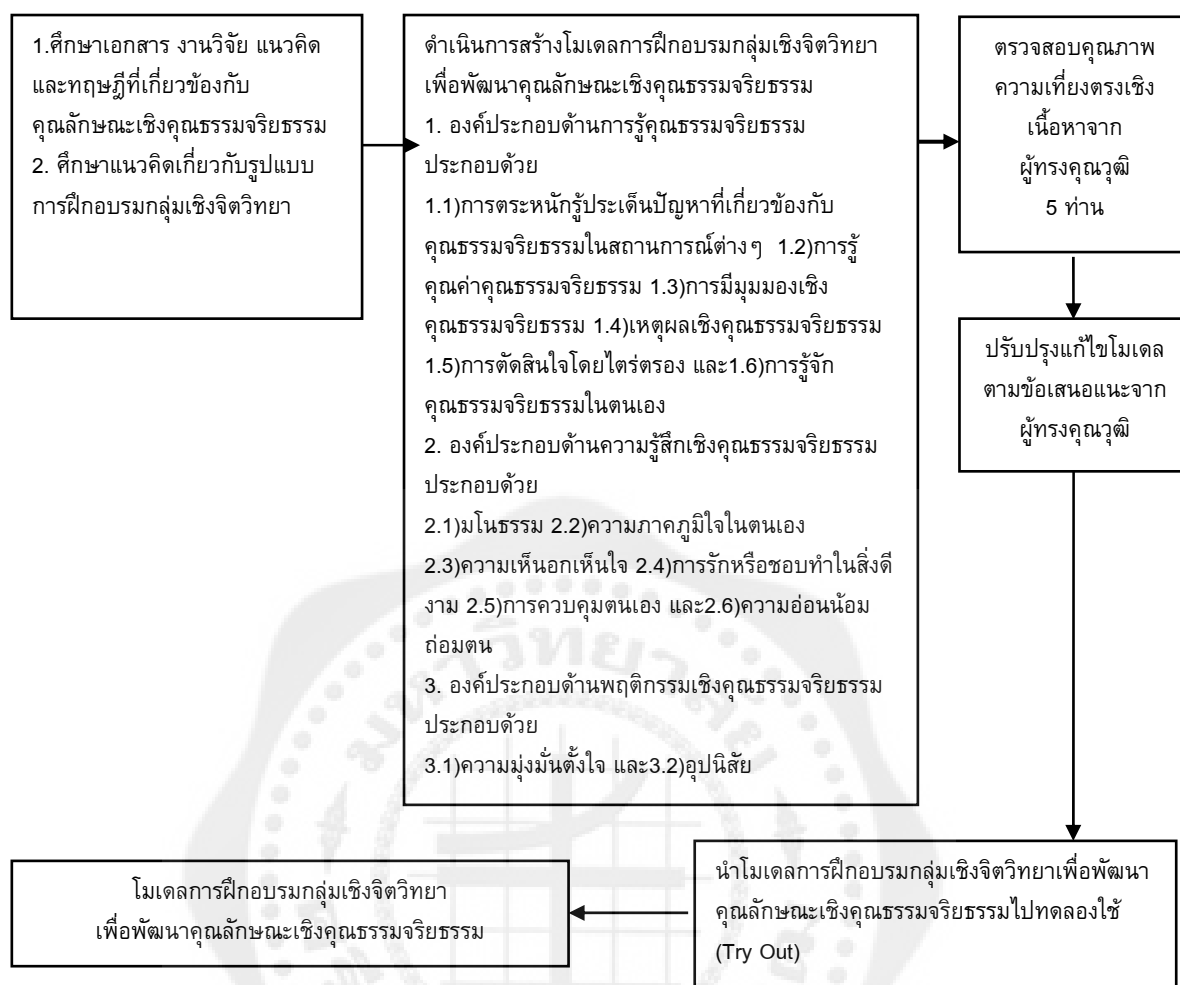
3.1 เป็นโมเดลที่มุ่งนำไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา 3 องค์ประกอบ

3.2 เป็นโมเดลที่ดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา จำนวน 16 ครั้ง และดำเนินการครั้งละ 1.30 ชั่วโมงซึ่งมีรายละเอียดของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

4. ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่สร้างขึ้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (ภาคผนวก) จำนวน 5 คน ได้แก่ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตนเดชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภาส กิจกำแหง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล เป็นผู้ตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของ ความสอดคล้องทั้งในด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เทคนิควัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการ ประเมินผลในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80 - 1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ที่ได้รับการตรวจสอบแล้วไปปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

5. ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทราเกษมที่ไม่ใช่กลุ่มที่ใช้ในการทดลองจริง และมีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเกี่ยวกับลำดับขั้นตอน ระยะเวลา เนื้อหาต่าง ๆ ของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ตลอดจนเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลอง และ ปรับแก้ไขโมเดลก่อนนำไปใช้จริง โดยเริ่มดำเนินการทดลองใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560

6. ได้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับระยะที่ 2 ของการวิจัยเป็นการสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบแผนการทดลอง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้การวิจัยแบบ Pretest-Posttest Control Group Design (Creswell. 2003: 170) ซึ่งมีแบบแผนการทดลอง ดังแสดงในตาราง

ตาราง 5 แบบแผนการทดลอง Pretest-Posttest Control Group Design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T1	X1	T2
C	T1	-	T2

ความหมายของสัญลักษณ์ มีดังนี้

E คือ กลุ่มทดลอง (Experimental Group)

C คือ กลุ่มควบคุม (Control Group)

T1 คือ การสอบก่อนที่จะจัดกระทำทดลอง (Pretest)

T2 คือ การสอบหลังจากที่จัดกระทำทดลอง (Posttest)

X1 คือ การจัดกระทำ (Treatment) โดยโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

แบบแผนการทดลองดังกล่าวข้างต้นเป็นแบบแผนที่มีการวัดหรือการทดสอบเพียง 2 ครั้ง ได้แก่ การวัดก่อนการทดลอง (Pretest) และการวัดหลังการทดลอง (Posttest) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนแบบแผนการทดลอง โดยได้ดำเนินการวัดหรือการทดสอบภายหลังการทดลองในครั้งที่ 16 เป็นเวลา 4 สัปดาห์ จัดเป็นการวัดในระยะการติดตามผล (Follow up)

แบบแผนการทดลองดังกล่าวจัดเป็นแบบแผนที่ออกแบบให้มีการวัดซ้ำ (Repeated Measures Design) โดยมีการวัดทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ การวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการวัดระยะการติดตามผล

2. การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หน่วยงานการศึกษาและพัฒนาครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ระยะก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์เรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการพิจารณาคัดเลือกนักศึกษาที่มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (Pretest) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากประชากรที่มีมีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมาจำนวน 33 คน และผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับประธานสาขาวิชา อาจารย์ผู้สอนเพื่อทำการเข้าไปพูดคุยและอธิบายเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาได้รับการคัดเลือกเข้ากลุ่ม วัตถุประสงค์ของการ

ทดลอง ขั้นตอน ระยะเวลาในการทดลอง และประโยชน์ที่นักศึกษาจะได้รับ และให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตกลงร่วมกัน ในการเลือกวันเวลาในการทดลองตามวันเวลาที่ผู้วิจัยกำหนดและตามที่นักศึกษาสะดวก ซึ่งผู้วิจัยมีเงื่อนไขที่สำคัญของการทดลอง คือ ความสมัครใจและความพร้อมในการเข้าร่วมการทดลอง

นอกจากนี้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตเพื่อขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการ สำหรับการพิจารณาโครงการทำวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC/E-179/2559 และให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยลงนามในเอกสารยินยอมการเข้าร่วมโครงการวิจัย

2.2 ระยะเวลาทดลอง

ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ผ่านการทดลองใช้แล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 6 มีนาคม 2560 ถึง 10 เมษายน พ.ศ. 2560 ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ช่วงเวลา 13.00 – 14.30 น. ดังแสดงในตาราง

ตาราง 6 ระยะเวลาในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง

ครั้งที่	สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี	หัวข้อ
1	1	6 มี.ค. 2560	ปฐมนิเทศ และการสร้างความคุ้นเคย
2	1	8 มี.ค. 2560	ด้านความรู้คุณธรรมจริยธรรม การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรม
3	1	10 มี.ค. 2560	การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม
4	2	13 มี.ค. 2560	การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม
5	2	15 มี.ค. 2560	เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม
6	2	17 มี.ค. 2560	การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง
7	3	20 มี.ค. 2560	การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง

ตาราง 6 (ต่อ)

ครั้งที่	สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี	หัวข้อ
8	3	22 มี.ค. 2560	ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มโนธรรม
9	3	24 มี.ค. 2560	ความภาคภูมิใจในตนเอง
10	4	27 มี.ค. 2560	การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
11	4	29 มี.ค. 2560	การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม
12	4	31 มี.ค. 2560	การควบคุมตนเอง
13	5	3 เม.ย. 2560	ความอ่อนน้อมถ่อมตน
14	5	5 เม.ย. 2560	ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ความมุ่งมั่นตั้งใจ
15	5	7 เม.ย. 2560	อุปนิสัย
16	6	10 เม.ย. 2560	ยุติการฝึกอบรมอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

2.3 ระยะหลังการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่เป็นกลุ่มทดลองอีกครั้งภายหลังจากการทดลองครบทั้ง 16 ครั้ง ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2560 แล้วใช้คะแนนจากการวัดดังกล่าวเป็นคะแนนภายหลังการทดลอง (Posttest) และดำเนินการนัดกลุ่มควบคุมเพื่อทำการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2.4 ระยะการติดตามผล

ภายหลังการทดลอง 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลการทดลองจากกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยให้ทั้ง 2 กลุ่ม ตอบแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อีกครั้ง ในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นคะแนนระยะการติดตามผล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติวิเคราะห์พื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลต่างค่าเฉลี่ย

ส่วนที่ 2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ส่วนที่ 3 สถิติที่ใช้การทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยพิจารณาจากค่า F-test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Two-way ANOVA Repeated Measurement) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA Repeated Measurement) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ด้วยวิธีบอนโฟโรนี (Bonferroni Method) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง (Two-way ANOVA Repeated Measurement) แบบ One Between and Two Within Design

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	ค่าเฉลี่ย
MD	แทน	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
p	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
χ^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square)
CFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index)
GFI	แทน	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index)
AGFI	แทน	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMSEA	แทน	ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation)
SRMR	แทน	ค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standard Root Mean Square Residual)
b	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Score)
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
t	แทน	ค่าสถิติที (t-test)
FS	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยการวิเคราะห์ความถดถอย (Factor Score Regression)
β	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Completely Standardize Solution)
CR	แทน	ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของกำลังสอง (Mean of Square)
F	แทน	ค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณความแปรปรวน (F-Test)

ตัวอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดตัวอักษรย่อที่ใช้แทนตัวแปรชีวิต ดังนี้

PROB	แทน	การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ
VALU	แทน	การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม
VIEP	แทน	การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม
REAS	แทน	เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม
JUST	แทน	การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง
KNOW	แทน	การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง
MORL	แทน	มโนธรรม
SEFE	แทน	ความภาคภูมิใจในตนเอง
EMPA	แทน	ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
LOVE	แทน	การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม
CONT	แทน	การควบคุมตนเอง
HUMI	แทน	ความอ่อนน้อมถ่อมตน
WILL	แทน	ความมุ่งมั่นตั้งใจ
HABI	แทน	อุปนิสัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการหาจำนวนและร้อยละ ดังตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร (n=1,104)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	273	24.70
หญิง	831	75.30
รวม	1,104	100.00
2. ชั้นปี		
ชั้นปีที่ 2	377	34.10
ชั้นปีที่ 3	364	33.00
ชั้นปีที่ 4	363	32.90
รวม	1,104	100.00
3. มหาวิทยาลัย		
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	129	11.70
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	87	7.90
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	49	4.40
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	88	8.00
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	86	7.80
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ	209	18.90
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	224	20.30
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	163	14.80
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	69	6.30
รวม	1,104	100.00

จากตาราง 7 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.30 และเป็นเพศชาย
คิดเป็นร้อยละ 24.70 ซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 34.10 รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 2 คิด
เป็นร้อยละ 33.00 และชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 32.90 และส่วนใหญ่ศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร คิดเป็นร้อยละ 20.30 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จฯ คิดเป็นร้อยละ 18.90
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คิดเป็นร้อยละ 14.80 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ
11.70 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต คิดเป็นร้อยละ 8.00 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 7.90
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี คิดเป็นร้อยละ 7.80 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม คิดเป็นร้อยละ
6.30 และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คิดเป็นร้อยละ 4.40 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

1. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผู้วิจัยได้นำตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะ
ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อนำมาใช้เป็นสถิติพื้นฐานในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิง
คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง
ยืนยัน ดังตาราง 8

ตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ (n=1,104)

คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม	M	S.D.	ระดับ
ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม	4.96	0.73	สูง
การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม	5.00	0.79	สูง
ในสถานการณ์ต่างๆ			
การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม	5.18	0.74	สูง
การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม	5.16	0.73	สูง
เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม	4.41	0.64	สูง
การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง	5.12	0.73	สูง
การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง	4.89	0.76	สูง

ตาราง 8 (ต่อ)

คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม	M	S.D.	ระดับ
ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม	4.72	0.78	สูง
มโนธรรม	4.20	0.61	ค่อนข้างสูง
ความภาคภูมิใจในตนเอง	4.86	0.76	สูง
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	5.06	0.78	สูง
การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม	4.71	0.95	สูง
การควบคุมตนเอง	4.50	0.79	สูง
ความอ่อนน้อมถ่อมตน	5.00	0.81	สูง
ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม	5.06	0.76	สูง
ความมุ่งมั่นตั้งใจ	4.94	0.74	สูง
อุปนิสัย	5.18	0.78	สูง
คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวม	4.91	0.54	สูง

จากตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 อยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูงสุด ($M=5.06$ $S.D.=0.76$) รองลงมาคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ($M=4.96$ $S.D.=0.73$) และด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ($M=4.72$ $S.D.=0.78$) และสามารถพิจารณาตามตัวแปรชีวิตได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม มีตัวแปรชีวิตจำนวน 6 ตัว โดยตัวแปรชีวิตการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M=5.18$ $S.D.=0.74$) รองลงมาคือ การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม ($M=5.16$ $S.D.=0.73$) การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง ($M=5.12$ $S.D.=0.73$) การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่างๆ ($M=5.00$ $S.D.=0.79$) การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ($M=4.89$ $S.D.=0.79$) ส่วนเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($M=4.41$ $S.D.=0.64$) ตามลำดับ

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีตัวแปรชีวิตจำนวน 6 ตัวโดยตัวแปรชีวิตความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M=5.06$ $S.D.=0.78$) รองลงมาคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ($M=5.00$ $S.D.=0.81$) ความภาคภูมิใจในตนเอง ($M=4.86$ $S.D.=0.76$) การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม ($M=4.71$ $S.D.=0.95$) การควบคุมในตนเอง ($M=4.50$ $S.D.=0.79$) ส่วนมโนธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($M=4.20$ $S.D.=0.61$) ตามลำดับ

ตาราง 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (n=1,104)

ตัวแปร ชีวิต	PROB	VALU	VIEP	REAS	JUST	KNOW	MORL	SEFE	EMPA	LOVE	CONT	HUMI	WILL	HABI
PROB	1.00													
VALU	0.43**	1.00												
VIEP	0.47**	0.77**	1.00											
REAS	0.16**	0.34**	0.32**	1.00										
JUST	0.35**	0.63**	0.69**	0.33**	1.00									
KNOW	0.23**	0.49**	0.52**	0.25**	0.60**	1.00								
MORL	0.35**	0.34**	0.43**	0.21**	0.41**	0.39**	1.00							
SEFE	0.22**	0.48**	0.53**	0.28**	0.55**	0.61**	0.40**	1.00						
EMPA	0.29**	0.55**	0.60**	0.28**	0.65**	0.60**	0.44**	0.68**	1.00					
LOVE	0.38**	0.42**	0.49**	0.25**	0.42**	0.33**	0.47**	0.40**	0.53**	1.00				
CONT	0.25**	0.39**	0.44**	0.19**	0.41**	0.44**	0.40**	0.51**	0.53**	0.58**	1.00			
HUMI	0.35**	0.48**	0.55**	0.24**	0.51**	0.51**	0.45**	0.53**	0.63**	0.59**	0.59**	1.00		
WILL	0.27**	0.53**	0.58**	0.25**	0.64**	0.54**	0.42**	0.58**	0.68**	0.47**	0.53**	0.65**	1.00	
HABI	0.30**	0.54**	0.60**	0.28**	0.62**	0.51**	0.41**	0.56**	0.68**	0.51**	0.51**	0.65**	0.81**	1.00

**p<.01

ตาราง 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.16-0.81 ซึ่งทุกตัวแปรชีวิตมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรชีวิตความมุ่งมั่นตั้งใจ (WILL) กับอุปนิสัย (HABI) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.81 ส่วนตัวแปรชีวิตการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (PROB) กับเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (REAS) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดเท่ากับ 0.16 และสามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.16-0.77 โดยตัวแปรชีวิตการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (VALU) กับการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (VIRP) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.77 ส่วนส่วนตัวแปรชีวิตการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (PROB) กับเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (REAS) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดเท่ากับ 0.16

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.40-0.68 โดยความภาคภูมิใจในตนเอง (SEFE) กับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (EMPA) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.68 ส่วนมโนธรรม (MORL) กับความภาคภูมิใจในตนเอง (SEFE) และความภาคภูมิใจในตนเอง (SEFE) กับการรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม (LOVE) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดเท่ากันเท่ากับ 0.40

ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยตัวแปรชีวิตความมุ่งมั่นตั้งใจ (WILL) กับอุปนิสัย (HABI) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.81

2. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเมทริกซ์เอกลักษณ์ตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้สถิติทดสอบของบาร์ทเลท (Bartlett's Test) และหาค่าความพอเพียงของกลุ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยรวม เพื่อทำการตรวจสอบความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรชีวิต เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป ดังตาราง

ตาราง 10 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (n=1,104)

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น	χ^2	KMO	Df	p
Bartlett's Test	9245.46	0.93	91	.00
ค่าพิสัยความพอเพียงของกลุ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยรวม (MSA) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.91-0.95				

จากตาราง 10 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ (Bartlett's Test: $\chi^2=9245.46$ df=91 p=.00) เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน (KMO) เท่ากับ 0.93 และมีค่าพิสัยความพอเพียงของกลุ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยรวม (MSA) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.91-0.95 แสดงว่าตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไปได้

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและตัวแปรชีวิตมาทำการทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง (Second Order) พบว่า โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงดำเนินการปรับโมเดลใหม่ ด้วยการลากเส้นความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนขององค์ประกอบ จนข้อมูลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตาราง 11

ตาราง 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (n=1,104)

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติในโมเดล
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือสัดส่วน χ^2 / df ไม่เกิน 2.00	$\chi^2 = 45.62$ df=40 p=.25 45.62/40=1.14
GFI	มากกว่า 0.95	0.99
AGFI	มากกว่า 0.95	0.98
CFI	มากกว่า 0.95	1.00
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.01
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.01

จากตาราง 11 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในดัชนีกลุ่มสัมบูรณ์ พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 45.62, df= 40, p=.25, ค่า GFI=0.99, ค่า AGFI=0.98, ค่า RMSEA=0.01, ค่า SRMR=0.01 ส่วนในดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ค่า CFI=1.00 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ตามสอดคล้อง พบว่า ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และดัชนีอื่น ๆ ยังชี้ให้เห็นว่า

โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาอธิบายคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ได้ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีจำนวน 3 องค์ประกอบ และตัวแปรชี้วัดจำนวน 14 ตัวแปร ดังตาราง 12

ตาราง 12 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร (n=1,104)

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ					CR
	b	SE	t	FS	β	
ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม	0.34	0.03	11.05**	-	0.92	0.84
ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม	0.51	0.03	17.83**	-	0.93	0.87
ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม	0.82	0.03	32.10**	-	0.91	0.83
ตัวแปรชี้วัด						
การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่างๆ	1.00	-	-	0.02	0.37	0.13
การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม	1.93	0.16	11.88**	0.02	0.71	0.50
การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม	2.16	0.18	12.10**	0.07	0.79	0.63
เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม	1.02	0.12	8.64**	0.01	0.37	0.13
การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง	2.35	0.21	11.38**	0.15	0.86	0.74
การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง	1.91	0.18	10.87**	0.06	0.70	0.49
มโนธรรม	1.00	-	-	0.02	0.54	0.30
ความภาคภูมิใจในตนเอง	1.37	0.08	17.27**	0.09	0.75	0.56
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	1.63	0.09	18.07**	0.19	0.89	0.79
การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม	1.35	0.08	16.12**	0.12	0.74	0.54
การควบคุมตนเอง	1.26	0.07	16.87**	0.03	0.69	0.47
ความอ่อนน้อมถ่อมตน	1.54	0.08	18.31**	0.17	0.84	0.71
ความมุ่งมั่นตั้งใจ	1.00	-	-	0.33	0.90	0.81
อุปนิสัย	1.00	0.02	41.17**	0.33	0.90	0.81

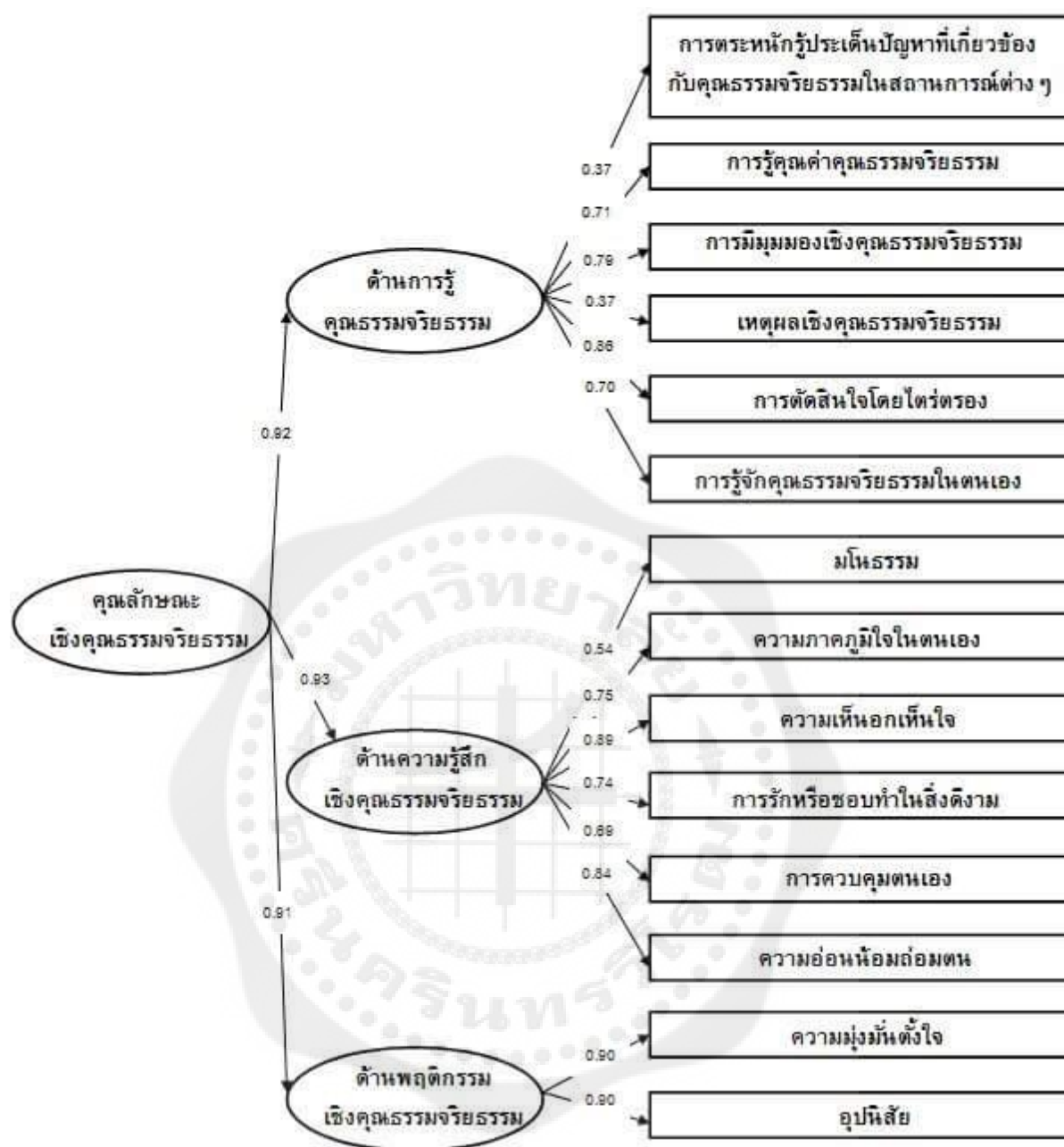
**p<.01

จากตาราง 12 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.91-0.93 โดยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมทุกด้านและทุกตัวแปรชี้วัด มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความรู้สึกระหว่างคุณธรรมจริยธรรมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.93 มีความแปรผันร่วมกับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 87) รองลงมาคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมและด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และ 0.91 มีความแปรผันร่วมกับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 84 และ 83) และสามารถพิจารณาเป็นรายตัวแปรชี้วัด ได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.37-0.79 โดยตัวแปรชี้วัดการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.86 มีความแปรผันร่วมกับการรู้คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 74) รองลงมาคือ การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม และการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.79 0.71 และ 0.71 มีความแปรผันร่วมกับการรู้คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 63 50 และ 50) ส่วนการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ และเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานต่ำสุดเท่ากับ 0.37 มีความแปรผันร่วมกับการรู้คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 13) ตามลำดับ

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.54-0.89 โดยตัวแปรชี้วัดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.89 มีความแปรผันร่วมกับการรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 79) รองลงมาคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.84 มีความแปรผันร่วมกับการรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 71) ความภาคภูมิใจในตนเอง การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม และการควบคุมตนเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.75 0.74 และ 0.69 มีความแปรผันร่วมกับการรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56 54 และ 47) ส่วนมโนธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานต่ำสุดเท่ากับ 0.54 มีความแปรผันร่วมกับการรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 30) ตามลำดับ

ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยตัวแปรชี้วัดความมุ่งมั่นตั้งใจและอุปนิสัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.90 มีความแปรผันร่วมกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 81)

$\chi^2 = 45.62$ df= 40 p=.25 CFI=1.00 GFI=0.99 AGFI=0.98 RMSEA=0.01 SRMR=0.01

ภาพประกอบ 5 โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การนำเสนอขั้นตอนการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ในตอนนี้ผู้วิจัยได้สร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยนำกรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครจากแนวคิดของลิกโคนา (Lickona.1991) มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ส่วนโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาผู้วิจัยได้นำแนวคิดกลุ่มฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา (Training Group) ตามแนวคิดของเนลสันโจนส์ (Nelson-Jones.1992) โดยมีแนวคิดและขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการฝึกอบรม (Stage of Training Group) ขั้นตอนของการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 ขั้นการเริ่มต้นหรือขั้นนำ (Initial Stage) ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเริ่มต้นเมื่อมีการประชุมกลุ่มฝึกอบรมหรือการพบกันครั้งแรกของผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอาจจะใช้ช่วงเวลาชั่วโมงแรกที่พบกัน (First Session) หรือในการพบกันในแต่ละครั้งอย่างต่อเนื่อง (Subsequent Sessions) ในขั้นเริ่มต้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทั้งสร้างสัมพันธภาพ (Relationship) และสร้างความคุ้นเคยกับภารกิจ บทบาทหน้าที่ในกลุ่ม (Task Orientation) ที่สมาชิกและผู้นำกลุ่มจะได้ทำความรู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกัน ในขั้นนี้ผู้นำต้องมีทักษะและใช้หลักการละลายพฤติกรรม (Ice-breaking) และทักษะการเอื้ออำนวย (Facilitation Skill) เพื่อให้กระบวนการในขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จ สมาชิกที่เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาจะได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ ภารกิจของกลุ่มในสองประเด็นหลัก ได้แก่ การเข้าใจลำดับหัวข้อในการดำเนินการฝึกอบรม รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ตลอดจนกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม และอีกประเด็นก็คือ สมาชิกกลุ่มจะได้ประเมิน (Assesment) ทักษะ จุดแข็งและจุดด้อย (Strengths and Weakness) ในกลุ่ม ทั้งนี้ในการประเมินตนเอง (Self- assesment) และการกำหนดเป้าหมายส่วนบุคคล (Setting of Personal Goal) ตลอดจนการทบทวนเนื้อหาในการฝึกอบรมและการบ้านที่ผู้นำกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มได้ฝึกครั้งก่อน

1.2 ขั้นการดำเนินการ (The Working Stage) ในขั้นตอนการดำเนินการ สมาชิกกลุ่มจะได้มีส่วนร่วมในการสานความสัมพันธ์ทั้งบริบททางสังคมและการทำงาน ในขั้นตอนนี้ นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยมีเนื้อหาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ผู้นำต้องใช้ทักษะการ

เอื้ออำนวย (Facilitation Skills) เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้นำเสนอเกี่ยวกับตัวเองและแสดงความคิดเห็นตอบสนองต่อสมาชิกคนอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้นำกลุ่มยังต้องใช้ทักษะการอบรม (Didactic Skills) ดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมที่วางแผนมาอย่างดี การบรรยาย (Lectures) การสอนงาน (Coaching) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ผู้นำต้องรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ใช้แบบฝึกหัด และเกม รวมทั้งการมอบหมายการบ้านและตรวจประเมินผลงาน เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

1.3 ขั้นตอนการยุติการฝึกอบรม (Ending Stage) ในขั้นตอนนี้ประเด็นสำคัญอยู่ที่การยุติกิจกรรมกลุ่มฝึกอบรม การถ่ายโยง (Transfer) และการรักษาความรู้ (Maintenance) รวมทั้งนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนอกกลุ่มฝึกอบรม ผู้นำกลุ่มอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสรุปเนื้อหาหรือประเด็นในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้สอบถามประเด็นที่สงสัยหรือไม่แน่ใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การให้การบ้าน ผู้นำกลุ่มควรช่วยให้สมาชิกกลุ่มจัดการกับความรู้สึกละแวกต่าง ๆ ที่วิตกกังวลและในการยอมรับการสิ้นสุดของกลุ่มฝึกอบรม นอกเหนือจากนี้ ผู้นำต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้พัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต เริ่มตั้งแต่การวางแผนหลักสูตรฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แนวทางการวางรากฐานความรู้ให้สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังจากยุติการฝึกอบรมแล้ว รวมทั้งการประเมินผลว่าสมาชิกกลุ่มมีพัฒนาการในระดับเหมาะสม สามารถประเมินจุดเด่น จุดด้อยของตนเองได้ และวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกและจำนวนครั้ง (Length of Group and Duration of Session) ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยามีระยะเวลาในการฝึก 16 สัปดาห์ และในการฝึกแต่ละครั้งใช้เวลา 1.30 ชั่วโมง

3. เนื้อหาและวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา (Training Method and Materials) เนื้อหาและประเด็นการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยานั้นต้องมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาให้กับสมาชิก ส่วนวิธีการฝึกอบรมนั้นควรเลือกใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพของกลุ่ม อีกทั้งควรกระทำอย่างเป็นระบบซึ่งวิธีการที่สำคัญที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การสอนและการบรรยาย (Lecture and Teaching) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การสาธิต (Demonstration) การใช้เกม (Game) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การประเมินตนเอง (Self-assessment) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) และการให้การบ้าน (Homework)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา หลักการและเทคนิคต่าง ๆ ด้านจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณธรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 การปฐมนิเทศและการสร้างความคุ้นเคย

ในการปฐมนิเทศกลุ่มฝึกอบรมในครั้งแรก ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การแสดงความจริงใจ การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) การแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ประกอบด้วย การตอบรับสั้น ๆ การเชื่อเชียวให้เล่าต่อไป การใช้ภาษาท่าทาง การใช้เสียงและน้ำเสียง การถาม และการเงย (Geldard; & Geldard. 2005: 43) และใช้หลักการของการให้คำปรึกษากลุ่ม (Group Counseling) ได้แก่ การรักษาความลับกลุ่ม การวิจารณ์ สมาชิกคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ การมีความจริงใจต่อสมาชิกกลุ่ม (Nelson-Jones. 2013: 143) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคทางจิตวิทยา ได้แก่ กิจกรรมจับคู่หัวใจ และถามใจเธอดูก่อน (การสัมภาษณ์และการแนะนำเพื่อนสมาชิก) (สกล วรรณศรี. 2559: 254) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม คือ เทคนิคการทำพันธะสัญญาที่ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตนเอง

ครั้งที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะของการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (Moral Awareness)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) แนวคิดจากการรับรู้ ทบทวนประสบการณ์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิคเส้นเวลา (Time Line) (สกล วรรณศรี. 2559: 218)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคของกลุ่มฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคของกลุ่มฝึกอบรมด้วยเทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคเล่าเรื่องราว (Real Life Story) และเทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip)

ครั้งที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Value)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Geldard; & Geldard. 2005: 70) การฝึกการรับรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Value) ด้วยเทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) และเทคนิคการใช้เกม (Game) การจัดหมวดหมู่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคชีวประวัติ (Biographic) เทคนิคการให้บ้าน (Home Work Assignment) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยาและการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ครั้งที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะของการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person - centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Geldard; & Geldard. 2005: 70) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคใช้ชีวประวัติ (Biographic) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคงานศพ (The Funeral) (Thompson. 2003: 51) เพื่อให้สมาชิกเผชิญกับความรู้สึกของตนเอง การเปิดเผยตนเอง และสำรวจประเด็นปัญหาสิ่งที่ค้างคาใจ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) เทคนิคการสอนโดยการยกตัวอย่าง (Teach by Example) และเทคนิคการสอนโดยการกล่าวเล่าเรื่อง (Teach by Telling) (Lickona. 1994: 32)

ครั้งที่ 5 การพัฒนาคุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดการสอนเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg) จากกรณีศึกษา (Case Study) เรื่องเล่าของโคห์ลเบิร์ก (สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2548: 74) เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม (Moral Dilemma Exercise) (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 272) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) และเทคนิคในการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) และเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เช่น เทคนิคการฟัง (Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) และเทคนิคการทวนความ (Paraphrase)

ครั้งที่ 6 การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Thoughtful Decision-making)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด (Cognitive Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการชักซ้อมทางความคิด (Cognitive Rehearsal) และเทคนิคการกำหนดข้อดีข้อเสีย (List Advantage and Disadvantage Technique) (Sharf. 2012: 348)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้เกมการเล่าเรื่อง (Story Telling Game) “แม่น้ำจะแซ่”(สกล วรเจริญศรี. 2550: 254) เทคนิคการสอน (Teaching) เกี่ยวกับประเภทของการตัดสินใจ เทคนิคการใช้บทบาทสมมติ (Role Playing) เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

ครั้งที่ 7 การพัฒนาคุณลักษณะการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีหน้าต่างหัวใจของโจฮารี (Johari Window) ของโจเซฟ ลูฟท์ และแฮริงตัน อิงแกรม (Joseph Luft and Harrington Ingram) โดยใช้การสอน (Teaching) เกี่ยวกับการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) และเทคนิคกระบวนการกลุ่ม (Group Process) โดยผู้วิจัยใช้กิจกรรม จินตสื่อ โดยการใช้การสาธิต (Demonstration) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษา ได้แก่ เทคนิคการฟัง (Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection)

ครั้งที่ 8 การพัฒนาคุณลักษณะโนธรรม (Conscience)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Geldard; & Geldard. 2005: 70) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก (Staying with Feeling) เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด (Language Exercise) การตั้งคำถาม (Question) การใช้คำว่า “ควรจะ” และ “อาจจะ” (Should and Ought) เทคนิคการพูดรอบวง (Making the Round) (Corey. 2012: 216 - 217) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมให้คำปรึกษา ได้แก่ กิจกรรมแนวคิดจากสิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 82; อ้างอิงจาก Thomas. 2014) กิจกรรมความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best and Bad Memory) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76 อ้างอิงจาก Karp; & Bergstrom. 1998) ตลอดจนเทคนิคในกลุ่มฝึกอบรมด้วยเทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip)

ครั้งที่ 9 การพัฒนาคุณลักษณะความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Fitzgerald. 2013: 250)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) เทคนิคการบอกกับตนเอง (Self-talk) และเทคนิคการสอน (Teaching)

ครั้งที่ 10 การพัฒนาคุณลักษณะความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Listening with Empathy) เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathic Assertion Technique) เทคนิคการอธิบายความรู้สึกและเห็นใจ (Describing Feeling and Empathizing Technique) (Thompson. 2003: 273-280)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการฝึกการวิเคราะห์ความรู้สึกจากภาษาท่าทาง เทคนิคการฝึกแสดงความรู้สึก (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76 อ้างอิงจาก Karp; Butler; & Bergstrom. 1998: 27) เทคนิคการซักซ้อมบทบาท (Rehearsal) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ครั้งที่ 11 การพัฒนาคุณลักษณะด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person - centered Counseling Theory) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และเทคนิคสมมติว่าเป็น (Act As If) ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ (Adlerian Counseling Theory) (Corey; Corey; & Corey. 2014: 112)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา ได้แก่ สิ่งแทนฉันเป็นการนำแนวคิดวิธีการเล่น (Play Methods) โดยใช้เทคนิคกิจกรรมการเลือกสิ่งของ (Choose an Object Activity Technique) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 142; อ้างอิงจาก Thompson. 2003) กิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต (Setting Your Goal) (Fitzgerald. 2013: 40) และใช้เทคนิคการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ครั้งที่ 12 การพัฒนาคุณลักษณะการควบคุมตนเอง (Self-control)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการสอน ABC เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Restructuring) และแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และใช้เทคนิคการฝึกอบรมได้แก่ เทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ครั้งที่ 13 การพัฒนาคุณลักษณะความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) (Corey. 2012: 279; citing Cain. 2010) ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ (Empathic) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการอุปมาอุปไมย (Metaphor) (Corey. 2013: 315) เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique) ซึ่งพัฒนาจากชาว (สกล วรเจริญศรี. 2560: 88; อ้างอิงจาก Cheung. 2006) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ครั้งที่ 14 การพัฒนาคุณลักษณะความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา (Solution-focused Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคคำถามปาฏิหาริย์ (Miracle Question) และเทคนิคคำถามลำดับขั้น (Scaling Questions)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่างบุคคลที่กระทำคุณงามความดี เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา (Commitment) เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) และผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation)

ครั้งที่ 15 การพัฒนาคุณลักษณะอุปนิสัย (Habit)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการของกระบวนการกลุ่ม ด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ของแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง (Reality Counseling Theory) โดยเลือกใช้เทคนิคกระบวนการ WDEP

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา (Commitment) เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และประยุกต์ใช้ตารางกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดีมีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling) กิจกรรมนั้นเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า และกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ (Record of Success) (Fitzgerald. 2013: 140)

ครั้งที่ 16 การยุติกลุ่มฝึกอบรม

ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (The Person-centered Group Counseling Theory) ประกอบด้วย เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Geldard; & Geldard. 2005: 70) เทคนิคการสรุปความ (Summarizing) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242)

ภายหลังการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำโมเดลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช พานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภาส กิจกำแหง เป็นผู้ตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของความสอดคล้องทั้งในเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วัตถุประสงค์วิธีดำเนินการ และการประเมินผล การฝึกอบรมกลุ่ม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาที่ได้รับการตรวจสอบแล้วไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ จำนวน 12 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเกี่ยวกับลำดับขั้นตอน ระยะเวลา และเนื้อหาต่าง ๆ ของโมเดลกลุ่มฝึกอบรมแต่ละครั้ง

โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครทั้ง 3 องค์ประกอบประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยต่าง ๆ 14 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นโมเดลที่ดำเนินการโดยการฝึกกลุ่มฝึกอบรม จำนวน 16 ครั้ง และดำเนินการครั้งละ 1.30 ชั่วโมง โดยรายละเอียดของโมเดลกลุ่มฝึกอบรมดังแสดงในภาคผนวก

ในตอนนี้นำข้อมูลมาสรุปกระบวนการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เห็นความชัดเจนของทฤษฎี แนวคิดและเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษา ตลอดจนแนวคิดและเทคนิคด้านจิตวิทยามาใช้ในการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครแต่ละองค์ประกอบ ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา และเทคนิคต่างๆ ทางด้านจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิคทางจิตวิทยา และเทคนิคการให้คำปรึกษา
ครั้งที่ 1. การปฐมนิเทศ และการสร้างความคุ้นเคย (Orientation and Building Relationship)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
	2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม	1. เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา
	3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มจิตวิทยา	1. เกมข้อจับคู่หัวใจ 2. เกมข้อถามใจเธอดูก่อน
ครั้งที่ 2 การตระหนักรู้ ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง กับคุณธรรมจริยธรรมใน สถานการณ์ต่าง ๆ (Moral Awareness)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
	2. แนวคิดกลยุทธ์การให้ การศึกษาทางจิตวิทยา	1. เทคนิคเส้นเวลา
	3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการสอน 2. เทคนิคการอภิปราย 3. เทคนิคการเล่าเรื่องราวชีวิตจริง 4. เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ
ครั้งที่ 3 การรู้คุณค่า คุณธรรมจริยธรรม (Moral Value)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
	2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม	1. เทคนิคชีวประวัติ 2. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
ครั้งที่ 3 การรู้คุณค่า คุณธรรมจริยธรรม (Moral Value)	3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการสอน 2. เทคนิคการอภิปราย 3. เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ 4. เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง 5. เทคนิคการใช้เกม 6. เทคนิคการเล่าเรื่องราวชีวิตจริง
ครั้งที่ 4 การมีมุมมองเชิง คุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม 3. แนวคิดเทคนิคเชิง สร้างสรรค์และกิจกรรมในการ ให้คำปรึกษา 4. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 1. เทคนิคชีวประวัติ 2. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 1. เทคนิคงานศพ 1. เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ 2. เทคนิคการอภิปราย 3. เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง 4. เทคนิคการสอน

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
ครั้งที่ 5 เหตุผลเชิงคุณธรรม จริยธรรม (Moral Reasoning)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม 3. การให้คำปรึกษาแบบ จุลภาค 4. วิธีการฝึกอบรมกลุ่มเชิง จิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 1. เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิด 2. เทคนิคการทวนความ 1. เทคนิคการสอน 2. เทคนิคการอภิปรายโต้แย้ง ประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม 3. เทคนิคบทบาทสมมติ 4. เทคนิคกรณีศึกษา
ครั้งที่ 6 การตัดสินใจโดย ไตร่ตรอง (Thoughtful Decision-making)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบความคิด 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม 3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการกำหนดข้อดีข้อเสีย 1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 1. เทคนิคการอภิปราย 2. เทคนิคบทบาทสมมติ 3. เทคนิคการสอน 4. เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. เทคนิคการเล่าเรื่อง
ครั้งที่ 7 การรู้จักคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)	1. การให้คำปรึกษาแบบ จุลภาค 2. แนวคิดเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟัง 2. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 1. เทคนิคการสอนการรู้จักและ เข้าใจพฤติกรรมตนเองโดยใช้ หน้าต่างหัวใจของโจฮารี 2. กิจกรรม ฉันคือใคร

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
ครั้งที่ 7 การรู้จักคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)	3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการสอน 2. เทคนิคการอภิปราย 3. เทคนิคการสาธิต
ครั้งที่ 8 มโนธรรม (Conscience)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง 2. การให้คำปรึกษาแบบ เกสตัลท์ 3. แนวคิดเทคนิคเชิง สร้างสรรค์และกิจกรรมในการ ให้คำปรึกษา 4. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 1. เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด 2. เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก 1. เทคนิคสิ่งดี ๆ ในชีวิต 2. เทคนิคความทรงจำที่ดีและไม่ดี 1. เทคนิคการใช้คลิบัติทัศน์ 2. เทคนิคการอภิปราย
ครั้งที่ 9 ความภาคภูมิใจใน ตนเอง (Self-esteem)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง 2. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 4. เทคนิคการแสดงความเห็นอก เห็นใจ 1. เทคนิคการสอน
ครั้งที่ 10 ความเห็นอกเห็น ใจผู้อื่น (Empathy)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 4. เทคนิคการแสดงความเห็นอก เห็นใจ

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
ครั้งที่ 10 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	2. การให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ 3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการชักจูงมโนภาพ 1. เทคนิคการสอน 2. การเล่าเรื่องราวชีวิตจริง 3. การฝึกการวิเคราะห์ความรู้สึก 4. การฝึกแสดงความรู้สึก
ครั้งที่ 11 การรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง 2. การให้คำปรึกษาแบบแอตเลอร์ 3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม 4. แนวคิดเทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา 5. แนวคิดวิธีการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก 1. เทคนิคสมมติว่าเป็น 1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 1. เทคนิคการเลือกสิ่งของ 2. เทคนิคกิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต 1. เทคนิคการอภิปราย 2. เทคนิคการใช้คลิบวิดีโอ 3. เทคนิคการสอน
ครั้งที่ 12 การควบคุมตนเอง (Self-control)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง	1. เทคนิคการสอน ABC 2. เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด 3. เทคนิคการจินตนาการ 1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข 3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
	3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการใช้คลิบัติทัศน์ 2. เทคนิคการสอน 3. เทคนิคการเล่าเรื่อง
ครั้งที่ 13 ความอ่อนน้อม ถ่อมตน (Humility)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง 2. แนวคิดเทคนิคเชิง สร้างสรรค์และกิจกรรมในการ ให้คำปรึกษา 3. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการตั้งคำถาม 4. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึกลับ 1. เทคนิคการวาดรูปคน
ครั้งที่ 14 ความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบเน้นการแก้ปัญหา 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา กลุ่มแบบเผชิญความจริง 3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม 4. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการอภิปราย 2. เทคนิคการกระตุ้น 1. เทคนิคคำถามปฎิหารย์ 2. เทคนิคคำถามลำดับขั้น 1. เทคนิคกระบวนการ WDEP 1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 2. เทคนิคตัวแบบ 3. เทคนิคการสร้างพันธสัญญา 1. เทคนิคการใช้คลิบัติทัศน์ 2. เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง 3. เทคนิคการอภิปราย

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็น/หัวข้อการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและ แนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา	เทคนิค
ครั้งที่ 15 อุปนิสัย (Habit)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็น ศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. เทคนิคการตั้งคำถาม 4. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
	2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา กลุ่มแบบเผชิญความจริง	1. เทคนิคกระบวนการ WDEP
	3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม	1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 2. เทคนิคตัวแบบ 3. เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา
	4. แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก	1. เทคนิคกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน 2. เทคนิคกิจกรรมฉันเป็นประโยชน์ ...ฉันมีค่า 3. เทคนิคกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ
	5. แนวคิดวิธีการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา	1. เทคนิคการอภิปราย 2. เทคนิคการใช้คลิบัติทัศน์
ครั้งที่ 16 ยุติการฝึกอบรม กลุ่มเชิงจิตวิทยา (Terminating Training Group)	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง	1. เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ 2. เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มี เงื่อนไข 3. การตั้งคำถาม 4. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
	2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยม	1. เทคนิคการเสริมแรงทางบวก 2. เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 13 พบว่า ในการพัฒนาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้ประกอบด้วย ด้านย่อยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง

และด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด การให้คำปรึกษาแบบจุลภาค กลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยา แนวคิดทฤษฎีหน้าต่างหัวใจของโจฮารี กิจกรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เทคนิคการฝึกอบรม และมีเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคชีวประวัติ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคการสอน เทคนิคเส้นเวลา เทคนิคการอภิปราย เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม เทคนิคการเล่าเรื่องราว เทคนิคงานศพ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง เทคนิคการใช้เกม เทคนิคบทบาทสมมติ และเทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ

การพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก ประกอบด้วย ด้านย่อยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านมโนธรรม ด้านความภูมิใจในตนเอง ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม ด้านการควบคุมตนเอง ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษา กิจกรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา และเทคนิคการฝึกอบรม ซึ่งมีเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก เทคนิคการชักชวนบทบาท เทคนิคการบอกกับตนเอง เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด เทคนิคการจินตนาการ เทคนิคการฝึกการวิเคราะห์ความรู้สึก เทคนิคการฝึกแสดงความรู้สึก กิจกรรมสิ่งดี ๆ ในชีวิต เทคนิคสมมติว่าเป็น เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคกิจกรรมความทรงจำที่ดีและไม่ดี เทคนิคการเลือกสิ่งของ เทคนิคการเล่าเรื่องราว เทคนิคการอภิปราย เทคนิคการสอน เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง เทคนิคการใช้เกมการเล่าเรื่อง เทคนิคการอุปมาอุปไมย เทคนิคการให้กำลังใจ เทคนิคการกระตุ้น เทคนิคกิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต

การพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย ด้านย่อยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นตั้งใจ ด้านอุปนิสัย โดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เทคนิคการฝึกอบรม เทคนิคเชิงจิตวิทยา ซึ่งมีเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ เทคนิคคำถามปฎิหาริย์ เทคนิคคำถามลำดับขั้น เทคนิคกระบวนการ WDEP เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคตัวแบบ เทคนิคการสร้างพันธะสัญญา เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง เทคนิคการอภิปราย เทคนิคการตั้งคำถาม กิจกรรมกระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมฉันทเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า และกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครโดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ก่อนการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ในระยะเวลาก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลการทดลอง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) โดยใช้สถิติ Shapiro-Wilk พบว่า ระยะเวลาก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล มีค่านัยสำคัญทางสถิติอยู่ระหว่าง .06-.34 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ในระยะเวลาก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ผู้วิจัยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางแบบวัดซ้ำ (Two-Way Repeated Measures ANOVA)

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามกลุ่ม

คุณลักษณะ เชิงคุณธรรม จริยธรรม	กลุ่ม	ระยะเวลา								
		ก่อน			หลัง			ติดตามผล		
		M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล
ด้านการรู้ คุณธรรม จริยธรรม	กลุ่ม ทดลอง (n=12)	4.47	0.39	สูง	4.80	0.21	สูง	4.78	0.24	สูง
	กลุ่ม ควบคุม (n=12)	3.99	0.71	ค่อนข้าง สูง	4.01	0.65	ค่อนข้าง สูง	4.02	0.62	ค่อนข้าง สูง
ด้าน ความรู้สึ เชิงคุณธรรม จริยธรรม	กลุ่ม ทดลอง (n=12)	4.22	0.37	ค่อนข้าง สูง	4.54	0.16	สูง	4.67	0.23	สูง
	กลุ่ม ควบคุม (n=12)	4.08	0.62	ค่อนข้าง สูง	4.03	0.54	ค่อนข้าง สูง	4.04	0.48	ค่อนข้าง สูง

ตาราง 14 (ต่อ)

คุณลักษณะ เชิงคุณธรรม จริยธรรม	กลุ่ม	ระยะเวลา								
		ก่อน			หลัง			ติดตามผล		
		M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล
ด้าน พฤติกรรม เชิงคุณธรรม จริยธรรม	กลุ่ม ทดลอง (n=12)	4.71	0.48	สูง	5.54	0.36	สูงมาก	5.53	0.42	สูงมาก
	กลุ่ม ควบคุม (n=12)	4.49	0.84	สูง	4.52	0.83	สูง	4.51	0.83	สูง
	รวม ทดลอง (n=12)	4.68	0.22	สูง	5.41	0.25	สูงมาก	5.38	0.28	สูงมาก
	กลุ่ม ควบคุม (n=12)	4.26	0.61	ค่อนข้าง สูง	4.27	0.60	ค่อนข้าง สูง	4.27	0.61	ค่อนข้าง สูง

จากตาราง 14 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.22 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.41 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.28 ส่วนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 และสามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.21 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.24 ส่วนด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.37 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.16 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 ส่วนด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48

ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.54 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.53 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.42 ส่วนด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 และหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83

ตาราง 15 การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/

ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผล
ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม					
ระหว่างกลุ่ม					
กลุ่มทดลอง-กลุ่มควบคุม	1358.07	1	1358.07	2262.23**	.00
ความคลาดเคลื่อน	14.48	22			
ภายในกลุ่ม					
ระยะเวลา	4.54	1.29	0.35	3.66*	.05
ระยะเวลา*กลุ่ม	0.33	1.29	0.25	2.68	.10
ความคลาดเคลื่อน	2.72	28.37	0.09		
Mauchly's W=0.44 $\chi^2=16.80$ df=2 p=.00					
ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม					
ระหว่างกลุ่ม					
กลุ่มทดลอง-กลุ่มควบคุม	1307.05	1	1307.05	2821.77**	.00
ความคลาดเคลื่อน	10.19	22	0.46		

ตาราง 15 (ต่อ)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ภายในกลุ่ม					
ระยะเวลา	0.53	1.31	0.40	5.31*	.02
ระยะเวลา*กลุ่ม	0.77	1.31	0.59	7.75**	.00
ความคลาดเคลื่อน	2.19	31.29	0.70		
Mauchly's W=0.47 $\chi^2=15.73$ df=2 p=.00					
ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม					
ระหว่างกลุ่ม					
กลุ่มทดลอง-กลุ่มควบคุม	1716.68	1	1716.68	1662.12**	.00
ความคลาดเคลื่อน	22.72	22	1.03		
ภายในกลุ่ม					
ระยะเวลา	2.89	2	1.45	10.56**	.00
ระยะเวลา*กลุ่ม	0.77	2	1.28	9.39**	.00
ความคลาดเคลื่อน	6.03	44	0.13		
Mauchly's W=0.79 $\chi^2=4.93$ df=2 p=.85					
ภาพรวม					
ระหว่างกลุ่ม					
กลุ่มทดลอง-กลุ่มควบคุม	1598.05	1	1598.05	2590.24**	.00
ความคลาดเคลื่อน	13.57	22	0.61		
ภายในกลุ่ม					
ระยะเวลา	2.08	1.17	1.78	63.65**	.00
ระยะเวลา*กลุ่ม	2.02	1.17	1.73	61.89**	.00
ความคลาดเคลื่อน	0.72	25.73	0.02		
Mauchly's W=0.29 $\chi^2=25.96$ df=2 p=.00					

**p<.01 *p<.05

จากตาราง 15 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ในระยะเวลาก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผลต่างของค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนในการวัดซ้ำคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมมีความเท่ากันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม และด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีความเท่ากันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงอ่านผลการวิจัยแบบ Greenhouse-Geisser ต่อไป

การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2590.24$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=63.65$ $df=1.17$ $p=.00$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=61.89$ $df=1.17$ $p=.00$) และสามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2262.23$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=3.66$ $df=1.29$ $p=.05$) ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลา ทำให้มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=2.68$ $df=1.29$ $p=.10$)

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2821.77$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=5.31$ $df=1.31$ $p=.02$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=7.75$ $df=1.31$ $p=.00$)

ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=1662.12$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=10.56$ $df=2$ $p=.01$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=9.39$ $df=2$ $p=.00$)

เมื่อพบความแตกต่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของบอนโฟรนี (Bonferroni Method) ดังตาราง

ตาราง 16 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมโดยภาพรวม
ของกลุ่มทดลอง (n=12)

กลุ่ม	ระยะการทดลอง				MD	Std.Error	p
	ระยะ	M	ระยะ	M			
ทดลอง	หลัง	5.41	ก่อน	4.68	0.08	0.08	.00**
	ทดลอง		ทดลอง				
	ติดตาม	5.38	ก่อน	4.68	0.09	0.09	.00**
	ผล		ทดลอง				
	หลัง	5.41	ติดตาม	5.38	0.03	0.30	1.00
	ทดลอง		ผล				

**p<.01

จากตาราง 16 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมโดยภาพรวมของนักศึกษา
กลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมี
ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระยะการติดตามผลและหลังการทดลอง
มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 17 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดย
ภาพรวมของกลุ่มควบคุม (n=12)

กลุ่ม	ระยะการทดลอง				MD	Std.Error	p
	ระยะ	M	ระยะ	M			
ควบคุม	หลัง	4.27	ก่อน	4.26	0.01	0.01	1.00
	ทดลอง		ทดลอง				
	ติดตาม	4.27	ก่อน	4.26	0.01	0.01	1.00
	ผล		ทดลอง				
	หลัง	4.27	ติดตาม	4.27	0.00	0.00	1.00
	ทดลอง		ผล				

จากตาราง 17 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมของ นักศึกษากลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผลมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 18 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของ กลุ่มทดลอง (n=12)

กลุ่ม	ระยะการทดลอง				MD	Std.Error	p
	ระยะ	M	ระยะ	M			
ทดลอง	หลัง	4.80	ก่อน	4.47	0.33	0.12	.08
	ทดลอง		ทดลอง				
	ติดตาม	4.78	ก่อน	4.47	0.31	0.16	.28
	ผล		ทดลอง				
	หลัง	4.80	ติดตาม	4.78	0.02	0.08	1.00
	ทดลอง		ผล				

จากตาราง 18 พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผลมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 19 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มทดลอง (n=12)

กลุ่ม	ระยะการทดลอง				MD	Std.Error	p
	ระยะ	M	ระยะ	M			
ทดลอง	หลัง	4.54	ก่อน	4.22	0.32	0.10	.02*
	ทดลอง		ทดลอง				
	ติดตาม	4.67	ก่อน	4.22	0.45	0.11	.00**
	ผล		ทดลอง				
	หลัง	4.54	ติดตาม	4.67	0.13	0.06	.18
	ทดลอง		ผล				

**p<.01 *p<.05

จากตาราง 19 พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านความรู้สึกรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นระยะการติดตามผลและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 20 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง (n=12)

กลุ่ม	ระยะการทดลอง				MD	Std.Error	p
	ระยะ	M	ระยะ	M			
ทดลอง	หลัง	5.54	ก่อน	4.71	0.82	0.16	.00**
	ทดลอง		ทดลอง				
	ติดตาม	5.53	ก่อน	4.71	0.83	0.18	.00**
	ผล		ทดลอง				
	หลัง	5.54	ติดตาม	5.53	0.01	0.15	1.00
	ทดลอง		ผล				

**p<.01

จากตาราง 20 พบว่า ค่าเฉลี่ยของด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระยะการติดตามผลและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 21 ค่าพัฒนาการของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลอง

องค์ประกอบ	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ค่าพัฒนาการสัมพัทธ์ (%)
ด้านความรู้คุณธรรมจริยธรรม	4.47	4.80	21.56
ด้านความรู้สึกรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม	4.22	4.54	17.97
ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม	4.71	5.54	64.34
รวม	4.68	5.41	55.30

จากตาราง 21 ค่าพัฒนาการสัมพัทธ์ของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมของกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองสามารถพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมได้ร้อยละ 55.30 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ร้อยละ 21.56 ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ร้อยละ 17.97 และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ร้อยละ 64.34 แสดงว่า ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์สูงสุด รองลงมาคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมและด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ

สมมติฐานในการวิจัย

1. โมเดลการวัดองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา และนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มควบคุมมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 2 ระยะ สามารถสรุปรายละเอียดของการศึกษาในแต่ละระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิควิธีเชิงคุณภาพ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา จำนวน 7 คน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต หรือการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2- 4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวน 9,008 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต หรือการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 - 4 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,104 คน โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5-10 เท่าของตัวแปรบ่งชี้ ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีชั้นปีที่ศึกษาเป็นชั้น (Strata) และมีสาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) และจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรโดยใช้ระดับความเชื่อมั่น .05 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 303)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ประกอบด้วย ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ทั้งหมด 14 ตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 คือ

1. แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ จำนวน 95 ข้อ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.74 มีคุณภาพด้านความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ทั้งฉบับเท่ากับ .95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ของการศึกษาระดับองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและปริมาณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยาเพื่อทำการนัดวันและเวลาในการสนทนากลุ่ม

2. ดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา ตามวันเวลา สถานที่ที่นัดหมาย โดยใช้เวลาในการสนทนากลุ่ม 3 ชั่วโมง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ทั้ง 9 มหาวิทยาลัยเพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2-4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริงที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 100 คน ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559

2.2 นำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปวัดกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,144 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559

2.2.2 ผู้วิจัยตรวจสอบ และคัดเลือกแบบวัดที่ใช้ในการวิจัยอีกครั้ง โดยตรวจสอบฉบับที่มีความสมบูรณ์ จำนวนทั้งหมด 1,104 ฉบับ แล้วนำมาวิเคราะห์แสดงหลักฐานความเชื่อมั่น หลักฐานความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างนิยามศัพท์เฉพาะและนำไปพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ต่อไป

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้สถิติวิเคราะห์พื้นฐาน ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับภาพรวม ใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป

ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเชิงปริมาณ โดยมีประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต หรือการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ. / กศ.บ.) ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย 9 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ จำนวน 9,008 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลของการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมคือนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 ที่มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และมีความสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 24 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 2 การสร้างและการศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ตัวแปรจัดกระทำ คือ โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ประกอบด้วย ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 2 คือ

โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของทฤษฎี หลักการ แนวคิด และเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษา เทคนิคทางจิตวิทยา และเทคนิคการฝึกอบรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม และเป็นโมเดลที่ดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา จำนวน 16 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งมีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการเริ่มต้น ขั้นการดำเนินการ และขั้นการยุติและดำเนินการครั้งละ 1.30 ชั่วโมง มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับระยะที่ 2 ของการวิจัยเป็นการสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบแผนการทดลอง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้การวิจัยแบบ Pretest-Posttest Control Group Design ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม แบบแผนการทดลองดังกล่าวจัดเป็นแบบแผนที่ออกแบบให้มีการวัดซ้ำ (Repeated Measures Design) โดยมีการวัดทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ การวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการวัดระยะติดตามผล

2. การดำเนินการทดลองผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ๓ ห้องศูนย์การศึกษาและพัฒนาครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ก่อนทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการพิจารณาคัดเลือกนักศึกษาที่มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (Pretest) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากประชากรที่มีคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 33 คน และผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับประธานสาขาวิชา อาจารย์ผู้สอนเพื่อทำการเข้าไปพูดคุยและอธิบายเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาได้รับการคัดเลือกเข้ากลุ่ม วัตถุประสงค์ของการทดลอง ขั้นตอนระยะเวลาในการทดลอง และประโยชน์ที่นักศึกษาจะได้รับ และให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตกลงร่วมกันในการเลือกวันเวลาในการทดลองตามวันเวลาที่ผู้วิจัยกำหนดและตามที่นักศึกษาสะดวก ซึ่งผู้วิจัยมีเงื่อนไขที่สำคัญของการทดลอง คือ ความสมัครใจและความพร้อมในการเข้าร่วมการทดลอง

2.2 ระยะการทดลอง

ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ผ่านการทดลองใช้แล้วไปใช้กับกลุ่มทดลอง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน ส่วนกลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการจัดกระทำใด ๆ

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 6 มีนาคม 2560 ถึง 10 เมษายน พ.ศ. 2560 ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ช่วงเวลา 13.00 – 14.30 น.

2.3 ระยะหลังการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่เป็นกลุ่มทดลองอีกครั้งภายหลังจากการทดลองครบทั้ง 16 ครั้ง ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2560 แล้วใช้คะแนนจากการวัดดังกล่าวเป็นคะแนนภายหลังการทดลอง (Post test) และดำเนินการนัดกลุ่มควบคุมเพื่อทำการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2.4 ระยะการติดตามผล

ภายหลังการทดลอง 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลการทดลองจากกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยให้ทั้ง 2 กลุ่ม ตอบแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อีกครั้ง ในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นคะแนนระยะติดตามผล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติวิเคราะห์พื้นฐาน ได้แก่ จำนวนค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลต่างค่าเฉลี่ย

ส่วนที่ 2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ส่วนที่ 3 สถิติที่ใช้การทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยพิจารณาจากค่า F-test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Two-way ANOVA Repeated Measurement) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA Repeated Measurement)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวม และรายองค์ประกอบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล ด้วยวิธีบอนโฟโรนี (Bonferroni Method) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ชนิดสองทาง (Two-way ANOVA Repeated Measurement) แบบ One Between and Two Within Design

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย โดยจัดลำดับการนำเสนอออกเป็น 2 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยาเพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยาทั้ง 7 คน เมื่อนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่มและข้อมูลจากการสังเคราะห์แนวคิดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของลิกโคนามาเปรียบเทียบกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกระหว่างคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ทุกด้านมีประเด็นคุณลักษณะที่มีความสอดคล้องกัน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยาทั้ง 7 คน แสดงทัศนะที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ทั้ง 3 ด้าน

2. จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.30 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 24.70 ซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 คิดเป็น ร้อยละ 34.10 รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 33.00 และชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 32.90 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คิดเป็นร้อยละ 20.30 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จฯ คิดเป็นร้อยละ 18.90 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คิดเป็นร้อยละ 14.80 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 11.70 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต คิดเป็นร้อยละ 8.00 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 7.90 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี คิดเป็นร้อยละ 7.80 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม คิดเป็นร้อยละ 6.30 และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คิดเป็นร้อยละ 4.40 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

3.1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยภาพรวมเท่ากับ 4.91 ส่วนแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม องค์ประกอบด้านความรู้สึกระหว่างคุณธรรมจริยธรรม และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96, 4.72, และ 5.06 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรชี้วัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.16-0.81 ซึ่งทุกตัวแปรชี้วัดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้จากการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ค่าความพอเพียง (Measure of Sampling Adequacy) เท่ากับ 0.93 และมีค่าพิสัยความพอเพียงของการเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีค่าอยู่ระหว่าง 0.91-0.95 แสดงว่าตัวแปรชีวิตคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไปได้

3.2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 45.62, df= 40, p=.25, ค่า GFI=0.99, ค่า AGFI=0.98, ค่า RMSEA=0.01, ค่า SRMR=0.01 ส่วนในดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ค่า CFI=1.00 หมายความว่า โมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาอธิบายคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ได้

3.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.91-0.93 โดยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมทุกด้านและทุกตัวแปรชีวิต มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความรู้สึเชิงคุณธรรมจริยธรรมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.93 มีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 87) รองลงมา คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมและด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และ 0.91 มีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 84 และ 83)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า โมเดลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยทั้ง 3 ด้าน มีค่าความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลที่วัดในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง

ระยะที่ 2 การสร้างและศึกษาผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร สำหรับระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำเสนอผลการสรุปออกเป็น 2 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 องค์ประกอบ (14 ด้านย่อย) และดำเนินการ โดยกลุ่มฝึกอบรมจำนวน 16 ครั้ง และครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที โดยนำกรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจากแนวคิดลิคโคนา (Lickona. 1991) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ส่วนโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาผู้วิจัยได้นำแนวคิดกลุ่มฝึกอบรม (Training Group) ตามแนวคิดของเนลสันโจนส์ (Nelson-Jones. 1992) โดยมีขั้นตอนของการฝึกอบรม (Stage of Training Group) 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการเริ่มต้น (Initial Stage) ขั้นที่ 2 ขั้นการดำเนินการ (Working Stage) และขั้นที่ 3 ขั้นการยุติการฝึกอบรม (Ending Stage) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Counseling Theory) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Counseling) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด (Cognitive Counseling Theory) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา (Solution-focused Counseling Theory) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง (Reality Counseling Theory) ตลอดจนนำหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยา และแนวคิดวิธีการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ในโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เมื่อตรวจสอบโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของความสอดคล้องทั้งในเนื้อหาแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการประเมินผลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่า โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งเกณฑ์ประเมินว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่า 0.50 ขึ้นไปแสดงว่าเป็นตัวแทนของจุดประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ตอนที่ 2 ผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและรายด้านของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล

การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครโดยรวมก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำคะแนนแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมที่ได้จากผลการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยใช้สถิติ Two-way ANOVA Repeated Measurement และทำการตรวจสอบการแจกแจงปกติของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) โดยใช้สถิติ Shapiro-Wilk พบว่า ระยะเวลา ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล มีค่านัยสำคัญทางสถิติอยู่ระหว่าง .06-.34 แสดงว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นเอกพันธ์กัน ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมต่อไป และสรุปผลการศึกษาดังนี้

การเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2590.24$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=63.65$ $df=1.17$ $p=.00$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=61.89$ $df=1.17$ $p=.00$) และสามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2262.23$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($F=3.66$ $df=1.29$ $p=.05$) ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลา ทำให้มีด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=2.68$ $df=1.29$ $p=.10$)

ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=2821.77$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=5.31$ $df=1.31$ $p=.02$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=7.75$ $df=1.31$ $p=.00$)

ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=1662.12$ $df=1$ $p=.00$) และระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=10.56$ $df=2$ $p=.01$) นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้มีด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F=9.39$ $df=2$ $p=.00$)

เมื่อพบความแตกต่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมรายคู่ของระยะเวลาที่แตกต่างกันของกลุ่มทดลอง ด้วยวิธีการของบอนโฟโรนี (Bonferroni Method) พบว่า

ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมโดยภาพรวมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระยะการติดตามผลและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการทดลองโดยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้ดีขึ้น และมีความคงทนของการฝึกอบรมอยู่จนถึงระยะการติดตามผล

ส่วนค่าเฉลี่ยด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และการติดตามผลมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาไม่สามารถส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านการรู้คุณธรรมให้สูงขึ้น

ค่าเฉลี่ยด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นระยะการติดตามผลและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการทดลองโดยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกให้ดีขึ้นและมีความคงทนของการฝึกอบรมอยู่จนถึงระยะติดตามผล

ค่าเฉลี่ยของด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ระยะการติดตามผลและก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระยะการติดตามผลและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการทดลองโดยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมให้ดีขึ้น และมีความคงทนของการฝึกอบรมอยู่จนถึงระยะการติดตามผล

กล่าวโดยสรุปจากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาโดยรวมและรายองค์ประกอบทุกด้าน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา มีผลทำให้คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยรวมและรายองค์ประกอบทุกด้านของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้คุณธรรมจริยธรรม องค์ประกอบด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม องค์ประกอบด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ทั้งหมด 14 ตัวบ่งชี้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ โมเดลองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับแนวคิดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของลิคโคนา (Lickona, 1991) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพ เรื่ององค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร บริบทสังคมไทยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในระยะที่ 1 โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและจิตวิทยา โดยพบว่า มีองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน คือ ด้านความรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบสามารถยืนยันในการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของไรอันและโบฮิน (Ryan; & Bohin, 1999: 5) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่ดี ประกอบด้วย การรู้ในสิ่งที่ดี (Knowing the Good) รักในสิ่งที่ดี (Loving the Good) และกระทำในสิ่งที่ดี (Doing the Good) ทั้งสามแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องกันมาก นอกจากนี้ เซน (Chen, 2005: 14) ได้ระบุคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้นประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้คุณธรรมจริยธรรม (Moral Knowing) ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Feeling) และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Action)

นอกจากนี้ ผลจากการศึกษายังพบว่า คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ที่มีน้ำหนักมากที่สุด คือ ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Feeling) ซึ่งเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความรักและสนใจในสิ่งที่ดีงาม ความรู้สึกที่เข้มแข็ง สนใจ ฟังพอใจ และการแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น มีความภาคภูมิใจในตนเอง การควบคุมตนเองตนเอง และความอ่อนน้อมถ่อมตน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของซวาร์ซ (Schwartz. 2008: 41) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านอารมณ์ความรู้สึกว่า คุณลักษณะที่ดีทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น ไม่เพียงต้องการทักษะเชิงเหตุผลเท่านั้น หากแต่ต้องประกอบด้วยความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม อันส่งผลต่อแสดงออกที่ดีงามหรือพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม และยังสอดคล้องกับแนวคิดของซานทรอค (Santrock. 2008: 102) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Domain) โดยให้ความสำคัญกับความความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เข้มแข็ง ความรู้สึกผิดและแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลอื่น ดังนั้น ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการจูงใจให้บุคคลแสดงออกที่ดีงามหรือมีพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะที่ดี

คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนัก รองลงมาคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยมีค่าน้ำหนักมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และ 0.91 ตาม ลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไรอันและโบฮิน (Ryan; & Bohin. 1999: 5) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือคุณลักษณะที่ดีที่สำคัญประการที่หนึ่ง คือ การรู้ในสิ่งที่ดี คือ ความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องและผิด ซึ่งเป็นความสามารถในการตอบสนองสถานการณ์ เลือกที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดังที่ อริสโตเติล เรียกสิ่งนี้ว่า “Practical Wisdom” ประการที่สอง คือ รักในสิ่งที่ดี คือ การพัฒนาระดับของอารมณ์ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งความรักในสิ่งที่ดีและรู้สึกรังเกียจสิ่งที่ไม่ดี เปรียบเสมือนความสามารถที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลอื่น โดยมีความต้องการทำสิ่งที่ดี ความรักในสิ่งที่ดีจะนำไปสู่การเคารพและรักบุคคลอื่น ดังคำที่ว่า “love the sinner but hate the sin” และคุณลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับด้านพฤติกรรม คือ การกระทำในสิ่งที่ดี คือ มีความตั้งใจที่จะกระทำเมื่อบุคคลรู้จักสิ่งที่ถูกต้องและกระทำสิ่งนั้น นอกจากนี้ ซานทรอค (Santrock. 2008: 102) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับด้านการรู้คิดและด้านพฤติกรรมไว้ว่า ด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีเหตุผล มีการคิดเกี่ยวกับกฎระเบียบ ศีลธรรม และการประพฤติปฏิบัติ ส่วนด้านพฤติกรรม (Behavioral Domain) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเชิงคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นผลมาจากการรู้คิด ดังนั้น ความสามารถในการคิด ความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องและผิด ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้เหตุผลในการตอบ สอนสถานการณ์ตัดสินใจเลือกที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีการแสดงออกที่ดีงามหรือพฤติกรรมเชิงคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

จากการนำคะแนนแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากมีค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 1.14 ค่านัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.06 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงแสดงให้เห็นว่า โมเดลโครงสร้างของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (เนงลักษณ์ วิรัชชัย. 2537: 45; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom. 1989) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (Relation Chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.14 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 แสดงว่าโมเดลโครงสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพอใจ รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ซึ่งมีค่าใกล้กับ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (เนงลักษณ์ วิรัชชัย. 2537: 45; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom. 1989) และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.01 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีในระดับสูง จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า โมเดลขององค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งสามารถวัดองค์ประกอบของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครได้

ผลการศึกษาคูณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า คะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูงสุด (MEAN=5.06 S.D.=0.76) รองลงมาคือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม (MEAN=4.96 S.D.=0.73) และด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม (MEAN=4.72 S.D.=0.78) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดจากทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้การที่ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมน้อยกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะที่มีความซับซ้อน ละเอียดย่อย ได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มโนธรรม หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การรักหรือชอบในสิ่งที่ดีงาม ดังที่อเบอร์ครอมบี้ (Abercrombie. 2007: 21) กล่าวว่า กระบวนการความคิด การใช้เหตุผลนั้นเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมจะต้องผ่านกระบวนการ หรือภาวะที่รู้ตัว (Conscious) สอดคล้องกับลาเฮ (Lahey. 2007: 160) ที่สนับสนุนแนวคิดของอเบอร์ครอมบี้เกี่ยวกับการรู้ตัวของมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันปกติ แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาที่ลึกซึ้ง หรือสภาวะของการตระหนักรู้ (Awareness) อีกทั้งซานทรอค (Santrock. 2008: 102) กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรมด้านอารมณ์ความรู้สึกให้ความสำคัญกับความรู้สึก

เชิงคุณธรรมจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เข้มแข็ง ความรู้สึกผิด และแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลอื่นสอดคล้องกับแนวคิดของชวาร์ซ (Schwartz. 2008: 41) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกว่าคุณลักษณะที่ดีทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้นไม่เพียงต้องการทักษะเชิงเหตุผลเท่านั้น หากแต่ต้องประกอบด้วยความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ความรู้สึกและอารมณ์จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการจูงใจให้บุคคลแสดงคุณลักษณะที่ดี ดังนั้นหากบุคคลมีอารมณ์ความรู้สึกที่เข้มแข็งก็จะแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม หรือพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลขาดความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมไม่รู้สึกถึงความผิดชอบชั่วดี ไม่รู้สึกละอายต่อบาป (อหิริกะ Ahirika) หรือไม่ละอายต่อบาป (อโนตตปปะ Anottappa) และการยึดตนเองเป็นใหญ่ (Egoism) ซึ่งเป็นปัจจัยทางจิตที่เป็นอกุศลมีลักษณะโน้มไปทางด้านอารมณ์ (Affective) ความรู้สึกเหล่านี้จะทำให้บุคคลไม่แยแสสนใจต่อความรู้สึก ทศนะผู้อื่น รวมถึงมาตรฐานของความดีงามที่มีอยู่ในใจของตนเอง เมื่อความรู้สึกหรือปัจจัยเหล่านี้ครอบงำ บุคคลจะไม่ระมัดระวังตนเองที่จะกระทำสิ่งที่เป็โทษ และดังนั้นจึงมีความโน้มเอียงที่จะมีการกระทำที่เป็นโทษ ทำให้บุคคลมองสิ่งต่างๆ เพียงเพื่อนำมาตอบสนองความปรารถนาและความต้องการของตนเองเท่านั้น และเป็นรากฐานให้แก่การกระทำที่เป็นโทษอย่างยิ่งของบุคคล (โสรัย์ โพธิ์แก้ว. 2557: 26-27)

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร จากผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่าโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครได้

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร เป็นไปตามแนวคิดของเนลสันโจนส์ (Nelson-Jones. 1992) ที่กล่าวถึงการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยามีขั้นตอนในการฝึกอบรมที่สำคัญในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นการเริ่มต้นหรือขั้นนำ (Initial Stage) ขั้นการดำเนินการ (Working Stage) และขั้นการยุติหรือขั้นสรุป (Ending Stage) โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม และมีระยะเวลาในการฝึกประมาณ 6 -12 ครั้ง ซึ่งเป็นระยะเวลาในการฝึกและจำนวนครั้งที่เหมาะสม (Length of Group and Duration of Session) และการฝึกอบรมแต่ละครั้งใช้เวลาไม่เกิน

2-3 ชั่วโมง อีกทั้งจำนวนสมาชิกกลุ่มที่มีความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 4 -8 คน อีกทั้งมีการจัดเตรียมสถานที่ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสื่อทัศนูปกรณ์ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในโปรแกรม และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการฝึกอบรม (Decide Location Physical Setting and Facilities) ตลอดจนมีการพิจารณาเลือกใช้วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการฝึกอบรม (Decide on Training Method and Materials) ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม ดังนั้น ในกระบวนการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาจะต้องมีการดำเนินการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางแผนการกำหนดวัตถุประสงค์ว่าต้องการให้สมาชิกเรียนรู้อะไร หรือพัฒนาอะไร และการเลือกใช้วิธีการ เทคนิคการฝึกอบรม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ เพราะมีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ เจตคติไปยังผู้รับการฝึกอบรมให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อีกทั้ง เนลสันโจนส์ ยังได้กล่าวถึงวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ที่สำคัญสำหรับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ได้แก่ การสอนและการบรรยาย (Lecture and Teaching) การประเมินตนเอง (Self-assessment) การสาธิต (Demonstration) การฝึกสอน (Coaching) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การใช้แผ่นบันทึกงาน (Worksheets) การให้แบบฝึกหัด (Exercises) การใช้เกม (Game) การใช้การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) และการให้การบ้าน (Homework) นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิธีการ เทคนิคการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ (Audio Visual) เช่น วีดีโอเทป แผ่นฟิล์ม เครื่องฉายภาพ รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แบบประเมินตนเอง (Self-Assessment) แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) แบบตรวจสอบพฤติกรรม (Behavior-monitoring) และเอกสารคู่มือการฝึกอบรม (Training Manuals) เพื่อใช้นำเสนอ บรรยาย สาธิต การอภิปราย หรือสามารถใช้เพื่อในการเรียนรู้ด้วยตนเองในกระบวนการ ฝึกคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

สำหรับด้านเนื้อหาของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครนั้น แนวคิดของลิคโคนา (Lickona. 1991) และเชน (Chen. 2005) ได้กล่าวถึงเนื้อหาที่สำคัญของการสร้างโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมไว้ 3 คุณลักษณะ คือ

1. ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง ด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง เนื่องจากนักศึกษาครูที่มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมจะต้องมีการรู้ในสิ่งที่ดี คือ การรู้ การคิด มีความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และสิ่งควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นความสามารถในการตอบสนองสถานการณ์ เลือกที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และตระหนักในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณงามความดีของการเป็นครูที่ดี เพื่อจะได้ทำหน้าที่สั่งสอน อบรม และถ่ายทอดค่านิยมที่ดีงามสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนให้ได้ ดังนั้น ครูที่มีการรู้ในสิ่งที่ดีและมี

ความสามารถถ่ายทอดค่านิยมที่ดีงามให้กับผู้เรียนได้นั้นจะเป็นการเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม สิ่งที่ไม่ควรกระทำ สิ่งที่ไม่ควรกระทำ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนอีกด้วย

2. ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านมนุษยธรรม ด้านความภูมิใจในตนเอง ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม ด้านการควบคุมตนเอง และด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน

นักศึกษาครูที่มีลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกจะแสดงให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่ดีงาม มีความรักในสิ่งที่ดีและรู้สึกรังเกียจสิ่งที่ไม่ดี เปรียบเสมือนมีความสามารถที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลอื่น เข้าใจความรู้สึกผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีความต้องการทำสิ่งที่ดี ความรักในสิ่งที่ดีจะนำไปสู่การเคารพและรักบุคคล สามารถจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่เหมาะสมได้ ดังนั้น ความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลเชื่อมั่นมั่นในคุณงามความดีของตนเองและผู้อื่นอย่างเข้มแข็ง

ดังนั้น ประเด็นสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกซึ่งมีลักษณะที่มีความซับซ้อน ละเอียดย่อย มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เข้มแข็ง ความรู้สึกผิด และแสดงออก ซึ่งความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อีกทั้งความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีบทบาทอย่างสำคัญในการจูงใจให้บุคคลแสดงออกที่ดีงามหรือมีพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม จึงต้องพิจารณาการออกแบบโมเดลที่ไม่ใช่แค่เพียงกระบวนการทางความคิด หรือการใช้เหตุผลซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่จะต้องเป็นกระบวนการของการสร้างความรู้สึกผ่านการระลึกหรือภาวะที่รู้ตัว สอดคล้องกับลาเฮ (Lahey, 2007: 160) ที่กล่าวว่า การรู้ตัวของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันปกติ แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาและไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง หรือสภาวะของการตระหนักรู้ ดังนั้น หากนักศึกษาครูมีความรู้สึกที่เข้มแข็งก็จะแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม หรือพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ในทางตรงกันข้าม หากนักศึกษาขาดความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรมก็จะไม่เกิดความรู้สึกถึงความผิดชอบชั่วดี ไม่รู้สึกละอายต่อบาป

3. ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 2 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นตั้งใจกระทำ ด้านอุปนิสัย

นักศึกษาครูที่มีลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม คือ สิ่ง que แสดงให้เห็นถึงการแสดงออก หรือการกระทำของนักศึกษาครูเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวเป็นผลมาจากด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม และด้านการรู้สึกเห็นคุณค่าคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือ การแสดงออกด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจตามการรับรู้ของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีความตั้งใจที่จะกระทำ แม้ว่าจะพบกับความยุ่งยาก ตลอดจนการแสดงพฤติกรรมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การออกแบบโมเดลจะต้องมีกระบวนการให้นักศึกษาครูก้นหาและแสดง ความมุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีความเข้มแข็งต่อการแสดงพฤติกรรมที่ดี หรือพฤติกรรมเชิง

คุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นอุปนิสัย อีกทั้งในโมเดลการพัฒนาจำเป็นต้องให้การสนับสนุนความตั้งใจของผู้เรียนที่เลือกจะกระทำในสิ่งที่ดี แม้ในขณะที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันที่จะกระทำผิดต่อคุณธรรมจริยธรรม พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมนี้ต้องอาศัยความกล้าหาญในตัวเองที่ยืนหยัดและแสดงออกอย่างแตกต่างอีกด้วย (Lumpkin. 2008: 49)

ดังนั้น ในการสร้างโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 องค์ประกอบ เนื่องจากแนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้ความสำคัญในทั้ง 3 องค์ประกอบ เพราะทั้ง 3 องค์ประกอบนั้นมีความสัมพันธ์กัน เพื่อช่วยให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม มีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพครู

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและแนวคิดทฤษฎีเชิงจิตวิทยา ตลอดจนนำหลักการ และเทคนิคต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแต่ละครั้ง ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นความคิด ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ กิจกรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา แนวคิดวิธีการและเทคนิคการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับ คอเรีย คอเรีย และคอเรีย (Corey; Corey; & Corey. 2014: 101-104) ได้อธิบายว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 มิติที่ประกอบด้วย มิติด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) มิติด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) และมิติด้านพฤติกรรม (Behavioral Domain) นั้นมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและส่งอิทธิพลถึงกันและกัน การผสมผสานคุณลักษณะทั้ง 3 มิติ คือ ด้านการรู้คิด ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีพลัง และมีความครอบคลุมสำหรับกระบวนการของการให้คำปรึกษา หากขาดมิติใดมิติหนึ่งไป แนวคิดในพัฒนานั้นอาจไม่สมบูรณ์ ดังที่ เนลสันโจนส์ (Nelson-Jones. 1997: 10) กล่าวว่า กลุ่มฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสามารถนำแนวคิด ทฤษฎี ทักษะการให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือมาประยุกต์ใช้ในโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา นอกจากนี้ เนลสันโจนส์ (Nelson-Jones. 2013: 33) กล่าวถึงโมเดลของการให้คำปรึกษาและกระบวนการของการช่วยเหลือนั้นจะมีลักษณะที่เป็นขั้นตอนชัดเจน มีเป้าหมาย มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละชั้น โดยจะมีการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับมุมมองเพื่อใช้ในการกระบวนการให้คำปรึกษาที่จะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษามีแนวทาง การใช้ทักษะการให้คำปรึกษา วางแผนและดำเนินการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น อาจพอที่จะสรุปได้ว่า โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สามารถใช้ในการพัฒนาการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ได้ โดยผลจากการทดลองใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แสดงความคิดเห็น การถามคำถาม และตอบคำถาม และเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้สมาชิกยังได้มีการสำรวจสภาพและประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม

ก่อนการยุติการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา สมาชิกกลุ่มมีความสนใจ เกิดความคุ้นเคยและแสดงออกถึงความไว้วางใจด้วยการกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก มีอารมณ์ขัน เสียสละร่วมกันในขณะทำกิจกรรม อีกทั้งกล้าที่จะเปิดเผยเรื่องราวในชีวิต ประสบการณ์ส่วนตัวในด้านที่ดีหรือด้านที่ไม่ดีกับสมาชิกกลุ่ม สามารถบอกถึงสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ตลอดจนมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุมมอง และยกตัวอย่างเหตุการณ์ได้ดี

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่า หลังจากทีกลุ่มทดลองได้ร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยามีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและในแต่ละรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละด้านเป็นลำดับดังนี้

ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่า หลังจากทีกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาโดยนำแนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิคและวิธีการทางด้านจิตวิทยาและการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคตามโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมซึ่งประกอบด้วย 6 ด้านย่อย ได้แก่ 1) ด้านการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ 2) ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม 3) ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม 4) ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง 6) ด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง

ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม ในด้านย่อยที่ 1 การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ คือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) เพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกให้รับรู้และเข้าใจประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม พร้อมกับการฝึกการตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดกลยุทธ์การให้การศึกษาทางจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคเส้นเวลา (Time Line) ทำให้สมาชิกเกิดการรับรู้และทบทวนประสบการณ์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม รับรู้เกี่ยวกับตนเองในเรื่องของสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์สำคัญทั้งด้านบวกและด้านลบในสถาบัน การศึกษาหรือในชีวิต พร้อมทั้งสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (สกล วรเจริญศรี. 2560: 154; อ้างอิงจาก Geldard; & Geldard. 1999) และเทคนิคการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการเล่าเรื่องราวชีวิตจริง (Real Life Story) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ซึ่งทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพครูจากการระดมสมองและการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก มุมมองของสมาชิกกลุ่ม

ด้านย่อยที่ 2 การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยนำทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางโดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) การสะท้อนความรู้สึกในเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการรับรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการใช้การ์ด (Card) คำกล่าวของนักปรัชญา ผู้นำศาสนา หรือการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้การยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (อารมณ ฉนวนจิตร. 2557: 117) และเทคนิคการใช้เกม (Game) การจัดหมวดหมู่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู และนำเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคชีวประวัติ (Biographic) และเทคนิคการให้การบ้าน (Home Work Assignment) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำคุณงามความดี และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ด้านย่อยที่ 3 ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective) และเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคชีวประวัติ (Biographic) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตศึกษาตัวแบบ บุคคลที่กระทำคุณงามความดี และเทคนิคการเสริมแรงทางบวกให้แก่สมาชิก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) ด้วยการกล่าวคำชื่นชม ยอมรับในความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมในการให้คำปรึกษาได้แก่ เทคนิคงานศพ (The Funeral) (Thompson. 2003: 51) เพื่อให้สมาชิกเผชิญกับอารมณ์ของตนเอง การเปิดเผยตนเอง และสำรวจประเด็นปัญหาสิ่งที่ค้างคาใจ และใช้เทคนิคการฝึกอบรมได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคการสอนโดยการยกตัวอย่าง (Teach by Example) เทคนิคการสอนโดยการบอกกล่าวเล่าเรื่อง (Teach by Telling) ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของ ลิคโคนา (Lickona. 1994: 32)

ด้านย่อยที่ 4 ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดการสอน (Teaching) เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมของโคลเบิร์ก การใช้กรณีศึกษา (Case Study) (สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2548: 74) เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม (Moral Dilemma Exercise) (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 272) ที่ทำให้บุคคลได้สำรวจ ทำความเข้าใจ อภิปรายโต้แย้งประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านพฤติกรรมนิยม คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) เทคนิคในการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) และเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เช่น เทคนิคการฟัง (Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) และเทคนิคการทวนความ (Paraphrase)

ด้านย่อยที่ 5 ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด (Cognitive Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการซักซ้อมทางความคิด (Cognitive Rehearsal) เป็นการจินตนาการในการรับมือ หรือเผชิญเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นผลจากการตัดสินใจ และเทคนิคการกำหนดข้อดีข้อเสีย (List Advantage and Disadvantage Technique) เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหา สิ่งที่เป็นข้อดีและข้อเสีย แนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนทางเลือกของการตัดสินใจ (Sharf. 2012: 348) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้เกมการเล่าเรื่อง (Story Telling Game) “แม่น้ำจะเซ” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงประเด็นสำหรับการฝึกการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี (สกล วรรณศิริ. 2550: 209) เทคนิคการสอน (Teaching) เกี่ยวกับประเภทของการตัดสินใจ เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

ด้านย่อยที่ 6 ด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดหน้าต่างหัวใจของโจฮารี (Johari Window) ของโจเซฟ ลูฟท์ และแฮริงตัน อิงแกรม (Joseph Luft and Harrington Ingram) โดยใช้เทคนิคการสอน (Teaching) เกี่ยวกับการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้บุคคลได้สำรวจ ทำความเข้าใจ เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจตนเอง ตลอดจนกล้าที่จะเปิดเผยจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการมีสัมพันธภาพ การปรับตัวทางสังคม และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านพฤติกรรมนิยม คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) และเทคนิคกระบวนการกลุ่ม (Group Process) กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) โดยผู้วิจัยใช้กิจกรรม นั่นคือใคร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้สมาชิกได้สำรวจพฤติกรรมของตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดจนเกิดความเข้าใจ และแนวทางในการลดจุดบอดหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนเองได้ดี

ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึเชิงคุณธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่า หลังจากทีกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยนำแนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิคและวิธีการทางด้านจิตวิทยาและการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคตามโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในด้านความรู้สึเชิงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้านย่อย ได้แก่ 1) ด้านมโนธรรม 2) ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง 3) ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 4) ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม 5) ด้านการควบคุมตนเอง และ 6) ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน

ด้านย่อยที่ 1 ด้านมโนธรรม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person -centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข การสะท้อนความรู้สึกในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) การให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Counseling Theory) การให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการเพื่อให้บรรลุถึงความตระหนักรู้ในความรู้สึกมากขึ้น อยู่ในสภาวะปัจจุบัน (Here & Now) และให้มีทางเลือกมากขึ้น รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้ในสภาพแวดล้อมที่ตนเองรู้ ยอมรับตนเอง และมีความสามารถในการติดต่อสัมผัสกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลสามารถมีความรับผิดชอบ การคัดเลือกและรู้จักเลือก ได้แก่ เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก (Stay with Feeling) เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด (Language Exercise) การใช้คำถาม (Question) การใช้คำว่า “ควรจะ” และ “อาจจะ” (Should and Ought) เทคนิคการพูดรอบวง (Making the Round) ด้วยการให้สมาชิกแต่ละคนเดินไปยังสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มแล้วพูดถึงความตั้งใจ ความพยายามที่จะควบคุมตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อ

เพิ่มความกล้า การเผชิญหน้า เพื่อการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง (Corey. 2012: 216 - 217) พร้อมกับการฝึกการตระหนักถึงมโนธรรม (Conscience) ของตนเอง เข้าใจความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จัก แยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควร โดยพัฒนาแนวคิดจากสิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 82; อ้างอิงจาก Thomas. 2014) ความทรงจำที่ดี และไม่ดี (My Best and Bad Memory) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76; อ้างอิงจาก Karp; & Bergstrom. 1998)

ด้านย่อยที่ 2 ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบ ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person -centered Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก(Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการเห็นคุณค่าในตนเองหรือความภาคภูมิใจในตนเอง โดยพัฒนาแนวคิดจาก ฟิชเจอร์ล (Fitzgerald. 2013: 250) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา (Group Activities) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่า เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) เทคนิคการบอกกับตนเอง (Self-talk) เทคนิคการสอน (Teaching) ทำให้สมาชิกได้สำรวจและเห็นคุณค่าในตนเอง หรือความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

ด้านย่อยที่ 3 ด้านความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ(Listening with Empathy) เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathic Assertion Technique) เทคนิคการอธิบายความรู้สึกและเห็นใจ (Describing Feeling and Empathizing Technique) พร้อมกับการฝึกการแสดงความเห็นอกเห็นใจ โดยพัฒนา แนวคิดจากทอมสัน (Thompson. 2003: 273-280) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้าน จิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการฝึกการวิเคราะห์ความรู้สึกจากภาษาท่าทาง เทคนิค การฝึกแสดงความรู้สึก เทคนิคการสอน และเทคนิคการชักจูงพฤติกรรม ทำให้สมาชิกเกิดการรับรู้ ความเข้าใจความรู้สึกของบุคคล และสามารถแสดงออกถึงคำพูด ท่าทางที่บ่งบอกถึงความเห็นอกเห็นใจเพิ่มขึ้น

ด้านย่อยที่ 4 ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคการ ฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และเทคนิคสมมติว่า เป็น (Act As If) ของการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ (Adlerian Counseling Theory) เพื่อกระตุ้น

สร้างความสนใจในสังคม เกิดมุมมองในสถานการณ์ และช่วยให้สมาชิกได้สะท้อนสิ่งที่อยากจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างแตกต่าง (Corey; Corey; & Corey. 2014: 112) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) ในการให้สมาชิกชื่นชมการทำความดีซึ่งกันและกัน เพิ่มความสนใจในสิ่งที่ติงามหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และใช้เทคนิคในกลุ่มฝึกอบรมด้วยเทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคสิ่งแทนฉนั้นเป็นการนำแนวคิดวิธีการเล่น (Play Methods) โดยใช้เทคนิคกิจกรรมการเลือกสิ่งของ (Choose an Object Activity Technique) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 142; อ้างอิงจาก Thompson. 2003; Peason. 1997) และกิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต (Setting Your Goal) (Fitzgerald. 2013: 40) ทำให้สมาชิกแสดงความรู้สึก ความสนใจ ความรักที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตลอด จนมีการค้นหา วางแผนความต้องการ ความปรารถนาของสมาชิกที่จะกระทำสิ่งที่ติงามได้เพิ่มขึ้น

ด้านย่อยที่ 5 ด้านการควบคุมตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Counseling Theory) เนื่องจากความคิด อารมณ์ และการกระทำของบุคคลล้วนมีความสัมพันธ์กัน และเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้สำรวจวิเคราะห์ ตลอดจนโต้แย้งความเชื่อที่ไร้เหตุผล (Irrational Belief) ได้แก่ เทคนิคการสอน ABC เทคนิคการการปรับโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Restructuring) และแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และใช้เทคนิคในกลุ่มฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เพื่อให้สมาชิกเกิดการตระหนักถึงลักษณะของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง และมีแนวทางในการปรับเปลี่ยนความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่อาจส่งผลต่อลักษณะของการควบคุมตนเองได้เพิ่มขึ้น

ด้านย่อยที่ 6 ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling) ที่มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของบุคคล ให้สมาชิกรู้จักมองตนเองอย่างถ่อมตน ความสอดคล้องภายใน ความโปร่งใส จริงใจ ความหวังใจ โดยปราศจากการตัดสินหรือการประเมิน การให้รางวัล การอยู่กับปัจจุบัน ความเห็นอกเห็นใจ ความเคารพ การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข สามารถให้เกียรติ ไม่ดูถูกผู้อื่น สามารถยอมรับความผิดของตนเอง (Corey. 2012: 279; citing Cain. 2010) ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการอุปมาอุปไมย (Metaphor) (Corey. 2013: 315) และเทคนิคการวาดรูปคน (Drawing A Person Technique) ซึ่งพัฒนาจาก ชาง (สกล วรเจริญศรี. 2560: 88; อ้างอิงจาก Cheung. 2006)

ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา พบว่าหลังจากที่กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา มีคะแนนคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยนำแนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิคและวิธีการทางด้านจิตวิทยาและการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคตามโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในด้านพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้านย่อย ได้แก่ 1) ด้านความมุ่งมั่นตั้งใจ และ 2) ด้านอุปนิสัย

ด้านย่อยที่ 1 ด้านความมุ่งมั่น ตั้งใจ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา (Solution-focused Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคคำถามปาฏิหาริย์ (Miracle Question) เทคนิคคำถามลำดับขั้น (Scaling Questions) ทำให้สมาชิกกลุ่มได้ประเมินความรับผิดชอบของตนเอง และสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงามหรือพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำความงามความดี และการสร้างพันธสัญญา (Commitment) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เพลงความฝันอันสูงสุด และการใช้การ์ด (Card) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้การยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) (อารมณ ฉนวนจิต. 2557: 117) โดยนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานแต่บุคคลที่ประกอบวิชาชีพครู ให้สมาชิกเลือกและอ่านให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า มีกำลังใจและความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีงาม

ด้านย่อยที่ 2 ด้านอุปนิสัย ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling) ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Reflecting Content and Feeling) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง (Reality Group Counseling Theory) โดยเลือกใช้เทคนิคกระบวนการ WDEP เพื่อให้สมาชิกกลุ่มประเมินความรับผิดชอบของตนเอง และสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง และแสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม หรือพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้ เทคนิคตัวแบบ (Modeling) ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำความงามความดี และการสร้างพันธสัญญา (Commitment) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์หลักการของกระบวนการกลุ่ม ด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคทางการฝึกอบรมและเทคนิคด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) และประยุกต์ใช้ตารางกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดีมีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling)

กิจกรรมฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า และกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ (Record of Success) (Fitzgerald. 2013: 140) ทำให้สมาชิกได้กำหนดการวางแผนและแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การยุติการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มทบทวนคุณลักษณะของบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่จะต้องทำเพิ่มเติม และสิ่งที่จะนำไปพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นต่อไปเมื่อกลุ่มได้สิ้นสุดลงโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) ให้การชื่นชม สนับสนุน และให้กำลังใจเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่จะแสดงออกและนำไปใช้ในสถานการณ์จริงและให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสร้างพันธสัญญา (Commitment) ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่สมาชิกมุ่งมั่นตั้งใจในแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมหรือพฤติกรรมที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง

หากพิจารณาคะแนนด้านค่าเฉลี่ยด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองในระลอกก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในด้านการพัฒนาการรู้ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบและประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่เน้นอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรม ประกอบด้วย ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นบุคคลเป็นสำคัญ การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรม และแนวคิดเชิงจิตวิทยาอื่น ๆ อาจเน้นหนักไปในเชิงของการพัฒนาในด้านความรู้สึกและด้านพฤติกรรม ดังที่ คอเร (Corey. 2012: 471) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นบุคคลเป็นสำคัญมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นความรู้สึก โดยให้บุคคลได้สำรวจความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเพื่อช่วยให้บุคคลได้เพิ่มการเปิดรับประสบการณ์ใหม่และพัฒนาความมั่นใจในตนเอง ส่วนทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนั้นมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นให้บุคคลเพิ่มทางเลือก เกิดการเรียนรู้และสร้างพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคะแนนด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง หลังการทดลองกับระยะการติดตามผลมีค่าสูงกว่าก่อนการทดลอง อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้สูตรคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) พบว่า การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังจากการทดลองแสดงให้เห็นว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีระดับคะแนนพัฒนาการในด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.57 สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินผลการเรียนรู้ในปัจจุบันที่เน้นพัฒนาการของผู้เรียนของศิริชัย กาญจนวาสี (2556: 276) ที่กล่าวว่า ในการประมาณค่าคะแนนพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ มีผู้เสนอสูตรคำนวณแตกต่างกันตามแนวคิดการออกแบบวิธีการวัด สูตรการคำนวณที่ง่ายและน่าเชื่อถือและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติคือ สูตรคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าโมเดลการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยามีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม เพราะในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และมีคะแนนพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น

ประเด็นสำคัญที่ได้จากการทดลองที่ผู้วิจัยจะนำเสนอซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ดังปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านตัวผู้วิจัย หรือผู้นำกลุ่มฝึกอบรม (Researcher or Leader) ที่จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาและกระบวนการฝึกอบรม สามารถเลือกใช้วิธีการและเทคนิคที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งผู้นำกลุ่มจะต้องมีบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะที่ดี (Good Characteristic) ในการเป็นผู้ให้การอบรมกับสมาชิกกลุ่ม เป็นตัวแบบที่ดีที่สามารถสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกกลุ่มได้ดี มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือหรือพัฒนา เคารพและให้เกียรติ ตลอดจนมีความเห็นอกเห็นใจ ยอมรับสมาชิกกลุ่มอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งคุณลักษณะที่กล่าวมานั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้การดำเนินการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังที่สจ๊วตและสจ๊วตตัน (Sutton; & Stewart. 2002: 8 - 24) ได้สรุปคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษาที่ใช้ในกระบวนการให้คำปรึกษาประกอบด้วย ความจริงใจ (Genuineness) ที่มีลักษณะเปิดเผยตนเอง ตรงไปตรงมา ซื่อสัตย์ต่อสัมพันธภาพ ไม่ปิดบังซ่อนเร้น การยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) แสดงถึงการยอมรับผู้รับคำปรึกษา โดยไม่มีการตัดสิน หรือมีเงื่อนไขต่าง ๆ และสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathy Understanding) ซึ่งเป็นความสามารถในการเข้าไปอยู่ในโลกของผู้รับคำปรึกษาทั้งในด้านของความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้นำกลุ่มฝึกอบรมจะต้องตระหนักในบทบาทของตนเองที่เป็นมากกว่าผู้ให้การอบรม หรือผู้สอน แต่จะต้องแสดงบทบาทผู้ที่เอื้ออำนวยสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองกับสมาชิก อันจะทำให้เกิดการเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ที่ดีในกลุ่มร่วมกัน ดังที่ คอเรีย คอเรีย และคอเรีย (Corey; Corey; & Corey. 2014: 353) ที่ได้อธิบายถึงลักษณะของบทบาทของผู้นำกลุ่มวัยรุ่น ผู้นำกลุ่มต้องเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีความพร้อมที่จะสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในกลุ่ม ปราศจากการเสแสร้ง มีความรู้สึกไว เข้าใจในบริบทวัฒนธรรมต่าง ๆ ของวัยรุ่น และแสดงออกถึงให้เกียรติกับสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัยที่ 2 ด้านตัวสมาชิก (Member) สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาลักษณะบางอย่างที่เหมือนกล่าวคือ สมาชิกกลุ่มเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ประกอบด้วยนักศึกษาเพศหญิงและเพศชาย ชั้นปีที่ 4 ซึ่งมีระดับการศึกษาและอยู่ในช่วงวัยที่มีอายุใกล้เคียงกัน มีความสนใจและมีความต้องการในการพัฒนาตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในชั้นปีที่ 5 แต่หากพิจารณาก็จะพบว่าสมาชิก แต่ละคนก็มีลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน (Individual Differences) ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา ตัวอย่างเช่น ในด้านร่างกาย สมาชิกบางคนทำกิจกรรมได้อย่างรวดเร็ว คล่องแคล่ว กล้าแสดงออก ในขณะที่สมาชิกบางคนทำได้ช้า มีลักษณะค่อนข้างเก็บตัว ด้านอารมณ์ สมาชิกเพศหญิงกับเพศชายมีลักษณะของการแสดงอารมณ์ที่แตกต่างกันโดยเพศหญิงมีลักษณะที่ไวต่อความรู้สึก สามารถแสดงออกถึงการรับรู้และความเห็นอกเห็นใจได้ดี ด้านสังคม สมาชิกเพศหญิงสามารถสร้างสัมพันธภาพ การสื่อสาร การอธิบายความรู้สึก ปลอดภัยให้กำลังใจเพื่อสมาชิกได้ดี

ในขณะที่ด้านสติปัญญาและการคิด สมาชิกเพศหญิงและเพศชายมีลักษณะการคิดที่แตกต่างกัน โดยเพศชายมีความโดดเด่นในเรื่องการวางแผนและการแก้ปัญหา ส่วนเพศหญิงมีความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ คิดละเอียดละออได้ดี ปัจจัยเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตของสมาชิกกลุ่ม (Personal Growth) เนื่องจากมีสมาชิกที่มีลักษณะบางอย่างที่เหมือน และลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกัน ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ของบุคคลอื่นและความแตกต่างระหว่างบุคคลของสมาชิกกลุ่มในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง ดังที่คอเรย์ (Corey. 2012: 75) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของสมาชิกกลุ่มว่าควรมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อายุ ปัญหา ความสนใจ และความต้องการ คุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้สมาชิกเกิดความผูกพัน ซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม มีความสนใจในปัญหาร่วมกัน ส่วนความแตกต่างระหว่างสมาชิกกลุ่มนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเพศ วัฒนธรรม เชื้อชาติ ภูมิหลัง ก็มีประโยชน์ เพราะทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ในการได้ทดลองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตจริง

นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มเป็นนักศึกษาครูที่มีความต้องการและความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเอง ทั้งที่รู้ว่าโปรแกรมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยานั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 16 โปรแกรม ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมมากพอสมควร แต่สมาชิกกลุ่มก็ให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วมรักษาระเบียบวินัย ความตรงต่อเวลา และมีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเองกับสมาชิกคนอื่น ๆ อีกทั้งสมาชิกกลุ่มยังมีความเข้าใจผลกระทบต่อกกลุ่มที่อาจจะเกิดต่อตนเอง โดยในระยะของการเลือกสมาชิก ผู้วิจัยได้สอบถามถึงความต้องการและสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม ดังที่จาคอบส์ เมสสัน และฮาร์วิล (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 325) กล่าวว่า ใจและความพร้อมที่จะแบ่งปันเรื่องส่วนตัวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความกลมเกลียว มีไว้วางใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังทำให้สมาชิกรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของกลุ่มร่วมกัน อีกทั้งคัมเพเซอร์ นัตรศุกกุล (2546: 25) กล่าวว่า ความรู้สึกสบายใจของสมาชิกในกลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ความสามารถที่จะสื่อสารความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองไปยังผู้อื่น และการรับเอาความคิดของคนอื่นมาสู่ความคิดของตนเอง ย่อมเป็นสิ่งที่จำเป็น กลุ่มทุกกลุ่มมีความต้องการสมาชิกที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างทันที และแสดงได้อย่างดีด้วย

ปัจจัยที่ 3 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Setting) สภาพแวดล้อมในการจัดการฝึกอบรม โดยเฉพาะห้องที่ใช้ในการฝึกอบรมนั้นมีความสำคัญอย่างมาก สภาพแวดล้อมภายในห้อง ได้แก่ แสงไฟ อากาศ อุณหภูมิ เสียงจากภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการฝึกอบรม บรรยากาศ ความสนใจ การเรียนรู้ของสมาชิก เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลมักแสดงออกมามากมีความสัมพันธ์กับลักษณะของสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาการจัดเตรียมสถานที่ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา โดยมีการวางแผนเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสมได้แก่ สถานที่ที่มีความสะอาด มีแสง อุณหภูมิที่เหมาะสม ปราศจากเสียงรบกวน มีความเป็นส่วนตัว สะดวกต่อการเดินทางของสมาชิก จัดเตรียมเก้าอี้ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการ

ฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาตั้งที่คมเพชร จัตรศุภกุล (2546: 26) ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมและบรรยากาศทางด้านสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมามักจะสอดคล้องกับลักษณะบรรยากาศ และพฤติกรรมนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขารับรู้สภาพแวดล้อมอย่างไร การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ย่อมจะทำให้มีอิทธิพลต่อการรับรู้ สถานการณ์ของแต่ละบุคคล และการรับรู้นี้อาจจะเปลี่ยนวิถีทางการปฏิบัติ การคิด และ การมองทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง และการจัดโต๊ะและเก้าอี้ต่างกัน อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกแตกต่างได้ ถ้ามีการจัดโต๊ะเป็นวงกลม นักเรียนจะมีจุดศูนย์กลางร่วมกันอยู่ที่เพื่อนนักเรียนเอง ไม่ใช้อยู่ที่ครูผู้สอน ดังนั้น นักเรียนจะหันไปพูดคุย ชักถาม ขอความคิดเห็น ขอคำแนะนำจากเพื่อน ๆ ได้ ดังนั้น สภาพแวดล้อมอาจมีส่วนสำคัญต่อบรรยากาศทางสังคม หากผู้วิจัยละเลยไม่ให้ความสนใจ อาจเป็นอุปสรรคในการฝึกอบรม ดังที่ ซัตตันและสจ๊วต (Suttun; & Stewart. 2002: 37) ได้กล่าวถึง อุปสรรคสำคัญสำหรับผู้ให้คำปรึกษาต่อการฟัง ได้แก่ เสียงโทรศัพท์ดัง เสียงรบกวนจากนอกห้อง มีบุคคลต่าง ๆ เข้ามาหา อุณหภูมิในห้องร้อนหรือหนาวเกินไป อีกทั้ง สกล วรเจริญศรี (2560: 62) กล่าวถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม (Adequacy of the setting) โดยเฉพาะห้องในการให้คำปรึกษากลุ่มมีความสำคัญอย่างมาก รวมถึงอากาศ อุณหภูมิ แสง การจัดเก้าอี้ นั่ง เป็นต้น สำหรับการจัดการนั่งในการให้คำปรึกษากลุ่ม เพื่อเอื้อต่อการสร้างความเป็นกันเอง และความรู้สึกผ่อนคลาย ผู้ให้คำปรึกษาอาจเลือกใช้การนั่งกับพื้นและมีเบาะรองนั่ง การจัดที่นั่งแบบนี้จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา รู้สึกถึงบรรยากาศที่สบายๆ ไม่รู้สึกกังวล และมีความผ่อนคลายมากขึ้น

นอกจากนี้โดลาสกินสกี (Dolasinski. 2004: 140) กล่าวว่า การจัดที่นั่งแบบวงกลมนั้น สมาชิกจะมีความรู้สึกถึงความเท่าเทียม ไม่มีใครเหนือกว่าใคร ใกล้ชิดอบอุ่น เสมอภาคและไม่ค่อยเป็นทางการมากนัก แต่ในทางตรงกันข้ามนั้น การจัดที่นั่งแบบวงกลมก็มีข้อจำกัดในการนำมาใช้กับการฝึกอบรมกลุ่ม เนื่องจากพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จะมีการเน้นที่การสอนด้วย ดังนั้น สำหรับการจัดที่นั่งของการฝึกอบรมกลุ่มอาจมีการจัดที่นั่งแบบเกือกม้า (Horseshoe Seating Pattern) (Dolasinski. 2004: 140) ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อีกทั้งยังสามารถสื่อสาร 2 ทางได้อย่างสะดวก และทำให้เกิดบรรยากาศที่รู้สึกตื่นตัว สนใจในการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน รูปแบบการจัดที่นั่งก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการฝึกอบรมกลุ่ม

ดังนั้นจากประเด็นดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เป็นโมเดลที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังที่เนลสัน โจนส์ (Nelson-Jones. 1992: 6) กล่าวว่า การฝึกอบรมกลุ่มเป็นวิธีการที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้พัฒนาคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้โดยการกระทำ การสอนอย่างเป็นระบบ และการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องชาวทซ์ (Schwartz. 2008: 75) ได้ระบุว่า การฝึกอบรมนั้นเป็นวิธีการที่สามารถสร้างคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก (Moral Feeling) โดยเฉพาะด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) ให้เกิดขึ้นได้ ด้วย

การฝึกสอนทักษะทางอารมณ์และสังคม (Teaching Social and Emotional Skills) ในหลักสูตรที่กำหนด และใช้การอภิปรายถึงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึก (Discussion) การจับคู่เพื่อแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) ตามสถานการณ์ รวมถึงการแสดงออกทางอารมณ์พื้นฐาน และการฝึกการแสดงออกในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น อีกทั้งทอปเบส (Topbas, 2013: 111) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบโปรแกรมการฝึกอบรมครูในประเทศฟินแลนด์และตุรกี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูในประเทศฟินแลนด์และตุรกี โดยใช้วิธีการในการศึกษาเชิงระนาบ (Horizontal Approach) และการแก้ปัญหา (Problem-solving) การศึกษารายกรณี (Case Study) ซึ่งเป็นวิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาในการอธิบายข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ในประเทศตุรกีใช้โปรแกรมฝึกอบรมครูในด้าน มาตรฐานความรู้ การวางแผน กระบวนการความเป็นครู การจัดการชั้นเรียน การสื่อสาร การประเมินและสมรรถนะในวิชาชีพ ส่วนในประเทศฟินแลนด์ใช้โปรแกรมการฝึกอบรมที่เน้นถึง การแนะแนวทางการพัฒนาบุคคลและการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ คุณค่าและแรงบันดาลใจ คุณลักษณะของครู การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้พรเทพ เสถียรนพแก้ว (2553: 99) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 21 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาครูที่เข้ารับการฝึกอบรม เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมมีจิตลักษณะและพฤติกรรมตามคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมทุกด้าน และหลังจากการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ไม่แตกต่างจากเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม

จากการติดตามผลการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมหลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 4 สัปดาห์ พบว่า สมาชิกยังคงรักษาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมไว้ภายหลังจากสิ้นสุดการอบรมแล้ว อีกทั้งสมาชิกได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านของความรู้ เจตคติ พฤติกรรม และคุณลักษณะที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างต่อผู้เรียน อีกทั้งยังได้รับประสบการณ์ตรงในเรียนรู้หลักการ แนวทาง วิธีและเทคนิคการสอนคำนิยมที่พึงประสงค์ คุณธรรมจริยธรรมที่สามารถนำไปอบรมสั่งสอนให้แก่ผู้เรียนในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้สมาชิกยังได้รับสัมพันธภาพที่ดีจากกลุ่มฝึกอบรม ได้เรียนรู้เข้าใจความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของเพื่อนสมาชิกเพิ่มขึ้น ทำให้เห็นความสำคัญของการทำงานกลุ่มร่วมกัน การทำงานเป็นทีม รู้สึกมีคุณค่าที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม การช่วยเหลือ สนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกันมากขึ้นก่อนการเข้ารับการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร เป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดี มีความเที่ยงตรงในระดับสูง ดังนั้น จึงสามารถนำไปใช้เพื่อวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

1.2 การส่งเสริมหรือคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ควรจะพัฒนาทุกองค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้ ด้านความรู้สึก ด้านพฤติกรรมนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญ โดยทั้งนี้จะต้องมีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตนักศึกษาครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษา ที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน เช่น นักเรียนระดับประถมศึกษา นักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ประกอบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละช่วงวัยที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษา เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาให้เพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การวัด ประเมินคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มเติมที่นอกเหนือไปจากการใช้แบบวัด เช่น การใช้เทคนิคการประเมินเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident Technique) เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์. (2557, เมษายน-มิถุนายน). การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคม
ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้. วารสารสุทธิปริทัศน์. 28(86): 127 – 149.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). รายงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละ
ช่วงวัย. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา.
- เกษม วัฒนชัย. (2557). โรงเรียนคุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2555). คู่มือฝึกอบรมแนะแนว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คมเพชร จิตรสุกุล. (2546). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- (2547). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและ
เยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2557). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์; และคนอื่นๆ. (2555). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจียรนัย ทรงชัยกุล. (2557). พื้นฐานทางจิตวิทยาในการปรึกษา ใน เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยา
และสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 14. นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2524). พฤติกรรมศาสตร์เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2526). คู่มือการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- (2537, ม.ค.- มิ.ย.). การพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน. วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์
ชวลิตกุล. 10(2): 29-46.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2549). ทฤษฎีการให้การศึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- ดาวชมพู นาคะวิโร; พลภัทร์ โล่เสถียรกิจ; และศิริจิต สุทธิจิตต์. (2556). จิตบำบัดด้วยสติ.
เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.

- ดุจเดือน พันธ์มนาวิน. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- ชิดชนก เชิงเชาว์. (2548). การประเมินผลคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 16(1): 1-2.
- ชูชัย สมितिไกร. (2556). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติกา ภาษีผล; ญัฏฐกรณ์ หลาวทอง; และกมลวรรณ ดังชนกานนท์. (2558). *การวัดและประเมินผล การเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2541). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. *เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก. สำนักธรรมศาสตร์ และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน*.
- (2550). "การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ". กรุงเทพฯ: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537). *ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย; และคณะ. (2551). *การวิจัยนำร่องการใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- เนลสัน โจนส์. (2552). *คู่มือให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้อื่น : Basic counseling skills & a helper's manual*. แปลโดย นวลศิริ เปาโรหิตย์ และเมธินันท์ ภิญญชน. กรุงเทพฯ: พี มีเดีย.
- นุชลี อุปภัย. (2558). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2545). *ประมวลสาระวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินผล การศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปาริสา อร่ามเรือง. (2553). *การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญา (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรีชา วิหคโต. (2557). การเรียนรู้และการปรับพฤติกรรม หน่วยที่ 13. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา จิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว หน่วยที่ 8-15 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). *จิตวิทยาอุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล; และสุภาพ จัตราภรณ์. (2553). *การออกแบบการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา; และวิไลลักษณ์ พงษ์โสภา. (2557). *ทฤษฎีและเทคนิคการให้บริการปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณี ช. เจนจิต. (2548). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พรเทพ เสถียรนพเก้า. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาครู*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (วิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (2557). *การยกระดับคุณภาพ “ครูไทย ในศตวรรษที่ 21”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- เพ็ญภา กุลนาคดล. (2559). *การปรึกษาครอบครัว (Family Counseling)*. ชลบุรี: เนติกุลการพิมพ์.
- (2560). *การให้การปรึกษาวัยรุ่น (Adolescents Counseling)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประยูรสารสนไทย การพิมพ์.
- เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. (2559). *แนวคิดทางการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี คำศัพท์จากสาขาปรัชญาการศึกษา สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 14. ใน 100 คำศัพท์ทางการศึกษา 100 เวลาชาดกาล ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เล่มที่ 2 (คำที่ 21-40)*. กรุงเทพฯ: สันทวีกิจ พรินติ้ง.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2554). *กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2558). *ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลินี บุญยรัตพันธุ์. (2556). *การจัดกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยนต์ ชุมจิต. (2553). *ความเป็นครู*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2557). *การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนวดี โชติกพนิช. (2554). *จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐจวน คำวชิรพิทักษ์. (2557). *พัฒนาการมนุษย์กับการแนะแนว ใน เอกสารการสอน ชุดวิชา จิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 2*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- รุ่งนภา ตั้งจิตเรจริญกุล; และคนอื่นๆ. (2560,มกราคม). การศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 23(1): 148-167.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- (2550). พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยาอักษร M-Z ฉบับราชบัณฑิต. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์.
- ลินดา นาคโปย. (2555). ปัจจัยเชิงสาเหตุพระระดับที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต/นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์. ปรินญาณิพนธ์ ปร.ด. (วิจัย วัดผลและสถิติการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณภา ศุภชัยพงศ์; และคนอื่นๆ. (2552,ตุลาคม-ธันวาคม). คุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 32(4): 128 – 137.
- วัชร ทรัพย์มี. (2556). ทฤษฎีให้บริการปรึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ สมภพรุ่งโรจน์. (2547). การศึกษาและพัฒนาความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานโดยใช้การฝึกอบรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วันวิสาข์ ชูชนม์. (2556). ความโชคร้าย...ไม่มีในโลก. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.thairath.co.th/content/368376>.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). สอนเด็กให้เป็นคนดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้งแมส โปรดักส์.
- วิจิตพาณี เจริญขวัญ. (2556). ระบบและทฤษฎีทางจิตวิทยา. *Systems and Theories in Psychology*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชุดา กิจธรรม; พรทิพย์ อันทิวโรทัย; และพิชชาดา สุทธิแป้น. (2556, กันยายน). แนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย. วารสารวิชาการคุณธรรมความดี. 2(1): 28-46.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์-มีนาคม). คำเฉลียวกับการแปลความหมาย: เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. ข่าวสารการวิจัยศึกษา. 18(3): 8-11.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2557). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- วีนันท์กานต์ รุจิภักดิ์; และเอมมา อาสนจินดา. (2559). *จริยธรรมในวิชาชีพครู*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริบุรณ์ สายโกสม. (2555). *การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม Group counseling*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). *คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). *การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- (2559). *การแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณค่าแห่งตน จากแนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- (2560). *เทคนิคเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมสำหรับการให้คำปรึกษากลุ่มวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: Protex.Com.
- สมคิด บางโม. (2559). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา.
- สมภพ เรื่องตระกูล. (2553). *พจนานุกรมคำศัพท์จิตเวชศาสตร์และจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สายฤดี วรกิจโกคาทร. (2554). *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2548). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด ยูเคชั่น.
- สิรินันท์ ศรีวีระสกุล. (2553). *ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- สิรินันท์ ศรีวีระสกุล; และคนอื่น ๆ. (2554, มิถุนายน). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 22(3): 129.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจิตรา ชนานันท์. (2553). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็น เพลส.
- สุดาวรรณ เครือพานิช. (2548, ตุลาคม). *คุณลักษณะของเด็กไทยยุคใหม่*. *วารสารวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ. 8(3): 49-52.

- สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ; และคนอื่น ๆ. (2553). ผลการศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาสุขภาวะชุมชนที่พุทธมณฑล ในโครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ลำดับที่ 14: การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสุขเป็น: ความพยายามที่พุทธมณฑล หน้า 13-22.
นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2559). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ; และอรรถ มูลคำ. (2553). 20 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวาณิช; และคนอื่น ๆ. (2549). โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- เสนห์ จัยโต. (2558). การฝึกอบรมเชิงระบบ : Triple Five Model. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานเบื้องต้น การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- โสรัย์ โพธิ์แก้ว. (2557). จากจิตวิทยาสู่พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรอุมา เจริญสุข. (2553, ตุลาคม-มกราคม). การตรวจสอบโมเดลอิทธิพลของตัวแปรกำกับที่มี การส่งผ่านของพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์. 21(1): 81-91.
- อ้อมเดือน สดมณี; และฐาศุภร์ จันประเสริฐ. (2554, มกราคม). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม: จากแนวคิดสู่แนวทางการปฏิบัติ. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 17(1): 22-23.
- อารมณีน ฉนวนจิตร. (2557). การสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม (Teaching for values and moral development). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เอกภูมิ จันทระขันตี. (2557, มกราคม - เมษายน). การพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะ ความเป็นครูของนิสิตครูวิทยาศาสตร์ โดยใช้กรณีตัวอย่างจากหนังสือเรื่อง “ครูสมพร คนสอนลิง”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย. 34(1): 161-179.
- อุบล เลี้ยววาริณ. (2554). รายงานการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามความคาดหวังของนักศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- อัมบุญ สิงห์อัศวิน; และคนอื่น ๆ. (2553). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์. ใน *โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ลำดับที่14: การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสุขเป็น: ความพยายามที่พุทธมณฑล*. หน้า 48-55. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2556). *สร้างชีวิตใหม่ คู่มือจิตบำบัดและการให้คำปรึกษาแนว Humanistic-Existential-Experiential*. กรุงเทพฯ: ชันดำการพิมพ์.
- โอภาส กิจกำแหง. (2548). *การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้จำหน่ายอิสระในการขายตรงโดยใช้การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Aamodt, M. G. (2013). *Applying Psychology to Work*. 7th ed. Wadworth, Cengage Learning.
- Abercrombie, J. (2007). *The philosophy of the moral feeling*. 8th ed. Charleston: Bibliobazaar.
- American Psychological Association. (2015). *APA dictionary of psychology*. 2nd ed. Washington DC: American Psychological Association.
- Arthur, J. (2014). Traditional Approaches to Character Education in Britain and America. *Handbook of Moral and Character Education*. 2nd ed. pp43-62. New York: Routledge.
- Berkowitz, M. W. (2005). *What Works In Character Education: A research-driven guide for Educators*. University of Missouri-St. Louis. Retrieved September 5, 2013, from www.rucharacter.org/file/practitioners_518.pdf.
- Biech, E. (2005). *Training for dummies*. Indiana: Wiley Publishing.
- Broderick, P. C.; & Blewitt, P. (2015). *Life Span, The: Human Development for Helping Professionals*. 4th ed. New York: Pearson.
- Brown, N. W. (2011). *Psychoeducational Groups: Process and Practice*. 3rd ed. New York: Routledge.
- Brown, R. (1968). *Social Psychology*. New York: The Free Press.
- Buckley, R.; & Caple J. (1995). *The Theory and Practice of Training*. 3rd ed. London: Kogan Page Ltd.
- (2009). *The Theory and Practice of Training*. 6th ed. London: Kogan Page Ltd.
- Cambridge Dictionary. (2014). *Cambridge Dictionary online*. Retrieved December 8, 2014, from <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/character>.
- Chaplin, J.P. (1985). *Dictionary of psychology*. New York: Bantam Dell.
- Character Education Partnership. (2010). *Eleven Principles of Effective Character Education*. Retrieved December 8, 2014, from http://www.character.org/uploads/PDFs/ElevenPrinciples_new2010.pdf.

- Charles, M. G. (2005). *Psychology*. 12th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Chen, P. D. (2005). *College and Character : A Study of the Differences in Character Values and Character Education Practices between American Four Year Private Faith - Base and Private Nonsectarian College and Universities*. The Florida State University College of Education. The Florida State University College of Education. Retrieved September 5, 2013, from <http://www.diginole.lib.fsu.edu>.
- Corey, G. (2012). *Theory and Practice of Group Counseling*. 8th ed. CA: Thomson Brooks/Cole.
- Corey, M. S.; Corey, G.; & Corey, C. (2014). *Groups Process and Practice*. 9th ed. CA: Brooks/Cole.
- Damon, W. (1988). *The Moral Child*. New York: The Free Press.
- Decker, P.; et al. (2005). *The Evaluation of Teacher Preparation Models: Design Report*. Retrieved March 8, 2014, from <http://www.mathematica-mpr.com/publication/pdfs/teachpredesign.pdf>.
- Demirel, M.; Ozmat, D.; & Elgun, O. I. (2016). Primary school teachers' perceptions about character education. *Academic Journal*. 11(17): 1622- 1633.
- Docheff, D. (1998). Character education and physical education. *Journal of Physical Education, Recreation, and Dance*. 69(2): 24.
- Dolasinski, M. J. (2004). *Training the Training Performance-Based Training for Today's Workplace*. New Jersey: Prentice Hall.
- Fitzgerald, S. (2013). *The CBT Workbook*. New York: McGraw – Hill.
- Sommers -Flanagan, R.; & Sommers –Flanagan, J. (2012). *Counseling and Psychotherapy Theories in Context and Practice: Skills, Strategies, and Techniques*. 2nd ed. New Jersey: John Wiley & Son, Inc.
- Floyd, B. D.; et al. (2013). Support and Importance of Character Education: Preservice Teacher Perception. *Education Summer*. 133(4): 470-480.
- Froh, J. J.; & Parks, A. C. (2013). *Activities for Teaching Positive Psychology*. 2nd ed. Washington DC: American Psychological Association.
- Gao, M. (2013). Personality Traits of Effective Teachers Represented in the Narratives of American and Chinese Preservice Teachers: A Cross-Cultural Comparison. *International Journal of Humanities and Social Science*. 3(2): 84-95.

- Geldard, K.; & Geldard, D. (1999). *Counseling Adolescents: The Pro-Active Approach*. London: Sage Publications.
- (2005). *Practical Counseling Skills An Integrative Approach*. New-York: Palgrave Macmillan.
- Gokce, A.T. (2013). Ethical Awareness and Ethical Orientation of Turkish Teachers. *Education*. 134(1): 35-49.
- Gomez-Mejia, L. R.; Balkin, D. B.; & Cardy, R. L. (2016). *Managing Human Resources*. 8 th ed. New Jersey: Pearson.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw – Hill.
- Jacobs, E. E.; Masson, R. L.; & Harvill, R. L. (2009). *Group Counseling*. USA: Brooks/Cole.
- Joreskog, K. G.; & Sorbom, D. (1999). *Lisrel 8: New Statistical Features*. Chicago: Scientific Software International, Inc.
- Josephson Institute/ Character Counts National Office. (2014). *Character Education*. Retrieved October 8, 2014, from <http://charactercounts.org/contact.html#sthash.Vk5IAIF2.dpuf>.
- Kemp, G. G. (1964). *Perspective on the Group Process*. Boston: Houghton Mifflin.
- Lahey, B. B. (2007). *Psychology an introduction*. 9th ed. New York: McGraw – Hill.
- Lee, J. I. (2014). An Application of Kohlberg's Theory of Moral Dilemma Discussion to The Japanese Classroom and Its Effect on Moral Development of Japanese Students. *Handbook of Moral and Character Education*. 2nd ed. pp326-343. New York: Routledge.
- Lickona, T. (1991). *Educating for Character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam Book.
- (1993). *The Return of Character Education*. *Educational Leadership*. 51(3): 6-11. Retrieved October 10, 2013, from http://ascd.org/publications/ed_lead/199311/Lickona.html.
- (1994). *Raising Good Children From Birth Though the Teenage Years : How to help you child develop a lifelong sense of honesty, decency, and respect for others*. New York: Bantam Books.
- (1997). The Teacher's role in Character Education. *Journal of Education*. 179(2): 63-79.

- Lickona, T. (1998). Character education: Seven crucial issues. *Action in Teacher Education. Journal of Education*. 19(4): 77-84.
- (2004). *Character Matters: How to Help Our Children Develop Good Judgment, Integrity, And Other Essential Virtues*. New York: Touchstone.
- Lopez, S. J. (2009). *The Encyclopedia of Positive Psychology*. MA: Blackwell Publishing Ltd.
- Loyd, S. Q. (1982). *The Effect of Training mode on level of Moral Development*. Washington State: Washington State University Department of Education.
- Lumpkin, A. (2008). Teachers as Role Models Teaching Character and Moral Virtues. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 79(2): 45-49.
- Ministry of Education Singapore. (2013). *Singapore Molding the Future of our Nation desired Outcomes of Education*. Retrieved October 14, 2013, from <http://www.moe.edu.sg/desired.html>.
- National Training Laboratory. (2015). *Origins of T-Group Methodology*. Retrieved January 5, 2015. from <http://www.ntl.org/inner.asp?id=333>.
- Nelson-Jones, R. (1992). *Group Leadership: A Training Approach*. California: Brook/Cole.
- (2000). *Practice Counseling and Helping Skills*. 4th ed. London: York House Typographic Ltd.
- (2013). *Introduction to Counselling Skills Text and Activities*. 4th ed. London: Sage Publications.
- Noe, R. A. (2013). *Employee Training and Development*. 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- Noe, R. A; et al. (2014). *Fundamentals of Human Resource Management*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
- Nucci, L.; & Narvaez, D. (2008). *Handbook on Moral and Character Education*. Oxford, UK: Routledge
- Nystul, M. S. (2003). *Introduction to Counseling : an art and science perspective*. 2nd ed. New York: Allyn and Bacon.
- Oxford Dictionaries. (2014). *Dictionaries online*. Retrieved October 16, 2014, from <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/character>.

- Peterson, C.; & Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues : a handbook and classification*. New York: Oxford University Press, Inc.
- Rathus, S. (2007). *Psychology: Concepts and Connections*. 8th ed. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.
- Revell, L.; & Athur, J. (2001). Character education in schools and the education of teacher. *Journal of Moral Education*. 36(1): 79-92.
- Rothman, I.; & Cooper C. L. (2015). *Work and Organizational Psychology*. 2nd ed. New York: Routledge.
- Ryan, K.; & Bohin, K. E. (1999). *Building Character in Schools Practical Ways to Bring Moral Instruction to Life*. San Francisco: John Wiley & Son, Inc.
- Santrock, J. W. (2008). *Educational Psychology*. 3rd ed. New York: McGraw – Hill.
- Schwartz, M. j. (2008). *Effective Character Education*. New York: McGraw Hill.
- Sharf, R. S. (2012). *Theories of Psychotherapy and Counseling: Concepts and Cases*. 5th ed. New York: Brooks/Coles.
- Strange, C. C. (2004). Measuring Up : Defining and Assessing Outcomes of Character in College. *New Direction for Institutional Research*. 2004(122): 25-36.
- Sutton, J.; & Stewart, W. (2002). *Learning to Counsel : Develop the Skills You Need to Counsel Others*. Oxford: How to books.
- Swart, J.;et al. (2005). *Human resource development : strategy and tactics*. London: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- TAN, C.; & WONG, Y. (2010,July). Moral education for young people in Singapore: Philosophy, policy and prospects. *Journal of Youth Studies*. 13(2): 89-102.
- The School for Ethical Education. (2014). *Moral-knowing*. Retrieved March 8, 2014, from [http:// ethvsed.org/moral-knowing..](http://ethvsed.org/moral-knowing..)
- Thompson, R. A. (2003). *Counseling Techniques*. New York: Brunner-Routledge.
- Topbas, E. (2013). A Comparision of Teacher Training Programs in Turkey and Finland. *International Journal of Academic Research*. 5(4): 111.
- Trotzer, J. P. (2006). *The Counselor and The Group : Integrating Theory, Training and Practice*. 4th ed. New York: Taylor & Francis.
- U.S. Department of Education. (2014). *Character Education*. Retrieved December 8, 2014. from <http://www2.ed.gov/teachers/how/character/edpicks.jhtml>.

- Vessels, G.; & Huitt, W. (2005). *Moral and character development*. Presented at the National Youth at Risk Conference, Savannah, GA, Retrieved December 8, 2014. from <http://www.edpsycinteractive.org/brilstar/chapters/chardev.doc>.
- Walter, M. L.; et al. (1996). *The Holt Basic Dictionary of American English*. New York: Holt Rinehart and Winson.
- Williams, M.; Lunenberg M.; & Korthagen F. (2008). The moral aspect of teacher educators practices. *Journal of Moral Education*. 37(4): 445-466.
- Zhao, N. (2008). *The Minimum Sample Size in Factor Analysis*. Retrieves June 15, 2016 from <http://www.encorewiki.org>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณในการตรวจแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิวัฒน์ เมฆขจร	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตนเดชากุล	รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล	รองคณบดีฝ่ายบริการวิชาการ และกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยบูรพา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช	รองอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

**รายชื่อผู้ทรงคุณในการตรวจ
โมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ
นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร**

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตนเดชากุล	รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช	รองอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภาส กิจกำแหง	คณบดีคณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของ
คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร**

1. รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกุล รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
สำเร็จการศึกษา Ph.D. Higher Education
and Counseling
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษมศรี อัสวศรีพงศ์ธร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
สำเร็จการศึกษา ปริญญาโท สาขาการศึกษา
เพื่อการพัฒนา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
สำเร็จการศึกษา กศ.ด. จิตวิทยาการให้
คำปรึกษา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช รองอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สำเร็จการศึกษา กศ.ด. จิตวิทยาการให้
คำปรึกษา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภาส กิจกำแหง คณบดีคณะบริหารธุรกิจ
วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม
สำเร็จการศึกษา กศ.ด. จิตวิทยาการให้
คำปรึกษา
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหามวินทร์ ปุริสุตโตโม ประธานสาขาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมกุฏราช
วิทยาลัย
7. อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สำเร็จการศึกษา ศศ.ด. จิตวิทยาการปรึกษา

ภาคผนวก ข

แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

เฉลยคำตอบและการให้คะแนนแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

**แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร**

คำชี้แจง ในการตอบแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

1. แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาเท่านั้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ แขนงวิชาจิตวิทยาพัฒนา มนุษย์และการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. คำตอบของนักศึกษาจะเป็นประโยชน์และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาและการวิจัยต่อไป
3. คำตอบของนักศึกษาไม่มีถูก หรือผิด ดังนั้นผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากนักศึกษาตอบแบบ แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานครตามความเป็นจริง และตรงกับสิ่งที่นักศึกษาคิด รู้สึก หรือแสดงออกให้มากที่สุด
4. ข้อมูลต่างๆ ที่นักศึกษาดำเนินการจะถือเป็นความลับ และไม่เป็นผลเสียต่อตัวนักศึกษาหรือบุคคล ใดๆ ทั้งสิ้น
5. แบบคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานครมีทั้งหมด 12 หน้า โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน โปรดตอบ คำถามให้ครบทุกข้อ ทั้งนี้เพราะถ้าตอบไม่ครบทุกข้อ จะทำให้แบบวัดนี้ไม่สามารถวิเคราะห์ ผลการวิจัยได้

ขอขอบคุณนักศึกษาทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
และให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้ อย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายสาร ใจตรง)

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป (7 ข้อ)

คำชี้แจง: ให้นักศึกษาทำเครื่องหมาย ☒ ลงในหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของ นักศึกษา และเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. ชื่อ _____

2. รหัสประจำตัวนักศึกษา _____

3. เบอร์โทรศัพท์ _____

4. เพศ ☐ ชาย

☐ หญิง

5. ชั้นที่กำลังศึกษา ☐ ชั้นปีที่ 2

☐ ชั้นปีที่ 3

☐ ชั้นปีที่ 4

6. สถาบัน _____

7. สาขาวิชา _____

ตอนที่ 2 : คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ให้นักศึกษาทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกที่แท้จริงของนักศึกษา

เหมาะสมอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักศึกษาครูมากที่สุด

ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักศึกษาครูน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม												
13.นักเรียนคนหนึ่งมีท่าทางเซื่องซึม เหงาหงอย นักศึกษาครูจึงเรียกมาพูดคุยเพื่อให้คำปรึกษาหาสาเหตุและหาทางช่วยเหลือ												
14.โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมในกิจกรรม.....												
15.โรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ นักศึกษาครูให้ความร่วมมือในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้												
16.ทุกครั้งที่นักศึกษาครูสอนในชั้นเรียน นักศึกษาครูย่อมไม่วิจารณ์ประเด็นทางการเมืองตามความคิดเห็นและประสบการณ์ของตน												
17.ทุกวันศุกร์ทางโรงเรียนร่วมกันใส่เสื้อผ้าไทย หรือผ้าพื้นเมือง นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือด้วย												
ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม												
18.ทุกครั้งที่โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาด้านวิชาชีพ นักศึกษาครูจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเพื่อเก็บเกี่ยวความรู้มาใช้สอนนักเรียน.....												
19.นักศึกษาครูแต่งกายชุดนักศึกษาโดยใส่เนคไท ไม่พับแขนเสื้อ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน.....												
20.นักศึกษาครูให้การสนับสนุน เข้าร่วมประชุม และสมัครสมาชิกองค์กรวิชาชีพเมื่อมีโอกาส เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างองค์กรวิชาชีพให้เข้มแข็ง.....												
21.แม้ว่านักศึกษาครูไม่พอใจในการทำงานของครูพี่เลี้ยงก็จะไม่นำเอาข้อความไปโพสต์ลงในเฟสบุค (Facebook) เพื่อป้องกันไม่ให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเสียหาย												

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
22. แม้ว่านักศึกษาครูกับนักเรียนมีความสนิทสนมกัน นักศึกษาครูก็จะระมัดระวังคำพูดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียน.....												
23. เมื่อนักเรียนไม่ได้ทำงานที่มอบหมายตามกำหนด นักศึกษาครูกลับนิ่งเฉย และไม่กล่าวตักเตือนใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดีและกล้นนักเรียนจะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี.....												
24. ครูพี่เลี้ยงมีการะงานจำนวนมากในช่วงเปิดเทอม นักศึกษาครูจึงอาสาช่วยครูพี่เลี้ยงทำงานเพื่อแสดงความมีน้ำใจ.....												
25. เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย นักศึกษาครูพร้อมให้ความร่วมมือทุกครั้งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนกำหนด												
26. นักศึกษาครูจะสอดแทรกตัวอย่างพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการสอนให้นักเรียนในชั้นฟังเพื่อให้ นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....												

ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม

27. บ้านนักศึกษาคูอยู่ไกลจากโรงเรียน แต่นักศึกษาคู ออกจากบ้านแต่เช้าทุกวัน เพราะพยายามมาเซ็นชื่อก่อนเวลาที่โรงเรียนกำหนด นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวถูกผู้อำนวยการตำหนิ
- ข. ได้รับรางวัลด้านการตรงต่อเวลา
- ค. จะทำให้ครูพี่เลี้ยงและครูในโรงเรียนเห็นว่าเป็นนักศึกษาคูที่ตรงต่อเวลา
- ง. เป็นหน้าที่ที่นักศึกษาคูควรปฏิบัติ
- จ. ความมีนิสัยเป็นการสร้างชื่อเสียงให้สถาบัน
- ฉ. เป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยในสังคม

28. นักศึกษาคูได้รับมอบหมายงานหลายอย่างจากครูพี่เลี้ยง นักศึกษาคูได้วางแผนและกำหนดระยะเวลาของการทำงานต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องการสอน นักศึกษาคูเข้าสอนในชั้นเรียนตรงเวลาทุกครั้ง นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. เข้าสอนตรงเวลาเพราะกลัวถูกครูพี่เลี้ยงตำหนิ
- ข. มีผลต่อการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ค. เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน
- ง. เป็นหน้าที่ที่ครูควรปฏิบัติทำ
- จ. กิจกรรมที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน
- ฉ. การวางแผนล่วงหน้าและสอนตรงเวลาทำให้การสอนประสบความสำเร็จ

29. นักศึกษาคูได้รับรู้เรื่องราวที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่เกิดจากความไม่พึงพอใจของบุคคลกลุ่มหนึ่ง แต่นักศึกษาคูก็จะไม่นำเรื่องราวที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นไปบอกเล่าให้คนอื่นฟัง นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. หากถูกจับได้ว่าเป็นคนเปิดเผยข้อมูลอาจจะถูกลงโทษ
- ข. จะได้เป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจของผู้บริหาร
- ค. ได้ตกลงกับเพื่อนนักศึกษาคูหลายคนในโรงเรียนว่าจะเก็บเรื่องนี้ไว้ไม่เผยแพร่
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาคูที่จะไม่นำความลับในโรงเรียนไปเผยแพร่
- จ. ไม่ต้องการให้โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเสีย
- ฉ. การอยู่ร่วมกันอาจมีปัญหาหรือความไม่เข้าใจกันเป็นเรื่องปกติ

30. นักเรียนคนหนึ่งทำกระเป๋าตังค์หาย ทำให้ไม่มีเงินกินข้าวกลางวัน นักศึกษาครูจึงพานักเรียนคนนั้นไปเลี้ยงข้าวกลางวัน นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวคนอื่นจะมองว่าเป็นคนไม่มีน้ำใจ
- ข. อนาคตอาจได้รับความช่วยเหลือจากนักเรียนคนนั้น
- ค. ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนก็มักปฏิบัติเช่นนั้น
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ต้องดูแลนักเรียน
- จ. การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ
- ฉ. การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับนักเรียนนำมาซึ่งความสงบสุข

31. เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ นักศึกษาครูจะให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติสิ่งที่ตนเองมีความสามารถกระทำได้ เช่น การเป็นพิธีกร การแสดง การเป็นกรรมการตัดสิน เป็นต้น นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวจะถูกตัดคะแนนความประพฤติ
- ข. อาจได้รับอาหารและขนมฟรีจากการจัดเลี้ยง
- ค. แสดงให้ครูพี่เลี้ยงและเพื่อน ๆ เห็นถึงความมีน้ำใจ
- ง. อยู่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน
- จ. เป็นการช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวมให้สำเร็จ
- ฉ. ไม่อยากเอาเปรียบคนอื่น

32. ในทุกวันศุกร์ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมร่วมกันกำหนดให้บุคลากรใส่เสื้อผ้าไทย หรือชุดพื้นเมือง ซึ่งหลายคนต้องไปหาซื้อชุดดังกล่าว นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือแต่งกายตามที่โรงเรียนกำหนดด้วย นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวจะถูกมองว่าแปลกแตกต่างจากคนอื่นหากไม่สวมใส่เสื้อผ้าไทย
- ข. อาจได้รับคำชื่นชมจากนักเรียน
- ค. นักศึกษาครูในโรงเรียนร่วมกันทำทุกคน
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของครูในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- จ. เป็นการช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวม
- ฉ. ไม่อยากเอาเปรียบ

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง												
33. เมื่อนักเรียนเริ่มเข้ามาใกล้ชีวิตสนิทสนม นักศึกษาครูควรคิดพิจารณาถึงสิ่งปัญหาที่อาจตามมาในอนาคต												
34. แม้ว่าจะมีธุระส่วนตัวที่สำคัญ นักศึกษาครูก็จะเลือกให้ความสำคัญกับการสอนเป็นอันดับแรก.....												
35. เมื่อนักเรียนกระทำในสิ่งที่ไม่ควรนักศึกษาคูจะพิจารณาเลือกใช้คำพูดที่สุภาพในการตักเตือน.....												
36. เมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ นักศึกษาครูจะพิจารณาวิธีการช่วยเหลือตามความเหมาะสม												
37. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน นักศึกษาครูก็จะไม่นำมาเปรียบเทียบกับกัน.....												
38. ทุกครั้งที่มีโอกาสในการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพวิชาการ นักศึกษาครูก็จะใช้โอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่.....												
39. ในบางครั้งนักศึกษาคูอาจไม่เห็นด้วยกับหลักเกณฑ์ กฎระเบียบบางประการ ครูก็เลือกที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือระเบียบที่กำหนดไว้												

ข้อคำถาม	ไม่จริงที่สุด จริงที่สุด					
	1	2	3	4	5	6
ด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง						
40. ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีจุดเด่นอะไรในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ดี.....						
41. ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนอะไร.....						
42. ข้าพเจ้ารู้ว่าควรพัฒนาจุดแข็งด้านคุณธรรมจริยธรรมของตนเองอย่างไร.....						
43. ข้าพเจ้ายอมรับว่าตนเองไม่ได้เป็นครูที่ดีครบหมดทุกด้าน.....						
44. หากเพื่อนร่วมงานบอกถึงจุดอ่อนหรือข้อบกพร่อง ข้าพเจ้าน้อมรับฟังด้วยความยินดี						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง			เหมาะสมอย่างยิ่ง		
	1	2	3	4	5	6
ด้านมโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี						
45. ข้าพเจ้ารู้สึกแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่.....						
46. บางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกว่ายากที่จะบอกว่าสิ่งที่ตนเองนั้นทำถูกต้องหรือเหมาะสม.....						
47. ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ได้รับมอบหมายจากครูพี่เลี้ยงเป็นสิ่งที่สมควร/หรือไม่ควรปฏิบัติ.....						
48. โดยส่วนใหญ่แล้วข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสม						
49. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นการไม่สมควรถ้าต้องทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม						
ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง						
50. ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าตนเองเป็นคนหนึ่งที่มีความสามารถ						
51. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง						
52. ข้าพเจ้าสามารถบอกกับตนเองได้ว่าตนเองก็มีความสำคัญต่อนักเรียน.....						
53. ข้าพเจ้ารู้สึกได้ว่านักเรียนยอมรับความสามารถของข้าพเจ้า.....						
54. ข้าพเจ้ารู้สึกว่ คนทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีไม่ว่าจะเป็นนักเรียนหรือเพื่อนครูด้วยกัน.....						
55. ข้าพเจ้าให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น						
ด้านความเห็นอกเห็นใจ						
56. ข้าพเจ้าให้ความใส่ใจในใจเรื่องราว ความรู้สึกของบุคคลอื่น.....						
57. เมื่อมีนักเรียนมาพูดคุยข้าพเจ้าจะรับฟังด้วยความใส่ใจและตั้งใจ.....						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง			เหมาะสมอย่างยิ่ง		
	1	2	3	4	5	6
58. เมื่อต้องฟังเรื่องราวของนักเรียนข้าพเจ้าให้ความสนใจและเข้าใจความรู้สึกของนักเรียน.....						
59. บางครั้งนักเรียนมาโรงเรียนสายเพราะมีเหตุจำเป็น ข้าพเจ้ารับรู้และเข้าใจสถานการณ์นั้น ๆ โดยไม่ตำหนิหรือต่อว่านักเรียน.....						
60. หากเพื่อนของข้าพเจ้าถูกตำหนิอย่างรุนแรง ข้าพเจ้ารับรู้และเข้าใจความรู้สึกนั้นได้.....						
ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม						
61. ข้าพเจ้าให้ความสนใจในคำพูด การแสดงออกที่ดีของบุคคลอื่น.....						
62. ข้าพเจ้าไม่สนใจว่าใครจะทำความดีใด ๆ						
63. ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นชมเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดีในแต่ละวัน.....						
64. เมื่อบุคคลอื่นทำความดี ข้าพเจ้ารู้สึกเฉย ๆ ไม่ได้ชื่นชมอะไร.....						
65. ข้าพเจ้าตั้งใจในการทำสิ่งที่ดี แม้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยากหรือสิ่งนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม.....						
66. ข้าพเจ้าไม่ได้ปรารถนาที่จะทำเรื่องดี ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเรื่องยากก็ตาม.....						
ด้านการควบคุมตนเอง						
67. ถึงแม้ว่าข้าพเจ้ารู้สึกโมโหนักเรียน ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองไม่ให้แสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม.....						
68. บางครั้งข้าพเจ้าปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล.....						
69. แม้ว่านักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองไม่ให้ตำหนินักเรียนเกินกว่าเหตุ....						
70. เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเครียดในการทำงาน ข้าพเจ้าจัดการความเครียดของตนเองได้.....						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
81. ในการสอนหากว่ามีนักเรียนคนเดิมไม่ส่งงานที่มอบหมายเลยทุกครั้ง ข้าพเจ้าก็จะตั้งใจไม่ทำโทษให้นักเรียนรู้สึกอายน.....												
82. ในระหว่างการสอน ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะระมัดระวังเรื่องเกี่ยวกับการพูดจา คำหยาบคาย คำพูดที่ไม่เหมาะสม.....												
83. เมื่อได้รับมอบหมายงานจากครูพี่เลี้ยง ข้าพเจ้าเต็มใจที่จะทำแม้ว่าจะมีธุระส่วนตัวก็ตาม.....												
84. แม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้สึกเหนื่อย ข้าพเจ้าจะตั้งใจในการสอนนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ.....												
85. ข้าพเจ้าตั้งใจว่า หากข้าพเจ้าเป็นครูข้าพเจ้าให้สัญญากับตนเองว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นข้าพเจ้ายินกรานที่จะไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นเด็ดขาด.....												
86. แม้ว่าข้าพเจ้าจะทำอาชีพเสริมหลังเลิกงาน แต่ในขณะที่ปฏิบัติงานข้าพเจ้าตั้งใจจะปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างเต็มเวลาและเต็มความสามารถ.....												
ด้านอุปนิสัย												
87. ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู หากมีนักเรียนหน้าตาดีมาหยอกล้อ กระแซะเย้าแหย่ ข้าพเจ้าก็จะระวังตัวทุกครั้ง และไม่ตอบโต้ด้วยการพูดที่เล่นที่จริง.....												
88. ถ้าหากว่ามีนักเรียนล้อเลียนเกี่ยวกับรูปร่างของข้าพเจ้า เช่น เตี้ย ดำ ขาใหญ่ ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะไม่ตอบโต้ เพราะการควบคุมอารมณ์เป็นสิ่งที่ครูควรกระทำให้เป็นนิสัย.....												
89. ไม่ว่าจะมิธุระจำเป็นแค่ไหน ในทุกครั้งระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะรับผิดชอบและตรงต่อเวลา.....												
90. ถ้าข้าพเจ้าเป็นครูแล้วเกิดไม่สบาย ข้าพเจ้าก็จะตั้งใจเตรียมตัวสอนทุกครั้งก่อนเข้าสอน.....												

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6
91. เมื่อข้าพเจ้าเป็นครู เวลาตรวจงานนักเรียนทุกครั้ง ข้าพเจ้าให้ความสนใจอ่านงานของนักเรียนทุกคน.....						
92. นักเรียนที่มาเรียนพิเศษกับข้าพเจ้าจะได้รับการปฏิบัติตามมาตรฐานเช่นเดียวกับนักเรียนที่ข้าพเจ้าสอนในชั้นเรียนทุกครั้งอย่างเท่าเทียมกัน						
93. ข้าพเจ้าตั้งใจว่า หากข้าพเจ้าเป็นครูข้าพเจ้าจะเลือกปฏิบัติกับนักเรียนหรือผู้ปกครองทุกคนอย่างเท่าเทียม แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะบริจาคเงินให้กับโรงเรียนก็ตาม.....						
94. ทางโรงเรียนมอบหมายให้ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่หลังเลิกเรียน ข้าพเจ้าก็เต็มใจที่จะรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเต็มเวลาและเต็มความสามารถในทุกครั้ง.....						
95. ข้าพเจ้าตั้งใจว่าแม้ว่าจะอยู่ในช่วงเวลาของการประเมินผลการปฏิบัติงาน ข้าพเจ้าก็จะทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดตลอดปีการศึกษา.....						

เฉลยคำตอบ แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/

ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ												
1. หากนักศึกษาครูไปทำกิจกรรมของโรงเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ควรจะต้องเลือกใส่ชุดที่ถูกกาลเทศะ.....	1	2	3	4	5	6						
2. เมื่อมีงานปัจฉิมนิเทศการศึกษา การดื่มแอลกอฮอล์เล็กน้อยของนักศึกษาครูเป็นสิ่งที่พอทำได้	6	5	4	3	2	1						
3. หากนักเรียนไม่ส่งงาน นักศึกษาครูทำโทษให้นักเรียนคนนั้นรู้สึกอาย.....	6	5	4	3	2	1						
4. ในระหว่างการสอนนักศึกษาครูจะต้องระมัดระวังการใช้คำพูด.....	1	2	3	4	5	6						
5. เวลาพักกลางวันนักศึกษาครูมักออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียนและกลับเข้ามาเลยเวลาในบางครั้ง...	6	5	4	3	2	1						
6. ครูที่เลี้ยงมอบหมายให้นักศึกษาครูช่วยดูแลกิจกรรมนักเรียน แต่นักศึกษาครูก็พยายามหาเรื่องบ้ายเบี่ยง...	6	5	4	3	2	1						
7. นักศึกษาครูรู้สึกไม่ค่อยสบายใจจึงไม่ได้เตรียมการสอนสำหรับนักเรียน	6	5	4	3	2	1						
8. ในคาบสุดท้ายนักศึกษาครูจะปล่อยนักเรียนเร็วกว่าเดิมสาเหตุเพราะเห็นเหนื่อยจากการสอนตลอดทั้งวัน.....	6	5	4	3	2	1						
ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม												
9. นักศึกษาครูออกจากบ้านแต่เช้าเพราะพยายามมาเซ็นชื่อก่อนเวลาที่โรงเรียนกำหนด.....	1	2	3	4	5	6						
10. โรงเรียนมีการจัดอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการสอนใหม่ๆ นักศึกษาครูจะขออนุญาตเข้ารับการฝึกอบรม.....	1	2	3	4	5	6						
11. การเข้าสอนในชั้นเรียนให้ตรงเวลาเป็นสิ่งที่ครูควรปฏิบัติ.....	1	2	3	4	5	6						
12. เมื่อนักศึกษาครูได้รับรู้เรื่องที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียน นักศึกษาครูยอมไม่นำเรื่องเสียหายที่เกิดขึ้นไปบอกเล่าให้คนอื่นฟัง	1	2	3	4	5	6						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม												
13.นักเรียนคนหนึ่งมีท่าทางเซื่องซึม เหงาหงอย นักศึกษาครูจึงเรียกมาพูดคุยเพื่อให้คำปรึกษาหาสาเหตุและหาทางช่วยเหลือ	1	2	3	4	5	6						
14.โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมในกิจกรรม.....	1	2	3	4	5	6						
15.โรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ นักศึกษาครูให้ความร่วมมือในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้	1	2	3	4	5	6						
16.ทุกครั้งที่นักศึกษาครูสอนในชั้นเรียน นักศึกษาครูยอมไม่วิจารณ์ประเด็นทางการเมืองตามความคิดเห็นและประสบการณ์ของตน	1	2	3	4	5	6						
17.ทุกวันศุกร์ทางโรงเรียนร่วมกันใส่เสื้อผ้าไทย หรือผ้าพื้นเมือง นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือด้วย..	1	2	3	4	5	6						
ด้านการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม												
18.ทุกครั้งที่โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาด้านวิชาชีพ นักศึกษาครูจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเพื่อเก็บเกี่ยวความรู้มาใช้สอนนักเรียน.....	1	2	3	4	5	6						
19.นักศึกษาครูแต่งกายชุดนักศึกษาโดยใส่เนคไท ไม่พับแขนเสื้อ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน..	1	2	3	4	5	6						
20.นักศึกษาครูให้การสนับสนุน เข้าร่วมประชุม และสมัครสมาชิกองค์กรวิชาชีพเมื่อมีโอกาส เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างองค์กรวิชาชีพให้เข้มแข็ง.....	1	2	3	4	5	6						
21.แม้ว่านักศึกษาครูไม่พอใจในการทำงานของครูพี่เลี้ยงก็จะไม่นำเอาข้อความไปโพสต์ลงในเฟสบุ๊ค (Facebook) เพื่อป้องกันไม่ให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเสียหาย	1	2	3	4	5	6						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6
22.แม้ว่านักศึกษาครูกับนักเรียนมีความสนิทสนมกัน นักศึกษาครูก็จะระมัดระวังคำพูดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียน.....	1	2	3	4	5	6
23.เมื่อนักเรียนไม่ได้ทำงานที่มอบหมายตามกำหนด นักศึกษาครูกลับนิ่งเฉย และไม่กล่าวตักเตือนใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดี และกลัวนักเรียนจะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี	6	5	4	3	2	1
24.ครูพี่เลี้ยงมีภาระงานจำนวนมากในช่วงเปิดเทอม นักศึกษาครูจึงอาสาช่วยครูพี่เลี้ยงทำงานเพื่อแสดงความมีน้ำใจ.....	1	2	3	4	5	6
25.เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย นักศึกษาครูพร้อมให้ความร่วมมือทุกครั้งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนกำหนด	1	2	3	4	5	6
26.นักศึกษาครูจะสอดแทรกตัวอย่างพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการสอนให้นักเรียนในชั้นฟังเพื่อให้ นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	1	2	3	4	5	6

ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม

27. บ้านนักศึกษาคูอยู่ไกลจากโรงเรียน แต่นักศึกษาคู ออกจากบ้านแต่เช้าทุกวัน เพราะพยายามมาเซ็นชื่อก่อนเวลาที่โรงเรียนกำหนด นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวถูกผู้อำนวยการตำหนิ (1)
- ข. ได้รับรางวัลด้านการตรงต่อเวลา (2)
- ค. จะทำให้ครูพี่เลี้ยงและครูในโรงเรียนเห็นว่าเป็นนักศึกษาคูที่ตรงต่อเวลา (3)
- ง. เป็นหน้าที่ที่นักศึกษาคูควรปฏิบัติ (4)
- จ. ความมีนิสัยเป็นการสร้างชื่อเสียงให้สถาบัน (5)
- ฉ. เป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยในสังคม (6)

28. นักศึกษาคูได้รับมอบหมายงานหลายอย่างจากครูพี่เลี้ยง นักศึกษาคูได้วางแผนและกำหนดระยะเวลาของการทำงานต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องการสอน นักศึกษาคูเข้าสอนในชั้นเรียนตรงเวลาทุกครั้ง นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. เข้าสอนตรงเวลาเพราะกลัวถูกครูพี่เลี้ยงตำหนิ (1)
- ข. มีผลต่อการประเมินผลการปฏิบัติงาน (2)
- ค. เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน (3)
- ง. เป็นหน้าที่ที่ครูควรปฏิบัติทำ (4)
- จ. กิจกรรมที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน (5)
- ฉ. การวางแผนล่วงหน้าและสอนตรงเวลาทำให้การสอนประสบความสำเร็จ (6)

29. นักศึกษาคูได้รับรู้เรื่องราวที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่เกิดจากความไม่พึงพอใจของบุคคลกลุ่มหนึ่ง แต่นักศึกษาคูก็จะไม่นำเรื่องราวที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นไปบอกเล่าให้คนอื่นฟัง นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. หากถูกจับได้ว่าเป็นคนเปิดเผยข้อมูลอาจจะถูกลงโทษ (1)
- ข. จะได้เป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจของผู้บริหาร (2)
- ค. ได้ตกลงกับเพื่อนนักศึกษาคูหลายคนในโรงเรียนว่าจะเก็บเรื่องนี้ไว้ไม่เผยแพร่ (3)
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาคูที่จะไม่นำความลับในโรงเรียนไปเผยแพร่ (4)
- จ. ไม่ต้องการให้โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเสีย (5)
- ฉ. การอยู่ร่วมกันอาจมีปัญหาหรือความไม่เข้าใจกันเป็นเรื่องปกติ (6)

30. นักเรียนคนหนึ่งทำกระเป๋าสาธิตหาย ทำให้ไม่มีเงินกินข้าวกลางวัน นักศึกษาครูจึงพานักเรียนคนนั้นไปเลี้ยงข้าวกลางวัน นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวคนอื่นจะมองว่าเป็นคนไม่มีน้ำใจ (1)
- ข. อนาคตอาจได้รับความช่วยเหลือจากนักเรียนคนนั้น (2)
- ค. ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนก็มักปฏิบัติเช่นนั้น (3)
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ต้องดูแลนักเรียน (4)
- จ. การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ (5)
- ฉ. การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับนักเรียนนำมาซึ่งความสงบสุข (6)

31. เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ นักศึกษาครูจะให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติสิ่งที่ตนเองมีความสามารถกระทำได้ เช่น การเป็นพิธีกร การแสดง การเป็นกรรมการตัดสิน เป็นต้น นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวจะถูกตัดคะแนนความประพฤติ (1)
- ข. อาจได้รับอาหารและขนมฟรีจากการจัดเลี้ยง (2)
- ค. แสดงให้ครูพี่เลี้ยงและเพื่อน ๆ เห็นถึงความมีน้ำใจ (3)
- ง. อยู่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน (4)
- จ. เป็นการช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวมให้สำเร็จ (5)
- ฉ. ไม่อยากเอาเปรียบคนอื่น (6)

32. ในทุกวันศุกร์ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมร่วมกันกำหนดให้บุคลากรใส่เสื้อผ้าไทย หรือชุดพื้นเมือง ซึ่งหลายคนต้องไปหาซื้อชุดดังกล่าว นักศึกษาครูก็ให้ความร่วมมือแต่งกายตามที่โรงเรียนกำหนดด้วย นักศึกษาคิดว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร

- ก. กลัวจะถูกมองว่าแปลกแตกต่างจากคนอื่นหากไม่สวมใส่เสื้อผ้าไทย (1)
- ข. อาจได้รับคำชื่นชมจากนักเรียน (2)
- ค. นักศึกษาครูในโรงเรียนร่วมกันทำทุกคน (3)
- ง. เป็นบทบาทหน้าที่ของครูในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย (4)
- จ. เป็นการช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวม (5)
- ฉ. ไม่อยากเอาเปรียบ (6)

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง												
33. เมื่อนักเรียนเริ่มเข้ามาใกล้ชีวิตสนิทสนม นักศึกษาครูควรคิดพิจารณาถึงสิ่งปัญหาที่อาจตามมาในอนาคต	1	2	3	4	5	6						
34. แม้ว่าจะมีระส่วนตัวที่สำคัญ นักศึกษาครูก็จะเลือกให้ความสำคัญกับการสอนเป็นอันดับแรก	1	2	3	4	5	6						
35. เมื่อนักเรียนกระทำในสิ่งที่ไม่ควรนักศึกษาคูจะพิจารณาเลือกใช้คำพูดที่สุภาพในการตักเตือน	1	2	3	4	5	6						
36. เมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ นักศึกษาครูจะพิจารณาวิธีการช่วยเหลือตามความเหมาะสม	1	2	3	4	5	6						
37. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน นักศึกษาครูก็จะไม่นำมาเปรียบเทียบกัน	1	2	3	4	5	6						
38. ทุกครั้งที่มีโอกาสในการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพวิชาการ นักศึกษาครูก็จะใช้โอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่.....	1	2	3	4	5	6						
39. ในบางครั้งนักศึกษาคูอาจไม่เห็นด้วยกับหลักเกณฑ์ กฎระเบียบบางประการ ครูก็เลือกที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือระเบียบที่กำหนดไว้.....	1	2	3	4	5	6						

ข้อคำถาม	← ไม่จริงที่สุด จริงที่สุด →					
	1	2	3	4	5	6
ด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง						
40. ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีจุดเด่นอะไรในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ดี.....	1	2	3	4	5	6
41. ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนอะไร.....	1	2	3	4	5	6
42. ข้าพเจ้ารู้ว่าควรพัฒนาจุดแข็งด้านคุณธรรมจริยธรรมของตนเองอย่างไร.....	1	2	3	4	5	6
43. ข้าพเจ้ายอมรับว่าตนเองไม่ได้เป็นครูที่ดีครบหมดทุกด้าน.....	1	2	3	4	5	6
44. หากเพื่อนร่วมงานบอกถึงจุดอ่อนหรือข้อบกพร่อง ข้าพเจ้าน้อมรับฟังด้วยความยินดี ..	1	2	3	4	5	6

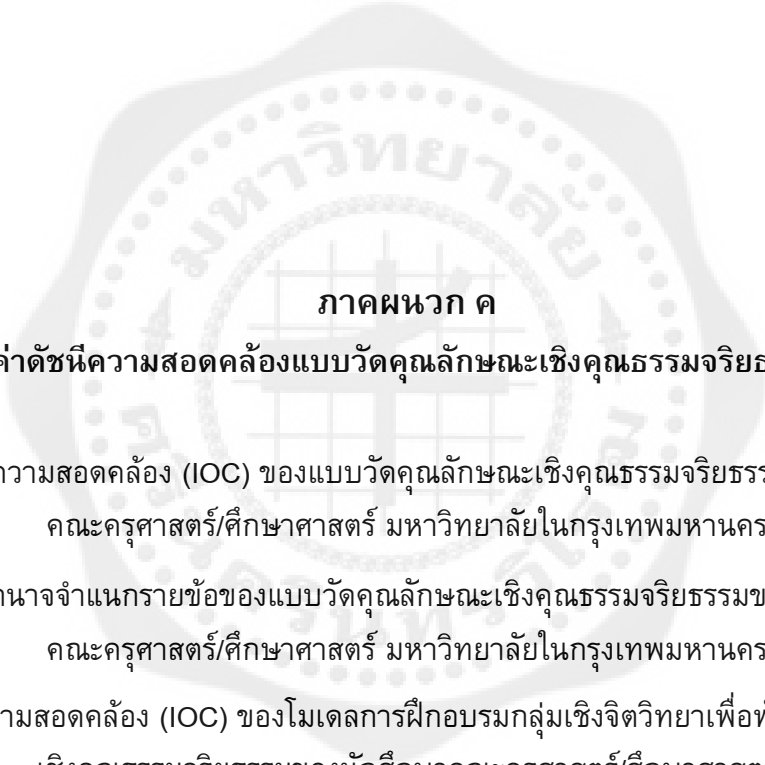
ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ด้านมโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี												
45. ข้าพเจ้ารู้สึกแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่.....	1	2	3	4	5	6						
46. บางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกว่ายากที่จะบอกว่าสิ่งที่ตนเองนั้นทำถูกต้องหรือเหมาะสม.....	6	5	4	3	2	1						
47. ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ได้รับมอบหมายจากครูพี่เลี้ยงเป็นสิ่งที่สมควร/หรือไม่ควรปฏิบัติ.....	6	5	4	3	2	1						
48. โดยส่วนใหญ่แล้วข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสม	1	2	3	4	5	6						
49. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นการไม่สมควรถ้าต้องทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม	1	2	3	4	5	6						
ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง												
50. ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าตนเองเป็นคนหนึ่งที่มีความสามารถ	1	2	3	4	5	6						
51. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง	1	2	3	4	5	6						
52. ข้าพเจ้าสามารถบอกกับตนเองได้ว่าตนเองก็มีความสำคัญต่อนักเรียน.....	1	2	3	4	5	6						
53. ข้าพเจ้ารู้สึกได้ว่านักเรียนยอมรับความสามารถของข้าพเจ้า.....	1	2	3	4	5	6						
54. ข้าพเจ้ารู้สึกว่า คนทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีไม่ว่าจะเป็นนักเรียนหรือเพื่อนครูด้วยกัน.....	1	2	3	4	5	6						
55. ข้าพเจ้าให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น	1	2	3	4	5	6						
ด้านความเห็นอกเห็นใจ												
56. ข้าพเจ้าให้ความสนใจเรื่องราว ความรู้สึกของบุคคลอื่น.....	1	2	3	4	5	6						
57. เมื่อมีนักเรียนมาพูดคุยข้าพเจ้าจะรับฟังด้วยความใส่ใจและตั้งใจ.....	1	2	3	4	5	6						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง			เหมาะสมอย่างยิ่ง		
	1	2	3	4	5	6
58. เมื่อต้องฟังเรื่องราวของนักเรียนข้าพเจ้าให้ความใส่ใจและเข้าใจความรู้สึกของนักเรียน.....	1	2	3	4	5	6
59. บางครั้งนักเรียนมาโรงเรียนสายเพราะมีเหตุจำเป็น ข้าพเจ้ารับรู้และเข้าใจสถานการณ์นั้น ๆ โดยไม่ตำหนิหรือต่อว่านักเรียน.....	1	2	3	4	5	6
60. หากเพื่อนของข้าพเจ้าถูกตำหนิอย่างรุนแรง ข้าพเจ้ารับรู้และเข้าใจความรู้สึกนั้นได้.....	1	2	3	4	5	6
ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม						
61. ข้าพเจ้าให้ความสนใจในคำพูด การแสดงออกที่ดีของบุคคลอื่น.....	1	2	3	4	5	6
62. ข้าพเจ้าไม่สนใจว่าใครจะทำความดีใดๆ	6	5	4	3	2	1
63. ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นชมเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดีในแต่ละวัน	1	2	3	4	5	6
64. เมื่อบุคคลอื่นทำความดี ข้าพเจ้ารู้สึกเฉย ๆ ไม่ได้ชื่นชมอะไร.....	6	5	4	3	2	1
65. ข้าพเจ้าตั้งใจในการทำสิ่งที่ดี แม้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นที่ยากหรือสิ่งนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม.....	1	2	3	4	5	6
66. ข้าพเจ้าไม่ได้ปรารถนาที่จะทำเรื่องดี ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเรื่องยากก็ตาม.....	6	5	4	3	2	1
ด้านการควบคุมตนเอง						
67. ถึงแม้ว่าข้าพเจ้ารู้สึกโมโหนักเรียน ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองไม่ให้แสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม.....	1	2	3	4	5	6
68. บางครั้งข้าพเจ้าปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล.....	6	5	4	3	2	1
69. แม้ว่านักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองไม่ให้ตำหนินักเรียนเกินกว่าเหตุ.....	1	2	3	4	5	6
70. เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเครียดในการทำงาน ข้าพเจ้าจัดการความเครียดของตนเองได้.....	1	2	3	4	5	6

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
71. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าใช้อารมณ์ของตนเองในการตัดสินใจแก้ปัญหา.....	6	5	4	3	2	1						
72. ถึงแม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่อึดอัด ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองได้.....	1	2	3	4	5	6						
ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน												
73. ข้าพเจ้ารู้สึกต่อการให้เกียรติและไม่ดูถูกคนอื่น.....	1	2	3	4	5	6						
74. ข้าพเจ้ายอมรับในข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นของตนเอง.....	1	2	3	4	5	6						
75. เมื่อเกิดข้อผิดพลาดข้าพเจ้ามักจะโทษคนอื่นก่อน และค่อยมองตนเองว่าผิดพลาดอย่างไร.....	6	5	4	3	2	1						
76. เมื่อข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ข้าพเจ้าก็พร้อมปรับปรุงแก้ไขตนเอง.....	1	2	3	4	5	6						
77. เมื่อเกิดข้อผิดพลาดขึ้นในการทำงาน ข้าพเจ้ามักแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นในครั้งต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดนั้นขึ้นอีก.....	1	2	3	4	5	6						
ด้านความมุ่งมั่นตั้งใจ												
78.ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู ข้าพเจ้าจะไม่สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับนักเรียนจนเกินความเหมาะสม.....	1	2	3	4	5	6						
79. ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู ข้าพเจ้าจะเลือกใส่ชุดต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมแม้ว่าจะเป็นวันหยุดหรือเสาร์อาทิตย์ก็ตาม.....	1	2	3	4	5	6						
80. แม้ว่าโรงเรียนจะมีงานเลี้ยงสังสรรค์ หากมีรุ่นพี่ที่ทำงานชักชวนให้ข้าพเจ้าดื่มแอลกอฮอล์เพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าก็ยืนยันที่จะปฏิเสธ.....	1	2	3	4	5	6						

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง			เหมาะสมอย่างยิ่ง		
	1	2	3	4	5	6
81. ในการสอนหากว่ามีนักเรียนคนเดิมไม่ส่งงานที่มอบหมายเลยทุกครั้ง ข้าพเจ้าก็จะตั้งใจไม่ทำโทษให้นักเรียนรู้สึกอาย.....	1	2	3	4	5	6
82. ในระหว่างการสอน ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะระมัดระวังเรื่องเกี่ยวกับการพูดจา คำหยาบคาย คำพูดที่ไม่เหมาะสม.....	1	2	3	4	5	6
83. เมื่อได้รับมอบหมายงานจากครูพี่เลี้ยง ข้าพเจ้าเต็มใจที่จะทำแม้ว่าจะมีธุระส่วนตัวก็ตาม...	1	2	3	4	5	6
84. แม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้สึกเหนื่อย ข้าพเจ้าจะตั้งใจในการสอนนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ.....	1	2	3	4	5	6
85. ข้าพเจ้าตั้งใจว่า หากข้าพเจ้าเป็นครูข้าพเจ้าให้สัญญากับตนเองว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ข้าพเจ้ายินกรานที่จะไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นเด็ดขาด.....	1	2	3	4	5	6
86. แม้ว่าข้าพเจ้าจะทำอาชีพเสริมหลังเลิกงาน แต่ในขณะที่ปฏิบัติงานข้าพเจ้าตั้งใจจะปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างเต็มเวลาและเต็มความสามารถ.....	1	2	3	4	5	6
ด้านอุปนิสัย						
87. ข้าพเจ้าตั้งใจว่าเมื่อข้าพเจ้าเป็นครู หากมีนักเรียนหน้าตาดีมาหยอกล้อ กระแซะเย้าแหย่ ข้าพเจ้าก็จะระวังตัวทุกครั้ง และไม่ตอบโต้ด้วยการพูดที่เล่นที่จริง.....	1	2	3	4	5	6
88. ถ้าหากว่ามีนักเรียนล้อเลียนเกี่ยวกับรูปร่างของข้าพเจ้า เช่น เตี้ย ดำ ขาใหญ่ ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะไม่ตอบโต้ เพราะการควบคุมอารมณ์เป็นสิ่งที่ครูควรกระทำให้เป็นนิสัย.....	1	2	3	4	5	6
89. ไม่ว่าจะมีความจำเป็นแค่ไหน ในทุกครั้งระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะรับผิดชอบและตรงต่อเวลา.....	1	2	3	4	5	6
90. ถ้าข้าพเจ้าเป็นครูแล้วเกิดไม่สบาย ข้าพเจ้าก็จะตั้งใจเตรียมตัวสอนทุกครั้งก่อนเข้าสอน.....	1	2	3	4	5	6

ข้อคำถาม	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง						เหมาะสมอย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
91. เมื่อข้าพเจ้าเป็นครู เวลาตรวจงานนักเรียนทุกครั้ง ข้าพเจ้าให้ความสนใจอ่านงานของนักเรียนทุกคน.....	1	2	3	4	5	6						
92. นักเรียนที่มาเรียนพิเศษกับข้าพเจ้าจะได้รับ การปฏิบัติตามมาตรฐานเช่นเดียวกับนักเรียนที่ ข้าพเจ้าสอนในชั้นเรียนทุกครั้งอย่างเท่าเทียม กัน.....	1	2	3	4	5	6						
93. ข้าพเจ้าตั้งใจว่า หากข้าพเจ้าเป็นครูข้าพเจ้า จะเลือกปฏิบัติกับนักเรียนหรือผู้ปกครองทุกคน อย่างเท่าเทียม แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะบริจาค เงินให้กับโรงเรียนก็ตาม.....	1	2	3	4	5	6						
94. ทางโรงเรียนมอบหมายให้ข้าพเจ้าปฏิบัติ หน้าที่หลังเลิกเรียน ข้าพเจ้าก็เต็มใจที่จะ รับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเต็มเวลาและเต็ม ความสามารถในทุกครั้ง.....	1	2	3	4	5	6						
95. ข้าพเจ้าตั้งใจว่าแม้ว่าจะอยู่ในช่วงเวลาของ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ข้าพเจ้าก็จะทำหน้าที่ ของตนเองให้ดีที่สุดตลอดปีการศึกษา.....	1	2	3	4	5	6						

ภาคผนวก ค

คำดัชนีความสอดคล้องแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

- 1) คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
- 2) คำอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
- 3) คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ
เชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ตาราง 22 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของ
นักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)					รวม	IOC	สรุปผล
	1	2	3	4	5			
1	0	1	0	1	1	3	0.60	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	0	1	1	1	0	3	0.60	ใช้ได้
4	1	1	0	1	1	4	1.00	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
12	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
16	0	1	0	1	1	3	0.60	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
20	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
21	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
22	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
25	0	1	1	1	0	3	0.60	ใช้ได้
26	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
27	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
28	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)					รวม	IOC	สรุปผล
	1	2	3	4	5			
29	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
30	0	1	0	1	1	3	0.60	ใช้ได้
31	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
32	1	-1	0	1	1	3	0.60	ใช้ได้
33	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
34	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
35	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
36	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
37	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
38	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
39	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
40	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
41	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
42	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
43	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
44	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
45	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
46	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
47	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
48	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
49	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
50	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
51	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
52	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
53	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
54	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
55	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
56	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
57	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
58	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)					รวม	IOC	สรุปผล
	1	2	3	4	5			
59	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
60	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
61	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
62	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
63	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
64	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
65	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
66	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
67	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
68	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
69	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
70	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
71	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
72	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
73	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
74	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
75	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
76	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
77	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
78	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
79	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
80	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
81	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
82	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
83	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
84	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
85	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
86	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
87	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
88	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)					รวม	IOC	สรุปผล
	1	2	3	4	5			
89	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
90	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
91	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
92	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
93	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
94	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
95	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
96	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
97	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
98	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
99	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
100	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
101	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
102	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
103	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
104	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
105	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
106	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
107	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
108	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
109	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
110	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
111	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
112	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
113	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
114	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
115	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
116	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
117	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
118	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)					รวม	IOC	สรุปผล
	1	2	3	4	5			
119	1	-1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
120	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
121	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
122	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
123	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
124	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
125	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
126	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
127	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
128	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
129	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
130	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
131	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
132	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
133	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
134	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
135	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
136	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
137	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 23 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบ ข้อที่		ค่าอำนาจ จำแนก	สรุปผล
1.ด้านความรู้ คุณธรรมจริยธรรม	การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง กับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ ต่าง ๆ		
	1	0.37	คัดเลือกไว้
	2	0.31	คัดเลือกไว้
	3	0.25	คัดเลือกไว้
	4	0.36	คัดเลือกไว้
	5	0.51	คัดเลือกไว้
	6	0.47	คัดเลือกไว้
	7	0.28	คัดเลือกไว้
	8	0.45	คัดเลือกไว้
การรู้คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม			
	9	0.36	คัดเลือกไว้
	10	0.41	คัดเลือกไว้
	11	0.50	คัดเลือกไว้
	12	0.38	คัดเลือกไว้
	13	0.33	คัดเลือกไว้
	14	0.63	คัดเลือกไว้
	15	0.57	คัดเลือกไว้
	16	0.43	คัดเลือกไว้
	17	0.39	คัดเลือกไว้
การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม			
	18	0.53	คัดเลือกไว้
	19	0.58	คัดเลือกไว้
	20	0.49	คัดเลือกไว้
	21	0.52	คัดเลือกไว้
	22	0.56	คัดเลือกไว้
	23	0.39	คัดเลือกไว้
	24	0.06	ตัดออก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบ ข้อที่		ค่าอำนาจ จำแนก	สรุปผล
1.ด้านการรู้ คุณธรรมจริยธรรม	การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม		
	25	0.47	คัดเลือกไว้
	26	0.59	คัดเลือกไว้
	27	0.38	คัดเลือกไว้
เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม			
	28	0.23	คัดเลือกไว้
	29	0.34	คัดเลือกไว้
	30	0.37	คัดเลือกไว้
	31	0.35	คัดเลือกไว้
	32	0.36	คัดเลือกไว้
	33	0.20	คัดเลือกไว้
การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง			
	34	0.43	คัดเลือกไว้
	35	0.16	ตัดออก
	36	0.25	คัดเลือกไว้
	37	0.62	คัดเลือกไว้
	38	0.60	คัดเลือกไว้
	39	0.53	คัดเลือกไว้
	40	0.60	คัดเลือกไว้
	41	0.35	คัดเลือกไว้
การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง			
	42	0.36	คัดเลือกไว้
	43	0.15	ตัดออก
	44	0.20	คัดเลือกไว้
	45	0.43	คัดเลือกไว้
	46	0.36	คัดเลือกไว้
	47	0.56	คัดเลือกไว้

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบ ข้อที่		ค่าอำนาจ จำแนก	สรุปผล
2.ด้านความรู้สึก เชิงคุณธรรม จริยธรรม	มโนธรรม		
	48	0.40	คัดเลือกไว้
	49	0.25	คัดเลือกไว้
	50	0.31	คัดเลือกไว้
	51	0.45	คัดเลือกไว้
	52	0.38	คัดเลือกไว้
ความภาคภูมิใจในตนเอง			
	53	0.60	คัดเลือกไว้
	54	0.70	คัดเลือกไว้
	55	0.76	คัดเลือกไว้
	56	0.68	คัดเลือกไว้
	57	0.51	คัดเลือกไว้
	58	0.52	คัดเลือกไว้
ความเห็นอกเห็นใจ			
	59	0.63	คัดเลือกไว้
	60	0.73	คัดเลือกไว้
	61	0.20	คัดเลือกไว้
	62	0.53	คัดเลือกไว้
	63	0.59	คัดเลือกไว้
การรักหรือชอบทำในสิ่งดีงาม			
	64	0.76	คัดเลือกไว้
	65	0.65	คัดเลือกไว้
	66	0.83	คัดเลือกไว้
	67	0.77	คัดเลือกไว้
	68	0.71	คัดเลือกไว้
	69	0.67	คัดเลือกไว้

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบ ข้อที่		ค่าอำนาจ จำแนก	สรุปผล
2. ด้านความรู้ เชิงคุณธรรม จริยธรรม	การควบคุมตนเอง	70	คัดเลือกไว้
		71	คัดเลือกไว้
		72	คัดเลือกไว้
		73	คัดเลือกไว้
		74	คัดเลือกไว้
		75	คัดเลือกไว้
	ความอ่อนน้อมถ่อมตน	76	ตัดออก
		77	คัดเลือกไว้
		78	คัดเลือกไว้
		79	คัดเลือกไว้
		80	คัดเลือกไว้
		81	คัดเลือกไว้
	ความมุ่งมั่นตั้งใจ	82	คัดเลือกไว้
		83	คัดเลือกไว้
		84	คัดเลือกไว้
		85	คัดเลือกไว้
		86	คัดเลือกไว้
		87	คัดเลือกไว้
		88	คัดเลือกไว้
		89	คัดเลือกไว้
		90	คัดเลือกไว้
3. ด้านพฤติกรรมเชิง คุณธรรมจริยธรรม	อุปนิสัย	91	คัดเลือกไว้
		92	คัดเลือกไว้

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบ ข้อที่		ค่าอำนาจ จำแนก	สรุปผล
3. ด้านพฤติกรรมเชิง คุณธรรมจริยธรรม		0.67	คัดเลือกไว้
	93		
	94	0.51	คัดเลือกไว้
	95	0.77	คัดเลือกไว้
	96	0.70	คัดเลือกไว้
	97	0.63	คัดเลือกไว้
	98	0.76	คัดเลือกไว้
	99	0.78	คัดเลือกไว้

ตาราง 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพัฒนา
คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ในกรุงเทพมหานคร

ครั้งที่		ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่าดัชนี
		1	2	3	4	5	IOC
1	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
2	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
3	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
4	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	0	1	1	1	1	0.80
5	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
6	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
7	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	0	1	1	1	1	0.80
8	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00

ตาราง 24 (ต่อ)

ครั้งที่		ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่าดัชนี
		1	2	3	4	5	IOC
9	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
10	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
11	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
12	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	0	1	1	1	1	0.80
13	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
14	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00
15	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	0	1	1	1	1	0.80
16	ด้านวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านเนื้อหา	1	1	1	1	1	1.00
	ด้านการเลือกใช้ทฤษฎี	1	1	1	1	1	1.00

หมายเหตุ : ผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุง วัตถุประสงค์ เนื้อหาและการเลือกใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับด้านที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่คะแนนเป็น 0 จากนั้นให้ประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรตรวจสอบผลการแก้ไขอีกครั้งก่อนดำเนินการทดลอง (Tryout)

ภาคผนวก ง

สรุปประเด็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม

**สรุปประเด็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
พิจารณาในหัวข้อ“คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร”**

ผลการสรุปประเด็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มมีดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะที่สอดคล้องกันว่า “คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร” มีองค์ประกอบดังที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าตามแนวคิดของลิคโคนา (Lickona.1991) มี 3 องค์ประกอบ ครอบคลุมคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก และคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม

2. ผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะที่สอดคล้องกันว่า “คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร” มีองค์ประกอบที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าตามแนวคิดของลิคโคนา (Lickona) มี 3 องค์ประกอบ ครอบคลุมคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก และคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรม และมีองค์ประกอบย่อยตามที่ได้มีการศึกษาไว้

3. ผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะที่สอดคล้องกันว่าในองค์ประกอบย่อย มีประเด็นสำคัญ สถานการณ์ เหตุการณ์ บริบท รายละเอียดหรือสิ่งที่ควรอยู่ในเนื้อหาเกี่ยวกับนักศึกษาครูตามแนวคิดของลิคโคนา ประกอบด้วย

3.1 การตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ การตระหนักรู้ ไม่ใช่แค่การรับรู้ และนิ่งเฉยเท่านั้น แต่เป็นการให้ความสำคัญการปฏิบัติตนต่อหน้าที่ และลับหลัง การตระหนักรู้ คือ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อยู่ในใจตลอดเวลา เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น อาจารย์สั่งงาน นักศึกษาคัดลอกแล้วส่ง แต่สำหรับบางคนตระหนักและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม บูรณาการด้วย นักศึกษาส่วนใหญ่รู้แต่ไม่ได้แสดงออกในการกระทำ อีกทั้งการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น 1) นักศึกษาครูไม่ศรัทธาในวิชาชีพของตนเอง 2) ไม่เชื่อในกฎของการกระทำ 3) ขาดการวิเคราะห์ตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลง 4) ขาดแรงบันดาลใจในการเป็นครู

3.2 การรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม เช่น การทำงานที่ตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

3.3 การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม เช่น การตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้อื่น

3.4 การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง คือ การเห็นแบบอย่าง มีการรับรู้ มีความเข้าใจและทำให้เกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง นำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจในการเป็นครู

3.5 รักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม คือ มีความรักและผูกพันกับการสอนมีความสุขกับการสอน มีความสุขกับการช่วยเหลือผู้อื่น อีกทั้งรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงามเปรียบเสมือนเพชร หรือ ดอกบัว ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ต้องรับรู้และเห็นคุณค่า ไม่ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ครูก็ยังไม่อ่อนไหวในการเชื่อมั่นความดี

3.6 การควบคุมตนเอง อาจสร้างข้อคำถามจากสถานการณ์สิ่งที่มากระทบจิตใจจากอายตนะ 6 เช่น เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวครูสามารถควบคุมอารมณ์ได้ และนิยามต้องนิยามในเชิงความรู้สึก ให้มากที่สุด

3.7 ความอ่อนน้อม เช่น ครูมีตัวตนน้อย เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจคนอื่นให้มากขึ้น เห็นอกเห็นใจในความทุกข์ของนักเรียน

3.8 อุปนิสัย ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นภายในตนเอง เช่น การช่วยเหลือนักเรียน เพราะกลัวนักเรียนตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ เป็นการช่วยเหลือเพราะรู้ว่าเป็นบทบาทของครูที่ดี และพึงอยากที่จะกระทำ

3.9 ผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะที่สอดคล้องกันว่าสมรรถนะคือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในความมุ่งมั่นตั้งใจ ในด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมในงานวิจัยครั้งนี้เสนอแนะผู้วิจัยจึงใช้ 2 องค์ประกอบย่อยคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจและอุปนิสัย

4. ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะในการสร้างแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

4.1 แบบวัดที่สร้างควรเป็นแบบองค์รวม จากด้านการรู้และด้านความรู้สึก ทำให้เกิดสภาพภายในตัวบุคคล และด้านพฤติกรรมจะสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

4.2 แบบวัดด้านพฤติกรรม ถ้าระบุให้นักเรียนตอบคำถามแบบสถานการณ์ที่เน้นให้เห็นการแสดงพฤติกรรม การแก้ปัญหา การปฏิบัติตนที่เหมาะสม หรือวัดแนวโน้มของการแสดงพฤติกรรมให้พิจารณาสถานการณ์ แล้วสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับแต่ละด้านจะได้เป็นลำดับที่ชัดเจน

ภาคผนวก จ

รายละเอียดโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม
จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

**รายละเอียดโมเดลการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรม
จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร**

ครั้งที่ 1

เรื่อง การปฐมนิเทศและการสร้างสัมพันธภาพ

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับและสมาชิกกลุ่ม
2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และประโยชน์ของกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รับทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับโปรแกรมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา วันเวลา จำนวนครั้ง สถานที่ ระยะเวลา รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดที่สำคัญ

ในการปฐมนิเทศกลุ่มฝึกอบรมในครั้งแรก ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมเพื่อมุ่งหมายเพื่อสร้างสัมพันธภาพ และความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับและสมาชิกกลุ่ม และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีสร้างสัมพันธภาพ ความคุ้นเคย และความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การแสดงความจริงใจ เทคนิคการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข การฟังอย่างตั้งใจ ประกอบด้วย การตอบรับสั้น ๆ (Minimal Responses) การเชื้อเชิญให้เล่าต่อไป (Brief Invitation to Continue) การใช้ภาษาท่าทาง (Non-verbal Behavior) การใช้เสียงและน้ำเสียง (Voice) การถาม การเงียบ (Silence) (Geldard; & Geldard. 2005: 43) และใช้หลักการของการให้คำปรึกษากลุ่ม (Group Counseling) ได้แก่ การรักษาความลับกลุ่ม การวิจารณ์ สมาชิกคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ การมีความจริงใจต่อสมาชิกกลุ่ม (Nelson-Jones. 2013: 143) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคทางจิตวิทยา ได้แก่ กิจกรรมจับคู่หัวใจ และถามใจเธอคู่ก่อน (การสัมภาษณ์และการแนะนำเพื่อนสมาชิก) (สกล วรเจริญศรี. 2559: 254) และเทคนิคตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม คือ การทำพันธะสัญญาที่ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตนเอง เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและสมาชิกกลุ่มจะมีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตนเอง โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ของการฝึกอบรม ดังนี้

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวต้อนรับสมาชิก และเริ่มต้นด้วยการแนะนำตนเอง โดยการกล่าวถึงตนเองสั้น ๆ (Give a Brief Introductory Speech) บอกถึงประวัติ ประสบการณ์ จุดมุ่งหมายของ การเข้าร่วมกลุ่ม คุณลักษณะส่วนตัวเพื่อเป็นการเปิดเผยตนเอง (Self-discloser) และให้สมาชิกได้แนะนำตนเอง โดยใช้เกมการบอกชื่อเป็น จับคู่หัวใจ และถามใจเธอดูก่อน (การสัมภาษณ์และการแนะนำเพื่อนสมาชิก) (ใบงานที่ 1) เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพและความคุ้นเคย

2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา รูปแบบ วิธีการ เทคนิค กฎระเบียบ ข้อตกลงเบื้องต้น วันเวลา สถานที่ จำนวนครั้ง ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่ม

3. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสร้างข้อตกลงร่วมกัน กฎ กติกาในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อให้กลุ่มฝึกอบรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ใบงานที่ 2) ในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 สมาชิกกลุ่มควรจะร่วมกันแสดงความคิดเห็น รับฟังสมาชิกอย่างตั้งใจ

3.2 สมาชิกกลุ่มจะรักษาความลับของสมาชิกในกลุ่มที่ได้ร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม

3.3 สมาชิกกลุ่มจะตรงต่อเวลา เพื่อช่วยให้กิจกรรมดำเนินได้อย่างพร้อมเพรียงกัน

3.4 สมาชิกกลุ่มจะไม่รบกวนสมาธิของสมาชิกคนอื่นในขณะที่ทำกลุ่ม เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ การแชท (Chat) หรือเล่นโทรศัพท์ หรือการพูดคุยกันในขณะที่สมาชิกคนอื่นกำลังพูด เป็นต้น

4. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มได้สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้สึกที่ได้มีโอกาสรู้จักสมาชิกผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม

5. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนได้กล่าวถึงความต้องการ หรือความคาดหวังที่จะได้รับในการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยตั้งคำถามสมาชิกกลุ่ม โดยให้บอกถึงสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสังคมในปัจจุบัน ตามมุมมองของสมาชิกกลุ่มว่า สภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเป็นอย่างไร มีประเด็นปัญหาอะไรบ้างที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อสังคม

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างสนใจ (Listening with Interest) ประกอบด้วย การตอบรับสั้น ๆ (Minimal Responses) การเชื้อเชิญให้สมาชิกเล่าอย่างต่อเนื่อง (Brief Invitation to Continue) การใช้ภาษาท่าทาง (Non-verbal behavior) การใช้เสียงและน้ำเสียง (Voice) การเงียบ (Silence) (Geldard; & Geldard. 2005: 43) ตลอดจนการประสานสายตา การแสดงความใส่ใจ และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความไว้วางใจ กล้าที่จะเปิดเผยมุมมองของตนเอง

3. ผู้วิจัยสรุปถึงสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมในปัจจุบันความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้วิจัยเขียนปัญหาที่สมาชิกกลุ่มได้กล่าวในฟลิปชาร์ต

4. ผู้วิจัยนำประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ยกตัวอย่างมาอธิบายเพื่อเชื่อมโยงเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญในการดำเนินชีวิต จากนั้นผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้สอบถามประเด็นหรือสิ่งที่สงสัย

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันสรุปในประเด็นที่สำคัญในการฝึกอบรมดังนี้
 - 1.1 การสร้างความคุ้นเคยและสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วยกัน
 - 1.2 วัตถุประสงค์ วิธีการ กฎระเบียบของกลุ่มฝึกอบรม รวมถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มและผู้วิจัย ตลอดจนวัน เวลา และสถานที่ในการฝึกอบรม
 - 1.3 สิ่งที่สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ หรือประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มฝึกอบรม และนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกในขณะเข้าร่วมการฝึกอบรม ความสนใจ ความกระตือรือร้น การตอบคำถาม การถามคำถาม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่สมาชิกสามารถบอกวัตถุประสงค์ วิธีการ กฎระเบียบของกลุ่มฝึกอบรม รวมถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม
3. ผู้วิจัยสังเกตจากการสมาชิกได้สรุปผลเกี่ยวกับเนื้อหาและสิ่งที่ได้รับในการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม

ใบงานที่ 1

กิจกรรมจับคู่หัวใจ และถามใจเธอดูก่อน

(สกล วรรณศิริ. 2559: 254; อ้างอิงจาก วรภา ชัยเลิศวิชกุล. 2536)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก
2. เพื่อให้รู้จักการเปิดเผยตนเอง และมีโอกาสพูดคุยกันระหว่างสมาชิก
3. เพื่อให้รู้จักประโยชน์ของข้อมูลต่าง ๆ ในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เวลาที่ใช้ ประมาณ 15 นาที

จำนวนผู้เข้ารับการอบรม 12 คน

อุปกรณ์

1. กระดาษ A4 ตัดแบ่งครึ่ง ปากกา ดินสอตามจำนวนสมาชิก
2. กระดาษรูปหัวใจตัดแบ่งครึ่ง (พยายามตัดให้ยากต่อการประกอบ)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. แจกกระดาษรูปหัวใจที่แยกส่วนกันแล้วให้สมาชิกคนละ 1 ชิ้น (พยายามให้แยกออกจากชิ้นส่วนหัวใจ)
2. แจ้งสมาชิกว่า ถ้าวิทยากรหรือผู้นำกลุ่มให้สัญญาณ ขอให้สมาชิกแต่ละคนไปหาคู่ที่สามารถต่อเป็นรูปหัวใจให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. เมื่อพบคู่ของตนเองแล้วให้นั่งและสัมภาษณ์ สิ่งที่ยากรู้ และอยากถาม โดยผลัดกันสัมภาษณ์ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาแนะนำตนเองทีละคู่

ใบงานที่ 2

กฎพื้นฐานและข้อต้องปฏิบัติของกลุ่ม

ร่วมกันแสดงความคิดเห็น รับฟังสมาชิกอย่างตั้งใจ

รักษาความลับของสมาชิกในกลุ่ม

ตรงต่อเวลาทุกครั้ง

ไม่รบกวนสมาธิของสมาชิกคนอื่น การใช้โทรศัพท์มือถือ
การแชท (chat) หรือเล่นโทรศัพท์ หรือการพูดคุยกัน

ข้อตกลงอื่น ๆ ร่วมกัน (ถ้ามี)

0

0

ลายมือชื่อสมาชิก

.....

.....

.....

ครั้งที่ 2

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะของการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ (Moral Awareness)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในด้านปัญหาส่วนตัวของครูและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของครู
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้สำรวจและทบทวน ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครู

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. คลิปวิดีโอ (VDO Clip)
3. ใบงานที่ 3 เทคนิคเส้นเวลา (Time Line)
4. กระดาษฟลิปชาร์ต
5. PowerPoint ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยให้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และเทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) เพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกได้รับรู้และเข้าใจประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมพร้อมกับการฝึกการตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยพัฒนาแนวคิดจากการรับรู้ ทบทวนประสบการณ์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิคเส้นเวลา (Time Line Technique) (สกล วรเจริญศรี. 2558: 218) เพื่อรับรู้เกี่ยวกับตนเองในเรื่องของสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์สำคัญทั้งด้านบวกและด้านลบในสถาบันการศึกษาหรือ ในชีวิต พร้อมทั้งสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคของกลุ่มฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคเล่าเรื่องราว (Real Life Story) และเทคนิคใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนวัตถุประสงค์ ความสำคัญ หลักการและเทคนิคต่าง ๆ และประโยชน์ของกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ได้กล่าวไว้เมื่อครั้งที่แล้ว

2. ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการยกตัวอย่างโดยใช้เทคนิคเล่าเรื่องราว (Real Life Story) และใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) บุคคลที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู

3. ผู้วิจัยตั้งคำถามกับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมภายหลังจากฟังเรื่องราวและดูคลิปวิดีโอในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 สมาชิกมีความคิดเห็นอย่างไรกับเหตุการณ์ที่ได้นำเสนอ

3.2 สมาชิกรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่ได้นำเสนอ

ในขณะที่สมาชิกแต่ละคนเล่าถึงความคิดความรู้สึก ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards)

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิด (Opened Question) และเทคนิคการระดมพลังสมอง (Brainstorming) โดยให้สมาชิกร่วมกันคิดและบอกถึงประเด็นปัญหาและพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมวิชาชีพครูว่ามีอะไรบ้าง สาเหตุเกิดจากอะไร พร้อมทั้งเขียนลงในกระดาษฟลิปชาร์ต

2. ผู้วิจัยแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม ใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เพื่ออภิปรายประเด็นดังกล่าว จากนั้นให้สมาชิกแต่ละกลุ่มนำเสนอ

3. ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นผลการวิจัยปัญหาและพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมวิชาชีพครู (วินัยกานต์ รุจิภักดิ์ และเอมมา อาสนจินดา. 2559: 65-79) และประเด็นที่ระบุไว้ในแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มเติม ผู้วิจัยสอบถามความความคิดเห็นรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อปัญหาและพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมวิชาชีพครู

4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคเส้นเวลา (Time Line) (สกล วรเจริญศรี. 2559: 218) ที่เป็นเทคนิคที่ทำให้รับรู้เกี่ยวกับบุคคลในเรื่องของสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์สำคัญทั้งด้านบวกและด้านลบในโรงเรียนหรือในชีวิต พร้อมทั้งสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งในครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นบริบทในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และนำเสนอผลจากเหตุการณ์ที่สมาชิกมีประสบการณ์ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ดำรงในชีวิต โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ให้สมาชิกเขียนเหตุการณ์ในอดีตทั้งด้านบวกและด้านลบของตั้งแต่เข้าศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หรือตั้งแต่เหตุการณ์ที่จำได้ จนกระทั่งเหตุการณ์ในอนาคตที่เป็นสิ่งที่ตนเองต้องการหรือปรารถนาจะเกิดขึ้น (เป็นไปได้ให้ระบุช่วงเวลา หรืออายุในเหตุการณ์ด้วย) ลงในใบงานที่ 3

4.2 หลังจากสมาชิกเขียนเสร็จแล้ว ให้สมาชิกนำเสนอเหตุการณ์ในอดีตทั้งด้านบวกและด้านลบ พร้อมทั้งบอกถึงความคิดความรู้สึกที่มีต่อตนเองในเหตุการณ์นั้น ๆ

5. ในขณะที่สมาชิกนำเสนอเหตุการณ์ในอดีตทั้งด้านบวกและด้านลบของตนเอง ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้สมาชิกได้สำรวจ ทบทวน ตระหนักในความคิด ความรู้สึกของตนเองในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70)

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัญหาพฤติกรรมส่วนตัวของครู ได้แก่ ปัญหาชู้สาว และการกระทำอนาจาร ดื่มสุราและเล่นการพนัน การใช้ความรุนแรง การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ภาระด้านหนี้สิน ปัญหาด้าน การปฏิบัติงาน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอนไม่เต็มความสามารถ การแสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการเลื่อนวิทยฐานะ การเลื่อนตำแหน่งของครู และปัญหาเกี่ยวกับการบริหารของสถานศึกษา และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่ม และในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยใช้การสังเกตความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

2. ผู้วิจัยใช้การสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น

3. ผู้วิจัยใช้การสังเกตการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ใบงานที่ 3

กิจกรรม เส้นเวลา (Time Line)

(สกล วรเจริญศรี. 2559: 218 อ้างอิงจาก Geldard; & Geldard. 1999)

กิจกรรม เทคนิคเส้นทางชีวิต (Time Line)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และการสำรวจเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต
2. เพิ่มการตระหนักรู้ การตัดสินใจ การคิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตและทำให้ทราบถึงเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ของชีวิตได้
3. กระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดการพูดคุย แสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองและสิ่งที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงของตนเอง

อุปกรณ์ แบบฟอร์มเส้นทางชีวิต และดินสอหรือปากกา

แนวคิดที่สำคัญ เทคนิคเส้นทางชีวิตมีฐานคิดจากวิธีการใช้กิจกรรม และการใช้วิธีการด้านศิลปะ โดยการใช้การเขียนเป็นฐานคิดในการพัฒนาเทคนิค

คำสั่ง ให้เขียนเหตุการณ์ในอดีตของท่านตั้งแต่ตั้งแต่เข้าศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หรือ ตั้งแต่เหตุการณ์ที่จำได้ จนกระทั่งเหตุการณ์ในอนาคตที่เป็นสิ่งที่ตนเองต้องการหรือปรารถนาจะให้เกิดขึ้น (เป็นไปได้ให้ระบุช่วงเวลา หรืออายุในเหตุการณ์ด้วย)

หมายเหตุ เหตุการณ์ทางบวกให้อยู่ด้านบน และเหตุการณ์ทางลบให้อยู่ด้านล่าง

เส้นชีวิตเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางบวกและลบ

จุดเริ่มต้น (ตั้งแต่ศึกษาในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์)

+

-

ตัวอย่างการเขียนเส้นทางชีวิต

อนาคต

เอกสารประกอบการฝึกอบรม
ประเด็นปัญหาและพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมวิชาชีพครู

ปัญหาจริยธรรม เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำผิดศีลธรรมและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปทัชฐานของสังคม ประเด็นปัญหาออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ กล่าวคือ ประการแรก เป็นปัญหาพฤติกรรมส่วนตัว ประการที่สอง เป็นปัญหาด้านปฏิบัติงานตามหน้าที่ คือ ในเรื่องของการเรียนการสอน รวมทั้งกระบวนการในการทำงาน เป็นปัญหาด้านการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้ (วินัยทันทันต์ รุจิภักดี และเอมมา อาสนจินดา.2559: 65-79)

1. ปัญหาพฤติกรรมส่วนตัวของครู

ปัญหาพฤติกรรมของครูในเรื่องพฤติกรรมส่วนตัว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาในเรื่องพฤติกรรมการครองตนของผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู จะเป็นเรื่องของการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมตามประมวลจริยธรรมวิชาชีพ

1.1 ชู้สาว และการกระทำอนาจาร

จากผลศึกษา พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เรื่องพฤติกรรมผิดจริยธรรมที่เป็นปัญหาหลักๆ ด้วยกัน ได้แก่ ปัญหาชู้สาวระหว่างครูกับครูด้วยกันเอง ปัญหาชู้สาวระหว่างครูกับนักเรียน

1.2 ติดสุรา ติดการพนัน

ปัญหาในเรื่องพฤติกรรมการครองตัวที่เป็นปัญหาหลัก ประเด็นต่อมา เป็นเรื่องของการประพฤติตนของครูที่ติดจังหวัดที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ ปัญหานี้จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาพบว่า ครูบางคนเมาสุราตลอดทั้งวัน แต่ยังทำการสอน หรือในบางกรณีครูไม่ได้ดื่มสุราในเวลาราชการ แต่ไม่สามารถมาสอนได้เนื่องจากมีอาการมึนเมาจนทำให้ไม่สามารถมาสอนหนังสือได้ นอกจากปัญหาการติดสุราของครูแล้ว ครูบางคนติดยาเสพติด ซึ่งร้ายที่สุดบางคนเป็นผู้ค้าและผู้เสพ ครูติดการพนัน ติดสุราเรื้อรัง สุกดิบหรือในโรงเรียน เป็นต้น

1.3 การใช้ความรุนแรง

สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความรุนแรงด้านวาจา ซึ่งรวมถึงการใช้วาจาไม่เหมาะสมกับเด็กนักเรียน และความรุนแรงด้านร่างกายในกรณีที่ครูทำร้าย หรือทำโทษเด็กนักเรียนในลักษณะที่รุนแรงและเกินกว่าเหตุอันควร กล่าวคือ การที่ครูอารมณ์เสียและถ่ายทอดอารมณ์มาลงที่เด็ก ที่พบบ่อยมากเช่นกัน เรื่องการทำร้ายร่างกายเด็ก การลงโทษเกินกว่าเหตุการใช้คำพูดที่รุนแรง ก้าวร้าวกับนักเรียน และโดยส่วนใหญ่แล้วความรุนแรงทางวาจาจะส่งผลให้เกิดความรุนแรงทางด้านร่างกายตามมาอีกประเด็นหนึ่ง

1.4 การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม

ประเด็นปัญหาพฤติกรรมในเรื่องของการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม ในกรณีนี้จะเป็นเรื่องการใช้วาจาที่สื่อสารกับนักเรียน ในลักษณะของคำพูด หรือสรรพนามแทนตนเองที่ไม่เหมาะสม เช่น การแทนตนเองด้วยคำต่างๆ เช่น พี่ หรือ ป้า บ้าง ซึ่งการใช้สรรพนามดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ทำให้ครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกัน แต่ในบางกรณีอาจจะทำให้เกิดกรณีที่นักเรียนไม่มีความเคารพในตัวครู หรือลักษณะของการวางตัวของครู ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้

1.5 การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม

นอกจากปัญหาในเรื่องของพฤติกรรมครูที่แสดงออกในเรื่องที่ผิดทั้งกฎหมายและผิดทั้งจริยธรรม ประเด็นในเรื่องของการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของครูโดยตรง ในเรื่องของการแสดงออกทางการแต่งกาย ประเด็นเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับครูรุ่นใหม่มากกว่าครูรุ่นเก่า กล่าวคือ ในประเด็นการแต่งกายที่ไม่เหมาะสมนั้น เกิดในกรณีที่ครูแต่งตัวไม่ถูกกาลเทศะ เช่น ครูผู้ชายใส่ชุดลำลอง หรือใส่เสื้อผ้าที่มีลวดลายมากเกินไป หรือครูสตรีนุ่งกระโปรงสั้นมากเกินไป โดยเฉพาะครูวัยรุ่นที่บรรจุใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีกับเด็กนักเรียน

1.6 ภาระงานหนัก

จากการศึกษาพบว่า ครูเป็นอาชีพระดับต้น ๆ ของประเทศที่มีภาระหนักมากเป็นอาชีพหนึ่ง จากการที่รายได้ไม่เพียงพอ ทำให้ครูต้องแสวงหาแหล่งเงินกู้ จากหลายแหล่งที่ครูสามารถกู้ได้ และสืบเนื่องด้วยรายได้ที่ไม่เพียงพอ รวมทั้งมีภาระหนี้สินที่ต้องจ่ายทุกเดือน จึงกลายเป็นเหตุที่ครูต้องหาทางออกด้วยการประกอบอาชีพอื่น ๆ และจะมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน

นอกจากนี้ครูก็ประสบปัญหาอื่น ๆ ในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เช่น ปัญหาสามี ปัญหาภรรยา ปัญหาชู้สาว รวมทั้งบุตรของครูก็มีปัญหาสังคม (เกรง ติดยาเสพติด) ตลอดจนภาระหนี้สินปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อสุขภาพจิต ทำให้ครูเครียด อารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว โกรธจนไม่อาจควบคุมตนเอง ในที่สุดก็ต้องแสดงออกที่สถานี่ปลายทาง คือ นักเรียนจะถูกลงโทษ เป็นที่ระบายอารมณ์เครียด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเกิดขึ้นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู

2. ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน

ครูมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้อง ดีงาม ให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ อาทิ สอนเต็มความสามารถ เต็มเวลา และเต็มใจ ไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น จากการศึกษาค้นคว้า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครูนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอนไม่เต็มความสามารถ การแสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียน และการเลื่อนวิทยฐานะตำแหน่งทางวิชาการของครู

2.1 การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอนไม่เต็มความสามารถ

ผลการศึกษาจากสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ พบสภาพปัญหาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม จรรยาบรรณของครูที่เป็นรูปธรรม คือ ครูสอนไม่เต็มที่หรือสอนไม่เต็มความสามารถ ซึ่งกรณีนี้จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการสอนพิเศษของครู คือ ครูสอนในห้องโดยทำหน้าที่ในการประกอบอาชีพครู แต่จะไปให้ความสนใจนักเรียนเป็นพิเศษที่เรียนพิเศษ หรือที่โรงเรียนกวดวิชา ซึ่งครูจะนำเทคนิคพิเศษเพื่อสร้างแรงจูงใจ หรือเทคนิคที่พิเศษมากกว่าการเรียนปกติในชั้นเรียน

ครูไม่ค่อยสอน เบียดบังเวลาของศิษย์ไปเพื่อทำผลงานอาจารย์สาม ซึ่งเป็นเหตุผลและความจำเป็นของการทำวิทยฐานะของครู และจะต้องทำงานวิจัย เป็นเหตุให้ครูไม่ค่อยมีเวลาดูแลเด็ก ไม่ค่อยมีเวลาสอนและเตรียมการสอน เพราะต้องไปทำงานของครู

2.2 การแสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียน

ในเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียนนั้น ก็คือประเด็นในเรื่องของ การที่ครูสอนพิเศษ ซึ่งมีทั้งผู้ที่คิดว่าการสอนพิเศษเป็นเรื่องที่ผิดจริยธรรม และผู้ที่คิดว่าการสอนพิเศษไม่ใช่เรื่องที่ผิดจริยธรรม เนื่องจากเป็นการเรียนการสอนที่นอกเหนือจากเวลาราชการ จากการศึกษาพบว่า ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานครูในโรงเรียนด้วยเช่นกัน ถ้าการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างจากที่ครูสอนพิเศษมากนัก ในเรื่องของเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการให้เวลาในการสอนเต็มที่ในโรงเรียน ก็ไม่ถือว่าการสอนวิธีการสอนพิเศษเป็นสิ่งผิด

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการเลื่อนวิทยฐานะ การเลื่อนตำแหน่งของครู

ปัญหาในเรื่องการเลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนวิทยฐานะของครู โดยพิจารณาจากงานด้านเอกสาร และผลงานวิชาการนั้นจะเป็นประเด็นที่นำไปสู่ปัญหาจริยธรรมอีกประการหนึ่งก็คือ **ปัญหาด้านการรับจ้างและว่าจ้างในการทำผลงานทางวิชาการ** เพื่อขอเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน แต่การที่ครูต้องมาทำผลงานเพื่อเลื่อนตำแหน่งนั้นก็จะมีผลเชื่อมโยงกับประเด็นในเรื่องการเรียนการสอนเช่นกัน คือ ครูต้องทุ่มเทเวลาให้กับการทำผลงาน ทำให้การสอนหรือการปฏิบัติงานในหน้าที่ คือ การดูแลเด็กนักเรียนเป็นไม่ได้ไม่เต็มที่และก็จะส่งผลสะท้อนไปสู่ปัญหาจริยธรรมเรื่องการไม่ทำหน้าที่ในการสอนเต็มที่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3. ปัญหาด้านการบริหารของสถานศึกษา

ประการที่สาม เป็นปัญหาจริยธรรมครูที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสืบเนื่องจากปัญหาส่วนตัวของครู โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ครูมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ จึงต้องมีหนี้สิน ภาระหนี้สินผลักดันให้ครูต้องประกอบอาชีพเสริมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในประเด็นนี้ทำให้ครูไม่มีเวลามาช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนในวันหยุดผู้บริหารหลายราย กล่าวว่า กลุ่มครูบางกลุ่มนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งที่ชัดเจน ก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

ครั้งที่ 3

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะของการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Value)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นความสำคัญของหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู

อุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ครูใหญ่โรงเรียนวรรณวิทย
2. ใบงานที่ 4 การจัดการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง
3. กระดาษฟลิปชาร์ต
4. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Value) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และเทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการรับรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) และเทคนิคใช้เกม (Game) การจัดหมวดหมู่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคชีวประวัติ (Biographic) และเทคนิคการให้การบ้าน (Home Work Assignment) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นต้นแบบ บุคคลที่กระทำคุณงามความดี และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพ และทบทวนเนื้อหาของการตระหนักรู้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการฝึกอบรมครั้งที่แล้ว

2. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มดูภาพข่าวเกี่ยวกับบุคคลที่กระทำคุณงามความดี (ใบงานที่ 4) มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ให้ความสำคัญ ตลอดจนถ่ายทอดคุณค่าคุณธรรมจริยธรรมอันจะสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม ภายหลังจากดูภาพแล้วผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกว่า

2.1 บุคคลในภาพนั้นเป็นใคร

2.2 สมาชิกรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่บุคคลนั้นกระทำ

3. ผู้วิจัยร่วมกันอภิปราย (Discussion) กับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการสร้างคุณงามความดี สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่บุคคลเหล่านั้นกระทำคุณงามความดีในลักษณะต่าง ๆ ในระหว่างทำกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ในขณะที่สมาชิกร่วมกันแสดงความรู้สึก มุมมองที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้การสอน (Teaching) และใช้เกม (Game) การจัดหมวดหมู่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน

1.2 ผู้วิจัยนำชิ้นส่วนข้อความจรรยาบรรณวิชาชีพ จำนวน 9 ข้อความ พร้อมทั้งแจกกระดานหมวดหมู่จรรยาบรรณวิชาชีพให้แต่ละกลุ่ม

1.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันจัดหมวดหมู่ข้อความจรรยาบรรณวิชาชีพลงในกระดานหมวดหมู่ให้ถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยเฉลยหมวดหมู่ข้อความจรรยาบรรณวิชาชีพ

2. ผู้วิจัยใช้ชีวประวัติ (Biographic) พร้อมกับให้ดูคลิปวิดีโอ (VDO Clip) บุคคลผู้สร้างและถ่ายทอดคุณค่าอันมีค่าที่ดี จรรยาบรรณต่อสังคม สร้างคุณประโยชน์ให้กับการศึกษา ได้แก่ ม.ร.ว. รุจีสมร สุขสวัสดิ์ เจ้าของและครูใหญ่โรงเรียนวรรณวิทย์ จากนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามปลายเปิด (Opened Question) กับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 สมาชิกได้อ่านและรับชมคลิปวิดีโอแล้วรู้สึกอย่างไร

2.2 สมาชิกเคยมีค่านิยมในชีวิตอะไรบ้าง

2.3 เราจะถ่ายทอดคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนของเราได้อย่างไร

3. หลังจากดูคลิปวิดีโอที่เสร็จแล้วผู้วิจัยนำแผ่นภาพ (Card) คำกล่าวหรือคำสอนของบุคคลสำคัญ (Quotation) คำกล่าวถึงคุณงามความดี เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้หลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดี ดังมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยนำแผ่นภาพคำกล่าวหรือคำสอนของบุคคลสำคัญออกมาทั้งหมด 28 อัน

3.2 ให้สมาชิกเลือกแผ่นภาพคำกล่าวหรือคำสอนของบุคคลสำคัญที่ตรงกับความคิดของตนเอง

3.3 ให้สมาชิกนำเสนอ และตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ คือ แผ่นภาพข้อความที่สมาชิกได้รับนั้นกล่าวถึงเรื่องอะไร ใครเป็นผู้กล่าว สมาชิกได้อ่านข้อความแล้วสมาชิกรู้สึกอย่างไร ในขณะที่สมาชิกนำเสนอผู้วิจัยใช้เทคนิคการสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้สมาชิกได้สำรวจ ทบทวน ตระหนักในความคิด ความรู้สึกของตนเองในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70)

4. ผู้วิจัยให้การบ้านสมาชิก (Home Work Assignment) ในหัวข้อที่ว่า ให้สมาชิกเลือกบุคคลในชีวิตที่ชื่นชอบ สนใจ สร้างคุณงามความดี โดยทำการศึกษาชีวประวัติ (Biographic) เพื่อให้สมาชิกมานำเสนอในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาครั้งหน้า

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม คือ การรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม

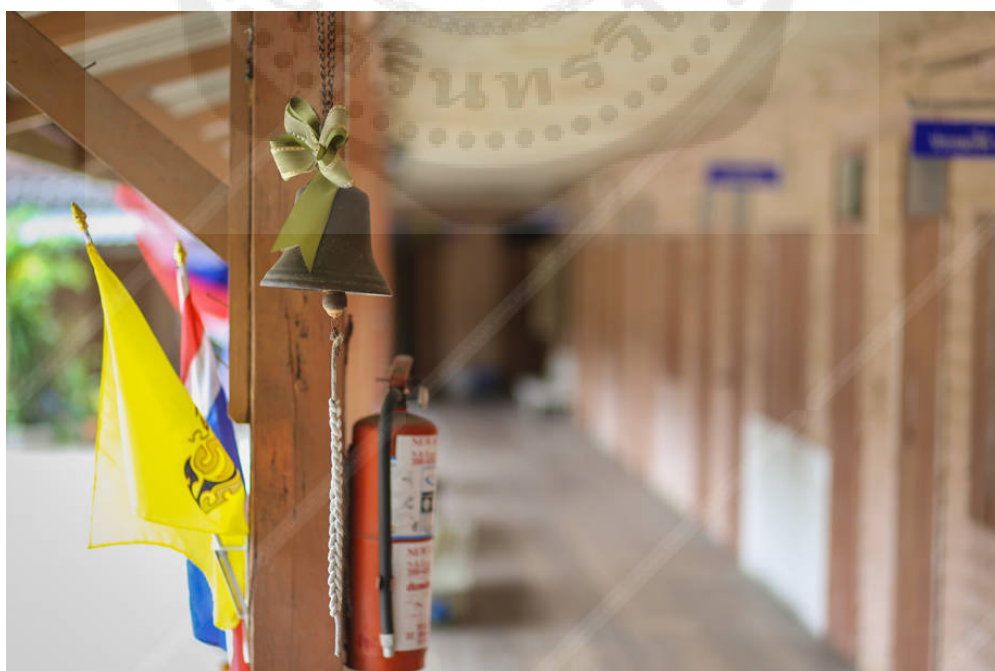
การประเมินผล

1. ผู้วิจัยใช้การสังเกตความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

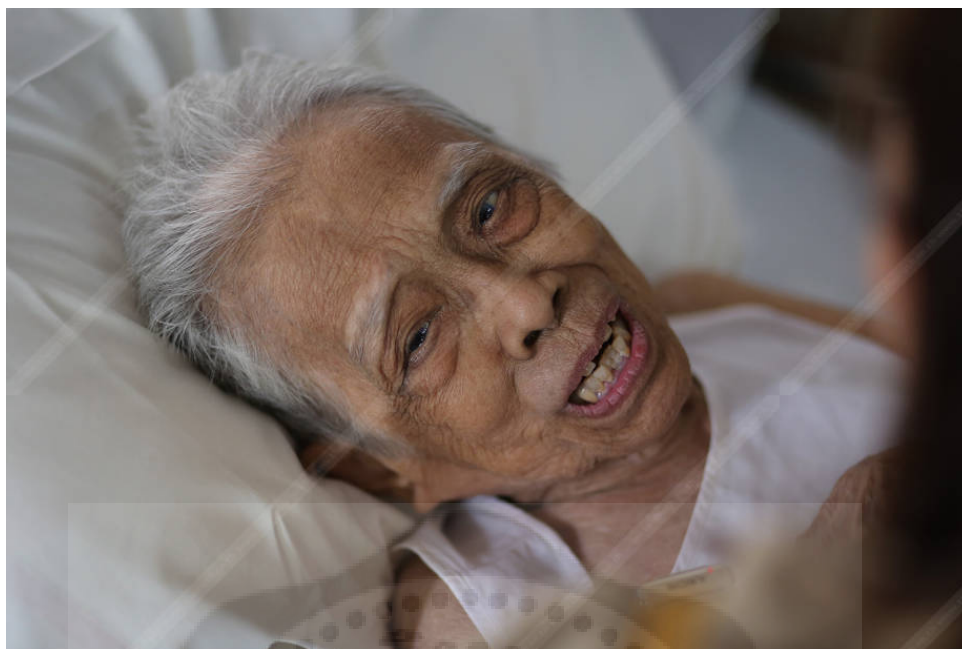
2. ผู้วิจัยใช้การสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น

3. ผู้วิจัยใช้การสังเกตการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
ชื่อ “ทำไมเงินซื้อไม่ได้ เปิดหัวใจ 'ม.ร.ว.รพีสมร' ครูใหญ่วรณวิทย์
ร.ร.ไม้ท่อมกลางดงยักษ์คอนกรีต”

ที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/564086>

ที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/564086>

ชาวไทยรัฐออนไลน์ : ทำไมเงินซื้อไม่ได้ เปิดตัวใจ 'ม.ร.ว.รุจิสมร' ครูใหญ่รรณวิทย์ ร.ร.ไม้ท่อมกลางดงยักษ์คอนกรีต

ณ ใจกลางกรุงที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย มีตึกสูงตระหง่านห้อมล้อมพื้นที่เล็ก ๆ ที่เรียกว่า “โรงเรียน” เอาไว้ เวลาผ่านไปคงไม่มีใครคิด...ว่าในเมืองหลวงอันศิวิไลซ์แห่งนี้จะยังมีโรงเรียนไม้ ตั้งอยู่กลางกรุงเทพมหานคร และที่แห่งนั้นคือ สุขุมวิท ซอย 8 เป็นย่านของราคาที่ดินอึดอัด ดัดอันดับสูงลิ่วของประเทศ เมื่อเราเดินเข้ามาถึงกลางซอยด้านขวามือ ก็พบโรงเรียนไม้สองชั้น นั่นคือ “โรงเรียนนรรณวิทย์”

แค่เห็นป้ายชื่อโรงเรียน ที่แลดูเก่าและมีมนต์ขลัง มองเข้าไปแล้วรู้สึกได้ทันทีว่า ทุกอย่าง เหมือนถูกตัดภาพกลับไปในอดีต ก่อนเราจะก้าวเข้าสู่ประตูรั้วเล็ก ๆ ภาพเบื้องหน้า คือ ใต้ถุนที่มีชั้นบน เราได้เดินลอดใต้ถุนดังกล่าวไป พบกับที่อ่านหนังสือลอยฟ้า สนามเด็กเล่นที่เล็กมาก ๆ ก่อนจะเจอกับสนามปูน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของโรงเรียน สุดสนามปูนด้านหน้าและด้านขวา เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น รูปตัวแอล ซ้ายมือเป็นโรงอาหาร ถัดมาเป็นบ้านไม้หลังเล็ก ๆ ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของหญิงวัย 96 ปี

ย้อนกลับไปในอดีต

พุทธศักราช 2489 “หม่อมผิว สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา” ได้ก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนนรรณวิทย์” ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนขนาดเล็กที่มีพื้นที่เพียง 3 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคนยากจนในละแวกนั้น ให้มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ภายใต้อาคารมุงจาก มีหม่อมผิว เป็นครูใหญ่และสอนหนังสือด้วยตัวเอง แรกเริ่มเดิมทีมีนักเรียนเพียง 8 คนเท่านั้น และยังไม่มี การเก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด จนต่อมาสักระยะ จึงมีการเก็บค่าเทอมบ้าง แต่หม่อมผิวก็อนุโลมให้กับผู้ปกครองที่ยังไม่มีเงินเพียงพอมาจ่ายค่าเทอม

จากวันนั้น สู่วันนี้ “พุทธศักราช 2559”

โรงเรียนวรรณวิทย์เปิดทำการเรียนการสอนเรื่อยมาจนถึงตอนนี้ โรงเรียนแห่งนี้มีอายุถึง 70 ปี และมีครูใหญ่คนใหม่ที่ชื่อว่า “หม่อมราชวงศ์รุจิสมร สุขสวัสดิ์” อายุ 96 ปี ซึ่งเป็นลูกสาว คนสุดท้ายของหม่อมผิว รับหน้าที่ครูใหญ่สืบต่อมาจนปัจจุบัน ทุกอย่างเหมือนเดิม เพิ่มเติมคือจำนวนนักเรียน และคุณครู ที่ ณ เวลามีมากถึง 410 คน ส่วนครู 35 คน บางคนอายุกว่า 80 ปี

ครูใหญ่ ผู้ยิ่งใหญ่

ม.ร.ว.รุจิสมร ทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ ที่ยังคงทำงานอยู่จนถึงอายุ 96 ปี โดยก่อนหน้านี้ ท่านจะไปทำงานที่โรงเรียนทุกวัน เช้าก็เดินไป พอเที่ยงก็เดินกลับมากินข้าวที่บ้าน เมื่อกินเสร็จก็ออกไปทำงาน ทำอย่างนี้มาทุกเมื่อเชิวัน จน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ท่านมีอาการปวดหลังอย่างรุนแรง ซึ่งเกิดจากการหกล้มตอนก้าวขึ้นบันไดหน้าห้องพักครูอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งล่าสุดคุณหมอไม่ให้เดินไกล และอนุญาตให้เดินได้บ้างภายในบ้านเท่านั้น กอปรกับอายุที่มากขึ้น กระดูกก็ไม่แข็งแรง ร่างกายจึงเสื่อมถอย ท่านจึงจำต้องนอนพักอยู่บนเตียง

ความสมณะ คุณสมบัติในแบบที่ท่านเป็น

ภายในบ้านหลังเล็กชั้นเดียวทรงไทยเก่าแก่ ไม่โอ้อวดหรูหราเลยแม้แต่น้อย เมื่อเทียบกับบ้านคนในปัจจุบัน มีห้องรับแขกเล็ก ๆ ครอบงำด้วยผ้ามาเน และบานหน้าต่างแบบบ้านสมัยก่อน ตรงกลางเราเห็นทีวีหลังเล็กที่มีหนวดกูง ที่ตอนนี้อยู่หลายคนเรียกว่ามันของเก่าไปแล้ว ทุกอย่างดูเรียบง่าย ฝาผนังมีรูปท่านพ่อและท่านแม่ ประกอบบนตู้โชว์ ก็มีภาพถ่ายบรรดาลูกศิษย์ในชุดรับปริญญา เคียงคู่กับ ม.ร.ว.รุจิสมร

ประทับใจ...จับจิต

คุณครูหญิง วรรณโกวิท ครูประจำชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6/1 วัย 58 ปี ผู้เป็นหลานสาวของ ม.ร.ว.รุจิสมร พาพวกเราเข้าไปกราบและพูดคุยกับท่าน เนื่องจากวันนั้นตรงกับวันครู (16 มกราคม 2559) พอได้ การสนทนาเริ่มต้นขึ้นอย่างสนุกสนาน โดยท่านแทนตัวเองอย่างเป็นกันเองว่า “ยาย” แม้ครูใหญ่จะมีอายุที่มากแล้ว แต่ท่านยังคงมีความทรงจำที่เป็นเลิศ และมีอารมณ์ขันอย่างมากมาย พูดคุยไปก็ยิ่งสนุกสนานไปมาตลอดเวลา บางครั้งก็แซวช่างภาพว่า “นี่เธอเป็นช่างภาพหรือ ช่วยถ่ายยายสวย ๆ ให้เหมือนกับตอนอายุ 49 ได้มั๊ย...” และท่านก็หัวเราะจบการพูดทุกครั้ง

ท่านก็น่ารัก ไม่แพ้กับเด็กนักเรียน

เราได้เปิดคลิปวิดีโอเชิดชูพระคุณครู ที่ทาง 7-ELEVEN ได้จัดทำภาพยนตร์โฆษณาที่มีเค้าโครงจากเรื่องจริงของท่านให้รับชม หลังจากที่คุณบอกยังไม่ได้อีกโอกาสเลย ซึ่งท่านก็ดูไปยิ้มไปด้วยสีหน้าเปี่ยมความสุข พร้อมกับนำนิ้วมือที่สั่นเทาสัมผัสหน้าจอซีไปที่เด็กนักเรียน และพูดว่า “น่ารัก น่ารัก หนูว่าเด็กน่ารักมั๊ย...” เราขอพูดจากใจ ท่านก็น่ารักไม่ต่างจากเด็กเลยจริง ๆ ชมคลิปเชิดชูพระคุณครู

เราพบท่านเป็นครั้งแรก ได้พูดคุยกับท่านไม่ถึงชั่วโมง สิ่งแรกที่รู้สึกได้ คือ ความอบอุ่น ท่านถ่ายทอดมันออกมาจากความรู้สึกจริง ๆ ประหนึ่งเราเป็นนักเรียนหรือลูกศิษย์ของท่านก็มีปาน

ผันท่อนหาเป็นโรงเรียน

ม.ร.ว.รุจิสมร เล่าว่า โรงเรียนแห่งนี้เก่าแก่มากแล้ว ท่านแม่ (หม่อมผิ่ว) ตั้งใจเก็บหอม รอม รับประทานเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อมาซื้อที่นาตรงนี้ทำเป็นโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือคนยากจน และบอกว่า เมื่อก่อนโรงเรียนมี 3 แห่ง คือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนมาแตร์เดอี หนูคิดว่า คนยากจน จะสามารถไปเรียนได้มั๊ย แล้วลูกหลานเหล่านั้นจะไปเรียนที่ไหนกัน

ค่าเทอมที่แสนถูก

ค่าเทอมของโรงเรียนแห่งนี้ ก็ไม่ได้แพงอะไรเลย ลูกหลานคนชั้นวินมอเตอรืไซค์ คนหา เข้ากินค่าละแวกใกล้เคียง จะส่งลูกหลานมาเรียนหนังสือที่นี่ ค่าเทอมเด็กชั้นประถม เทอมละ 1,702 บาท มีค่าเรียนคอมพิวเตอร์อีก 600 บาท ส่วนเด็กมัธยม ค่าเทอม 1,317.50 บาท ค่าเรียนคอมพิวเตอร์อีก 600 บาทเท่านั้นเอง ท่านบอกว่า อย่างน้อยก็ช่วยให้เด็กยากจนได้มีโอกาสทางการศึกษา

น้ำใจท่านเท้ามหาสมุทร

“หลายคนบอกให้ยายขึ้นค่าเทอม เพราะรายจ่ายมีมากขึ้น แต่ยายไม่คิดจะขึ้นเลย แม้แต่น้อย แค่นี้ก็ยังมีคนค้างค่าเทอมเลย ถ้าเราขึ้นค่าเทอม เด็ก ๆ จะไปเรียนที่ไหนกัน พ่อแม่เขาต้องทำกิน หาเข้ากินค่า ต้องดิ้นรน ยายก็คิดแบบนี้ ทุกคนเกิดมาเป็นคน มันต้องสู้ล่ะ”

“ของขวัญ” สุดปรารถนา

ครูใหญ่ พูดชัดเจนว่า ของขวัญเพียงอย่างเดียวที่ยายต้องการในวันครู ยายอยากให้นักเรียน เป็นคนดี ขอแค่นี้พอ... เราถามว่า ท่านอยากได้อะไรเพื่อตัวท่านเองมั๊ย ท่านบอกไม่แล้ว แค่นี้ก็พอแล้ว ยายแก่แล้ว ยายอยากให้ทุกคนเป็นคนดี แค่นั้นพอ

ด้านคุณครูหญิง เล่าหลายเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนวรณวิทย์ให้ฟังมากมาย ทุกอย่างล้วนแต่มีความหมายสำคัญในทุกเรื่องราว มันบ่งบอกถึง “ความสุข” ในฐานะที่เป็นครู ในโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งได้ทำหน้าที่สอนหนังสือมาตั้งแต่อายุ 17 ปี จนเวลาล่วงเลยมาปี 2559 ปัจจุบัน คุณครูหญิงมีอายุ 58 ปี ซึ่งตอนนี้ก็ใกล้วัยเกษียณเข้ามาทุกที แต่เธอยังคงมีรอยยิ้ม ที่ยิ้มแย้ม สดชื่น มีความสนุกสนานในการสอนหนังสือ แถมมีใบหน้าอ่อนกว่าวัยด้วย

โรงเรียนเล็กบ้านคนดัง

หลานสาวครูใหญ่ บอกว่า หลายคนจบไปจากที่นี่ ประสบความสำเร็จมากมาย ทุกคน ก็กลับมาที่โรงเรียน ส่วนครูที่นี้รวมถึงครูใหญ่ ก็ดีใจอย่างมากที่เห็นพวกเขาประสบความสำเร็จ อย่างคนดังก็มี ตึก บริบูรณ์, อรัญญา นามวงศ์, ดาวใจ ไพจิตร และสุมาลี ชาญภูมิธล นี่คือการภาคภูมิใจของเรา

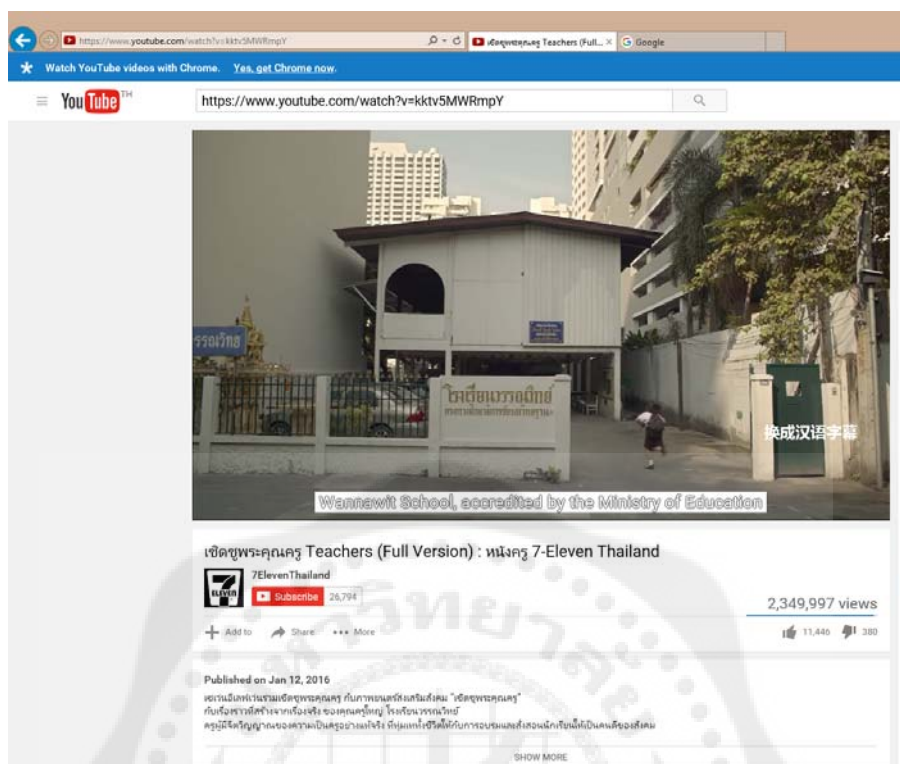
เรื่องราวแสนอบอุ่นของสถานที่แห่งนี้ เล่าก็ครั้งก็คงไม่มีวันจบสิ้น ตราบใดที่เข็มนาฬิกา ยังเดินไม่มีวันหยุดอย่างไร ความเป็นไปของโรงเรียนวรณวิทย์...ก็เช่นกัน

“ปาเจ้าจริยาโหนดิ คุณุตตรานุสาสกา

ครูบาอาจารย์เป็นผู้ทรงคุณค่าอันประเสริฐยิ่ง เป็นผู้พร่ำสอนศิลปวิทยาการ

ปัญญาภูมิเกร เต เต ทินโนวาเท นมามีหัง”

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมท่านเหล่านั้น ผู้ให้โอวาท ผู้ทำให้ปัญญาเจริญ ข้าพเจ้าขอกราบไหว้ครู อาจารย์เหล่านั้น ด้วยความเคารพ

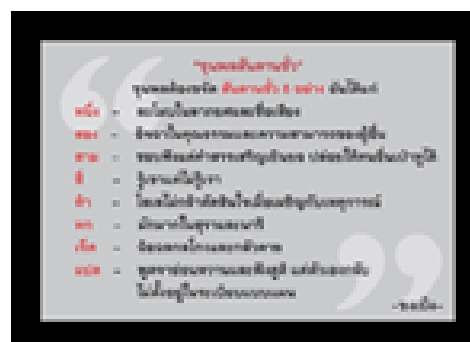

คลิปวิดีโอชื่อ เชิดชูพระคุณครู Teachers (Full Version) : หนังกู 7-Eleven Thailand
ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=kktv5MWRmpY>

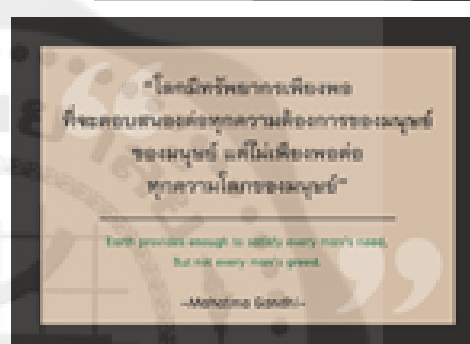
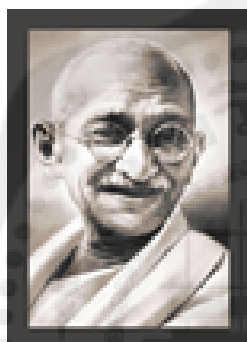
ใบงานที่ 4

แผ่นภาพ (Card) คำกล่าวหรือคำสอนของบุคคลสำคัญ (Quotation)

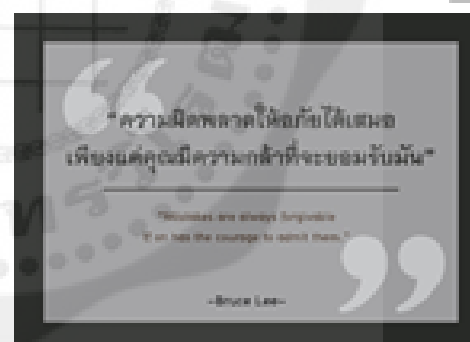
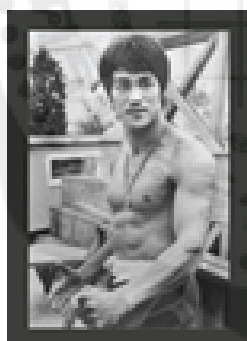
1

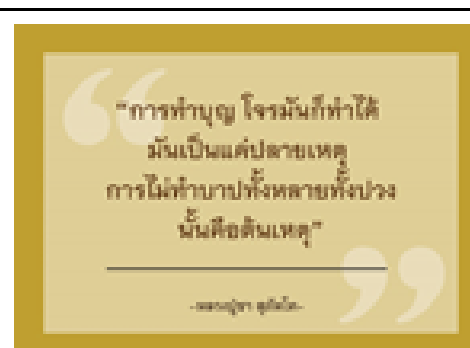
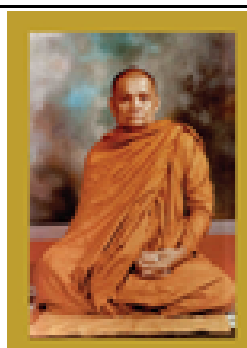
2

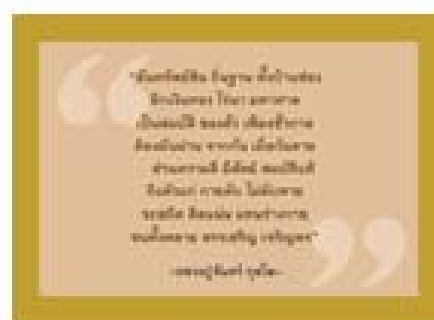
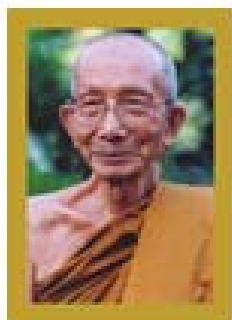
3

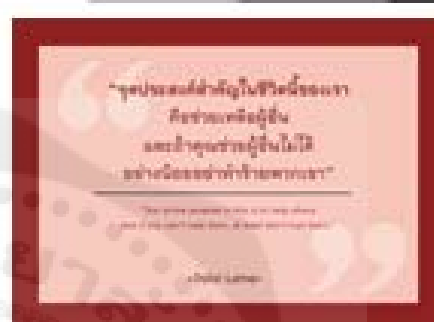
4

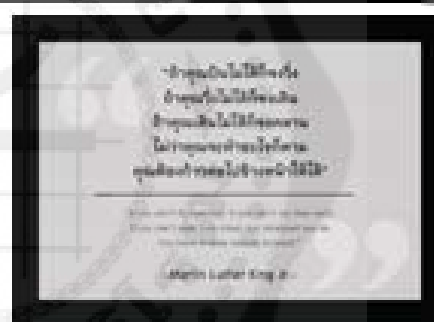
5

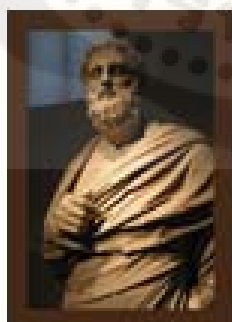
6

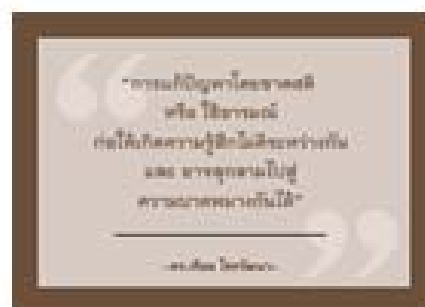
7

8

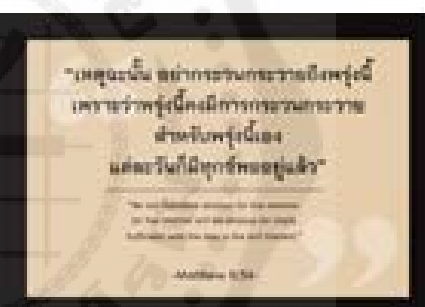
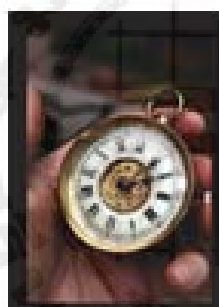
9

10

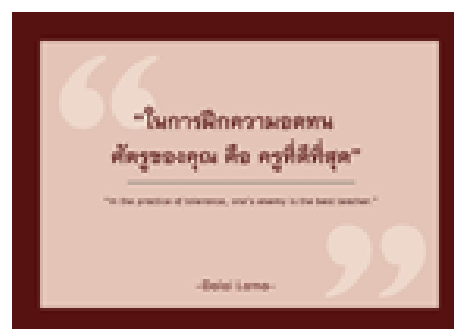
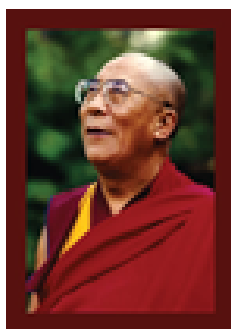
11

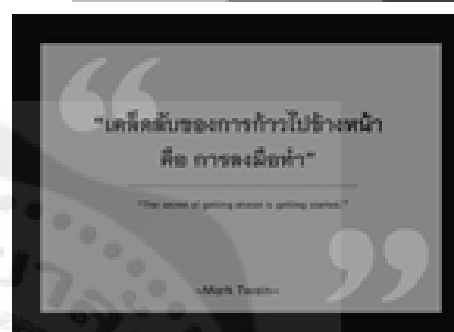
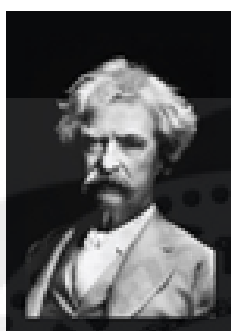
12

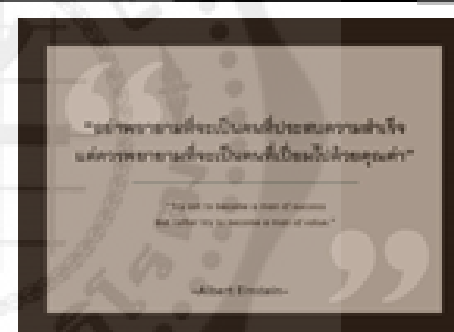
17

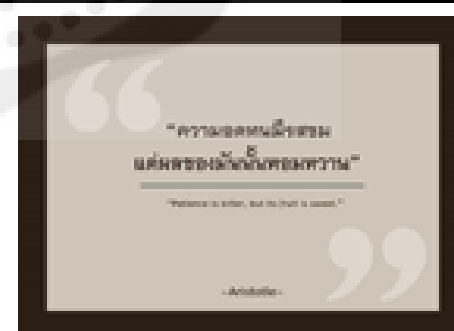
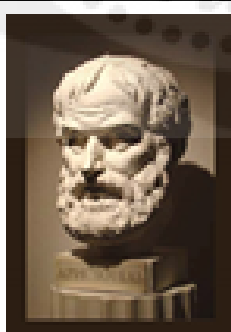
18

19

20

21

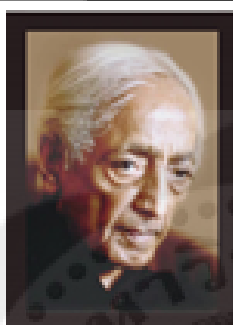

“ไม่ว่าสิ่งใดที่จิตในมนุษย์คิดฝัน และเชื่อมั่น
สิ่งนั้นจะประสบความสำเร็จได้เสมอ”

“Whatever the mind can conceive
and believe, it can achieve”

—Napoleon Hill—

22

“ความโลภ และการคิดที่ถูกต้องเท่านั้น
ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติที่แท้จริง”

Only love and right thinking will bring about true revolution

—J. Krishnamurti—

23

“จงอย่าถามว่า
ประเทศชาติจะให้อะไรแก่ท่าน
แต่จงถามตัวท่านเองว่า
ท่านจะทำอะไรให้ประเทศชาติ”

—จอห์น เอฟ. เคนเนดี—

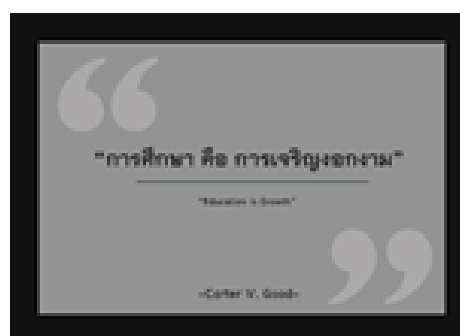
24

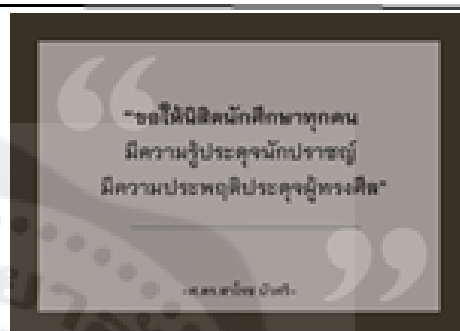
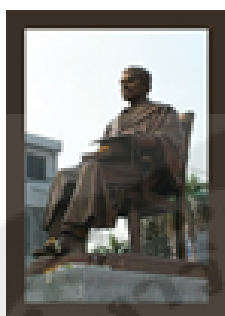
“ การศึกษาคือ
การปล่อย และ
ปัจจัยแห่งความสำเร็จ”

—Ashby Montagu—

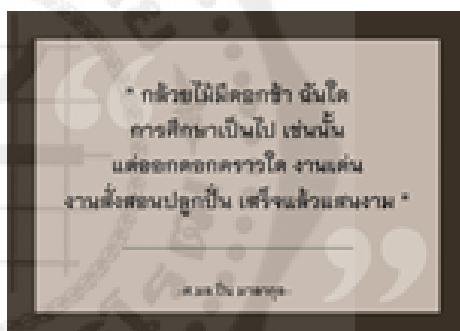
25

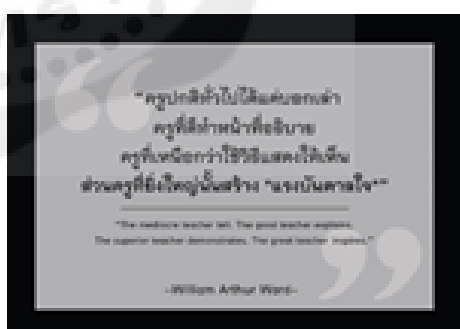
26

27

28

ครั้งที่ 4

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะของการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รู้และเข้าใจ หลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้นำหลักการ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการเป็นครูที่ดีตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครูไปเป็นแนวทางในการสร้างประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ตู๋น บอดี้ แสลม วังการกุศลระดมทุนบริจาค
3. ใบงานที่ 5 เทคนิคงานศพ (The Funeral)
4. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคชีวประวัติ (Biographic) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตศึกษาตัวเอง บุคคลที่กระทำคุณงามความดี และใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) ต่อสมาชิกด้วยการกล่าวคำชื่นชม ยอมรับในความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการให้ความใส่ใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคงานศพ (The Funeral) (Thompson. 2003: 51) เพื่อให้สมาชิกเผชิญกับความรู้สึกของตนเอง การเปิดเผยตนเอง และสำรวจประเด็นปัญหาสิ่งที่ค้างคาใจ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) เทคนิคการสอนโดยยกตัวอย่าง (Teach by Example) เทคนิคการสอนโดยเล่าเรื่อง (Teach by Telling) ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของ ลิคโคนา (Lickona. 1994: 32)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพ และทบทวนเนื้อหาของการรู้คุณค่าคุณธรรมจริยธรรม (Moral Value) ในการฝึกอบรมครั้งที่แล้ว

2. ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอการบ้าน (Home Work Assignment) ที่มอบหมายไปในการฝึกอบรม ครั้งที่ 3 ในหัวข้อ ชีวประวัติ (Biographic) บุคคลในชีวิตที่ชื่นชอบ สนใจ สร้างคุณงามความดี โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ชีวประวัติบุคคลในชีวิตที่สมาชิกชื่นชอบสนใจคือใคร สร้างคุณงามความดีอะไร

2.2 สมาชิกได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการศึกษาชีวประวัติของบุคคลดังกล่าว

3. ผู้วิจัยร่วมกันอภิปราย (Discussion) กับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคล ในประเด็นหัวข้อ ประโยชน์ที่เกิดพฤติกรรมที่บุคคลได้กระทำคุณงามความดีในลักษณะต่าง ๆ โดยในขณะอภิปรายผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ในขณะที่สมาชิกร่วมกันแสดงความรู้สึก มุมมองที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยกล่าวถึงการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครูที่รู้และเข้าใจว่าหลักการ สิ่งที่ดีในตนเองนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา พร้อมทั้งยกตัวอย่าง เช่น การตรงต่อเวลาของครูเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้เรียน หรือความเห็นอกเห็นใจเป็นพื้นฐานของการมีพฤติกรรมเอื้อสังคม

2. ผู้วิจัยใช้ชีวประวัติบุคคลที่กระทำคุณงามความดี มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างคุณค่าและสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม คือ คุณ บอด้สแลม นักร้องชื่อดัง ซึ่งวิ่งเพื่อระดมทุนในโครงการ "ก้าวคนละก้าว" เพื่อซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาลบางสะพาน พร้อมกับให้ดูคลิปวิดีโอชื่อ อาจารย์ใหญ่ ครูผู้ให้ (The Everlasting Teacher) เรื่องราวที่สร้างจากโครงเรื่องจริงของอาจารย์หมอม ผู้เป็นครูผู้ให้อย่างแท้จริง นอกจากตอนมีลมหายใจจะสร้างหมอมารักษาและช่วยชีวิตคนนับแสนแล้ว แม้ไร้ซึ่งลมหายใจ ก็ยังขอเป็นครูผู้ให้ตลอดกาล จากนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามปลายเปิด (Opened Question) กับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 สมาชิกได้อ่านและรับชมคลิปวิดีโอแล้วรู้สึกอย่างไร

2.2 หากสมาชิกเป็นอาจารย์ใหญ่จะเลือกทำเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

2.3 สิ่งที่ดีงามในตนเองนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างไร

3. ขั้นตอนต่อไป ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคงานศพ (The Funeral) (Thompson. 2003: 51) ถามสมาชิกกลุ่ม โดยให้แต่ละคนตอบคำถามเกี่ยวกับการคิดถึงการตายของตนเอง โดยให้แต่ละคนจินตนาการว่า เมื่อไหร่ที่เราจะจากโลกนี้ไป ให้ระบุช่วงเวลา อายุ และสถานที่ รวมทั้งสาเหตุของการจากโลกนี้ไป จากนั้นให้สมาชิกกลุ่มคิดจินตนาการภาพในงานศพของตนเอง โดยผู้นำกลุ่มถามคำถามดังต่อไปนี้

3.1 คิดว่าใครอยู่ในงานของเราบ้าง

3.2 คนที่ทำงานศพจะรู้สึกอย่างไร และคนเหล่านั้นอยากจะบอกอะไรกับเราบ้าง

3.3 คิดว่าตนเองยังมีภาระค้างใจ (Unfinished Business) สิ่งที่ดี หรือคุณงาม ความดี อะไรที่ยังไม่ได้ทำบ้างก่อนที่จะจากโลกนี้ไป

3.4 สมาชิกอยากจะทำสิ่งใดก่อนจะจากโลกนี้ไป

4. หลังจากที่ได้ถามคำถามสมาชิกกลุ่มแล้วผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันนำเสนอ แสดง ความคิด ความรู้สึก และแบ่งปันประสบการณ์ต่าง ๆ ในกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะทำการสรุปเรื่องราว ที่สมาชิกจะนำหลักการ สิ่งที่ดีในตนเองนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ผ่านการตอบคำถามต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่ม อีกทั้งในขณะที่สมาชิกนำเสนอ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การสะท้อนความรู้สึก การสรุปเรื่องราว การเอื้ออำนวย และการเสริมแรง โดยให้กำลังใจ

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้ การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรมว่า สมาชิกทุกคนมีคุณงามความดีอยู่ในตนเอง และได้เรียนรู้แนวทางที่จะนำหลักการ สิ่งที่ดีในตนเอง หรือนำกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นไปปฏิบัติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ตลอดจนช่วยกัน สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจน สิ่งที่เราได้นำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะการมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยใช้การสังเกตความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

2. ผู้วิจัยใช้การสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น

3. ผู้วิจัยใช้การสังเกตการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
ชื่อ “ตูน บอดี้สแลม วิ่งถึงจุดหมาย 10 วัน 400 กิโลเมตร”

ที่มา: <http://www.posttoday.com/ent/thai/469653>. 09 มกราคม 2560 เวลา 14:40 น.

ชาวบางสะพานแห่ต้อนรับ ตูน บอดี้สแลม วิ่งถึงจุดหมาย 10 วัน 400 กิโลเมตร เผยยอด
บริจาคทั้งหมด 63 ล้านบาท

ถึงจุดหมายเป็นที่เรียบร้อยแล้วสำหรับโครงการ "ก้าวคนละก้าว" ของนักร้องหนุ่มชื่อดัง ตูน บอดี้สแลม วิ่งเพื่อระดมทุนซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาลบางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล่าสุดเย็นวันนี้ 10 ธ.ค. หนุ่มตูนวิ่งถึงเส้นชัยโรงพยาบาลบางสะพานแล้ว โดยมี แฟน ๆ แห่รอรับให้กำลังใจล้นหลาม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคมที่ผ่านมา และสิ้นสุดในวันนี้ครบ 10 วัน ตามที่กำหนด 400 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ โดยมีน้ำใจคนไทยแห่ บริจาคระหว่างทางอย่างต่อเนื่อง ทำให้ยอดบริจาครวม 10 วัน ทะลุเป้าพุ่งถึง 63 ล้านบาท มอบให้ โรงพยาบาลบางสะพานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตูน บอดี้สแลม เผยว่า...

"ขอบคุณทุกกำลังใจกับทุก ๆ ข้อความที่ส่งมา รวมถึงทุกเงินบริจาคกันมีความหมายว่า ทุกคนเห็นด้วยกับปัญหาตรงนี้ อยากให้โรงพยาบาลรัฐทั่วประเทศเปลี่ยนแปลงจริง ๆ อยากให้มันดีขึ้น ผมทำเพื่อเป็นตัวอย่างว่ามันมีปัญหาและมันต้องถูกแก้ด้วยพวกเรา ซึ่งรัฐบาลก็ช่วยอยู่แล้วแต่ไม่เพียงพอ ปัญหาตอนนี้คือ ทุกคนไม่รู้ต่างหาก แต่พอรู้ภาพที่เกิดขึ้นก็เป็นแบบที่ทุกคนเห็น ต่างช่วยคนไทยด้วยกัน ยิ่งรู้เยอะเท่าไรวิ่งดีขึ้น สุดท้ายแล้วที่ผมออกวิ่งก็คือ อย่าใช้โรงพยาบาลกันเยอะเลย เพราะโรงพยาบาลเป็นแค่ปลายทาง เรามาดูแลสุขภาพตัวเองกันก่อนนั่นคือ ต้นทาง ขอขอบคุณมากจริง ๆ ตลอดสิบวันผมก็จะทำต่อไปเรื่อย ๆ อยากช่วยให้ทุกคนช่วยกัน ผมพร้อมที่จะเป็นแรงบันดาลใจดี ๆ ให้ถ้าผมทำได้ครับ"

คลิปวิดีโอชื่อ 'ตูน บอดี้สแลม' เผยแรงบันดาลใจวิ่งการกุศล 10 วัน 400 กม. หารายได้ซื้อเครื่องมือแพทย์ ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=mW1cZVmV0Ds>

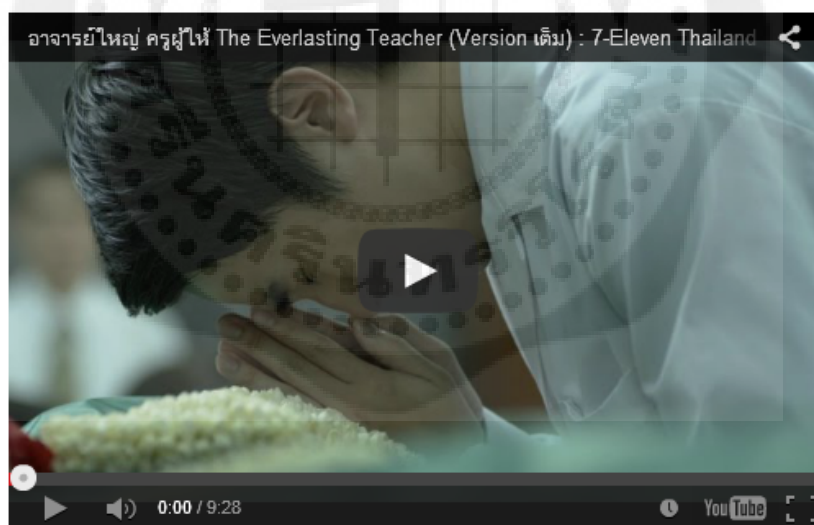
เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
ชื่อ “อาจารย์ใหญ่ ครูผู้ให้ The Everlasting Teacher”
ที่มา: <http://marketeer.co.th/archives/34732>

เรื่องย่อ

โดยเนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวของ หมอณพ (นามสมมติ) ที่เล่าถึงความรัก ความผูกพันที่มีต่อ อาจารย์หมอ ผู้ที่เป็นมากกว่าครูผู้ให้ความรู้ โดยได้เล่าย้อนไปในสมัยที่ตัวเองเข้ามาเป็นนักศึกษา แพทย์ชั้นปีที่ 1 ในคณะแพทยศาสตร์ และได้เรียนกับอาจารย์หมอ ศาสตราจารย์ นพ. เกษม (นามสมมติ) หมอณพตั้งใจเรียนและมุ่งมั่นที่จะเป็นหมอ เพื่อรักษาคนป่วย แต่ด้วยปัญหาส่วนตัว อีกทั้งยังต้องทำงานเลี้ยงตัวเองไปด้วย ทำให้ผลการเรียนออกมาไม่ดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็ได้บั่นทอนกำลังใจและความตั้งใจของหมอณพลงไป อาจารย์หมอสังเกตเห็นว่า หมอณพขาดเรียนบ่อย ๆ จึงตัดสินใจไปตามหมอณพ ให้กลับมาเรียนอีกครั้ง อาจารย์หมอได้พูดให้กำลังใจหมอณพ ซึ่งก็ทำให้เขามีกำลังใจ และกลับมาตั้งใจเรียนอีกครั้ง

โดยอาจารย์หมอก็ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ทั้งในด้านการเรียน รวมไปถึงเรื่องทุนการศึกษาของหมอณพ ทำให้หมอณพเรียนจบสำเร็จเป็นหมออย่างที่ตั้งใจ และได้มีโอกาสกลับดูแลอาจารย์หมอที่เคยสอน และช่วยเหลือมา แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถยื้อชีวิตอาจารย์หมอเอาไว้ได้ อาจารย์หมอจากไปพร้อมกับจดหมายฉบับหนึ่งไว้ให้หมอณพ บอกเล่าความภูมิใจที่ได้เป็นครู ได้ดูแล ได้ให้ความรู้กับนักเรียน และถึงแม้จะหมดลมหายใจ แต่ก็ยังที่อยากจะเป็นครูต่อไป ในร่างของอาจารย์ใหญ่ (<http://marketeer.co.th/archives/34773>)

คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ชื่อ “อาจารย์ใหญ่ ครูผู้ให้ The Everlasting Teacher”

ที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=V_3YOHbMu6g

ใบงานที่ 5

เทคนิคงานศพ (The Funeral)

(Thompson. 2003: 51)

กิจกรรม เทคนิคงานศพ (The Funeral)

วัตถุประสงค์ เพื่อเผชิญความรู้สึกและการเปิดเผยตนเอง

อุปกรณ์ ไม่มี

แนวคิดที่สำคัญ

เทคนิคงานศพเป็นเทคนิคสำหรับใช้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เผชิญกับความรู้สึกของตนเองเกี่ยวกับการตายในช่วงชีวิตต่าง ๆ

วิธีดำเนินการ

1. เริ่มต้นผู้ให้คำปรึกษาจะถามสมาชิกกลุ่มโดยให้แยกตนเองออกจากสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการตายของตนเอง โดยให้สมาชิกนึกถึงวันเวลา สถานที่และสาเหตุของการตาย จากนั้นสอบถามสมาชิกเกี่ยวกับภาพในงานศพว่า มีบุคคลใดอยู่ในงานศพบ้าง บุคคลเหล่านั้นกำลังพูดและรู้สึกอย่างไร มีสิ่งใดที่สมาชิกรู้สึกว่ายังมีภาระที่ยังค้างคาใจ
2. ให้สมาชิกแบ่งปันประสบการณ์ ความคิดเห็นร่วมกัน

ครั้งที่ 5

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รู้และเข้าใจการทำความดีหรือสิ่งที่ดีงาม มีความหมายหรือทำไปเพื่ออะไร
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้เรียนรู้วิธีพัฒนาคุณลักษณะเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 6 กรณีศึกษา (Case Study) เรื่องเล่าของโคลเบอร์ก
2. ใบงานที่ 7 แบบฟอร์มบันทึกการกำหนดข้อดี / ข้อเสีย
3. กระดาษฟลิปชาร์ต
4. Power point ประกอบการฝึกอบรม
5. Wi-Fi access

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวทางการสอนและอธิบาย (Teaching) เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg) จากกรณีศึกษา (Case Study) เรื่องเล่าของโคห์ลเบิร์ก (สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2548: 74) เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม (Moral Dilemma Exercise) (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 272) ที่ทำให้บุคคลได้สำรวจ ทำความเข้าใจ อภิปราย โต้แย้งประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) และเทคนิคในการฝึกอบรม ได้แก่ เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) และเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เช่น เทคนิคการฟัง (Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) และเทคนิคการทวนความ (Paraphrase) เป็นต้น

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ การมีมุมมองเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Perspective)

2. ผู้วิจัยเริ่มต้นการยกตัวอย่าง การถอดบทเรียนจากสถานการณ์จริง โดยนำภาพเหตุการณ์ และคลิปวิดีโอเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี 2554 เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบในด้านที่ไม่ดีหลายประเภท โดยเฉพาะปัญหาการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ความไม่เสมอภาค และการปฏิบัติจากสังคม ส่งผลต่อพฤติกรรมและจริยธรรมอย่างกว้างขวาง (รัฐจวน คำชิรพิทักษ์. 2557: 2-47)

3. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิด (Opened Question) และเทคนิคการระดมพลังสมอง (Brainstorming) โดยให้สมาชิกร่วมกันคิดประเด็นปัญหาและพฤติกรรมว่ามีอะไรบ้าง สาเหตุเกิดจากอะไร พร้อมทั้งเขียนลงในกระดาษฟลิปชาร์ต

4. ผู้วิจัยร่วมกันอภิปราย (Discussion) กับสมาชิกกลุ่มประเด็นปัญหาและพฤติกรรมว่ามีอะไรบ้าง สาเหตุเกิดจากอะไร โดยในขณะอภิปราย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ในขณะที่สมาชิกร่วมกันแสดงความรู้สึก มุมมองที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกใช้โทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นหาภาพที่สามารถสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจบุคคล ชุมชนและสังคม จากเว็บไซต์ หรือสังคมออนไลน์ โดยกำหนดประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ให้สมาชิกตั้งชื่อภาพที่ค้นหา

1.2 บอกถึงเหตุผลที่สมาชิกเลือกภาพนี้ เพราะเหตุใด

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่ม โดยให้สมาชิกในกลุ่มนำเสนอภาพของตน และให้ส่งมาที่คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กของผู้วิจัย จากนั้นร่วมกันอภิปรายประเด็นดังกล่าว

3. ผู้วิจัยใช้การสอนและอธิบายเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมว่าการทำความดีหรือสิ่งที่ดีงามนั้นมีความหมายอย่างไร และทำไปเพื่ออะไร จากนั้นใช้เทคนิคจินตนาการ โดยให้สมาชิกจินตนาการว่า หากสังคมไทยมีครู หรือผู้ที่ประกอบอาชีพทางการศึกษา มีการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมต่ำจะเป็นอย่างไร ส่งผลกระทบอะไรบ้าง จากนั้นให้สมาชิกนำเสนอ

4. ผู้วิจัยใช้กรณีศึกษา (Case Study) เรื่องเล่าของโคห์ลเบิร์ก (สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2548: 74) ในใบงานที่ 6 และใช้เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) ให้สมาชิกได้ร่วมกันแสดงพฤติกรรมในบทบาทที่กำหนดให้ อีกทั้งผู้วิจัยใช้เทคนิคการอภิปรายโต้แย้งประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม (Moral Dilemma Exercise) (Jacobs; Masson; & Harvill. 2009: 272) ในประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ในใบงาน พร้อมทั้งให้เหตุผลเห็นดี เห็นตรง หรือมีข้อโต้แย้งอย่างไร

5. ผู้วิจัยอธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งยกตัวอย่าง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือในสังคมที่สมาชิกอาจต้องพบเจอในชีวิตประจำวัน และอภิปรายร่วมกับสมาชิก และให้สมาชิกบันทึกลงในใบงานที่แบบฟอร์มบันทึกการกำหนดข้อดี / ข้อเสีย (ใบงานที่ 7)

6. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้สมาชิกได้สำรวจ ทบทวน ตระหนักในความคิด ความรู้สึกของตนเองในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70)

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้คุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ลอเรนซ์ โคลเบอร์กได้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ สามารถพิจารณาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ และในแต่ละระดับนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย พัฒนาการทางจริยธรรม มีโครงสร้างพื้นฐานทางพุทธิปัญญา (Cognitive) มีแรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเอง หรือการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self – esteem or Self -actualization) มากกว่า จะเป็นความต้องการทางกายหรือการลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว อีกทั้งลักษณะสำคัญของการพัฒนาการทางจริยธรรมคือ พัฒนาการจะเป็นสากลมีขั้นตอนเหมือนกันทุกวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะด้านเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยใช้การสังเกตความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

2. ผู้วิจัยใช้การสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น

3. ผู้วิจัยใช้การสังเกตการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ใบงานที่ 6

เรื่องเล่าของโคห์ลเบิร์ก

(สิทธิโชค วรรณสันติกุล. 2548: 74)

ในเมืองแห่งหนึ่ง มีผู้หญิงคนหนึ่งกำลังป่วยด้วยโรคมะเร็งชนิดหนึ่ง อาการหนักเต็มที่ ใกล้จะถึงแก่ความตาย ในเมืองเดียวกันนี้เองยังมีเภสัชกรซึ่งได้คิดค้นยารักษาโรคมะเร็งชนิดนี้ได้ การผสมยาชนิดนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมาก และเภสัชกรผู้นี้ก็คิดราคายาที่ทำเสร็จแล้ว 10 เท่าของวัตถุดิบที่นำเอามาผลิตทั้งหมด สามียังคงหาเงินไม่พอ จึงได้ไปขโมยยาจากผู้อื่นเพื่อนำเงินมาซื้อยาชนิดนี้ แต่ได้เงินมารวมกันแล้วเพียงครึ่งหนึ่งของราคายาที่เภสัชกรต้องการ เขาได้ขอร้องเภสัชกรว่าภรรยาของเขากำลังจะเสียชีวิตถ้าไม่ได้ยานี้ ขอลดราคายาให้เหลือเท่าจำนวนเงินที่เขามี หรือจะให้เขาผ่อนชำระราคายาส่วนที่เหลือภายหลังก็ได้

เภสัชกรปฏิเสธคำขอร้องและบอกว่าเขาเป็นคนคิดค้นยาชนิดนี้ขึ้นมาได้ และเขาต้องการที่จะนำเงินจากการคิดค้นยาสำเร็จได้ในครั้งนี้ ด้วยความสิ้นหวัง สามียังคงหาเงินไม่พอ จึงได้ไปขโมยยาจากร้าน และได้ขโมยยาดังกล่าวไปให้แก่ภรรยาของเขา (ดัดแปลงมาจากงานของโคห์ลเบิร์ก)

1. สามียควรทำอย่างนั้นหรือไม่? การทำเช่นนั้นผิดหรือถูก? และทำไม?
2. เป็นหน้าที่ของสามีหรือไม่ที่ต้องไปขโมยยา ถึงแม้ว่าจะไม่มีทางอื่นแล้วก็ตามสามีที่ดีควรทำอย่างนั้นหรือไม่?
3. เภสัชกรมีสิทธิในการเรียกร้องประโยชน์มากอย่างนั้นหรือไม่ ในเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดขอบเขตเอาไว้? ทำไม?
4. ถ้าสามีไม่ได้รักภรรยามากนัก เขาควรขโมยยาหรือไม่?
5. ถ้าผู้หญิงคนนี้เป็นเพียงเพื่อนของเขา เธอไม่มีเงิน ไม่มีญาติของเธอคนใดจะขโมยยาผู้ชาย (สามี) คนนี้ควรจะขโมยยามาให้เธอหรือไม่? ทำไม?
6. ถ้าเป็นใครก็ได้ป่วยด้วยโรคนี้ เขาควรขโมยยาหรือไม่? ทำไม?
7. คุณจะขโมยยาเพื่อรักษาชีวิตภรรยาของคุณหรือไม่? ทำไม?
8. ถ้าคุณกำลังจะตายเพราะโรคมะเร็ง แต่คุณยังคงมีเรี่ยวแรงเพียงพอ คุณจะขโมยยาเพื่อรักษาชีวิตของตนเองหรือไม่?
9. สามีคนนี้ได้จัดแะร้านของเภสัชกร และได้ขโมยยามาให้ภรรยาของเขา ต่อมาเขาถูกจับและได้ถูกนำตัวขึ้นศาล ผู้พิพากษาควรตัดสินจำคุกสามีคนนี้หรือควรจะปล่อยตัว? ทำไม?

ใบงานที่ 7
แบบฟอร์มบันทึกการกำหนดข้อดี / ข้อเสีย
(สกล วรเจริญศรี. 2550 : 254)

สถานการณ์ (ที่ต้องตัดสินใจ).....

นักศึกษาที่มีทางเลือกอะไรบ้าง

- 1.)
- 2.)
- 3.)

วิเคราะห์ทางเลือก

ทางเลือกที่ 1

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ทางเลือกที่ 2

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ทางเลือกที่ 3

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ระบุทางเลือกที่ตัดสินใจ.....

ครั้งที่ 6

เรื่อง การตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Thoughtful Decision-making)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจได้
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาสามารถสามารถคิด พิจารณา ไตร่ตรอง เกี่ยวกับการเลือกแสดงพฤติกรรมที่ดีงามได้

อุปกรณ์

1. ใบงาน 8 เรื่อง “แม่น้ำจระเข้”
2. ใบงานที่ 9 แบบฟอร์มบันทึกเทคนิคการกำหนดข้อดีและข้อเสีย
3. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Decision - Making) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด (Cognitive Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการชักซ้อมทางความคิด (Cognitive Rehearsal) เป็นการจินตนาการในการรับมือ หรือเผชิญเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นผลจากการตัดสินใจ และเทคนิคการกำหนดข้อดี ข้อเสีย (List Advantage and Disadvantage Technique) เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหา สิ่งที่เป็นข้อดี และข้อเสีย แนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนทางเลือกของการตัดสินใจ (Sharf. 2012: 348) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้เกมการเล่าเรื่อง (Story Telling Game) “แม่น้ำจระเข้” (สกล วรรณศิริ. 2550: 254) เทคนิคการสอน (Teaching) เกี่ยวกับประเภทของการตัดสินใจ เทคนิคการใช้บทบาทสมมติ (Role Playing) เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ของการฝึกอบรมดังนี้

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยเริ่มต้นโดยการกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่มและทบทวนถึงความรู้เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม (Moral Reasoning) ในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในครั้งที่แล้ว
2. ผู้วิจัยถามสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับประเด็นของการตัดสินใจว่า “ในชีวิตของสมาชิกเคยมีการตัดสินใจเรื่องอะไรบ้าง” จากนั้นผู้วิจัยซักถามสมาชิกกลุ่ม โดยการให้ตัวอย่างการตัดสินใจแต่ละประเภท โดยเรียงลำดับตัวอย่างการตัดสินใจจากง่ายไป การตัดสินใจที่ซับซ้อนต้องมีการใช้ความคิดหรือการไตร่ตรองมากขึ้น ในตัวอย่างคำถาม

2.1 ถ้าเพื่อน ๆ ชวนสมาชิกไปเดินเล่นที่ห้างกับชวนสมาชิกไปอ่านหนังสือที่ ห้องสมุด สมาชิกจะเลือกอะไร

2.2 ถ้าเพื่อนชวนสมาชิกไปงานปาร์ตี้ตอนกลางคืนและในวันรุ่งขึ้นสมาชิกมีสอนนักเรียน สมาชิกจะทำอย่างไร

3. ผู้วิจัยกล่าวสรุปและชี้ให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญว่าการตัดสินใจนั้นมีผลกระทบต่อตนเองอย่างไรในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยเริ่มต้นโดยใช้เกมในการเชื่อมโยงทักษะการตัดสินใจ โดยการนำเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling Technique) “แม่น้ำจระเข้” (ใบงานที่ 8) โดยเนื้อเรื่องจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้สมาชิกกลุ่มได้ตัดสินใจ ตลอดมีการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) ในแต่ละสถานการณ์ตามเนื้อเรื่องที่ผู้วิจัยกำหนดให้

2. ผู้วิจัยตั้งคำถามในประเด็นที่ว่า “ตั้งแต่เรียนครู เคยทำอะไรที่ผิดหรือไม่ถูกต้องเรื่องอะไรบ้าง” จากนั้นให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนแสดงความคิดเห็นและอภิปรายถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในเรื่องที่ต้องเผชิญกับการตัดสินใจ ในขณะที่สมาชิกร่วมกันอภิปรายผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards)

3. ผู้วิจัยอธิบายชนิดต่าง ๆ ของการตัดสินใจ (Decision Making Styles) ตามแนวคิดของอาโรบา (สกล วรเจริญศรี. 2550: 251 อ้างอิงจาก Arroba. 1978) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มรู้ว่าตนเองมีการตัดสินใจอยู่ในชนิดใด ประกอบด้วย

3.1 การตัดสินใจโดยไม่ได้คิด (No Thought Style)

3.2 การตัดสินใจด้วยความไม่สบายใจ (Compliant Style)

3.3 การตัดสินใจด้วยเหตุและผล (Logical Style)

3.4 การตัดสินใจด้วยอารมณ์ (Emotional Style)

3.5 การตัดสินใจด้วยสัญชาตญาณ (Intuitive Style)

3.6 การตัดสินใจด้วยความลังเล (Hesitant Style)

4. ผู้วิจัยกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจผิดพลาดทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยสาเหตุต่อไปนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2553: 203) ประกอบด้วย

4.1 ข้อมูล ความรู้ การสรุปประเด็น และการประเมินค่าบกพร่องและผิดพลาด

4.2 สภาพแวดล้อม บุคคล เหตุการณ์บีบบังคับให้ต้องตัดสินใจด้วยความลำเอียง เพราะความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัวและความหลงผิด

4.3 ขาดสติสัมปชัญญะที่จะกำหนด พิจารณาข่าวสารและการประเมิน

5. ผู้วิจัยสอนการใช้เทคนิคทางจิตวิทยา การให้คำปรึกษาสำหรับช่วยเป็นแนวทางในการตัดสินใจ โดยนำเทคนิคการกำหนดข้อดีและข้อเสีย (List Advantage and Disadvantage Technique) ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบความคิด (Cognitive Counseling Theory) โดยกำหนดสถานการณ์ที่

นักศึกษาครูจะต้องใช้การตัดสินใจโดยไตร่ตรองร่วมกัน สมาชิกกลุ่มเขียนข้อดีและข้อเสียของความคิดที่มีต่อเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ตนเองเคยแสดงออกแล้วมีผลให้เกิดปัญหา และใช้เทคนิคการซ้ำซ้อนทางความคิด (Cognitive Rehearsal) เป็นการจินตนาการ ในการรับมือหรือเผชิญเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นผลจากการตัดสินใจ จากนั้นให้บันทึกลงในแบบฟอร์มการกำหนดข้อดี ข้อเสีย (ใบงานที่ 9) พร้อมทั้งใช้เทคนิคบทบาทสมมติ (Role Playing) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ความคิดความรู้สึกขณะที่สวมบทบาทในการแสดง

สถานการณ์ที่ 1 นักเรียนเริ่มเข้ามาใกล้ชิดสนิทสนม ขอแอดเฟสบุ๊ค ไลน์ และชวนไปดูหนัง นักศึกษาครูควรทำอย่างไร

สถานการณ์ที่ 2 เย็นวันหนึ่งนักศึกษามีนัดกินข้าวกับเพื่อนหลังโรงเรียนเลิก แต่ครูพี่เลี้ยงขอให้อยู่ช่วยงาน นักศึกษาครูจะตัดสินใจอย่างไร

สถานการณ์ที่ 3 ในบางครั้งนักศึกษาครูอาจรู้สึกไม่เห็นด้วยกับกฎระเบียบบางประการ นักศึกษาครูจะเลือกปฏิบัติตนอย่างไร

6. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มออกมานำเสนอผลการตัดสินใจ และขอให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นแต่ละสถานการณ์ จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) กับสมาชิกกลุ่ม หากสมาชิกมีความคิดที่ดีมีพิจารณาการตัดสินใจอย่างไตร่ตรอง และหากสมาชิกแสดงพฤติกรรมสมบทบาทในบทบาทสมมติได้ดี ผู้วิจัยจะให้การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปประเด็นความรู้ และความสำคัญของการตัดสินใจ คือ การที่นักศึกษาครูสามารถคิด พิจารณา ไตร่ตรองเกี่ยวกับการเลือกแสดงพฤติกรรมที่พึงงาม ในประเด็นปัญหาและสถานการณ์ที่สำคัญ อีกทั้งการตัดสินใจโดยไตร่ตรองเป็นคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความคิดที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาครูที่จะต้องมีการฝึกฝนให้มีความเคารพตนเองและเคารพคนอื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้พื้นฐานจิตใจส่วนนี้แข็งแกร่งมั่นคง เพื่อบังคับใจให้มีการตัดสินใจอย่างยึดมั่นในคุณธรรม (Ethical Decision-making) แม้ยามมีอารมณ์ชั่ววูบ ไม่ปล่อยให้อารมณ์ชั่ววูบนั้นเข้าครอบครองตัวตน จนแสดงพฤติกรรมที่เป็นการทำร้ายหรือรังแกผู้อื่น และร่วมกันสรุปสิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้จากการเข้ากลุ่ม สิ่งที่ได้รับจากกลุ่ม สิ่งที่ได้ให้แก่กลุ่ม ตลอดจนสิ่งที่สมาชิกจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่การฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยาในครั้งต่อไป

การประเมินผล

สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น ความกระตือรือร้น สังเกตจากการร่วมกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมติ ตลอดจนการอภิปรายซักถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ใบงานที่ 8 เรื่อง แม่ น้ำจระเข้

(สกล วรรณศรี. 2550: 254)

กาลครั้งหนึ่งมีหมู่บ้านอยู่ 2 หมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 2 หมู่บ้านนี้มีชายหญิงคู่หนึ่งที่รักกันและหมั่นหมายต่อกันว่าจะแต่งงานกัน โดยฝ่ายหญิงชื่อ ดารณี อาศัยอยู่ที่หมู่บ้าน ก และฝ่ายชายชื่อประสิทธิ์ อาศัยอยู่ที่หมู่บ้าน ข โดยทั้ง 2 หมู่บ้านมีแม่น้ำกันขวางและมีกระเช้าอาศัยอยู่ในแม่น้ำซุกซม ทั้ง 2 คน อาศัยสะพานซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะใช้ในการเดินทางระหว่างทั้ง 2 หมู่บ้าน

วันหนึ่งประสิทธิ์ป่วยหนัก และมีพายุเกิดขึ้น เลยทำให้สะพานที่ใช้ในการติดต่อของทั้งสองหมู่บ้านพัง ทำให้ดารณีรู้สึกเป็นห่วง แต่ไม่สามารถไปเยี่ยมประสิทธิ์ได้ จึงนั่งคิดหาวิธีที่จะไปเยี่ยมประสิทธิ์ที่กำลังป่วยหนัก และก็นึกขึ้นได้ว่าในหมู่บ้านนั้นมีชายผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่มีเรืออยู่เพียงลำเดียวในหมู่บ้าน ชื่อทศพร ดารณีจึงไปขอความช่วยเหลือจากทศพรเพื่อให้ช่วยพายเรือข้ามฝากไปเยี่ยมประสิทธิ์ เมื่อดารณีไปขอความช่วยเหลือทศพรก็ไม่ได้ปฏิเสธอะไร แต่ทศพรก็ขอดารณีหนึ่งอย่างเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการพายเรือข้ามฝาก โดยขอว่า ถ้าฉันไปส่งเธอ ฉันนอนนอนกับเธอหนึ่งคืน (ในเรื่องทศพรแอบหลงรักดารณี) ดารณีสับสนมากจนเดินมาพบเพื่อนหญิงคนสนิทชื่อว่าสาวตรี และได้เล่าเรื่องทั้งหมดให้สาวตรีฟัง พร้อมทั้งขอความเห็นจากสาวตรี สาวตรีพูดกับดารณีสั้น ๆ ว่า เรื่องของเธอฉันไม่ยุ่ง ดารณีจึงกลับมาที่บ้านนอนครุ่นคิดทั้งคืน

คำถาม : ถ้านักศึกษาเป็นดารณีนักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร

ปรากฏว่าดารณีได้นอนคิดทั้งคืนเกี่ยวกับการตัดสินใจ และได้ตัดสินใจแล้วว่าจะทำตามทีทศพรขอ ซึ่งเมื่อดารณีได้ทำตามทีทศพรขอ ทศพรก็ได้ทำตามทีสัญญาไว้กับดารณี เมื่อทั้งสองคนได้พายเรือข้ามไปพบกับประสิทธิ์ ประสิทธิ์ก็ดีใจมากที่ได้เห็นดารณีแฟนสาว และได้ถามดารณีว่า “ดารณีเธอข้ามมาได้อย่างไร สะพานมันขาดไม่ใช่เหรอ”

คำถาม : ถ้านักเรียนเป็นดารณีนักเรียนจะบอกความจริงกับประสิทธิ์หรือไม่

ปรากฏว่าดารณีได้บอกความจริงกับประสิทธิ์ทุกอย่างกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประสิทธิ์เองก็ถึงกับตกใจกับเหตุการณ์นี้

คำถาม : ถ้าท่านเป็นประสิทธิ์ท่านจะอย่างไร จะรับได้หรือไม่กับเรื่องที่เกิดขึ้นกับดารณี

ใบงานที่ 9

แบบฟอร์มบันทึกการกำหนดข้อดี / ข้อเสีย

(สกล วรเจริญศรี. 2550: 254)

สถานการณ์ (ที่ต้องตัดสินใจ).....

นักศึกษาที่มีทางเลือกอะไรบ้าง

- 1.)
- 2.)
- 3.)

วิเคราะห์ทางเลือก

ทางเลือกที่ 1

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ทางเลือกที่ 2

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ทางเลือกที่ 3

ข้อดี

ข้อเสีย

.....

.....

.....

ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา.....

ระบุทางเลือกที่ตัดสินใจ.....

ครั้งที่ 7

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รับรู้และเข้าใจในจุดแข็งและจุดอ่อนของคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้ยอมรับในด้านที่ไม่ดีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง

อุปกรณ์

1. กระดาษ A4
2. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีหน้าต่างหัวใจของโจฮารี (Johari Window) ของโจเซฟ ลุฟท์ และแฮริงตัน อิงแกรม (Joseph Luft and Harrington Ingram) โดยใช้เทคนิคการสอนและอธิบาย (Teaching) เกี่ยวกับการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้บุคคลได้สำรวจ ทำความเข้าใจ เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจตนเอง ตลอดจนกล้าที่จะเปิดเผยจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการมีสัมพันธภาพ การปรับตัวทางสังคมและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey, 2012: 242) และเทคนิคกระบวนการกลุ่ม (Group Process) กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) โดยผู้วิจัยใช้กิจกรรม **ฉันคือใคร** โดยใคร โดยเทคนิคการสาธิต (Demonstration) ตลอดจนเทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษาได้แก่ เทคนิคการฟัง (Listening) และเทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) เป็นต้น

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้วเกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ในการพัฒนาการตัดสินใจโดยไตร่ตรอง (Decision - making)
2. ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยกิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) ผู้วิจัยใช้กิจกรรม **ฉันคือใคร** โดยการสาธิต (Demonstration) ถึงการสำรวจและการรับรู้ตนเองเพื่อเป็นพื้นฐานการเข้าใจพฤติกรรมตนเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยแจกกระดาษ A4 แบ่งครึ่งให้สมาชิกแต่ละคน โดยกำหนดประเด็นคือ ให้เขียนคุณลักษณะภายในที่ไม่ใช่ลักษณะภายนอก 3 ประการ

2.2 จากนั้นให้สมาชิกม้วนกระดาษ และหย่อนลงในกล่องทุกคน เมื่อครบแล้วผู้วิจัยให้สมาชิกหยิบคนละหนึ่งชิ้น จากนั้นให้รีบเปิดดู หากเป็นของตนเองให้ส่งไปในกล่องและหยิบชิ้นใหม่

2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละคนอ่านข้อความลักษณะ 3 ประการ และทายว่าตรงกับสมาชิกคนใด

3. ผู้วิจัยสอบถามผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมว่าสมาชิกแต่ละคนรู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น และสมาชิกได้เรียนรู้หรือข้อคิดอะไรในการทำกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้

4. ผู้วิจัยสรุปกิจกรรมฉันทาคือใคร

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยใช้การสอนและอธิบาย (Teaching) เกี่ยวกับการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ความสำคัญของการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ผลของการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเองที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีหน้าต่างหัวใจของโจฮารี (Johari Window) ของโจเซฟ ลูฟท์ และแฮริงตัน อิงแกรม (Joseph Luft and Harrington Ingram) พฤติกรรมซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้บุคคลได้สำรวจ ทำความเข้าใจ เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจตนเอง ตลอดจนกล้าที่จะเปิดเผยจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการมีสัมพันธภาพ การปรับตัวทางสังคม และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยใช้หน้าต่าง 4 ช่อง ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ 4 แบบ (Geldard; & Geldard. 2005: 117) ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ (Public or Open Area) พื้นที่จุดบอด (Blind Area) พื้นที่ความลับ (Hidden Area) และพื้นที่ที่ลึกลับ (Unknown Area) โดยใช้คำอธิบายในช่องหน้าต่าง ได้แก่ ตนเองรู้ ตนเองไม่รู้ ผู้อื่นรู้ ผู้อื่นไม่รู้ ดังเอกสารประกอบการฝึกอบรม

2. ผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกว่า พื้นที่ 4 ช่อง ช่องใดควรมีพื้นที่มากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยอธิบายเพิ่มเติมว่า ช่องพฤติกรรมสาธารณะควรเป็นพื้นที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งหมายความว่า ตนเองรู้ตนเองเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันคนอื่นก็รู้เรื่องพฤติกรรมของเราเป็นอย่างดีด้วย จึงก่อให้เกิดความเข้าใจกันดี บุคคลใดที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วจะถือว่าเป็นคนรู้จักเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี จากนั้นตั้งคำถามกับสมาชิกต่อไปประเด็นที่ว่า การลดพื้นที่จุดบอด (Blind Area) ทำได้อย่างไร โดยให้สมาชิกสำรวจจุดบอดของตนเองจากการสอบถามสมาชิกในกลุ่ม และทำการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งกันและกัน จากนั้นผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมว่า การลดจุดบอด หรือจุดอ่อน ข้อบกพร่องของตนเองนั้นสามารถกระทำได้โดยตั้งใจรับฟังและยอมรับข้อบกพร่อง จุดอ่อนของตนเองจากข้อมูลย้อนกลับ

3. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกเกี่ยวกับแนวทางที่จะพัฒนาการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง สมาชิกมีแนวทางอย่างไร โดยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอในกลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยให้สมาชิกค้นหาการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยมีการกำหนดประเด็นให้สมาชิกดังนี้

3.1 ให้สมาชิกค้นหาตนเองว่าสมาชิกรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ในเรื่องใดบ้าง

3.2 เหตุการณ์หรือกิจกรรมอะไรในชีวิต ที่สมาชิกเคยกระทำแล้วเป็นผลมาจากการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง

3.3 การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเองส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร จากนั้นผู้วิจัยให้สมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อดังกล่าว

4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมแรง ด้วยการให้คำชมเชย การปรบมือให้กำลังใจกับสมาชิกกลุ่มที่รับรู้และเข้าใจในจุดแข็งและจุดอ่อนของคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง และยอมรับในด้านที่ไม่ดีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้การรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเองในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ หน้าต่าง 4 ช่อง ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ 4 แบบ ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่จุดบอด พื้นที่ความลับ และพื้นที่ลึกลับ โดยใช้คำอธิบายในช่องหน้าต่าง ได้แก่ ตนเองรู้ ตนเองไม่รู้ ผู้อื่นรู้ ผู้อื่นไม่รู้ อีกทั้งช่องพฤติกรรมสาธารณะควรเป็นพื้นที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งหมายความว่า ตนเองรู้ตนเองเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันคนอื่นก็รู้เรื่องพฤติกรรมของเราเป็นอย่างดีด้วย จึงก่อให้เกิดความเข้าใจกันดี หากสมาชิกมีลักษณะดังกล่าวแล้วจะถือว่าเป็นคนรู้จักเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี การลดจุดบอดของตนเองสามารถกระทำได้โดยตั้งใจรับฟังและยอมรับข้อบกพร่อง จุดอ่อนของตนเองจากข้อมูลย้อนกลับ และสิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้จักคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น ความกระตือรือร้น สังเกตจากการร่วมกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมติ ตลอดจนการอภิปรายซักถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ครั้งที่ 8

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะมโนธรรม (Conscience)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งผิด สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควร
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้รู้สึกว่าการกระทำที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

อุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอ (VDO Clip)
2. ใบงานที่ 10 สิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life)
3. ใบงานที่ 11 ความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best and Bad Memory)
4. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะมโนธรรม (Conscience) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Counseling Theory) การให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการเพื่อให้บรรลุถึงความตระหนักรู้มากขึ้น อยู่ในสภาวะปัจจุบัน (Here & Now) และให้มีทางเลือกมากขึ้น รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้ในสภาพแวดล้อมที่ตนเองรู้ ยอมรับตนเอง และมีความสามารถในการติดต่อสัมผัส กับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลสามารถมีความรับผิดชอบ การคัดเลือกและรู้จักเลือก ได้แก่ เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก (Stay with Feeling) เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด (Language Exercise) การตั้งคำถาม (Question) การใช้คำว่า “ควรจะ” และ “อาจจะ” (Should and Ought) เทคนิคการพูดรอบวง (Making the Round) ด้วยการให้สมาชิกแต่ละคนเดินไปยังสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มแล้วพูดถึงความตั้งใจ ความพยายามที่จะควบคุมตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเพิ่มความกล้า การเผชิญหน้า เพื่อการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง (Corey. 2012: 216 - 217) พร้อมกับการฝึกการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง เข้าใจความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งผิด สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควร โดยพัฒนาแนวคิดจากสิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76; อ้างอิงจาก Thomas. 2014) ความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best; & Bad Memory)) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76; อ้างอิงจาก Karp; & Bergstrom. 1998) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) และใช้เทคนิคในกลุ่มฝึกอบรมได้แก่ เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับการรู้จักคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง (Moral Self-knowledge)

2. จากนั้นผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) บุคคลที่มีพฤติกรรมที่ดั่งาม “การให้” (พร้อมภาพประกอบ) โดยเรื่องราวที่นำมาเล่านั้นคือ เหตุการณ์เด็กชายคนหนึ่งได้รับอาหารจากบุคคลหนึ่งในอดีต เมื่อเขาเติบโตขึ้นเขามีโอกาสตอบแทนชายผู้นั้นด้วยการให้เช่นเดียวกัน

2.1 ผู้วิจัยสอบถามผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ว่าสมาชิกแต่ละคนรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2.2 หากสมาชิกเป็นเด็กชายคนนั้น สมาชิกจะรู้สึกอย่างไร จะทำอะไร ในขณะที่สมาชิกแต่ละคนเล่าถึงความคิดความรู้สึก ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards)

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้การสอนและอธิบายเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และผลของคุณลักษณะมโนธรรม คือ ความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควร ที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู

2. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกเกี่ยวกับ ให้สมาชิกกลุ่มอภิปรายถึงประสบการณ์ที่ตนเองมีเกี่ยวกับความรู้สึกดังกล่าว แนวทางที่จะพัฒนาการคุณลักษณะมโนธรรมสมาชิกมีแนวทางอย่างไร โดยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอในกลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยให้สมาชิกค้นหาคุณลักษณะมโนธรรม โดยมีการกำหนดประเด็นให้สมาชิกดังนี้

2.1 ให้สมาชิกค้นหาตนเองว่าสมาชิกรู้สึกว่รับรู้และเข้าใจความรู้สึกที่รู้ตัว รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ควรในเรื่องใดบ้าง

2.2 ประสบการณ์ เหตุการณ์หรือกิจกรรมอะไรในชีวิต ที่สมาชิกเคยกระทำแล้วรู้สึกถึงได้ว่า เป็นภาระหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ

2.3 นำเสนอผลจากเหตุการณ์ที่สมาชิกมีประสบการณ์เกี่ยวข้อง

3. ในขณะที่สมาชิกนำเสนอประสบการณ์และร่วมกับสมาชิกร่วมกันอภิปราย (Discussion) ในหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) โดยไม่มีวิพากษ์ ประเมินหรือตัดสินความรู้สึกสมาชิก

4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best and Bad Memory) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพและให้สมาชิกได้สำรวจความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ประสบการณ์ของตนเอง โดยมีการกำหนดประเด็นให้สมาชิกดังนี้

4.1 ให้สมาชิกเขียนสิ่งที่เป็นความทรงจำที่ดีที่สุดของตนเองในช่องด้านซ้าย และเขียนสิ่งที่เป็นความทรงจำที่ไม่ดี หรือไม่อยากจำในช่องด้านขวา

4.2 สมาชิกนำเสนอผลจากเหตุการณ์ที่สมาชิกมีประสบการณ์เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการอยู่กับความรู้สึก (Stay with Feeling) เพื่อให้สมาชิกได้เผชิญหน้ากับความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ สภาพจริงที่เกิดขึ้น โดยผู้นำกลุ่มได้ใช้คำถามว่า “สมาชิกได้ตระหนักถึงความรู้สึกอะไรบ้าง” และ “ลองบอกถึงเสียงของความรู้สึกเหล่านั้นให้ฟังหน่อย” (Sommers-Flanagan; & Sommers-Flanagan. 2012: 209)

4.3 ผู้วิจัยสะท้อนความรู้สึกของสมาชิกในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70)

5. ผู้วิจัยใช้เทคนิคสิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life) (สกล วรเจริญศรี. 2560: 76; อ้างอิงจาก Thomas. 2014) วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ พัฒนาความเชื่อมั่นและการเห็นคุณค่า สิ่งที่ดีงามในตนเอง โดยมีการกำหนดประเด็นให้สมาชิก ดังนี้

5.1 ให้สมาชิกเขียน 10 สิ่งที่เป็นสิ่งดีที่เกิดขึ้นในชีวิต (ถ้าเป็นไปได้ให้เรียงลำดับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน)

5.2 นำเสนอผลจากเหตุการณ์ที่สมาชิกมีประสบการณ์ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ดีงามในชีวิต และใช้เทคนิคจินตนาการ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคสะท้อนความรู้สึกของสมาชิก การสนับสนุนให้กำลังใจให้สมาชิกที่เลือกและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ตระหนักรู้ในปัจจุบัน ที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Here & Now)

6. ผู้วิจัยเชิญชวนให้สมาชิกได้ทดลองการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของตนเองด้วยการใช้เทคนิคของเกสตัลท์ (Corey. 2012: 216-218) เพื่อช่วยให้สมาชิกได้รู้สึกว่าการกระทำที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ได้แก่ เทคนิคกิจกรรมทางภาษาพูด (Language Exercise) ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

6.1 การใช้คำถามที่มุ่งเน้นความรู้สึก ความรับผิดชอบ โดยหลีกเลี่ยงการใช้คำถามว่า “ทำไม” แต่เปลี่ยนคำถามเป็น “อะไร” และ “อย่างไร” แทน ผีคำถามเรียกแทนตัวสมาชิก โดยใช้คำว่า “ฉัน” เพื่อเพิ่มความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองพูด สถานะ ความคิดเห็น และความพึงพอใจ

6.2 ทำการปรับเปลี่ยน คำว่า “ควรจะ” และ “อาจจะ” (Should and Ought) เนื่องจากสมาชิกบางคนมีกฎเกณฑ์ภายในตนเอง โดยใช้คำว่า “ควรจะ” และ “อาจจะ” โดยผู้วิจัยจะทำการสะท้อนความรู้สึกช่วยให้สมาชิกได้ตระหนักถึงความถี่ของการใช้คำพูด “ควรจะ” และ “อาจจะ” โดยทำการเสนอการเปลี่ยนคำพูดใหม่ จาก “ควรจะ” และ “อาจจะ” เปลี่ยนเป็น “ฉันน่าจะ” หรือ “ฉันเลือกที่จะ” โดยกำหนดให้สมาชิกได้ซักซ้อมคำพูดในสถานการณ์จริง

7. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการพูดรอบวง (Making the Round) ด้วยการให้สมาชิกแต่ละคนเดินไปยังสมาชิกที่อยู่ในกลุ่ม แล้วพูดถึงความตั้งใจ ความพยายามที่จะควบคุมตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ในความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความกล้าการเผชิญหน้า และเพื่อการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง จากนั้นผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) ซึ่งเป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Corey. 2012: 242) ต่อสมาชิกด้วยการกล่าวคำชื่นชม ยอมรับในความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการให้ความใส่ใจ

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้คุณลักษณะมโนธรรมคือ ความรู้สึกที่รู้ตัว รับรู้ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกภายใน บุคคลจำเป็นต้องรู้ว่า ตนกำลังทำอะไรอยู่ เกิดอะไรขึ้นที่ระดับ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ความคาดหวัง ความปรารถนา รวมทั้งการตระหนักรู้ในบทบาท หน้าที่ และภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการ ฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป
3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะมโนธรรมว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิง คุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น ความกระตือรือร้น สังเกตจากการร่วมกิจกรรม การนำเสนอประสบการณ์ ตลอดจนการอภิปรายซักถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ใบงานที่ 10

สิ่งดี ๆ ในชีวิต (Good Things in Your Life)

(สกล วรเจริญศรี. 2560: 82; อ้างอิงจากThomas. 2014)

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ พัฒนาความเชื่อมั่นและการเห็นคุณค่าในตนเอง

อุปกรณ์ แบบฟอร์มสิ่งดี ๆ ในชีวิต และดินสอหรือปากกา

แนวคิดสำคัญ เทคนิคสิ่งดี ๆ ในชีวิตมีฐานคิดจากวิธีการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการพัฒนาเทคนิค

คำสั่ง เขียน 10 สิ่งที่เป็นสิ่งดีเกิดขึ้นในชีวิต (ถ้าเป็นไปได้ให้เรียงลำดับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน)

สิ่งที่ 1

สิ่งที่ 2

สิ่งที่ 3

สิ่งที่ 4

สิ่งที่ 5

สิ่งที่ 6

สิ่งที่ 7

สิ่งที่ 8

สิ่งที่ 9

สิ่งที่ 10

ใบงานที่ 11

ความทรงจำที่ดีและไม่ดี (My Best and Bad Memory)

(สกล วรเจริญศรี. 2560: 76; อ้างอิงจาก Karp; & Bergstrom. 1998)

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และสำรวจความรู้สึก

อุปกรณ์ แบบฟอร์มการเขียนความทรงจำที่ดีและไม่ดี และดินสอหรือปากกา

แนวคิดสำคัญ เทคนิคสิ่งดี ๆ ในชีวิต มีฐานคิดจากวิถีการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการพัฒนาเทคนิค เพื่อให้สมาชิกได้สำรวจตนเองเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ ตลอดจนเรื่องราวที่เป็นความรู้สึกค้างคาใจ

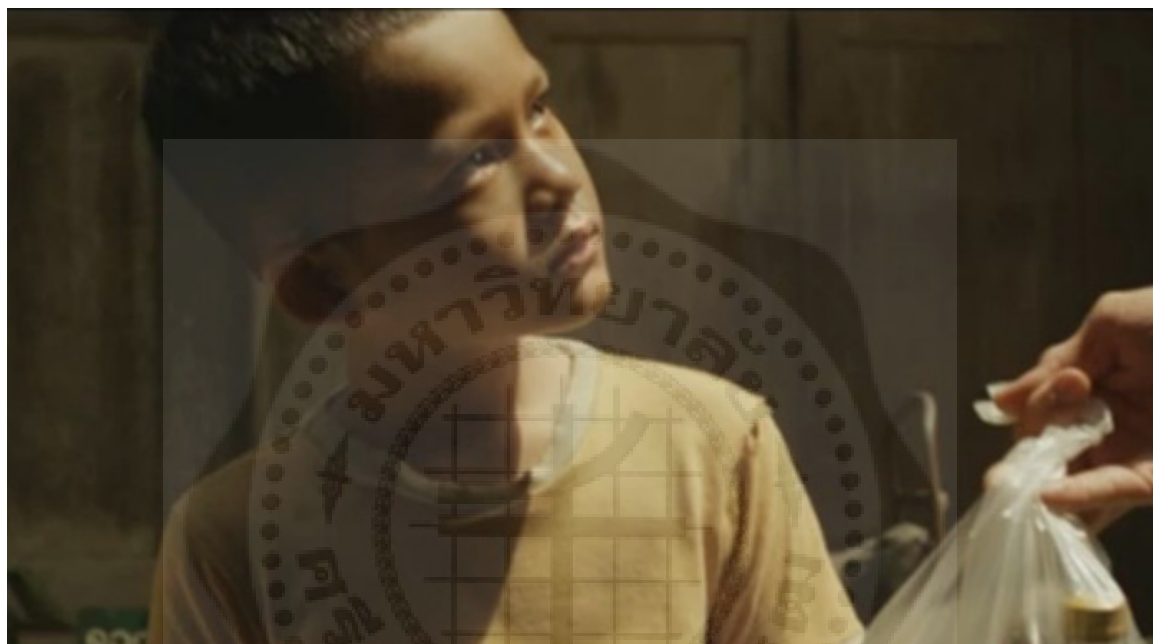
คำสั่ง ให้เขียนสิ่งที่เป็ความทรงจำที่ดีที่สุดของตนเองในช่องด้านซ้าย และเขียนสิ่งที่เป็ความทรงจำที่ไม่ดี หรือไม่อยากจำในช่องด้านขวา

[illegible]

เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

คลิปชื่อ “การให้ Giving”

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=7s22HX18wDY>

เรื่องย่อ

ตัวละครที่ชื่อ หมอเดชา ในวัยเด็กเคยขโมยยาไปรักษาแม่จนถูกเจ้าของร้านดุ แต่นางสมพร ภู่จันทร์ ที่เห็นเหตุการณ์รู้สึกสงสาร จึงมาช่วยจ่ายเงินให้ พร้อมกับยื่นสั้มให้เด็กนำกลับไปรับประทาน

จากนั้นผ่านไป 20 ปี นางสมพรล้มป่วยด้วยโรคเนื้องอกในสมอง ต้องใช้เงินผ่าตัดถึง 5 แสนบาท ทำให้ทางครอบครัวกลุ้มใจมาก เพราะไม่รู้จะหาเงินที่ไหนไปรักษา แต่สุดท้ายทางโรงพยาบาลไม่คิดเงินค่ารักษาเลยแม้แต่บาทเดียว เพราะคุณหมอผู้ผ่าตัดที่ชื่อ นายแพทย์เดชา ขอตอบแทนบุญคุณที่นางสมพรเคยช่วยเหลือไว้สมัยเด็ก พร้อมกับระบุว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดได้รับแล้ว เมื่อสี่สิบปีก่อนด้วยยาแก้ปวด ยาธาตุ สั้มหนึ่งถุง.... อ่านต่อได้ที่ : <http://www.posttoday.com/analysis/report/250139>

ครั้งที่ 9

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถเห็นคุณค่าในตนเอง ความสามารถของตนเอง ความสำคัญของตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเองได้
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมมีความเคารพตนเอง ความเคารพผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

อุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ชีวิตจริงของ นิคคูจิซึกิ
2. ใบงานที่ 12 เรื่องราวชีวิตจริง (Real Life Story)
3. ใบงานที่ 13 กิจกรรมฉันหวังดี
4. แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง
5. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ในทั้งเนื้อหาคำพูด และความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) พร้อมกับการฝึกการเห็นคุณค่าในตนเองหรือความภาคภูมิใจในตนเอง โดยพัฒนาแนวคิดจากฟิตซ์เจอร์อัล (Fitzgerald. 2013: 250; สกล วรเจริญศรี. 2559: 125; ประภาส ณ พิกุล. 2550) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา (Group Activities) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) เทคนิคการบอกกับตนเอง (Self Talk) และเทคนิคการสอน (Teaching)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ของการพัฒนาคุณลักษณะมโนธรรม (Conscience)
2. จากนั้นผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวชีวิต กรณีของนิควิจิสิก (Real Life Story) (ใบงานที่12) (พร้อมภาพประกอบ) โดยเรื่องราวที่นำมาเล่านี้เป็นชีวิตของบุคคลที่พิการมาตั้งแต่กำเนิด มีความยากลำบากในชีวิตจนกลายมาเป็นคนที่มีชื่อเสียง วิทยากร นักพูดสร้างแรงบันดาลใจ
3. ผู้วิจัยสอบถามผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ว่า สมาชิกแต่ละคนรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเรื่องราวชีวิตของนิควิจิสิก

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยเริ่มต้นขั้นนี้ โดยให้สมาชิกได้ทำแบบประเมินวัดความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) (สกล วรเจริญศรี. 2559: 126-127; อ้างอิงจาก Rosenberg. 1965) ผู้วิจัยอธิบายเพิ่มเติมว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) โดยใช้แนวคิดของคาร์ล โรเจอร์ (Ruthus. 2007: 416-418; citing Rogers. 1902) ที่อธิบายถึงการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ อัตมโนทัศน์แห่งตน (Self-concept) เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าจากการมองตนเอง และการตรวจสอบประเมินตนเอง
2. ผู้วิจัยใช้กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) ชื่อกิจกรรม จันทวังดี เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มุมมองที่บุคคลอื่นรับรู้และมีต่อตนเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้
 - 2.1 ให้สมาชิกแต่ละคนจับคู่กัน โดยผู้วิจัยแจกอุปกรณ์ กระดาษ A4 และดินสอให้คนละ 1 ชุด
 - 2.2 โดยให้สมาชิกที่จับคู่กันเขียนคุณลักษณะภายในของกลุ่มสมาชิกที่ข้อความทางบวกเป็นจุดเด่น มีลักษณะที่ตีงาม 3 ประการ เช่น “ฉันชอบความอดทนเข้มแข็งของเธอมากนะ” และคุณลักษณะภายในของกลุ่มสมาชิกที่อยากให้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา 3 ประการ
 - 2.3 จากนั้นให้ทั้งคู่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มุมมองที่บุคคลอื่นรับรู้และมีต่อตนเอง
3. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกเกี่ยวกับแนวทางที่จะพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง สมาชิกมีแนวทางอย่างไร โดยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอในกลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยให้สมาชิกค้นหาคุณค่าในตนเอง โดยมีการกำหนดประเด็นให้สมาชิก ดังนี้
 - 3.1 ให้สมาชิกค้นหาตนเองว่าสมาชิกรู้สึกมีคุณค่าในเรื่องใดบ้าง
 - 3.2 เหตุการณ์หรือกิจกรรมอะไรในชีวิต ที่สมาชิกเคยกระทำแล้วรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าหรือภาคภูมิใจที่สุด
 - 3.3 พ่อแม่ หรือเพื่อนสนิทพูดอะไรที่เกี่ยวข้องกับตัวคุณในทางบวกบ้าง ผู้วิจัยให้สมาชิกร่วมกันอภิปราย (Discussion) ในหัวข้อดังกล่าว

4. ผู้วิจัยกล่าวเพิ่มเติมว่าบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะมีความรู้สึกเคารพตนเอง รู้สึกเคารพผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และตั้งคำถามกับสมาชิกว่า

4.1 สมาชิกจะมีแนวทางให้การยอมรับ เคารพผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้อย่างไร

4.2 สมาชิกจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร จากนั้นให้สมาชิกร่วมกันอภิปราย ในหัวข้อดังกล่าว

5. ผู้วิจัยกล่าวสรุปและใช้เทคนิคการบอกตนเอง (Use Self- talk) คือ การสร้างภาพลักษณ์แห่งตนเอง (Self-image) โดยให้สมาชิกกล่าวกับตนเองในทางบวก ปลุกฝังความคิดความเชื่อทางบวก สร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับตนเอง ร่วมกับการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation) (อารมณ ฉนวนจิตร. 2557: 117) การอ้างอิงคำพูดผู้อื่น หรือใช้คำพังเพย สุภาษิตมีผลต่อการปลุกฝังค่านิยมและจริยธรรม เช่น มหาตมะคานธี กล่าวว่า “ให้พึงรักษาความเชื่อของคุณ เพราะมันจะกลายเป็นความคิดของคุณ ความคิดของคุณจะกลายเป็นคำพูดของคุณ คำพูดของคุณจะกลายเป็นการกระทำ การกระทำจะกลายเป็นนิสัย นิสัยจะกลายเป็นคุณค่า และคุณค่าจะกลายเป็นโชคชะตาของคุณ” หรือคุณจะเป็นในสิ่งที่คุณคิด

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปแนวคิดความภาคภูมิใจในตนเองและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงความภาคภูมิใจในตนเองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้ความร่วมมือ ความกระตือรือร้น และการตอบคำถาม ตลอดจนการสรุปสิ่งที่ได้รับจากกลุ่มฝึกอบรม

แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)

คำสั่ง ให้นักศึกษาใส่ระดับคะแนนที่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของตนเองมากที่สุด โดยมีการให้คะแนนดังนี้ (สกล วรเจริญศรี. 2559: 126-127; อ้างอิงจาก Rosenberg. 1965)

- 4 หมายถึง จริงที่สุด
- 3 หมายถึง จริง
- 2 หมายถึง จริงเพียงเล็กน้อย
- 1 หมายถึง ไม่จริงเลย

ข้อ	ข้อความ	คะแนน
1	โดยภาพรวมแล้ว...ฉันรู้สึกพึงพอใจในตนเอง	
2	ถึงแม้ฉันจะไม่ได้ดีพร้อมไปทุก ๆ แต่ฉันก็มีดีพอไม่น้อยไปกว่าคนส่วนใหญ่	
3	ฉันคิดว่าฉันเป็นคนที่มีคุณภาพคนหนึ่งในสังคม	
4	ฉันสามารถทำในสิ่งที่คนส่วนใหญ่สามารถทำได้	
5	ฉันรู้สึก...ฉันมีความภาคภูมิใจในตนเอง	
6	ฉันสามารถใช้เวลาในแต่ละวันได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและมีคุณค่า	
7	ฉันรู้สึก...ฉันเป็นคนที่มีคุณค่า..อย่างน้อยก็สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้บ้าง	
8	ฉันให้ความเคารพตนเอง เช่น เมื่อฉันตัดสินใจอะไรไปแล้ว ฉันจะยอมรับในการตัดสินใจของฉันครั้งนั้น โดยไม่ลังเล หรือเสียใจ หากเกิดสิ่งผิดพลาดขึ้น	
9	เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้น ฉันจะยอมรับความผิดพลาด และไม่คิดที่จะตำหนิตนเอง	
10	ฉันมักจะมองตนเองในแง่ดีเสมอ	
	รวมคะแนน	

เกณฑ์การแปลความหมายความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)

คะแนนระหว่าง 10-19 หมายถึง นักศึกษาเป็นคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยมาก ควรให้ความสนใจกับตนเองในสิ่งที่คิดว่าตนเองมีความสามารถ อย่ามองโลกในแง่ร้าย ลดการตำหนิตนเอง อย่าเปรียบเทียบกับผู้อื่น และให้ความเคารพตนเองเกี่ยวกับการตัดสินใจ

คะแนนระหว่าง 20-29 หมายถึง นักศึกษาเป็นคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง อาจมีบางด้านที่นักศึกษาอาจรู้สึกขาดความมั่นใจเกี่ยวกับตนเอง แต่ให้นักศึกษาพยายามพัฒนาตนเองเพิ่มเติมในบางด้าน เช่น การยอมรับในข้อผิดพลาด การบริหารเวลา การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม เป็นต้น

คะแนนระหว่าง 30-39 หมายถึง นักศึกษาเป็นคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักตนเอง สนใจตนเอง ภาคภูมิใจในตนเอง จนในบางครั้งเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป มองตนเองสูงมากจนมองไม่เห็นผู้อื่น และลืมให้ความสนใจกับคนรอบข้าง แต่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมากกว่าผลเสีย หากแต่พยายามใส่ใจคนรอบข้างมากขึ้น จะทำให้เป็นคนสมบูรณ์คนหนึ่ง

ใบงานที่ 12

เรื่องราวชีวิตจริง (Real Life Story) : ความโชคร้าย...ไม่มีในโลก

(วันวิสาข ชูชนม์. 2556: ออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/368376>)

สัปดาห์ที่ผ่านมา มีข่าวที่ดิฉันคิดว่าน่าสนใจเรื่องหนึ่ง คือ การเดินทางมาเมืองไทยของ นิค วูจิตติค (Nick Vujcic) หนุ่มชาวออสซี่ วัย 29 ปี ที่เกิดมาพิการไม่มีแขน ไม่มีขา จากโรค tetra-amelia syndrome แต่ด้วยความไม่ย่อท้อต่อโชคชะตา ทำให้เขาต่อสู้ จนประสบความสำเร็จเป็นความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน...

นิค เรียนจบปริญญาตรีด้านบัญชีและวางแผนการเงิน จากมหาวิทยาลัยกริฟฟิธ (Griffith University) ตอนอายุ 21 แต่งงานกับ คานาเอะ มียาฮาร่า แฟนสาว เมื่อปีที่แล้ว และมีลูกด้วยกัน 1 คน เมื่อต้นปีที่ผ่านมา เป็นลูกชายชื่อ คิโยชิ ชายผู้ไม่มีแขนขา สามารถใช้แผ่นอกอันแน่นหนา โอบกอดลูกได้ด้วยความรัก ความอบอุ่น...

นิค วูจิตติค เป็นนักสร้างแรงบันดาลใจให้คนนับล้าน ๆ คนทั่วโลก สิ่งที่เขาพูด ไม่มีเขียนในตำราเล่มไหน แต่มาจากประสบการณ์ การต่อสู้กับโชคชะตาที่โหดร้าย ซึ่งเขาเรียนรู้ สัมผัสมาตลอดชีวิต 29 ปี

นิค เขียนหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “Life Without Limits: Inspiration for a Ridiculously Good Life” เป็นหนังสือที่เขียนจากเรื่องจริง ความรู้สึกจริง ๆ ไม่ใช่งานวรรณกรรมปั้นแต่ง หรือนิยายมายาคติ

ดิฉันอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว มีความรู้สึกว้าว สิ่งที่ทำให้ นิค วูจิตติค มีทุกสิ่งทุกอย่างได้จากความไม่มี น่าจะเป็นสิ่งที่เขามีมากกว่าคนอื่น ๆ

นั่นคือ...สิ่งที่เรียกว่า...ความศรัทธาในการดำรงอยู่ของชีวิต...

นิค เล่าว่า แม่ของเขาเป็นพยาบาลมาก่อน ตอนที่ตั้งท้อง แม่ไปอัลตราซาวนด์ถึง 3 ครั้ง แต่ไม่มีสัญญาณใด ๆ ที่จะมองเห็นว่า ทารกในครรภ์ไม่ปกติ เขาบอกว่า แม่ดูแลตัวเองดีมาก ไม่กินแม้แต่ยาแก้ปวดหัว เพราะกลัวจะมีผลกระทบต่อลูก พ่อกับแม่เฝ้ารอวันที่เขาเกิด คาดหวังว่า เขาจะเป็นเด็กชายที่แข็งแรง และน่ารักมาก ๆ แต่ทันทีที่เขาลืมตาดูโลก ทุกคนก็ตกตะลึง ทารกน้อยไม่มีแขนทั้งสองข้าง ไม่มีขา มีเพียงเท้าเล็ก ๆ ไม่สมประกอบเพียงข้างเดียวที่งอกออกมาจากลำตัว

นิค บอกว่า “ทุกคนตกใจที่เห็นผมในวันแรก แต่แทนที่พ่อแม่ของผมจะบ่นด่ากับเรื่องเลวร้ายที่เกิดขึ้น สิ่งแรกที่พวกเขาทำคือ...สรรเสริญพระเจ้า” ความกังวลของพ่อแม่ ไม่ใช่เพราะเขาเกิดมาพิการ แต่กังวลว่า ลูกชายที่เป็นของขวัญจากพระเจ้าคนนี้จะใช้ชีวิตอย่างไรต่อไปในวันข้างหน้า

แต่ที่สุดแล้ว เมื่อเด็กคนนี้โตขึ้น เขากลับทำให้พ่อแม่สบายใจ ด้วยการเป็นเด็กอารมณ์ดี มองโลกในแง่ดี เขาเป็นคนที่ทำให้พ่อแม่และครอบครัวรู้สึกว้าว นี่เป็นบททดสอบ เสมือนเป็นการทดลองบางอย่างของพระเจ้า

นิค วุจิซิค เขียนในหนังสือว่า เขาต้องต่อสู้กับคำสบประมาททั้งหลาย รวมทั้งการกลั่นแกล้งจากเพื่อน ๆ ที่มองว่าเขาเป็นตัวประหลาด แปลกแยกจากคนอื่น และครั้งหนึ่งเมื่ออายุ 8 ขวบ เขาเคยคิดที่จะ...ฆ่าตัวตาย...!! ไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ เลย ที่เด็กอายุ 8 ขวบ คิดฆ่าตัวตาย

เรื่องมีอยู่ว่า วันหนึ่ง นิค โดนเพื่อนถึง 12 คน แกล้ง จนเขารู้สึกว่า...รับไม่ไหวแล้ว เขาบอกกับพระเจ้าในใจว่า “วันนั้น ผมคิดอย่างเดียวว่า ถ้ามีใครมาแกล้งผมอีกคนเดียว ผมจะไม่ทนอีกต่อไป”

ก่อนกลับบ้านในเย็นวันนั้น มีเด็กผู้หญิงคนหนึ่งตะโกนเรียก เข ...Hi Nick! เขาคิดในใจเลยว่า เอาอีกแล้ว... คราวนี้ต้องแยแส ๆ และเขาจะไม่ทนอยู่ในสภาพนี้อีกแล้ว ผิดคาด...เด็กผู้หญิงคนนั้น วิ่งเข้ามาหาเขา แล้วพูดว่า....วันนี้เธอดูดีมากเลยนะนิค... แค่นั้นแหละ.... โลกทั้งใบก็เป็นของนายคนเดียวแล้วนิค

นิค มีชีวิตอยู่ต่อมาจนถึงวันนี้ และไม่เคยคิดฆ่าตัวตายอีกเลย เพราะความรัก ความอบอุ่น กำลังใจจากครอบครัว ทำให้เขามีเรี่ยวแรงที่จะมีชีวิตอยู่ เป็นการมีชีวิตแบบคนธรรมดา ๆ ทั่วไป เขาบอกพ่อกับแม่ว่า ไม่ต้องการให้ใครมาดูแลเป็นพิเศษ เขาเติบโตมาพร้อมกับการต่อสู้ สู้กับตัวเอง สร้างกำลังใจที่เข้มแข็ง สู้กับสังคมรอบข้าง...เขาสามารถทำให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมาย ห้ามคนพิการเข้าเรียนในโรงเรียนชั้นนำของออสเตรเลียได้สำเร็จ และกลายเป็นคนพิการรุ่นแรก ๆ ที่เข้าเรียนในโรงเรียนระดับแถวหน้า จนสามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยและคว้าปริญญาามาครองได้

เรื่องราวของนิค...ทำให้คิดถึงคนอื่นหลาย ๆ คน ที่ท้อแท้กับโชคชะตา เบื่อหน่ายกับ ปัญหา รอบข้าง และมักคิดว่า ตัวเองโชคร้าย...ไม่มีเหมือนคนอื่น ทำไมฉันถึงต้องเจอกับเรื่องเลวร้ายแบบนี้ นะ...

ทำไม...ใคร ๆ ถึงไม่เข้าใจฉัน

ทำไม...ฉันถึงไม่มีเหมือนคนอื่นบ้าง

คำถามเหล่านี้ เป็นคำถามขยะ....ที่ต้องบริหารจัดการให้ออกไปจากใจโดยเร็ว การตอกย้ำ...แต่ในสิ่งที่เราไม่มี เป็นการสร้างความทุกข์ให้กับตัวเองอย่างมหันต์ สิ่งที่เราควรทำ คือ สนใจในสิ่งที่เรามี และทำสิ่งนั้นให้เกิดประโยชน์กับตัวเองให้มากที่สุด สร้างความฝัน ความหวัง และความมุ่งมั่นจากสิ่งที่มีตัวเรามี มากกว่าที่จะจมปลักกับสิ่งที่ไม่มี การมองโลกในแง่ดี คิดบวก เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เรามี “ศรัทธา” ต่อชีวิต แม้ชีวิต...ร่างกายจะไม่สมบูรณ์แบบเท่าไรนัก ขอเพียงให้มี “หัวใจ” ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าอุปสรรคจะหนักหนาเพียงใด เราจะสามารถฝ่าฟันและเดินต่อไปข้างหน้าได้ ด้วยความรัก... ความสุขในทุก ๆ วันของชีวิต

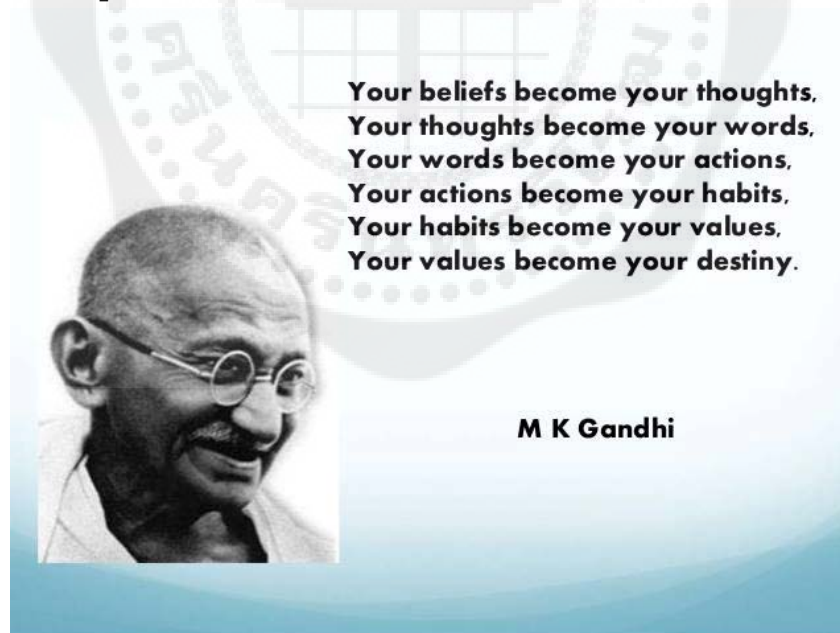
วันที่ที่คุณคิดว่า ชีวิตคุณเลวร้าย ย่ำแย่ หรือล้มเหลว...ลองหันมาดูชีวิตของ นิค วุจิซิค หรือหาหนังสือของเขามาอ่านแล้วจะรู้ว่า...บางทีความโชคร้าย... อาจกลายเป็นความโชคดีที่ทำให้เรา “มี” มากกว่าคนอื่น ๆ ก็เป็นไปได้.

คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ผมไม่มีแขนขา..คุณอยากเป็นเพื่อนผมไหม? (นิค วอยาซิค)

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=AGTnpr7vc1E>

ตัวอย่าง การยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation)

ที่มา: <https://www.askideas.com/tag/mahatma-gandhi-quotes/>

มหาตมะกานธีกล่าวว่า “ความเชื่อของคุณจะกลายเป็นความคิดของคุณ ความคิดของคุณจะกลายเป็นคำพูดของคุณ คำพูดของคุณจะกลายเป็นการกระทำ การกระทำจะกลายเป็นนิสัย นิสัยจะกลายเป็นคุณค่า และคุณค่าจะกลายเป็นโชคชะตาของคุณ”

ครั้งที่ 10

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถรับรู้และเข้าใจความคิด ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถแสดงพฤติกรรมที่ให้ความใส่ใจ ได้แก่ การแสดงออกด้วยคำพูด สีหน้า ท่าทาง การประสานสายตา น้ำเสียงอย่างเข้าใจ

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 14 เรื่องราวชีวิตจริง (Real Life Story)
2. ใบงานที่ 15 แบบประเมินความเห็นอกเห็นใจ (Empathy Assessment)
3. ใบงานที่ 16 ภาพแสดงออกทางสีหน้า (Facial Expression)
4. ใบงานที่ 17 แบบประเมินทักษะการฟัง
5. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาความอกเห็นใจบุคคลอื่น ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ได้แก่ เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Listening with Empathy) เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathic Assertion Technique) เทคนิคการอธิบายความรู้สึกและเห็นใจ (Describing Feeling and Empathizing Technique) พร้อมกับการฝึกการแสดงความเห็นอกเห็นใจ โดยพัฒนาแนวคิดจาก ทอมสัน (Thompson. 2003: 273-280) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) เทคนิคการฝึกการวิเคราะห์ความรู้สึกจากภาษาท่าทาง เทคนิคการฝึกแสดงความรู้สึก โดยพัฒนาแนวคิดจากคราบ; บัทเลอร์; และเบอร์กสตรอม (สกล วรเจริญศรี. 2550: 237; อ้างอิงจาก Karp; Butler; & Bergstrom. 1998: 27) เทคนิคการซักซ้อมพฤติกรรม (Rehearsal) เทคนิคการสอน (Teaching)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)
2. ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวชีวิต กรณีของพิเชษฐ์ (Real Life Story) (ใบงานที่ 14) โดยเรื่องราวที่นำมาเล่านี้เป็นชีวิตของบุคคลที่ประสบอุบัติเหตุ มีความยากลำบากในชีวิต จนกลายมาเป็นคนไร้บ้าน (Homeless) ภายหลังจากฟังเรื่องราวแล้วผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกว่า
 - 2.1 สมาชิกรู้สึกอย่างไรกับเรื่องราวชีวิตของพิเชษฐ์
 - 2.2 เพราะอะไรสมาชิกจึงรู้สึกเช่นนั้น
3. ผู้วิจัยอธิบายเกี่ยวกับความหมายของความเห็นอกเห็นใจและความแตกต่างระหว่างคำว่า ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) กับการมีความรู้สึกร่วม (Sympathy) ว่าแตกต่างกันอย่างไร

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยอธิบายถึงทักษะการแสดงการเห็นอกเห็นใจ ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ
 - 1.1 การรับรู้ และเข้าใจความคิด ความรู้สึก มุมมอง ตลอดจนความต้องการของบุคคล ในสถานการณ์ต่าง ๆ
 - 1.2 การตอบสนองด้วยถ้อยคำ (Verbal) และภาษาท่าทาง (Non Verbal) ที่แสดงถึงความเข้าใจในความรู้สึกของบุคคล จากนั้นให้สมาชิกทำแบบประเมินความเห็นอกเห็นใจ (Empathy Assessment) (ใบงานที่ 15)
2. ผู้วิจัยกล่าวถึงหลักในการรับรู้ และเข้าใจความรู้สึกของบุคคลนั้น จำเป็นที่จะต้องสังเกตภาษากาย (Body Language) และการแสดงออกทางสีหน้า (Facial Expression) ด้วยความรู้สึกอะไร โดยผู้วิจัยให้สมาชิกดูภาพต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกทางสีหน้า (ใบงานที่ 16) โดยพัฒนาแนวคิดกิจกรรมจาก พีช (สกล วรเจริญศรี. 2550: 238; อ้างอิงจาก Pease. 1995:17-23) และให้สมาชิกระบุถึงความรู้สึกของบุคคลในแต่ละภาพ (ใบงานที่ 16)
 - 2.1 ภาพสีหน้าที่แสดงความรู้สึกดีใจ
 - 2.2 ภาพสีหน้าประหลาดใจ
 - 2.3 ภาพสีหน้าที่แสดงความรู้สึกเสียใจ
 - 2.4 ภาพสีหน้าที่แสดงความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้
 - 2.5 ภาพสีหน้าที่แสดงความรู้สึกโกรธ
 - 2.6 ภาพสีหน้าที่แสดงความรู้สึกขะเขวข่ง
3. ผู้วิจัยใช้การสอนเพิ่มเติมถึงหลักในการแสดงความเห็นอกเห็นใจ โดยใช้เทคนิค การอธิบายความรู้สึกและเห็นใจที่เปรียบเสมือนอยู่ในเหตุการณ์หรือเสมือนเป็นผู้ที่อยู่ในโลกเดียวกัน ผ่านประสบการณ์และรับรู้ความรู้สึกได้ตรงกัน โดยไม่มีความรู้สึกประเมิน หรือตัดสิน แสดงออกถึงความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง (Describing Feeling and Empathizing) พัฒนาแนวคิดจากทอมสัน (Thompson. 2003: 273; ดวงมณี จงรักษ์. 2549: 109) ดังนี้

3.1 การรับฟังอย่างตั้งใจว่าเขาหรือเธอกำลังนึกถึงอะไร (การเข้าใจความรู้สึกภายใต้คำพูดต่าง ๆ

3.2 จินตนาการว่าถ้าสมาชิกอยู่ในเงื่อนไขหรือสถานการณ์เดียวกับบุคคลคนนั้น คุณจะรู้สึกอย่างไร

3.3 ตอบสนองด้วยการใช้คำที่สะท้อนความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม และสื่อสารว่าคุณรับรู้ในความรู้สึกต่อเขาในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างไร ดังสถานการณ์ที่กำหนดให้ต่อไปนี้

สถานการณ์ที่ 1 นักเรียนทะเลาะกับพ่อ

นักเรียน : หนูพยายามจะทำสิ่งที่พ่อต้องการให้ทำ ทำงานบ้านทุกอย่าง กลับบ้านตรงเวลา แต่พ่อก็กังหาเรื่องอื่นมาตำหนิหนูจนได้ หนูเสียใจมากค่ะ

สมาชิก :

สถานการณ์ที่ 2 นักเรียนสอบตก

นักเรียน : ผมอ่านหนังสือมาหลายคืนแล้ว แต่ก็สอบไม่ผ่านวิชานี้สักที ผมรู้สึกว่าผมเป็นคนที่ไม่เก่งที่สุดเลย

สมาชิก :

สถานการณ์ที่ 3 เพื่อนรักหักหลัง

นักเรียน : ผมจะไม่คุยกับเขาแล้ว อาจารย์รู้ไหมผมช่วยเหลือเขาทุกอย่าง เลี้ยงข้าวทำงานกลุ่มแทน คอยปลอบเวลาเขาเสียใจ แต่สุดท้ายเขาก็หนีตามผมลับหลัง

สมาชิก :

4. ผู้วิจัยให้สมาชิกจับคู่กันเพื่อฝึกการซักซ้อมบทบาท (Role Rehearsal) ด้วยการให้สมาชิกมีการแสดงออกทางภาษา ท่าทาง การฟังอย่างตั้งใจ การฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Listening with Empathy) และตอบสนองด้วยการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม การรับฟังอย่างตั้งใจ การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) ต่อการแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งให้คู่สนทนาทำการประเมินการฟังอย่างตั้งใจ (ใบงานที่ 17 แบบประเมินทักษะการฟัง)

5. ผู้วิจัยอธิบายการฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจเป็นเทคนิคสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจความคิด ความรู้สึกจากคำพูดของสมาชิก และยังเป็นทักษะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ในการเป็นผู้ฟังที่ดีว่า บุคคลมีความรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (Thompson. 2003: 276)

5.1 ฟังเพื่อให้รับรู้ความรู้สึกและเรื่องราว คือ ฟังทั้งน้ำเสียง ภาษาและท่าทาง

5.2 รับรู้ความรู้สึกของเขา/เธอ ระบุดีว่าเขาได้ยินอะไร เห็นอะไร เช่น เสียงของคุณดูเหมือนจะโกรธ

5.3 สร้างความชัดเจนกับความรูสึก โดยใช้ประโยคหรือคำพูด เช่น “ฉันได้ยินว่าคุณกำลังรูสึกบางสิ่งบางอย่างเหมือน..... หรือคุณจะลองยกตัวอย่างให้ฉันฟังได้ไหม

5.4 ตรวจสอบโดยใช้ประโยคคำพูด “คุณลองฟังนะ ถ้าฉันเข้าใจว่าสิ่งที่คุณกำลังจะพูดคือ.....”

6. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมถึงสิ่งที่สมาชิกได้ฝึก และอธิบายถึงนอกจากการใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น บางครั้งยังอาจใช้เทคนิคการกระตุ้น (Encouragement) และใช้การสัมผัส (Touching) เพื่อเป็นแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจได้

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปแนวคิดความเห็นอกเห็นใจ ดังที่ได้อธิบายไว้ได้กล่าวหาว่า ความเมตตากรุณาและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นไม่ใช่เรื่องศาสนา แต่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องของชีวิตประจำวัน และเป็นปัจจัยของคุณภาพชีวิต หรือสุขภาวะที่ดีทั้งตนเองและเป็นการเอื้อเพื่อผู้อื่นไปพร้อมกัน อาจกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่รอดของมนุษย์ (วิจารณ์ พานิช. 2557: 25) อีกทั้งไอเซนเบิร์ก (Eisenberg) ได้ทำการวิจัย พบตัวแปรที่สำคัญในการอบรมเยาวชน ให้มีความร่วมความรู้สึกและอารมณ์ หรือมีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นนั้นมีส่วนสำคัญ และเป็นรากฐานที่สำคัญของคุณธรรมจริยธรรมและพฤติกรรมเอื้อสังคม (Prosocial Behavior) (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2559: 377) และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก

4. ผู้วิจัยแจ้งกับสมาชิกว่า ในการฝึกอบรมกลุ่มครั้งต่อไปขอให้สมาชิกเตรียมสิ่งที่รักมาคนละ 1 ชิ้น เพื่อทำกิจกรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้ความร่วมมือ ความกระตือรือร้น และการตอบคำถาม ตลอดจนการสรุปสิ่งที่ได้รับจากกลุ่มฝึกอบรม

ใบงานที่ 14

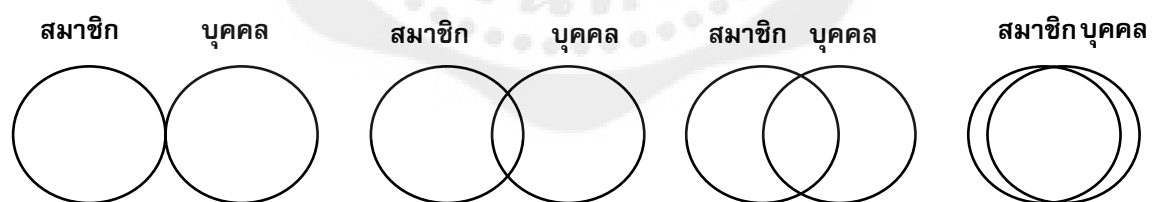
เรื่องของพิเชษฐ์

พัฒนาจากเรื่องของจาร์เรต (Jared Story) (Foroh; & Parks. 2013: 82)

พิเชษฐ์ อายุ 24 ปี ไม่มีญาติพี่น้อง ปัจจุบันเขาเป็นคนไร้บ้าน (Homeless) อาศัยอยู่ท้องสนามหลวงมาเป็นเวลา 4 เดือนแล้ว ก่อนหน้านี้เขาอาศัยอยู่ที่ท่าพระ ธนบุรี เขาเคยทำงานเป็นผู้ช่วยผู้จัดการร้านอาหารแห่งหนึ่ง ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งด้วยค่าจ้างที่เขาได้รับ เขาสามารถที่จะมีเงินเช่าพาร์ตเมนต์และมีรถยนต์ขับได้อย่างสบาย ๆ อย่างไรก็ตาม คืบหนึ่งในขณะที่เขากำลังขับรถกลับบ้านหลังเลิกงาน เขาได้ประสบอุบัติเหตุอย่างรุนแรง เพราะเนื่องจากกลุ่มคนเมาสุรา เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พิเชษฐ์ขาหัก และต้องสูญเสียขาทั้ง 2 ข้าง รถยนต์ของเขาพังยับเยิน แม้ว่าตัวเขาเองมีประกันชีวิต แต่มันก็ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล อีกทั้งคนขับรถยนต์ที่ชนก็ไม่มีประกันที่จะมารับผิดชอบเหตุการณ์นี้ได้

หลังจากประสบอุบัติเหตุ พิเชษฐ์ไม่สามารถทำงานได้อีกต่อไป ทำให้พิเชษฐ์ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วยบัตรเครดิต ซึ่งไม่นานบัตรเครดิตก็เต็มวงเงิน อีกทั้งเขายังต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับดอกเบี้ยของบัตรเครดิตจำนวนมาก มากไปกว่านั้นเมื่อเขาไม่สามารถทำงานได้ ทำให้เขาต้องออกจากงานที่ร้านอาหารและการหางานใหม่อย่างรวดเร็ว เป็นสิ่งที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ อีกทั้งเขาก็ไม่มีรถไว้ใช้งานอีกต่อไปแล้ว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ทำให้พิเชษฐ์ไม่สามารถเช่าพาร์ตเมนต์ได้อีกต่อไปนี้ เขาต้องขายทรัพย์สินทั้งหมดในการจ่ายในใบแจ้งหนี้ พิเชษฐ์จึงต้องกลายเป็นคนไร้บ้านมีสภาพอดมื้อกินมื้อ

1. จงเลือกรูปภาพวงกลมที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสมาชิกกับบุคคลในเรื่อง

2. สมาชิกมีความรู้สึกร่วมกับบุคคลในเรื่องนี้อย่างไร

ไม่รู้สึกเลย

รู้สึกมากที่สุด

1 2 3 4 5 6 7

ใบงานที่ 15
แบบประเมินความเห็นอกเห็นใจ
(Empathy Assessment)

คำสั่ง ให้นักศึกษาใส่คะแนนหน้าข้อความแต่ละข้อที่ตรงกับความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำของตนเอง โดยกำหนดระดับของคะแนนดังนี้

- 5 หมายถึง จริงมากที่สุด
- 4 หมายถึง จริงมาก
- 3 หมายถึง จริง
- 2 หมายถึง จริงเพียงเล็กน้อย
- 1 หมายถึง ไม่จริงเลย

ข้อ	ข้อความ	คะแนน
1	ฉันรู้สึกแยเมื่อทราบว่าพ่อแม่ของฉันกำลังมีเรื่องกังวลใจ	
2	ฉันรู้ว่าเวลาไหนควรหรือไม่ควรที่จะขอจากพ่อแม่ โดยสังเกตจากสีหน้าของท่าน	
3	ฉันสามารถบอกได้ว่าเพื่อนที่โทรศัพท์มาดีใจหรือเสียใจ โดยฟังจากน้ำเสียงที่พูด	
4	เมื่อฉันเดินผ่านคนขอทาน ฉันรู้สึกอยากจะทำให้ท่านช่วยเหลือเขา	
5	ฉันรู้สึกเศร้าใจเมื่อพบเห็นคนตกทุกข์ได้ลำบาก	
6	เพลงบางเพลงที่ฟัง ทำให้ฉันรู้สึกเหมือนจะร้องไห้	
7	ฉันร้องไห้เป็นบางครั้งเมื่อดูเรื่องเศร้าจากทีวี	
8	ใจฉันรู้สึกไม่ดีเมื่อเห็นสัตว์ได้รับบาดเจ็บ	
9	ฉันพยายามเข้าใจในตัวเพื่อนจากมุมมองของเขา	
10	ฉันรู้สึกแยเมื่อเห็นเพื่อนที่ไม่มีใครอยากจะทำเล่นด้วย	
	รวมคะแนน	

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ให้รวมคะแนนทั้งหมด โดยมีระดับเกณฑ์การแปลผลคะแนนดังนี้

- 10 – 20** คุณเป็นคนที่ไม่ค่อยมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 20 – 30** คุณดูเหมือนว่าจะเป็นคนที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 30 – 40** คุณเป็นคนที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 40 ขึ้นไป** คุณเป็นคนที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง

ใบงานที่ 16

ภาพการแสดงออกทางสีหน้า (Facial Expression)

คำสั่ง ให้สมาชิกพิจารณารูปภาพแล้วให้ออกถึงอารมณ์ และความรู้สึกต่าง ๆ ของบุคคลในภาพ

ภาพที่ 1

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 2

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 3

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 4

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 5

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 6

ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

ภาพที่ 7
ภาพนี้แสดงถึง อารมณ์ / ความรู้สึกอะไร

อารมณ์ / ความรู้สึก.....

เฉลย

Happiness

Surprise

Sadness

Fright

Disgust

Contempt

Anger

ที่มา: <https://www.boundless.com/psychology/textbooks/boundless-psychology-textbook/emotion-13/theories-of-emotion-410/the-facial-feedback-hypothesis-508-16765/>

ใบงานที่ 17

แบบประเมินทักษะการฟัง

(วัชรีย์ ทรัพย์มี. 2556: 71)

คำชี้แจง ให้วงกลมล้อมรอบตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	พฤติกรรมของนักศึกษาที่ใช้ทักษะการฟัง	มาตรฐานค่า				
1	ให้ความสนใจในสิ่งที่ผู้ให้บริการพูด	5	4	3	2	1
2	ผ่อนคลายอิริยาบถในขณะที่ฟัง	5	4	3	2	1
3	ฟังจนจบประโยคเสียก่อนจึงตอบสนอง	5	4	3	2	1
4	ไม่ด่วนตีความหมายหรือด่วนสรุปโดยไม่มีข้อมูลเพียงพอ	5	4	3	2	1

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ทักษะการฟังของนักศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ 5 หมายถึง ใช้ทักษะนี้ได้ดีมาก

4 หมายถึง ใช้ทักษะนี้ได้ดี

3 หมายถึง ใช้ทักษะนี้ได้ดีปานกลาง

2 หมายถึง ยังต้องปรับปรุงทักษะนี้

1 หมายถึง ต้องปรับปรุงทักษะนี้อย่างยิ่ง

ครั้งที่ 11

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมมีความรู้สึกที่สนใจสิ่งที่ดี
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมมีความรู้สึกชื่นชมในสิ่งที่ดี
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมปรารถนาและตั้งใจในการทำสิ่งที่ดี ปรารถนาที่จะช่วยเหลือ

ผู้อื่น

อุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ชื่อว่า "Forget me not"
2. ใบงานที่ 18 เป้าหมายแผนชีวิต (Setting your goal)
3. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยใช้ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และเทคนิคสมมติว่าเป็น (Act As If) ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบแอดเลอร์ (Adler Therapy) เพื่อกระตุ้นสร้างความสนใจในสังคม เกิดมุมมองในสถานการณ์ และช่วยให้สมาชิกได้สะท้อนสิ่งที่อยากจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างแตกต่าง (Corey; Corey; & Corey. 2014: 112) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242) ในการให้สมาชิกชื่นชมการทำ ความดีซึ่งกันและกัน เพิ่มความสนใจในสิ่งที่ดีงาม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และใช้เทคนิคในกลุ่มฝึกอบรมด้วยการอภิปราย (Discussion) เทคนิคสิ่งแทนจับเป็นการนำแนวคิดวิธีการเล่น (Play Methods) โดยใช้เทคนิคกิจกรรมการเลือกสิ่งของ (Choose an Object Activity Technique) (สกลวรเจริญศรี. 2560: 142; อ้างอิงจาก Thompson. 2003; Peason. 1997) และกิจกรรมเป้าหมายแผนชีวิต (Setting Your Goal) (Fitzgerald. 2013: 40)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)
2. จากนั้นผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราว (Real Life Story) และใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ชื่อว่า “Forget me not” (พร้อมภาพประกอบ) โดยเรื่องราวที่มีตายายคู่หนึ่งเป็นคู่รักกัน วันเวลาผ่านไปคุณตาก็ยังคงให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่คุณยายทุกเรื่อง ทั้งที่คุณยายจำอะไรไม่ได้ สาเหตุเพราะเป็นโรคความจำเสื่อม
3. ภายหลังจากดูคลิปวิดีโอจบลงแล้ว ผู้วิจัยตั้งคำถามกับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 3.1 สมาชิกได้ดูคลิปวิดีโอแล้วรู้สึกอย่างไร
- 3.2 ความรักนั้นสำคัญอย่างไร
- 3.3 ผู้วิจัยสรุปเรื่องคุณค่าของความรัก

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยกล่าวทบทวนในครั้งที่ 10 ที่มอบหมายให้สมาชิกนำสิ่งของที่รักหรือสิ่งที่มีคุณค่ามาคนละ 1 ชิ้น โดยให้สมาชิกแต่ละคนนำมาไว้ตรงหน้าของตนเอง
2. ผู้วิจัยใช้กิจกรรม เทคนิคสิ่งแทนฉัน โดยประยุกต์จากเทคนิคสิ่งแทนฉันเป็นการนำแนวคิดวิธีการเล่น (Play Methods) โดยใช้เทคนิคกิจกรรมการเลือกสิ่งของ (Choose an Object Activity Technique) (สกล วรรณศิริ. 2560: 142; อ้างอิงจาก Thompson. 2003; Peason. 1997) เป็นแนวทางในการพัฒนาเทคนิค ลักษณะสำคัญของเทคนิคสิ่งแทนฉัน เป็นการสมาชิกกลุ่มได้นำสิ่งของที่เป็นของรักของหวงที่จัดเตรียมมา และให้อธิบายถึงความเป็นตัวเองของสมาชิกกลุ่มกับสิ่งของที่เลือกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 2.1 ให้สมาชิกบอกถึงที่มาหรือประวัติของสิ่งของที่ได้เตรียมมา
 - 2.2 สิ่งของที่นำมานั้นมีคามหมายอย่างไร
 - 2.3 สิ่งของที่นำมานั้นมีคุณค่าต่อสมาชิกด้านใด อย่างไรบ้าง โดยในขณะที่สมาชิกแต่ละคนนำเสนอ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ตลอดจนการสะท้อนความรู้สึก (Reflection)
3. ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกว่า สิ่งที่คุณนำมาชิ้นนั้นคือ สิ่งที่คุณรัก สิ่งเหล่านั้นมีคุณค่าและความหมายที่ดีต่อสมาชิก พร้อมทั้งอธิบายเชื่อมโยงไปยังประเด็นความรักตามแนวคิดของลิกโคนา (Lickona) ที่กล่าวว่า ความรักในสิ่งที่ดีและรู้สึกถึงสิ่งที่ไม่ดี เปรียบเสมือนความสามารถที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลอื่น โดยมีความต้องการทำสิ่งที่ดี ความรักในสิ่งที่ดี จะนำไปสู่การเคารพและรักบุคคล

4. หลังจากนั้นผู้วิจัยสอบถามสมาชิกโดยใช้เทคนิคสมมติว่าเป็น (Act As If) (Corey; Corey; & Corey. 2014: 112) เพื่อกระตุ้นสร้างความสนใจในสังคม เกิดมุมมองในสถานการณ์ และช่วยให้สมาชิกได้สะท้อนสิ่งที่อยากจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างแตกต่าง ในประเด็นที่ว่า “ถ้าหากโลกนี้ไม่มีใครสนใจในการทำความดี สังคมจะเกิดอะไรขึ้น” พร้อมทั้งให้สมาชิกดูภาพเหตุการณ์ในสังคมที่เอารัดเอาเปรียบ ใช้ความรุนแรง ทำร้ายซึ่งกันและกัน

5. ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยให้สมาชิกหลับตาแล้วจับมือกันพร้อมกับเปิดคลิปวิดีโอที่ชื่อว่า “ขออย่าให้เป็นจริงตามนี้เลย”. ภายหลังจากดูคลิปวิดีโอจบลงแล้ว ผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 สมาชิกฟังคลิป “ขออย่าให้เป็นจริงตามนี้เลย” รู้สึกอย่างไร

5.2 สมาชิกคิดอย่างไรกับสิ่งที่ได้ฟัง

5.3 จากนั้นผู้วิจัยกล่าวเพิ่มเติมว่า หากเราเป็นครูแล้วไม่สนใจทำความดี สิ่งที่ทำนายอาจจะเกิดขึ้น ครูเปรียบเสมือนวิศวกรสังคมที่ได้รับการยอมรับ และความคาดหวังจากสังคมคงต้องเริ่มต้นจากความสนใจในการทำความดีก่อน

6. ผู้วิจัยสนับสนุนให้สมาชิกนำเอาความรู้สึก ความสนใจมาสิ่งที่ตั้งถามมากำหนดเป็นเป้าหมาย ความปรารถนา ความตั้งใจกระทำสิ่งที่ตั้งถาม ในงานที่ 18 เป้าหมายแผนชีวิต (Setting Your Goal) (Fitzgerald. 2013: 40) โดยให้สมาชิกทบทวนสิ่งที่สนใจในการทำ ความดี ในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต โดยระบุ 5 สิ่งในแต่ละช่วง

7. ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยให้สมาชิกนำเสนอ และเมื่อสมาชิกนำเสนอเสร็จแล้ว ให้สมาชิกกล่าวชื่นชมในการทำ ความดีซึ่งกันและกัน หรือเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) ซึ่งเป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Corey. 2012: 242) ต่อสมาชิกด้วยการกล่าวคำชื่นชมในการทำ ความดี ยอมรับในความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการให้ความใส่ใจสมาชิก

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้ด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ตั้งถาม เป็นความรู้สึกที่สำคัญในการให้ความสนใจ เห็นคุณค่า ชื่นชมในสิ่งที่ดี และรู้สึกรังเกียจสิ่งที่ไม่ดี ความรักในสิ่งที่ดีจะนำไปสู่การเคารพและรักบุคคล ดังคำว่าที่ว่า “Love The Sinner But Hate The Sin” และช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงคุณลักษณะด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ตั้งถามว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้ความร่วมมือ ความกระตือรือร้น และการตอบ
คำถาม ตลอดจนการสรุปสิ่งที่ได้รับจากกลุ่มฝึกอบรม

เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
 คลิปชื่อ “Forget Me Not”

คลิปวิดีโอ “Forget Me Not”

ที่มา: <https://www.youtube.com>

ใบงานที่ 18
เป้าหมายแผนชีวิต (Setting Your Goal)
 (Fitzgerald. 2013: 40)

คำชี้แจง ให้สมาชิกบอกถึงความต้องการ/เป้าหมาย 5 สิ่งดังามที่สมาชิกเคยกระทำในอดีต
 ความต้องการหรือเป็นสิ่งที่อยากจะกระทำสิ่งที่ดังามในปัจจุบันและในอนาคต

สิ่งดีที่เคยทำ (อดีต) PAST	1. 2. 3. 4. 5.
สิ่งดีที่ทำ (ปัจจุบัน) PRESENT	1. 2. 3. 4. 5.
สิ่งดีที่อยากทำ (อนาคต) FUTURE	1. 2. 3. 4. 5.

ครั้ง 12

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะการควบคุมตนเอง (Self-control)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมเรียนรู้การไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมได้เรียนรู้วิธีจัดการอารมณ์
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ

อุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอ (VDO Clip)
2. ใบงานที่ 19 ตารางวิเคราะห์ความเชื่อที่ไร้เหตุผล
3. ใบงานที่ 20 สิ่งที่เกิดขึ้น
4. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาการควบคุมตนเอง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Counseling Theory) เนื่องจากความคิด อารมณ์ และการกระทำของบุคคลล้วนมีความสัมพันธ์กัน และเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้สำรวจวิเคราะห์ ตลอดจนโต้แย้งความเชื่อที่ไร้เหตุผล (Irrational Belief) ได้แก่ เทคนิคการสอน ABC เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Restructuring) และแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) โดยให้การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และเทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) ตลอดจนเทคนิคในกลุ่มฝึกอบรมด้วยเทคนิคการสอน (Teaching) เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง (Story Telling about Real Life Story) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะด้านการรักหรือชอบทำในสิ่งที่ดีงาม (Loving the Good)
2. จากนั้นผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราว (Real Life Story) และใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) ของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง โดยเรื่องราวที่นำมาเล่านั้น เหตุการณ์ที่ครูคนหนึ่งขาดการควบคุมอารมณ์และลงโทษนักเรียนอย่างรุนแรง

3. ภายหลังจากดูคลิปวิดีโอจบลงแล้ว ผู้วิจัยตั้งคำถามกับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 สมาชิกได้ดูคลิปวิดีโอที่สอนเรื่องการควบคุมตนเอง แล้วรู้สึกอย่างไร

3.2 สาเหตุที่ครูกระทำลงโทษนักเรียนอย่างรุนแรงเพราะอะไร

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง โดยตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 สมาชิกเคยควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ในเรื่องอะไร โดยผู้วิจัยให้สมาชิกค้นหาสถานการณ์หรือเหตุการณ์ไม่ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ โดยผู้วิจัยแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองเพื่อเป็นการเปิดเผยตนเอง (Self-disclosure) จากนั้นให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอในกลุ่ม

1.2 เป็นเรื่องยากหรือไม่ในการควบคุมอารมณ์ตนเอง

1.3 เหตุการณ์หรือกิจกรรมอะไรในชีวิต ที่สมาชิกเคยกระทำแล้วรู้สึกถึงการควบคุมตนเอง

2. ผู้วิจัยกล่าวถึงการควบคุมตนเอง คือ ความสามารถในการจัดการไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล เป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับคนที่เป็นครู เนื่องจากครูเป็นผู้สอนความรู้ สิ่งที่ดีงาม เป็นผู้เอื้ออำนวยการจัดประสบการณ์และบรรยากาศในการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นตัวแบบ (Role Model) ในการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียน

3. ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยใช้การสอน (Teaching) อธิบายแนวคิดทฤษฎีให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Counseling Theory) โดยเริ่มต้นจากการใช้เทคนิคการสอนทฤษฎี A-B-C กับสมาชิกกลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยตั้งคำถามให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันค้นหาคำตอบว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนเราเกิดอารมณ์ ความรู้สึก? ผู้วิจัยใช้กระดานฟลิปชาร์ตและเขียนคำตอบของสมาชิกกลุ่มลงบนกระดานฟลิปชาร์ต

3.2 ผู้วิจัยอธิบายประโยคที่ว่า "ความคิดและการรับรู้สภาพการณ์ต่าง ๆ เป็นสาเหตุทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก"(Thoughts Cause Feelings) โดยเขียนรูปแบบ ABC (A=Activating Event, B=Beliefs, C=Consequences) ซึ่งจะส่งผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากความคิด อารมณ์ และการกระทำของบุคคลล้วนมีความสัมพันธ์กัน โดยยกตัวอย่างประกอบเรื่องผลการเรียนของนักศึกษาครูได้เกรด B+ ผู้วิจัยอธิบายว่าผลการเรียนนั้นเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (A) ความรู้สึกผิดหวังของนักศึกษาครูเป็น (C) ผลการเรียนไม่ได้เป็นสาเหตุทำให้เกิดความรู้สึกผิดหวังเสียใจ แต่เป็นความคิดความเชื่อที่นักศึกษาครูคนนั้นบอกตนเองว่า ฉันต้องได้เกรดที่ดีกว่า B+ หรือการได้เกรด B+ เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ (B) และสุดท้ายส่งผลให้ตนเองรู้สึกผิดหวังเสียใจ ดังนั้น อารมณ์ความรู้สึกที่ปั่นป่วน หรือความรู้สึกในด้านลบทั้งหลายนั้นมีสาเหตุมาจากความเชื่อที่ไร้เหตุผล (Irrational Belief) ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดที่ย่ำบอกในสมองของเรา (Self-talk) ไม่ใช่ มีสาเหตุจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

3.3 ผู้วิจัยแจกเอกสาร (ใบงานที่ 19) ตัวอย่างความเชื่อที่ไร้เหตุผลของเอลลิส (Ellis) ให้สมาชิกกลุ่ม ได้วิเคราะห์ถึงความเชื่อที่ไร้เหตุผลจากประโยคตัวอย่าง พร้อมทั้งเชื่อมโยงตัวอย่างในสถานการณ์ หรือบริบทของสมาชิกกลุ่มที่เป็นนักศึกษาครู ตัวอย่างเช่น

3.3.1 ฉันต้องเป็นที่รักของเพื่อนและครูพี่เลี้ยงทุกคนในระหว่างฝึกสอน

3.3.2 ถ้าฉันเข้าห้องสอน นักเรียนทุกคนจะต้องสนใจและฟังในสิ่งที่ฉันพูด

3.3.3 ทำไมฉันจะต้องมีฝึกสอนโรงเรียนแยะ ๆ แบบนี้ด้วย

3.4 ผู้วิจัยใช้ เทคนิค Cognitive Restructuring หรือการปรับโครงสร้างทางความคิด ซึ่งเป็นเทคนิคสำคัญในการบำบัดความคิด เป็นการสอนให้คนสามารถที่จะลดการรบกวน ที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้ มุ่งเน้นการโต้แย้งกับความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล (Disputing Irrational Beliefs) ได้แก่

3.4.1 Detecting การตรวจหาความเชื่อที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลแล้วมองให้เห็นว่ามันไร้ตรรกะและไม่เป็นจริง

3.4.2 Debating หรือการโต้แย้งความเชื่อที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลว่าไม่มีหลักฐานรองรับ

3.4.3 Discriminating หรือการแยกแยะระหว่างความคิดที่ไม่เป็นกับเป็นเหตุเป็นผล หรือกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด

4. ขั้นตอนต่อไป คือ การเรียนรู้แนวทางในการจัดการอารมณ์ โดยเฉพาะอารมณ์โกรธที่เป็นอารมณ์ด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ผู้เรียน การเรียนการสอน เพื่อนร่วมงาน สถาบันการศึกษา โดยใช้การสอนความรู้เชิงจิตวิทยา โดยใช้สถานการณ์ประกอบเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้แนวทางในการจัดการอารมณ์ร่วมกันดังต่อไปนี้

4.1 สถานการณ์: นักเรียนมาเข้าเรียนช้า เมื่อเข้ามาแล้วก็คุยกันเสียงดัง สมาชิกจะทำอย่างไร

4.2 นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว พูดจาไม่ให้ความเคารพ ชักสีหน้าใส่สมาชิกจะทำอย่างไร

4.3 วันหนึ่งขณะฝึกสอนสมาชิกรู้สึกเครียดกับการทำงาน สมาชิกจะทำอย่างไร

4.4 หากสมาชิกบังเอิญอยู่ในสถานการณ์ที่น่าอึดอัด เพราะครูพี่เลี้ยงในหมวดวิชามีเรื่องโต้เถียงกัน สมาชิกจะทำอย่างไร

4.5 ผู้วิจัยสอบถามสมาชิกและให้สมาชิกได้นำหลักการ ABC มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่ได้กล่าวมา และทำการโต้แย้งความคิดเดิม / เปลี่ยนความคิดความเชื่อ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามมา หลังโต้แย้งความเชื่อ (ใบงานที่ 20) โดยเสนอแนะเทคนิคทางจิตวิทยาเพิ่มเติม คือ การมองมุมใหม่ (Reframing) หรือเทคนิคจินตนาการ (Imagery) เพื่อให้สามารถเรียนรู้ที่จะปรับความคิด จัดการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

5. ขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยให้สมาชิกดูคลิปวิดีโอทัศนคติของบุคคลที่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจแก้ปัญหาในชีวิต ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากบุคคลที่มีอาชีพมีคุณรู้จักนับหน้าถือตา สุดท้ายขณะนี้ไม่มีงาน ขาดรายได้ ต้องไปขอความช่วยเหลือจากพระที่วัด ซึ่งสาเหตุทั้งหมดนั้นเกิดจากการไม่ควบคุมตนเอง

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้การควบคุมตนเอง คือ ความรู้สึกในการบังคับจัดการตนเองในการแสดงออกที่ดี แม้ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน ได้แก่ การไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ความรู้สึกที่ต้องจัดการอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง การไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป
3. ผู้วิจัยสรุปถึงการควบคุมตนเองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรม จริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

ใบงานที่ 19

ตารางวิเคราะห์ความเชื่อที่ไร้เหตุผล

เหตุการณ์ที่มากระตุ้น (A = Activating events) - เมื่อฉันทำอะไร ฉันต้องทำให้สมบูรณ์แบบที่สุด

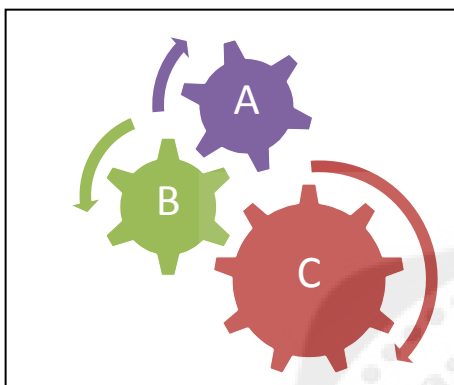
ความเชื่อ (B = Beliefs) - ฉัน "ต้อง" "ยอมรับไม่ได้"

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (C = Consequences) - ความรู้สึกถูกกดดัน

ความเชื่อที่ไร้เหตุผล	การโต้แย้งความเชื่อที่ไร้เหตุผล	ความเชื่อที่สมเหตุสมผล
1. เมื่อฉันทำอะไร ฉันต้องทำให้สมบูรณ์แบบที่สุด	- ทำไมฉันถึง "ต้อง" ทำให้สมบูรณ์แบบที่สุด? - ถ้าฉันทำ แล้วมันไม่ได้สมบูรณ์แบบ ฉันจะเป็นคนเลวหรือ? หรือฉันจะไม่ใช่ที่ยอมรับของครูพี่เลี้ยงหรือเพื่อน ๆ หรือ?	- ฉัน "ชอบ" ที่จะทำอะไรให้ดีที่สุด แต่ถ้าไม่ได้ก็ไม่ใช่ไร เพราะฉันทำเต็มความสามารถของฉันแล้ว - ฉันอาจจะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่ฉันก็ไม่ใช่คนเลว และไม่มีอะไรที่เป็นเครื่องยืนยันว่าฉันจะไม่ใช่ที่ยอมรับของเพื่อน ๆ
2. ฉัน "ต้อง" เป็นครูที่ดีครบหมดทุกด้าน		
3. หากมีคนบอกว่าฉันบกพร่อง ฉันคงยอมรับตนเองไม่ได้แน่		

ใบงานที่ 20
กิจกรรม “สิ่งที่เกิดขึ้น”

คำชี้แจง ให้สมาชิกนึกถึงเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน แล้วใช้หลักการ ABC ค้นหา บรรยายและ
โต้แย้งความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล

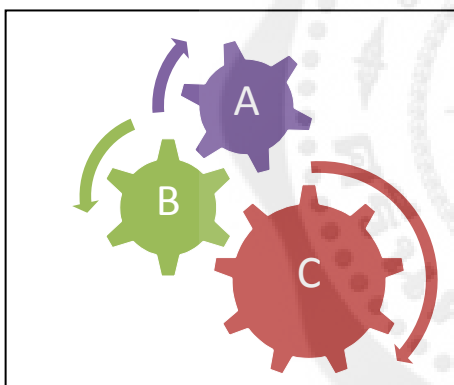

A : เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

.....
.....
.....

B : ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล

.....
.....
.....

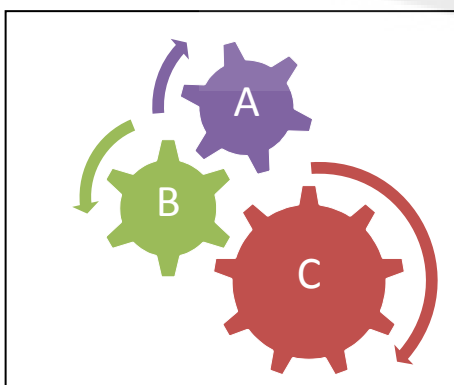

C : ความรู้สึกที่เกิดขึ้น

.....
.....
.....

การโต้แย้งความคิดเดิม / เปลี่ยนความคิดความเชื่อ

.....
.....
.....

ความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามมาหลังโต้แย้งความเชื่อ

.....
.....
.....

ครั้งที่ 13

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมรู้จักมองตนเองอย่างถ่อมตน
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถให้เกียรติ ไม่ดูถูกผู้อื่น
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมสามารถยอมรับความผิดของตนเอง

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 21 เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique)
2. Power point ประกอบการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาความอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ที่มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของบุคคล รู้จักมองตนเองอย่างถ่อมตน ความสอดคล้องภายใน ความโปร่งใส จริงใจ ความห่วงใย โดยปราศจากการตัดสินหรือการประเมิน การให้รางวัล การอยู่กับปัจจุบัน ความเห็นอกเห็นใจ ความเคารพ การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข สามารถให้เกียรติ ไม่ดูถูกผู้อื่น สามารถยอมรับความผิดของตนเอง (Corey. 2012: 279; citing Cain. 2010) ได้แก่ การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) เทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการอุปมาอุปไมย (Metaphor) (Sommers-Flanagan; & Sommers-Flanagan. 2012: 375) เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique) ซึ่งพัฒนาจาก ชาง (สกล วรเจริญศรี. 2560: 88; อ้างอิงจาก Cheung. 2006) และเทคนิคการอภิปราย (Discussion)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และทบทวนเนื้อหาจากครั้งที่แล้ว เกี่ยวกับหลักการและเทคนิคต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะการควบคุมตนเอง (Self-control)
2. หลังจากทบทวนเนื้อหาแล้ว ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามในประเด็นที่ว่า สมาชิกคิดว่าตนเองมีจุดเด่นอะไรที่ทำให้เราโดดเด่นกว่าผู้อื่น
3. จากนั้นให้สมาชิกร่วมกันอภิปราย (Discussion) ในหัวข้อดังกล่าวในประเด็นดังกล่าว ขณะที่สมาชิกเล่า ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ตลอดจนการสะท้อนความรู้สึก (Reflection)

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามกับสมาชิก โดยกล่าวถึงสำนวน สุภาษิต “น้ำเต็มแก้ว” และ “ยกตนข่มท่าน” จากนั้นให้สมาชิกร่วมกันตอบคำถามว่า สำนวน สุภาษิตเหล่านี้มีความหมายว่าอย่างไร ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 สมาชิกรู้สึกอย่างไร หรือคิดอย่างไรกับบุคคลที่มีลักษณะเหล่านี้ในสังคม

1.2 บุคคลที่เป็นครู หากมีลักษณะเหล่านี้จะเป็นอย่างไร

1.3 ผู้วิจัยอธิบายและสรุปเพิ่มเติม และใช้เทคนิคการอุปมาอุปไมย (Metaphor) (Sommers-Flanagan; & Sommers-Flanagan. 2012: 375) เพื่อให้สมาชิกได้รู้จักค้นหา สำรวจมีแนวคิดใหม่ มองตนเองอย่างถ่อมตน ไตร่ตรองความคิด ความรู้สึกว่าตนเองมีสิ่งที่เหนือกว่าคนอื่น โดยยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้สมาชิกเห็นถึงการที่สมาชิกเปรียบเทียบกับคนที่ด้อยกว่า สมาชิกก็จะรู้สึกเหนือกว่า แต่หากเราเปรียบเทียบกับคนที่เหนือกว่าก็จะเป็นคนที่ด้อยกว่า โดยยกตัวอย่างเช่น ความเย่อหยิ่งในตัวเราเป็นเพียงเงาในใจที่จางหายไป, เสมือนลูกโป่งที่พองลมไม่นานก็จะแตก ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะดูถูกหรือคิดว่าตนเองมีสิ่งที่เหนือกว่าผู้อื่น การถ่อมตนจึงเป็นคนคุณลักษณะที่ดีของคน เป็นครูรู้จักการวางตัว ลดความเย่อหยิ่ง ลดความหยาบกระด้างในตนเอง ควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพความเป็นจริงเปรียบเสมือนลูกโป่งที่ยังไม่ฉีกแตกเข้าไป

2. ขั้นตอนต่อไปเมื่อสมาชิกได้มีมุมมองในการมองเห็นอย่างถ่อมตนแล้ว ผู้วิจัยตั้งคำถามประเด็นที่ว่าสมาชิกเคยไม่ให้เกิดเกียรติ ดูถูกเพื่อนมนุษย์หรือบุคคลรอบข้างอะไรบ้าง พร้อมทั้งให้สมาชิกเล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนเองเคยดูถูกหรือไม่ให้เกิดเกียรติคนอื่น ขณะที่สมาชิกเล่า ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข ตลอดจนการสะท้อนความรู้สึก

3. ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยใช้ เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique) (สกลวรเจริญศรี. 2560: 88; อ้างอิงจาก Cheung. 2006) สำหรับการใช้เทคนิคการวาดรูป คนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิก และช่วยให้สมาชิกได้บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านการวาดภาพ ดังใบงานที่ 21 ดังมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 แจกกระดาษสำหรับการวาดภาพบุคคล แล้วออกคำสั่งว่าให้วาดภาพตัวเอง

3.2 เมื่อสมาชิกวาดเสร็จแล้วให้สมาชิกแบ่งรูปคนออกเป็นสองข้าง

3.3 ด้านซ้ายให้เขียนอธิบายด้านที่ไม่ดี หรือลักษณะเชิงลบในตนเอง ส่วนด้านขวาให้สมาชิกเขียนลักษณะเชิงบวกหรือด้านที่ดีของตนเอง

3.4 ให้สมาชิกบอกถึงด้านที่ไม่ดี หรือด้านที่ดีของบุคคลในรูปคืออะไร

4. เมื่อสมาชิกแต่ละคนได้นำเสนอภาพบุคคลแล้ว ผู้วิจัยกล่าวถึงแนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ตามแนวคิดนักมนุษยนิยม โดยใช้แนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ (Ruthus. 2007: 416-418; citing Rogers. 1902; วัชร ทรัพย์มี. 2556: 70-72) ที่มีแนวคิดว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีความสามารถและมีคุณค่า มีแนวโน้มในการพัฒนาตนเอง โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์เป็นคนดีและน่าเชื่อถือ มนุษย์มีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมตามประสบการณ์

แต่ละบุคคล และมนุษย์ต้องการความรัก ความเอาใจใส่และการยอมรับจากผู้อื่น และอธิบายถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอัตมโนทัศน์แห่งตน (Self-concept) เป็นการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง รับรู้ตนเองมีข้อดีหรือข้อบกพร่องอะไร บุคคลที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนจะต้องเป็นคนที่ยอมรับตนเองและผู้อื่น ความจริงใจ ไม่เสแสร้ง รู้จักการให้เกียรติ คุณค่า มองโลกในแง่ดี ยอมรับบุคคลอื่นโดยปราศจากเงื่อนไขและหากตนเองกระทำผิดก็สามารถยอมรับความผิดนั้นได้

5. ผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกว่า ด้านที่ไม่ดีนั้นสมาชิกจะมีการแก้ไขอย่างไร พร้อมทั้งให้สมาชิกเล่าถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาความอ่อนน้อมถ่อมตนในตัวเอง โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการกระตุ้น (Encouragement) เพื่อเป็นการสนับสนุนต่อการพัฒนาความอ่อนน้อมถ่อมตนของสมาชิก

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปแนวคิดความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญของครู อยู่ในมงคลที่ 23 ของมงคลสูตร ซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อให้บุคคลลดความเย่อหยิ่ง ความกระด้าง และรู้จักการวางตนเองอย่างเหมาะสม ไม่โอ้อวดเกินความจริง ไม่ยกตนเองหรือดูถูกคนอื่นให้ด้อยกว่า และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์นอกกลุ่มและในชีวิตประจำวัน

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถาม และนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3. ผู้วิจัยสรุปถึงการความอ่อนน้อมถ่อมตนว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินผล

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้ความร่วมมือ ความกระตือรือร้น และการตอบคำถาม ตลอดจนการสรุปสิ่งที่ได้รับจากกลุ่มฝึกอบรม

ใบงานที่ 21

เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique)

(สกล วรเจริญศรี. 2560: 88; อ้างอิงจาก Cheung. 2006)

กิจกรรม เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person Technique)

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และการเปิดเผยตนเอง ตลอดจนการประเมินสมาชิกกลุ่ม

อุปกรณ์ แบบฟอร์มสำหรับวาดรูป และดินสอ

แนวคิดที่สำคัญ

การใช้เทคนิคการวาดรูปคน (Drawing a Person) สำหรับการใช้เทคนิคการวาดรูปคนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษา และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้ออกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านการวาดภาพ ตลอดจนเพื่อใช้ในการประเมินผู้มาขอรับคำปรึกษาด้วย

วิธีดำเนินการ

ขั้นที่ 1 แจกกระดาษสำหรับการวาดภาพบุคคล แล้วออกคำสั่งว่า ให้วาดภาพตัวเอง

ขั้นที่ 2 เมื่อสมาชิกวาดเสร็จแล้วให้สมาชิกแบ่งรูปคนออกเป็นสองข้าง

ขั้นที่ 3 ด้านซ้ายให้เขียนอธิบายด้านที่ไม่ดี หรือลักษณะเชิงลบในตนเอง ส่วนด้านขวาให้สมาชิกเขียนลักษณะเชิงบวกหรือด้านที่ดีของตนเอง

ขั้นที่ 4 เมื่อสมาชิกในกลุ่มวาดภาพเสร็จ ผู้นำกลุ่มถามคำถาม หรือให้สมาชิกแต่ละคนได้เล่าว่าบุคคลในช่องด้านขวาเป็นใคร ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มอาจมีคำถามประกอบเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพ หรือการเปิดเผยตนเอง ได้แก่

1. บุคคลในรูปอายุเท่าไร
2. บุคคลในรูปทำงานอะไร หรือเรียนหนังสืออยู่
3. บุคคลในรูปกำลังทำอะไร
4. ข้อดี หรือจุดเด่นของบุคคลในรูปคืออะไร
5. ข้อเสีย หรือข้อบกพร่องของบุคคลในรูปคืออะไร
6. บอกเพิ่มเติมเกี่ยวกับบุคคลในรูป

ครั้งที่ 14

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้รูปแบบของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่ดีงาม
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถค้นหาและกำหนดความมุ่งมั่น ตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม
3. เพื่อให้สมาชิกได้นำเอาคุณลักษณะความมุ่งมั่นตั้งใจมาวางแผนการแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 22 ตัวอย่างการพูดกับตนเอง (Self-talk)
2. ใบงานที่ 23 การ์ดพระราชดำรัส
3. วิดีทัศน์ (VDO Clip) บทเพลง ความฝันอันสูงสุด

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเน้นการแก้ปัญหา (Solution-focused Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคคำถามปาฏิหาริย์ (Miracle Question) เทคนิคคำถามลำดับขั้น (Scaling Questions) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มประเมินความรับผิดชอบของตนเอง และสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงามหรือพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งผู้วิจัยยังใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำความดี และเทคนิคการสร้างพันธสัญญา (Commitment) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และเทคนิคการยกคำผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotation)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพ และทบทวนเนื้อหาของการพัฒนาคุณลักษณะความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility) การฝึกอบรมครั้งที่แล้ว
2. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มดูภาพข่าวเกี่ยวกับบุคคลที่กระทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. ผู้วิจัยร่วมกันอภิปรายกับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่บุคคลเหล่านั้นกระทำความดีในลักษณะต่าง ๆ

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยกล่าวถึงคุณลักษณะของความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will) จากนั้นใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำคุณงามความดี มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยนำภาพแม่ชี เทเรซ่า มหาตะมะคานธี มาตินลูเธอร์คิง แพทย์ ทหารที่ช่วยเหลือประชาชน ครูในถิ่นทุรกันดาร

2. ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยกล่าวถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ได้ทรงพระราชทานไว้ให้กับประชาชนชาวไทยในวาระต่าง ๆ พร้อมทั้งแจกเอกสาร แผ่นภาพ (Card) ให้สมาชิกกลุ่มโดยผู้วิจัยให้สมาชิกเลือกแผ่นภาพพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (Quotation) และตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 แผ่นภาพข้อความพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกล่าวถึงเรื่องอะไร

2.2 สมาชิกได้อ่านแผ่นภาพข้อความพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแล้วรู้สึกอย่างไร

3. หลังจากที่สมาชิกได้อ่านแผ่นภาพข้อความพระราชดำรัสแล้ว ผู้วิจัยใช้วีดีทัศน์ (VDO Clip) บทเพลง ความฝันอันสูงสุด โดยแจกเอกสารเนื้อเพลง รอบแรกเปิดเสียง จากนั้นผู้วิจัยให้สมาชิกร่วมกันร้องเพลง ความฝันอันสูงสุด โดยเปิดทั้งภาพและเสียงร่วมกัน จากนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 สมาชิกได้ฟังเพลงความฝันอันสูงสุดแล้วรู้สึกอย่างไร

3.2 สมาชิกเคยมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำกิจกรรมอะไรบ้าง

3.3 ในขณะนี้สมาชิกมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำกิจกรรมอะไร

4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการพูดกับตนเอง (Self-talk) ซึ่งเป็นทักษะทางความคิดเพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกสงบ เกิดสมาธิ เริ่มต้นที่จะสร้างคำพูดที่สนับสนุนการสื่อสาร ความมุ่งมั่น ตั้งใจในตนเอง หรือการกระทำที่เปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่สมาชิกต้องการ พร้อมแจกใบงานตัวอย่างการพูดกับตนเองที่ทำให้รู้สึกสงบและใจเย็นลง

5. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการใช้คำถามปาฏิหาริย์ (Miracle Question Technique) เพื่อกระตุ้นสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นตั้งใจให้สมาชิกกลุ่มที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นในอนาคต

“สมมติว่าในคำคืนนี้ ขณะที่เรากำลังนอนหลับอยู่ มีสิ่งที่เป็นปาฏิหาริย์เกิดขึ้นกับตัวเรา ทำให้มีพลัง สามารถกระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคม จะเป็นอย่างไร”

6. ขั้นตอนต่อจากใช้เทคนิคการใช้คำถามปาฏิหาริย์แล้วผู้วิจัยใช้เทคนิคคำถามลำดับขั้น (Scaling Questions) เพื่อให้สมาชิกตรวจสอบประเมินผลถึงความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงในตัวสมาชิกที่จะบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายที่ว่านี้ ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำการที่ดีงาม หรือพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู เกิดแรงจูงใจทำเพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งรูปแบบของการใช้คำถามลำดับขั้น มีดังนี้

6.1 มีคะแนน 1-10 คะแนนเต็ม 10 หมายถึง เราความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ และคะแนน 1 หมายถึง เรายังอยู่ห่างจากเป้าหมาย ขณะนี้เราอยู่ตรงไหนของคะแนน?

6.2 จากนั้นให้สมาชิกทบทวนและตั้งคำถามกับสมาชิกว่า “ลองบอกให้ฟังหน่อยว่าจะขยับ หรือทำให้คะแนนเพิ่มขึ้นได้อย่างไร”

ขั้นยุติ

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ากลุ่มฝึกอบรมครั้งนี้ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากกลุ่ม สิ่งที่ได้แบ่งปันให้กับกลุ่ม และสิ่งที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถามข้อสงสัย และนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการเข้ากลุ่มครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
2. ผู้วิจัยสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น
3. ผู้วิจัยสังเกตจากการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ใบงานที่ 22

ตัวอย่างการพูดกับตนเองชนิดทำให้เกิดความรู้สึกสงบ และทำให้ใจเย็นลง

(นวลศิริ เปาโรหิตย์. 2552: 211)

คำที่เป็นการพูดกับตนเองชนิดที่ทำให้เกิดความรู้สึกสงบ

1. จงสงบเข้าใจ (Keep Calm)
2. ช้าไว้ ใจเย็น ๆ (Slow Down)
3. ผ่อนคลาย (Relax)
4. ทำตัวให้สบาย ไม่เป็นไร (Take It Easy)
5. สูดลมหายใจลึก ๆ (Take a Deep Breath)
6. หายใจช้า ๆ อย่างสม่ำเสมอ (Breathe Slowly Regularly)
7. ฉันจัดการได้ (I Can Mangle)
8. ฉันจะตั้งใจ (I Will)
9. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____
10. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____
11. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____

คำที่เป็นการพูดกับตนเองชนิดที่ทำให้ใจเย็นลง

1. จงเย็น ๆ เข้าไว้
2. นิ่งหนึ่งถึงสิบ
3. ระวัง
4. อย่าทำให้เกิดเหตุ
5. ฉันสามารถเลือกที่จะไม่ปล่อยให้ตัวฉันติดกับดัก
6. จงแก้ปัญหา
7. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____
8. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____
9. (คำพูดที่สมาชิกรับรองตนเอง)_____

ใบงานที่ 23

การ์ดพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

คำชี้แจง ขอให้สมาชิกเลือกการ์ดพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
คนละ 1 ใบ พร้อมอ่านข้อความด้านหลัง และตอบคำถามลงในช่องว่างที่กำหนด

1

2

3

4

5

“... ผู้ที่เป็นครูขององค์นี้ก็คือพระบาทสมเด็จพระ
มหาเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชซึ่งทรงมีเสถียร
คือความดีมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
ไม่ใช่ว่าจะดีแต่เพียงอย่างเดียวแต่มีพระคุณที่...”

— สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ —

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ (Vajiralongkornrajavidyalingka)
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี
ในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๖ พรรษา

6

“... ผู้ที่เป็นครูขององค์นี้ก็คือพระบาทสมเด็จพระ
มหาเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชซึ่งทรงมีเสถียร
คือความดีมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
ไม่ใช่ว่าจะดีแต่เพียงอย่างเดียวแต่มีพระคุณที่...”

— สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ —

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ (Vajiralongkornrajavidyalingka)
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี
ในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๖ พรรษา

7

“... พระองค์ทรงมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
คือความดีมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
ไม่ใช่ว่าจะดีแต่เพียงอย่างเดียวแต่มีพระคุณที่...”

— สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ —

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ (Vajiralongkornrajavidyalingka)
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี
ในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๖ พรรษา

8

“... พระองค์ทรงมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
คือความดีมีพระคุณอันเป็นที่ประจักษ์
ไม่ใช่ว่าจะดีแต่เพียงอย่างเดียวแต่มีพระคุณที่...”

— สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ —

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ (Vajiralongkornrajavidyalingka)
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี
ในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๖ พรรษา

9

10

11

12

17

18

19

20

1. แผ่นภาพ (Card) ข้อความพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกล่าวถึงเรื่องอะไร _____

2. สมาชิกได้อ่านแผ่นภาพ (Card) ข้อความพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแล้วรู้สึกอย่างไร _____

ครั้งที่ 15

เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอุปนิสัย (Habit)

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ตัวแบบของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่ดีงาม
2. เพื่อให้สมาชิกการแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม
3. เพื่อให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 24 แบบฟอร์ม WDEP
2. ใบงานที่ 25 ตารางกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling)
3. ใบงานที่ 26 ฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า
4. ใบงานที่ 27 บันทึกความสำเร็จ (Record of Success)
5. คลิปวิดีโอ (Clip VDO) ครูผู้สอนด้วยหัวใจ (From the Heart)

วิธีดำเนินการ

ในการพัฒนาคุณลักษณะอุปนิสัย (Habit) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการของกระบวนการกลุ่ม ด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) การอภิปราย (Discussion) และใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ของแนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง (Reality Counseling Theory) โดยเลือกใช้เทคนิคกระบวนการ WDEP เพื่อให้สมาชิกกลุ่มประเมินความรับผิดชอบของตนเอง และสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม หรือพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) โดยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลจริงเป็นตัวอย่าง บุคคลที่กระทำคุณงามความดี และเทคนิคการสร้างพันธสัญญา (Commitment) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์เทคนิคทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เทคนิคการใช้คลิปวิดีโอ (VDO Clip) เทคนิคการอภิปราย (Discussion) และการประยุกต์ใช้ตารางกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดีมีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling) กิจกรรมฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า และกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ (Record of Success) (Fitzgerald. 2013: 140)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพ และทบทวนเนื้อหาของความมุ่งมั่นตั้งใจ (Will) จากการฝึกอบรมครั้งที่แล้ว

2. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มดูคลิปวิดีโอ (VDO Clip) ครูผู้สอนด้วยหัวใจ (From the Heart) ที่มีเนื้อหาเค้าโครงจากเรื่องจริงเกี่ยวกับครูในโรงเรียนที่ทำหน้าที่สอนและดูแลเด็กนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ แม้ว่าจะประสบกับปัญหาความยากลำบาก จากนั้นตั้งคำถามกับสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 สมาชิกได้อ่านและรับชมคลิปวิดีโอแล้วรู้สึกอย่างไร

2.2 สมาชิกเคยมีกิจกรรมหรือการแสดงออกที่เป็นผลจากความมุ่งมั่นตั้งใจในชีวิตอะไรบ้าง

3. ผู้วิจัยร่วมกันอภิปรายกับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่บุคคลเหล่านั้นกระทำคุณงามความดีในลักษณะต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regards) ในขณะที่สมาชิกร่วมกันแสดงความรู้สึก มุมมองที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยกล่าวถึงคุณลักษณะของคุณลักษณะอุปนิสัยผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มทบทวนถึงคุณลักษณะของบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย

1.1 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม

1.2 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม

1.3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม โดยกล่าวกับสมาชิกว่า การฝึกอบรมครั้งนี้จะมุ่งเน้นการกระทำเชิงคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นผลมาจากคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้และคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึก ซึ่งจะต้องมีการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอหรือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคตัวแบบ (Modeling) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จากการสังเกตบุคคลที่เป็นตัวแบบ บุคคลที่กระทำคุณงามความดี มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยให้สมาชิกแต่ละคนเขียนบุคคลที่เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตคนละ 1 ชื่อ จากนั้นนำมาอภิปรายร่วมกัน

3. ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยให้สมาชิกพิจารณา "แบบฟอร์ม WDEP" โดยให้สมาชิกกลุ่ม แต่ละคนเขียนพฤติกรรมตามแบบฟอร์ม WDEP (ใบงานที่ 24)

W (Want) ระบุพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือต้องการกระทำ

D (Doing) สรรวจพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเองในปัจจุบัน

E (Evaluation) ประเมินผลพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง

P (Plan) วางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองให้เกิดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมและปฏิบัติตามแผนนั้น โดยระบุกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยในครั้งนี้ผู้วิจัยบอกเปลี่ยนแปลงตนเองให้เกิดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมนั้น สมาชิกจะต้องใช้ระยะเวลาในปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

4. ผู้วิจัยมอบหมายการบ้าน (Homework Assignment) โดยให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม และบันทึกลงในแบบฟอร์มกิจกรรมไปงานฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555:183) จากนั้นบันทึกลงในตารางกิจกรรม การกระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling) (Fitzgerald. 2013: 140) และเขียนบรรยายเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึกภายหลังจากได้กระทำลงในกิจกรรมบันทึกความสำเร็จ (Record of Success) (Fitzgerald. 2013: 121)

5. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสร้างพันธสัญญา (Commitment) ในการเปลี่ยนพฤติกรรมมุ่งมั่นตั้งใจแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) ด้วยความชื่นชม สนับสนุนและให้กำลังใจเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่จะแสดงออกและนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

ขั้นยุติ

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ากลุ่มฝึกอบรมครั้งนี้ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากกลุ่ม สิ่งที่ได้แบ่งปันให้กับกลุ่ม และสิ่งที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถามข้อสงสัย และนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการเข้ากลุ่มครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากความกระตือรือร้นและการใส่ใจในการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
2. ผู้วิจัยสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น
3. ผู้วิจัยสังเกตจากการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ใบงานที่ 24
แบบฟอร์ม WDEP

ให้สมาชิกกลุ่มเขียนข้อความที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม
ของครู ลงในตารางต่อไปนี้

พฤติกรรมที่ ต้องการ เปลี่ยนแปลง (W)	สำรวจพฤติกรรม คุณธรรมจริยธรรมของ ตนเองในปัจจุบัน (D)	ประเมินพฤติกรรม พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของตนเอง (E)	วางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม โดยระบุกิจกรรม (P)
1.พฤติกรรม (ระบุ)			
2.พฤติกรรม (ระบุ)			
3.พฤติกรรม (ระบุ)			
4.พฤติกรรม (ระบุ)			

ใบงานที่ 25

ตารางกิจกรรม กระทำสิ่งที่ดี มีอยู่ในชีวิตประจำวัน (Activity Scheduling)

(Fitzgerald. 2013: 140)

คำชี้แจง ให้สมาชิกบันทึกกิจกรรม พฤติกรรมการแสดงออก กระทำสิ่งที่ดี ที่สมาชิกได้กระทำในแต่ละวันในตารางที่กำหนดให้ดังต่อไปนี้

ช่วงเวลา	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์	วันเสาร์	วันอาทิตย์
7.00-8.00น							
8.00-9.00น							
9.00-10.00น							
10.00-11.00น							
11.00-12.00น							
12.00-13.00น							
13.00-14.00น							
15.00-16.00น							
16.00-17.00น							
18.00-19.00น							
19.00-20.00น							
20.00-21.00น							
21.00-22.00น							
22.00-23.00น							

เอกสารประกอบการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา

ชื่อ “ครูผู้สอนด้วยหัวใจ (From the Heart)”

เรื่องจริงของความเสียสละ และความทุ่มเทของครูที่ต้องมาดูแลนักเรียนใหม่ ซึ่งเธอพบว่า การดูแลเด็กคนนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะเขามีอาการของเด็กที่เป็นออทิสติก จึงต้องได้รับความรัก ความเข้าใจและการดูแลเอาใจใส่ที่พิเศษมากกว่าใคร ซึ่งครูเองนั้นก็ยังไม่เคยได้มีโอกาสดูแลเด็ก พิเศษมาก่อน

“ตำราที่เขียนนอกจากแท่นพิมพ์ เขียนเหมือนกันทุกเล่ม แต่ตำราที่เขียนจากหัวใจ ไม่มีเล่มใดที่เหมือนกัน เพราะครูคือผู้ให้ที่แท้จริง” (<https://www.marketingoops.com/media-ads/video/7eleven-for-teacher-day-2/>)

คลิปวิดีโอทัศน์ “ครูผู้สอนด้วยหัวใจ (From the Heart)”

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=ADIYXltgh6w>

ใบงานที่ 27
บันทึกความสำเร็จ (Record of Success)
 (Fitzgerald. 2013: 121)

วัน เวลา สถานการณ์ (Date and situation)	สิ่งที่ฉันได้ทำ (What I did)	ความรู้สึกนั้นเป็นอย่างไร (How I feel now)
วันจันทร์		
วันอังคาร		
วันพุธ		
วันพฤหัสบดี		
วันศุกร์		
วันเสาร์		
วันอาทิตย์		

ครั้งที่ 16

เรื่อง การยุติกลุ่มฝึกอบรม

เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปภาพรวมของกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
2. เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้ประเมินตนเองในการที่จะสามารถนำแนวคิด หลักการ และเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมไปใช้นอกกลุ่มฝึกอบรม
3. เพื่อประเมินผลการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 28 ขำพเจ้าขอสัญญาว่า
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. แบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

วิธีดำเนินการ

ในการยุติการฝึกอบรมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-centered Counseling Theory) ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม (Questioning) การสะท้อนความรู้สึกในทั้งเนื้อหาคำพูดและความรู้สึก (Reflecting Content and Feeling) เทคนิคการสรุปความ (Summarizing) (Geldard; & Geldard. 2005: 70) และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling Theory) ซึ่งประกอบด้วย เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และเทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) (Corey. 2012: 242)

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และซักถามถึงการฝึกอบรมในครั้งที่แล้ว
2. ผู้วิจัยถามถึงการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกกลุ่มในการแสดงพฤติกรรมที่พึงามหรือพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม
3. ผู้วิจัยให้กำลังใจสมาชิกกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความมั่นใจในการนำทักษะชีวิตต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ผู้วิจัยบอกเป้าหมายของการฝึกอบรมกลุ่มในครั้งนี้ เพื่อสรุปความรู้จากการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม และยุติกลุ่มฝึกอบรม

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยทบทวนคุณลักษณะของบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีอยู่ 3 คุณลักษณะ ได้แก่
 - 1.1 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้คุณธรรมจริยธรรม
 - 1.2 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้สึกเชิงคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.3 คุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม
2. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มทบทวนคุณลักษณะของบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่จะต้องทำเพิ่มเติม และสิ่งที่จะนำไปพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นต่อไปเมื่อกลุ่มได้สิ้นสุดลง
3. ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอการบ้าน (Homework Assignment) ที่มอบหมายให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม จากการฝึกอบรมครั้งที่แล้ว
4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) ด้วยความชื่นชม สนับสนุนและให้กำลังใจเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ที่จะแสดงออกและนำไปใช้ในสถานการณ์จริงในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง
5. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสร้างพันธะสัญญา (Commitment) ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่สมาชิกมุ่งมั่นตั้งใจในแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม หรือพฤติกรรมที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง โดยให้สมาชิกแต่ละคนเขียนลงในการ์ดรูปหัวใจ (ใบงานที่ 28) จากนั้นให้สมาชิกตัดตามรูปหัวใจและนำไปติดไว้ที่กำแพง พร้อมทั้งถ่ายรูปร่วมกันเป็นที่ระลึก

ขั้นยุติ

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มได้สะท้อนถึงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อตนเอง และต่อสมาชิกคนอื่น ๆ รวมทั้งต่อผู้วิจัย ต่อการฝึกอบรมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม
2. ผู้วิจัยส่งเสริมให้กำลังใจแก่สมาชิกกลุ่มในการนำทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการชื่นชมสมาชิกกลุ่มที่มีความรับผิดชอบ การให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมกลุ่มตลอดการฝึกอบรม
3. ให้สมาชิกทำแบบวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง
4. ผู้วิจัยกล่าวอำลาสมาชิก และให้สมาชิกกล่าวอำลาซึ่งกันและกัน

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น
2. ผู้วิจัยสังเกตจากการตอบคำถามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มเชิงจิตวิทยา
3. ผลการวัดคุณลักษณะเชิงคุณธรรมจริยธรรม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล นายสาธิต ใจตรง
 วันเดือนปีเกิด 6 พฤษภาคม 2522
 สถานที่เกิด จ.ชลบุรี
 สถานที่ทำงาน สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 1484/362 ลุมพินีเพลสรัชโยธิน แขวงจันทรเกษม
 เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10900

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2543 การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.) (การแนะแนว)
 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 พ.ศ. 2548 การศึกษาระดับมหาบัณฑิต (กศ.ม.) (สาขาจิตวิทยาการแนะแนว)
 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 พ.ศ. 2560 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) (สาขาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์
 แขนงวิชาจิตวิทยาพัฒนามนุษย์และการให้คำปรึกษา)
 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ